

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

IANUARIE 2000

木曾街道
板橋之驛

其東五

保永慶

忠臣蔵十段夜討二回

天明三年

**Revistă editată de
FUNDATIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

**Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA**

Consiliul științific:
academician **DAN BERINDEI**,
academician **VIRGIL CÂNDEA**,
DINU C. GIURESCU,
membru corespondent
al Academiei Române

**Director – redactor-șef
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932-1999)**

Secretar general de redacție:
Dorin Matei

Redactori:
Florentina Dolghin,
Ioan Lăcustă,
Manuel Stănescu,
Marian Ștefan

**Secretar de redacție
și macheta artistică:**
Theodor Lianos

Economic-financiar:
Doina Pascu

Corectura: Georgeta Apreotesei,
Constanța Avram

Dactilo: Floarea Dragne, Tudora Petre

Consilieri:
Ioana Ursu, Radu Ion Popescu

București, Piața Valter Măărăineanu,
nr. 1-3, sau Intrarea Dr. Alexandru
Marcovici (fostă Victor Eftimiu), etaj
III, camerele 281 (redactori), 283
(secretariat), 285 (corectură), 287
(difuzare), Sectorul 1, Oficiul poștal
nr. 1, Căsuța poștală 1-702, Cod 70711,
Telefon: 315.09.91; Fax: 312.68.77

Tipărit la C.N.I. – „CORESI” S.A.
București, director general Dumitru
Constantinescu; director comercial
M. Vlădeanu; director M. Soare

1-4 Acum 2 000 ani se naștea Domnul
Nostru Iisus Hristos. Același pentru toți
creștinii, chiar dacă, la 1 000 de ani de la
nașterea sa, ei s-au împărțit, pentru prima dată,
în două: ortodocși (coperta 1 înfățișează un
portret al Fecioarei cu Pruncul, semnat
Emmanuel Zanes, din anul 1684, aflat în
colecția Loverdos, din Atena) și catolici
(Anonim din Școala franceză, Fecioara cu
Pruncul, pe Dipticul Wilton, 1395).

2 Ukiyo-e, imagini ale lumii efemere, au
putut fi admirate într-o expoziție organizată
de Cabinetul de stampe al Bibliotecii
Academiei. Am ales, din Catalogul expoziției,
două stampe: *Stația Itabashi* de pe drumul
Kisokaido, semnată Eisen, și *Atacul nocturn*
(asaltul Palatului lui Ko no Moronao), din
actul 11 al piesei *Comoara credincioșilor*
samurai, semnată Kuniyoshi

3 Bust al împăratului Traian, păstrat la
Muzeul de Arheologie din Ankara

UN GÂND PE LUNĂ

*Filosofii Greciei antice nu aveau nici ordinator,
nici celular, dar erau mult mai moderni decât noi. Ei
înceau neconștient să răspundă la întrebările
fundamentale, cele pe care noi uităm din ce în ce
mai des să ni le punem.*

*Franz-Olivier Giesbert,
editorialist la Figaro Magazine*

**Cartea dumneavoastră de istorie
în fiecare lună**

SUMAR

ianuarie

2000

4 Iar noi locului ne
ținem/
Cum am fost așa ră-
mânem

M. EMINESCU

NORMALUL LA ROMÂNI

5 Maiestate, dați-mi
guvernul, și vă dau
parlamentul

*Cum se schimbau gu-
vernele în perioada
interbelică*

I. SCURTU

11 Ai noștri dascăli
Un regătean pentru
cauza transilvănenilor –
liberalul Gogu
Cantacuzino

G. FILITTI

16 Povestea olande-
zului carpatin

Când leul era un leu

V. AXENCIUC

POLITICA MEMORIEI

20 La strunga
scriitorilor

T. DUMITRESCU

22 Orbi la petele din
Soare

*Numai Estul să fi fost
duplicitar?*

F. DOLGHIN

FRONTIERA CA PUNTE, NU CA ZID

25 Aluviunile răz-
boaielor

Problema Cadrilaterului

B. NIAGULOV

28 Cât încape într-o
căruță

Mărturia unui refugiat

N.M. NICOLAE

33 Sub puterea bles-
temului

Căderea din Rai

D.H. MAZILU

39 Tainele docu-
mentelor de la Muntele
Athos

F. MARINESCU

CRONICI PARALELE LA SECOLUL XX

45 Veacul terorismului

V. IONESCU

ASA VĂ PLACE
ISTORIA?

51 Fragilitatea
oțelului

Coco Chanel

56 Să nu-ți faci Biblie
din manual

D. MATEI

57 Zăngănit de arme
sau firescul vieții?

*La Wisby (Suedia), des-
pre cartea școlară*

M.-L. MURGESCU

59 Filosofia –
complicea morții

Seneca

F. HERA

63 Spionul răspopit

Oleg Kalughin

C. POPIȘTEANU,
D. MATEI

DE DATA ACEASTA
NU AVEȚI
DREPTATE!

71 Gâlceavă pentru
Bădița Traian

74 Scrisoare către
*National Geographic
Society*

C. GAFENCU

79 Arhitectură și
civilizație instituțională
bancară: trecut și
prezent

*Al șaptelea Simpozion
de istorie și civilizație
bancară „Cristian
Popișteanu”*

RUBRICI

19 Două secole în
câteva rânduri

H. ANTONIADIS-
BIBICOU

44 Clio anunță

*Istoria științelor în
Galicia*

M. NICOLAU

66 Eveniment

67 Zig-zag prin
secolul XX

76 Fundațiile
Internaționale
Constantin Brâncuși

15; 77; 78

*Cărți sosite la redacție;
Rebus; Dialog; Con-
cursul Magazin Istoric,
răspunsurile la între-
bări*

POPOR PRIMITOR ȘI TOLERANT

MIHAI EMINESCU

Constatăm mai înainte de toate că românii nu sunt nicăiri coloniști, venituri, oamenii nimănui, ci pretutindenea unde locuiesc sunt autohtoni, populație nepomenit de veche, mai veche decât toți conlocuitorii lor. Căci dacă astăzi se mai ivește câte un neam singular care caută să ne aducă de preste Dunăre, nu mai întrebăm ce *zice* un asemenea om, ci ce *voiește* el. Nici mai este astăzi cestiunea originii noastre, abstrăgând de la împrejurarea că o asemenea interesantă cestiune nu este de nici o importanță. Daci sau romani, romani sau daci: e indiferent, suntem români și punctum.

Nimeni n-are să ne-nvețe ce-am fost sau ce-am trebui să fim; voim să fim ceea ce suntem – români. A mai discuta asupra acestui punct sau a crede că frica de ruși ne-ar ademeni să ne facem nemți sau vice-versa sau, cum cred ungurii, că de frica acestor doi ne-am putea găsi flatați să ne contopim cu nația maghiară, toate acestea sunt iluzii de școală; limba și naționalitatea românească vor pieri deodată cu românul material, cu stingerea prin moarte și fără urmași a noastră, nu prin desnaționalizare și renegațiune.

A persecuta naționalitatea noastră nu însemnează însă a o stinge, ci numai a ne vexa și a ne învenina împotriva persecutorilor. Și-apoi ni se pare că nici un neam de pe fața pământului nu are mai mult drept să ceară respectarea sa decât tocmai

românul, pentru că nimene nu este mai tolerant decât dânsul.

Singure țările românești sunt acelea în care din vremi străvechi fiecare au avut voie să se închine la orice d-zeu au vroit și să vorbească ce limbă i-au plăcut. Nu se va găsi o țară în care să nu se fi încercat de a face prozeliti din conlocuitorii de altă lege ori de altă limbă; hughenoti în Franța, maurii în Spania, polonii față cu rutenii, ungurii cu românii – toți au încercat a câștiga pentru cercul lor de idei populațiile conlocuitoare și aceasta prin presiune, cu de-a sila; românul privește c-un stoicism neschimbat biserica catolică, atât de veche în Moldova, și nu i-a venit în minte să silească pe catolici de a deveni orientali; lipovenii fug din Rusia și trăiesc nesupărați în cultul lor pe pământul românesc, apoi armenii, calvinii, protestanții, evreii, toți sunt față și pot spune dacă guvernele românești au oprit vro biserică sau vro școală armenească, protestantă sau evreiască. Nici una.

Ni se pare deci că pe pământurile noastre strămoșești, pe care nimene nu le stăpânește *jure belli*, am avea dreptul să cerem să ni se respecte limba și biserica, precum le-am respectat-o noi tuturor.

(*Curierul de Iași*, noiembrie 1876, reprodus din volumul Tudor Nedelcea, *Eminescu istoricul*, Fundația „Scrișul Românesc”, 1998)

Istorie politică interbelică

CUM SE FORMAU

Spirit latin, românii sunt pasionați de politică. Știrile privind activitatea Parlamentului, a Președinției sau a Guvernului sunt urmărite astăzi cu deosebit interes de milioane de oameni. Așa a fost și în trecut.

Cunoașterea modului în care se formau și se schimbau guvernele, în România interbelică, poate fi utilă nu atât politicienilor, cât mai ales alegătorilor, care ar putea privi cu mai multă detașare și discernământ manevrele politice. Ar sesiza mai ușor conținutul real al unor cuvinte frumoase, precum: democrație, popor, interes național, suveranitate, sacrificiu pentru cauza celor mulți etc. Altfel spus, prin cunoașterea istoriei, ar

I.I.C. Brătianu

spori gradul de educație civică. Perioada interbelică – denumire generică, prin care se înțelege, îndeobște, cea a existenței României Mari, adică din 1918 până în 1940 – s-a caracterizat printr-o puternică dezvoltare a economiei și culturii, prin realizări notabile în numeroase alte domenii de activitate. Introducerea votului universal a lărgit cadrul de desfășurare a vieții politice și a creat premisele dezvoltării democratice a României. Dar, după starea de euforie din 1919-1920, a urmat o lungă perioadă în care lupta politică oarbă a compromis partidele politice și însuși regimul democratic, care a dat faliment în decembrie 1937.

ȘI CUM SE SCHIMBAU GUVERNELE

Prof. univ. dr. IOAN SCURTU

În primul deceniu interbelic s-au perindat la cârma țării 11 guverne. A fost un deceniu în care a dominat Partidul Național Liberal, prin liderul său Ion I.C. Brătianu, care s-a aflat la putere timp de șase ani și jumătate; cu excepția guvernului Vaida (decembrie 1919 - martie 1920), toate celelalte s-au format prin manevrele de culise ale lui Ion I.C. Brătianu. În acest interval de timp au avut loc cinci alegeri parlamentare, deși conform Constituției durată Corporilor legiuitoare era de patru ani. Un singur parlament, cel ales în 1922, și-a încheiat mandatul, celelalte fiind dizol-

vate înainte de termen (primul parlament ales prin vot universal a durat mai puțin de patru luni).

În cel de-al doilea deceniu interbelic, „caruselul” guvernamental a continuat: s-au succedat 14 guverne. A existat o alternanță la putere între național-tărăniști și liberali (exceptând guvernele de „uniune națională” prezidate de Nicolae Iorga și de Octavian Goga). Au avut loc cinci alegeri parlamentare; ca și în primul deceniu interbelic, un singur parlament (tot liberal), ales în 1933, s-a menținut timp de patru ani.

Interesant este că și în anii regimului de autoritate per-

sonală instaurat de regele Carol II la 10 februarie 1938 instabilitatea guvernamentală a continuat. În doi ani și jumătate s-au înregistrat 8 guverne; au avut loc o singură dată alegeri parlamentare (iunie 1939), când a depus liste doar un partid: Frontul Renașterii Naționale.

Așadar, în 22 ani România a avut 33 guverne și 11 alegeri parlamentare, ceea ce reflectă o viață politică extrem de instabilă. Au existat opt guverne cu o durată de 1-2 luni (Coandă, Văitoianu, Take Ionescu, Vaida, în 1932, Tătărescu, în 1937, Goga, Miron Cristea în 1938, Tătărescu, în 1940)

și șase guverne care s-au menținut câteva zile sau săptămâni (Știrbey, Mironescu, în 1930, Duca, Anghelescu, Argeșanu, Argețoiu). Este limpede că aceste schimbări atât de dese și la intervale atât de scurte nu erau expresia „voinței naționale”, ci a manevrelor de culise, a luptei pentru putere între partide și lideri politici. În fapt, măsura în care cetățenii au decis o schimbare de guvern este cu totul relativă. Mărturie sunt rezultatele alegerilor parlamentare, extrem de contradictorii și direct determinate de faptul dacă un partid se afla la putere sau în opoziție. Astfel, Partidul Național Liberal a obținut 6,8% din totalul voturilor în 1920, apoi 60,3% în 1922, scăzând la 7,3% în 1926, urcând la 61,7% în 1927. Partidul Poporului a înregistrat 42,4% în 1920, a scăzut la 6,5% în 1922, a urcat la 52% în 1926, pentru ca peste un an, în 1927, cu 1,9% din voturi să nu poată intra în Adunarea Deputaților. La rândul său, Partidul Național-Tărănesc a obținut 22,09% în 1927, a urcat la 77,7% în 1928, pentru a ajunge la 15% în 1932. Aceste uriașe oscilații ale electoratului nu erau expresia unei conștiințe politice, a unui vot dat în deplină cunoștință de cauză – pentru un anumit program –, ci mai curând al unei stări de spirit.

Un cunosător al vieții electorale de atunci, Matei Dogan, făcând o analiză detaliată, a ajuns la concluzia că România avea o „de-

Alexandru Averescu

mocrație originală”. În timp ce în majoritatea statelor continentului opțiunile

electoratului se prezentau sub forma unor linii curbe, în România ele alcătuiau un adevărat zig-zag. Cauzele erau multiple: insuficiența pregătire civică a electoratului, lipsa de preocupare a liderilor politici de a asigura masei de cetățeni o corectă și amplă informare asupra programelor și ideologiilor pe care le profesau, subiectivismul și înverșunarea luptelor politice, dorința de a ajunge la putere cu orice preț, cultivarea prin presă a senzaționalului și a elementelor emoționale, promovarea clientelismului politic etc.

În fapt, o singură dată, în 1919, guvernul a fost ex-

– Uite în ce hal m’au adus d-nii politicieni!

Viața politică românească așa cum a văzut-o caricaturistul ziarului independent Acțiunea română, din 13 februarie 1919...

presia parlamentului, în sensul că el s-a constituit după ce au avut loc alegeri pentru Adunarea Deputaților și pentru Senat. Apoi s-a intrat în „normalul” românesc, sugestiv formulat de Petre P. Carp: „Majestate, dați-mi guvernul și vă dau parlamentul”.

Pe de altă parte, se cuvine menționat faptul că degradarea regimului democratic în anii '30 a fost un fenomen general european. Regimuri antidemocratice, dictatoriale (de diferite nuanțe) s-au instaurat succesiv în Ungaria (1920), Bulgaria (1923), Polonia (1926), Iugoslavia (1929). Practic, din 1929, România era înconjurată de state cu regim autoritar (dictatorial), excepție făcând Cehoslovacia, care și-a menținut regimul democratic până în 1939, când a fost desființată ca stat. Totalitarismul de stânga – instaurat în U.R.S.S. încă din 1917 –, și cel de dreapta – inaugurat în Italia în 1922 și cu forma sa cea mai brută, instaurat de Hitler în Germania în 1933 – au căutat să-și extindă influența în celelalte state europene, inclusiv în România. Țara noastră a fost unul din ultimele state din Europa unde s-a instalat regimul autoritar (dictatorial), astfel că democrația românească, oricât de criticabilă, s-a menținut până la sfârșitul perioadei interbelice. Este o realitate care trebuie subliniată, mai ales că – din necunoaștere sau animați de anumite idei preconcepute – unii istorici

**În 22 de ani
România a avut
33 de guverne
și 11 alegeri
parlamentare;
au existat 8 guverne cu
o durată de 1-2 luni
și 6 guverne care
au rezistat doar
câteva zile
sau săptămâni.**

și politologi prezintă
România interbelică în cele
mai sumbre culori, ca fiind

dominată de organizații
extremiste, teroriste, anti-
semitice etc. Credem că
recurgerea la documentul
istoric, în primul rând la cel
de arhivă, este calea cea mai
sigură de a evita exagerările
și a reconstitui societatea
românească interbelică așa
cum a fost, cu luminile și
umbrele ei.

Încă din 1914, guvernul
național-liberal prezidat de
Ion I.C. Brătianu a adus în
dezbaterea parlamentului
problema modificării Con-
stituției în vederea înfăp-

Dupe Alegeri

Oamenii Politici: – Dupe cum vedem că a luat-o po-
litica, trebuie:

- I) Să fim cât mai populari;
- II) Să ne apucăm fiecare de câte o meserie,
că nu mai merge!

...și 3 iunie 1920

tuirii reformei agrare și a celei electorale. Izbucnirea războiului mondial a făcut ca această dezbatere să fie scoasă de pe ordinea de zi, până în primăvara anului 1917. Atunci – în contextul prăbușirii țarismului – regele Ferdinand (sfătuit de Ion I.C. Brătianu, Barbu Știrbey, N. Iorga și alți lideri politici) a promis ostașilor (în covârșitoare majoritate țărani) „pământ și vot obștească”. După vîi debateri, Constituția a fost modificată, stabilindu-se că „Adunarea Deputaților se compune din deputați aleși de cetățenii români prin vot universal, egal, direct și cu scrutin secret pe baza reprezentării proporționale”. În terminologia epocii, cetățean era bărbatul care împlinise vârsta de 21 ani. Pentru Senat se cerea vârsta de 40 ani. Constituanta întrunită la Iași a decis exproprierea a două milioane de hectare teren arabil din proprietatea particulară și împărțirea lor în loturi la țărani.

La 16 noiembrie 1918 a fost publicat decretul-lege care stabilea regimul electoral în România. Alegerile se organizau pe circumscripții electorale; fiecare județ forma o circumscripție și alegea câte un deputat la fiecare număr de 30 000 alegători și la fracțiunea suplimentară superioară numărului de 20 000 cetățeni. Persoanele de peste 40 ani alegeau, pe circumscripții, câte un senator la fiecare număr de 70 000 bărbați și la frac-

Al. Vaida-Voevod

țiunea suplimentară superioară numărului de 47 000 cetățeni.

Organizarea alegerilor parlamentare a întârziat un an, datorită pe de o parte faptului că statul național unitar abia se constituise, fiind necesare anumite operațiuni tehnice (stabilirea numărului de alegători, a circumscripțiilor electorale etc.), iar pe de altă parte datorită dorinței guvernului prezidat de Ion I.C. Brătianu de a le stabili într-un moment favorabil pentru câștigarea acestora.

Momentul potrivit părea a se fi ivit în toamna anului 1919, când în timpul Conferinței de pace de la Paris, I.I.C. Brătianu nu acceptase să semneze tratatul cu Austria, care conținea unele clauze umilitoare pentru România. Apoi, guvernul Brătianu dăduse o replică energică regimului bolșevic de la Budapesta, care atacase în două rânduri armata română aflată în

Transilvania; la 4 august 1919 – în urma unei puternice ofensive – trupele române au ocupat Budapesta și au înlăturat guvernul comunist din Ungaria.

Pentru a nu da curs noutăților ultimative venite de la Paris privind semnarea tratatului de pace cu Austria, dar și pentru a arăta că nu dorea să influențeze electoratul, Ion I.C. Brătianu s-a retras de la guvern, lăsând loc unui cabinet „neutr”, care să organizeze „alegeri libere”. Persoana desemnată a fost generalul Arthur Văitoianu, care la 27 septembrie 1919 a constituit un guvern de tehnicieni. Noul cabinet a menținut aparatul administrativ liberal (primari, prefecți etc.) care – conform tradiției – „făcea” alegerile, adică asigura victoria partidului din care provenea.

Dar de această dată calculul lui Brătianu s-a dovedit a fi greșit. În primul rând, în țară se crease o nouă stare de spirit. Războiul generase ceea ce s-a numit în epocă o „psihoză a tranșelor”. Vechile partide – liberal și conservator – erau privite cu ostilitate.

Cel care a ridicat „mănușa” împotriva acestor partide a fost generalul Averescu. În aprilie 1918, el publicase broșura intitulată *Răspunderile*, în care cerea să fie pedepsiți cei vinovați pentru „pierderile inutile” din timpul campaniei militare din 1916. „Marele vinovat” era guvernul liberal, prezidat de I.I.C. Bră-

tianu, care nu asigurase pregătirea și dotarea corespunzătoare a armatei, nu organizase cum se cuvine retragerea în Moldova. Generalul Averescu a devenit, în 1918-1919, un adevărat „mit“, mai ales pentru țărani. În el se puneau toate speranțele de „îndreptare“ a țării și de pedepsire a celor vinovați de suferințele îndurate de-a lungul anilor de război.

Dar Averescu însuși nu avea încredere în această mistică; el știa că aparatul de stat „face“ alegerile; starea de asediu și cenzura – deci limitarea posibilităților de propagandă – erau pentru el elementul concret prin care se asigura victoria electorală a Partidului Național Liberal. De aceea, a decis ca partidul său, Liga Poporului, să nu participe la alegeri. Acestei inițiative i s-au alăturat Partidul Socialist din România și Partidul Conservator-Democrat (Take Ionescu).

Starea de spirit ostilă partidelor „vechi“ era însă foarte puternică. Speranțele s-au îndreptat spre un partid recent înființat (în decembrie 1918), și anume Partidul Țărănesc. O altă formațiune a cărei influență a crescut a fost Partidul Naționalist-Democrat condus de Nicolae Iorga. În fapt, lupta politică s-a desfășurat la cote înalte doar în Vechiul Regat, în provinciile unite români susținând partidele „tradiționale“ care au condus lupta victorioasă din 1918: Partidul Național Român în Transilvania, Partidul Țărănesc în Basarabia,

**România
a fost unul
din ultimele state
din Europa în care
s-a instaurat
un regim
dictatorial.**

Partidul Democrat al Unirii în Bucovina.

Alegerile s-au desfășurat în zilele de 2-6 noiembrie 1919. Referindu-se la atmosfera acelor zile, Nicolae Iorga scria că în țară se înregistra „un avânt curat către schimbări de pe urma cărora continuitatea nenorocită cu trecutul s-ar rupe în sfârșit. Niciodată poporul românesc n-a fost mai aproape de acea salvare prin el însuși, peste legături, peste formule, peste obișnuințe, înlăturând parazitismul politic care-l roade și-l dezonorează, ca în acea lună a lui noiembrie, când întâiași dată românii de pretutindeni votau împreună pentru aceleași Camere, care trebuiau să deie, după o îndreptare nouă, aceleași legi“.

Alegerile s-au încheiat cu o adevărată surpriză: pentru prima dată în istoria României aparatul administrativ nu a putut asigura victoria partidului din care provenea. Pe primul loc s-a clasat Partidul Național Român cu 169 mandate, urmat de Partidul Național

Liberal – 103 mandate, Partidul Țărănesc din Basarabia – 72 mandate, Partidul Țărănesc din Vechiul Regat – 61 mandate, Partidul Naționalist-Democrat – 27 mandate, Partidul Democrat al Unirii din Bucovina – 20 mandate etc. Bătrânul socialist Constantin Dobrogeanu-Gherea scria că aceste alegeri reprezentau „un eveniment considerabil pentru viața social-politică a României“, deoarece au consemnat „nimicirea unui sistem politic bazat pe ignobilă lege electorală a celor trei colegii cenzitare. Întreagă această șandramă care a otrăvit viața noastră politică de aproape o jumătate de veac a fost nimicită“.

Chiar dacă nu a existat un partid câștigător, care să dispună de o majoritate parlamentară, sentimentul general era că partidele „vechi“ au fost înfrânte și noul guvern trebuia format din „noile“ partide. Pentru constituirea unei majorități parlamentare au început negocieri între liderii Partidului Național Român, Partidului Țărănesc din Basarabia, Partidului Țărănesc din Vechiul Regat, Partidului Democrat al Unirii din Bucovina și Partidului Naționalist-Democrat.

Cu acest prilej „răgătenii“ au luat pentru prima dată cunoștință de modul în care înțelegea să „pertracteze“ liderul ardelean Iuliu Maniu: discuțiile începeau pe la orele 10 seara, el dădea cuvântul tuturor participanților, mulțumindu-se să

noteze, fără a-și exprima un punct de vedere. „Răgățele”, neobișnuiți să-și piardă nopțile în „pertractări” politice, se lăsau lesne dirijați de liderul ardelean, care canaliza discuțiile în direcția ce ducea la rezultatul pe care el și-l propusese, fără a-și mărturiși gândul sau a lăsa să i se citească pe față un sentiment de satisfacție sau de respingere.

Discuțiile se prelungeau până în zori, când „domnul prezident” relua punctele de vedere exprimate și elementele comune la care s-a ajuns (adică cele pe care el le avea în minte). Participanții la aceste negocieri, N. Iorga avea să scrie: „A trebuit, într-un târziu, după miezul nopții din noaptea a treia, să amintesc că am și eu o ocupație, că ori se ajunge la un rezultat, ori sunt silit a nu mai participa la discuții care înaintau așa de puțin. Atunci, în fine, înaintând ca la moarte, [Maniu] a consimțit să-și puie scălitura pe actul de constituire a Blocului”. Astfel, la 25 noiembrie 1919, s-a format Blocul parlamentar, din rândul căruia avea să fie desemnat noul guvern.

Problema cea mai delicată era aceea a președintelui Consiliului de Miniștri, care trebuia să-și asume sarcina îngrată a semnării tratatului de pace cu Austria. Acest tratat fusese încheiat la 10 septembrie 1919, dar Brătianu refuzase să-l semneze, dându-și demisia din fruntea guvernului, iar Văitoianu a transmis la Paris că, având doar

Nicolae Iorga

misiunea de a organiza alegerile parlamentare, nu putea angaja țara prin semnarea tratatului. A existat ideea ca noul guvern să fie prezidat de N. Iorga, dar acesta a refuzat, declarând că nu înțelegea să fie „un simplu condeiu de iscălit”.

Regele Ferdinand aprecia că atâta timp cât la Paris se discutau interesele românești era bine ca guvernul să fie condus de un ardelean, drept care l-a solicitat pe Iuliu Maniu. Dar acesta, nedorind să-și lege numele de un tratat controversat, a evitat să-și asume răspunderea; pretextând că nu cunoaște bine franceza, limba oficială la Conferința păcii, el l-a propus pe Alexandru Vaida-Voevod, iar acesta a acceptat.

La solicitarea regelui, Vaida a fost de acord ca funcția de ministru de Interne să fie încredințată generalului Alexandru Averescu. În fața acestei decizii, luate fără consulta

biroului de conducere a Blocului parlamentar, țărâniștii n-au acceptat să intre în guvern, deși aveau două posturi rezervate (la Agricultură și Domenii și la Instrucțiune și Culte). Guvernul a depus jurământul în ziua de 1 decembrie 1919; printr-o coincidență, exact la un an de la Adunarea Națională de la Alba Iulia, guvernul României era condus de un ardelean. A reținut atenția faptul că, după depunerea jurământului, regele Ferdinand l-a luat deoparte pe generalul Averescu, întreținându-se cu el circa 15 minute, spre mirarea celorlalți membri ai guvernului, inclusiv a președintelui Consiliului de Miniștri.

În ziua de 9 decembrie 1919, România a semnat tratatul de pace cu Austria. Astfel se încheia o perioadă tensionată în relațiile cu Consiliul Suprem Aliat, care exprima punctul de vedere al marilor puteri învingătoare în război și care acum, la Conferința păcii, își impunea voința nu numai statelor învinse, ci și celor mici („cu interese limitate”), între care și România.

Problemele esențiale au devenit cele interne, pe fondul deteriorării grave a situației materiale a populației (ca urmare a pierderilor și distrugerilor de război, a dezorganizării economiei naționale) și a ascuțirii conflictelor sociale. Cum s-au răsfărat toate acestea în plan politic vom vedea în numerele viitoare. ■

(Va urma)

*„Europa
trebuie să devină
o republică
a statelor europene“*

UN LIBERAL UITAT: GOGU CANTACUZINO

GEORGETA FILITTI

Descendentul unei familii ale cărei origini se pierd în lumea imperială a Bizanțului, Gogu Cantacuzino face figură aparte în peisajul politic românesc. Încă din tinerețe își însușește crezul liberal pe care-l va sluji cu fervoare toată viața. Ideile lui sunt și azi de o uimitoare actualitate în România.

Dar cine, a fost, de fapt, Gogu Cantacuzino, unul din acei rari români cărora contemporanii, recunoscători, i-au ridicat o statuie?

Strănepot al lui Șerban Vodă Cantacuzino, viitorul fruntaș liberal s-a născut la 16/28 martie 1845 în conacul familiei de la Râfor, lângă Ploiești. Era fiul celui care îndeobște și-a zis „căpitanul Costache Râfoveanu“. Neimplicat în evenimentele revoluționare de la 1848, acesta îi urmează totuși pe exilați în capitala Franței unde ia parte activă la crearea curentului de opinie favorabil românilor. Vreme de opt ani semnează proteste, publică în presa franceză, explică, susține bănește apariția unor broșuri despre țara sa. Fiul său face primele studii acasă, continuându-și-le apoi la Liceul „Sf. Sava“ din București. Moștenind firea dinamică, constructivă și cuceritoare a tatălui său, Gogu Cantacuzino se manifestă încă din vremea

studiilor pariziene (1866-1876) în viața publică, dobândind notorietate deopotrivă între francezi și conaționali săi. Să amintim că la 14 august 1871, cotează cu 50 de franci pentru ajutorarea răniților Comunei din Paris.

Monarhia tolerată, republica în pregătire

Peste două zile, atent la frământările politice din țară și la ecourile lor în presa franceză, trimite o scrisoare „interesantă“ (cum avea s-o caracterizeze redacția) foii *L'Avenir national* în afacerea Strusberg. Tânărul student considera că măsurile asigurătorii luate de statul român privitoare la această concesiune de căi ferate

fuseseră prezentate „cu ostilitate” de foaia pariziană. Redactorul G. de Coutouly se simte dator să-l asigure pe vehementul corespondent de bunele intenții ale ziarului: „Ceea ce ne interesează în mod deosebit în incidentul ridicat de promulgarea acestei legi e influența ce ar putea-o avea asupra destinului Europei; noi ne-am propus doar să aducem la cunoștința cititorilor noștri rolul jucat de dl. Bismarck, de agenții săi în România și Turcia, de guvernul acestei din urmă țări, de guvernul Austriei și, în fine, de principele Carol de Hohenzollern”. Să observăm totuși că în acel moment relațiile franco-prusiene erau explozive și că cel mai mic lucru ce i-ar fi putut pune pe germani într-o lumină nefavorabilă era captat cu repeziciune de presa franceză.

Gogu Cantacuzino urmează Facultatea de matematică, dar activează concomitent în *Uniunea română din Paris*. Aici ține conferința *Viitorul popoarelor de gintă latină în Europa*. Ideile formulate atunci devin o adevărată profesiune de credință pentru corifeul liberal de mai târziu. Cantacuzino socotea că Europa trebuie să devină „o republică a statelor unite europene” și în acest context rolul popoarelor de gintă latină e esențial: francezii, italienii, românii au stat odinioară în calea fanatismului otoman, iar în epoca modernă se împotriviseră cu succes absolutismului rusesc. El vede „republica confederativă” a statelor europene întemeiată pe principiul naționalităților. Cu privire la propria țară, opinia lui e tranșantă:

„România tuturor românilor” trebuie să fie o republică cu biserica subordonată autorității laice. Gogu Cantacuzino rămâne antimonarhic necondițional, declarând că *bogățiile* sunt ale Coroanei, numai *datoria* e publică. Moralizarea și instruirea societății se pot face și în afara bisericii, de unde și concluzia că monarhia și biserica sunt potrivnice progresului.

În decembrie 1875, tot în capitala Franței, încheie – alături de cei trei fii ai lui C.A. Rosetti (Mircea, Horia și Vintilă), G. Dem. Theodorescu, G. Sion, V. Vârnăv, Grigore Brătianu – un *Legământ* (elaborat de el) pentru „mărirea și unitatea țării”, această țară plină de vitalitate, inteligență, simplitate, fecunditate și bogăție a solului. Semnatarii trebuiau să atragă noi membri în grupul lor, să răspundă ziarelor franceze când s-ar fi ocupat de români, să

discute public principiile politice ce ar fi putut interesa România. O atenție particulară era acordată Transilvaniei, așteptând momentul propice când „vom lua din mână străinilor bucățile din noi înșine ce odinioară ei ne-au răpit”. *Legământul* statornicea și liniile directe ale viitoarei organizări a țării unde „pentru moment și de nevoie” trebuia tolerat regimul constituțional al regelui, dar unde trebuia pregătită republica.

Legământul a stat, neîndoienic, la baza statutelor societății *Unirea democratică română* (redactate tot de Gogu Cantacuzino). Principiile călăuzitoare ale noului organism erau *naționalitatea și democrația*. Protecționismul economic, rețut mai târziu de liberali în formula succintă „Prin noi înșine”, e exprimat aici în câteva deziderate: susținerea industriei naționale de inițiativă privată, înlăturarea speculațiilor străine, crearea unei Bănci de scont, a uneia agricole, înființarea Camerelor de Comerț, modernizarea portului etc.

Gingășa problemă transilvăneană

În 1876, Gogu Cantacuzino revine în țară aureolat de prestigiul teoreticianului liberal redutabil și deopotrivă al unui excelent matematician. Aceasta și face ca, o vreme, să țină conferința de analiză matematică la Facultatea de științe din București.

După o efemeră însoțire a lui Dumitru Brătianu în Turcia – ce va lăsa, cum vom vedea mai departe, amintiri la fața locului – e numit secretar general la Ministerul de Finanțe (1877-1879). Apoi, vreme de patru ani dirijează monopolurile statului. Este vorba de monopolul producerii și comercializării tutunului, concesionat până atunci unei firme franco-maghiare ce oferea statului român o redevență anuală de 9 milioane lei. Liberalii hotărăsc denunțarea concesiunii și administrarea în regie proprie. Spiritul de bun gospodar al lui Cantacuzino se vădește imediat, căci din primul an obține o creștere a veniturilor de 3 milioane de lei prin sporirea suprafețelor cultivate cu tutun și creșterea numărului cultivatorilor. Adăugând și exploatarea sării în același sistem, el pune de fapt bazele unei mari și rentabile administrații de stat.

Aceeași vocație creatoare a manifestat și ca director, între 1883 și 1888, al căilor ferate. În

acest răstimp (1887) a fost decorat de țarul Rusiei cu ordinul Sf. Stanislav cls. a II-a pentru contribuția la încheierea acordului bilateral de comerț.

Au existat în acest liberal prin structură un filon constructiv, o forță și o capacitate de organizare venite, poate, și din formația lui de matematician. Dacă I.C. Brătianu rămâne marele senior liberal, „vizirul” de tendință autoritară care domină fără discuție scena politică românească între 1876 și 1888 când e în fruntea guvernului, dacă D.A. Sturdza e conștiințiozitatea făcută om în administrarea treburilor țării și ale partidului liberal, Gogu Cantacuzino vădește disponibilități remarcabile ca finanțist, publicist, prieten de nădejde al transilvănenilor oprimați.

Simpatia și prețuirea cu care a fost înconjurat în epocă transpar din corespondența primită. Printre corespondenți se numără: I.C. Brătianu și fii lui, M. Kögălniceanu, C.A. Rosetti, Al. Macedonski, B. Ștefănescu Delavrancea, C. Rădulescu Motru, I. Slavici, E. Brote, I. Rusu Șirianu, Al. Beldiman ș.a.

„Să trăiești și să stăpânești fiindcă ești bărbat”, îi urează I.C. Brătianu în 1889, iar fiul acestuia, Ionel, îi asigură, în luna mai a aceluiași an: „Mulțumită *Voinței naționale* care micșorează distanțele, noi te urmărim zilnic și zilnic iubirea noastră crește pentru dumneata, precum crește și încrederea în izbândă”. Celălalt fiu al lui I.C. Brătianu, Vintilă, viitor finanțist, aflat la Cavala, îi scrie în octombrie 1898: „Regia otomană pare foarte dispusă să lucreze cu noi și ne-a făcut prețuri avantajoase pentru tutunurile de lux... Am găsit prin lucrurile pierdute pe unde am trecut urme de-ale dumitale: la un țărăn turc cultivator un revolver și pe Ali bei, care ți-a fost gazdă la Xanthos”.

Prieteni, colaboratori la *Voința națională* (pe care a condus-o între 1888 și 1898), redactori ai unor publicații de peste munți i se adresează cu încredere, cu plăcere, nelipsind adesea exaltarea. I se cer slujbe,

hotărâri, intervenții – omul fiind cunoscut ca îndatoritor, energic și eficient. Poate cea mai cuprinzătoare caracterizare i-a făcut-o Delavrancea: „E singurul care ar putea face istoria psihologică a tuturor oamenilor noștri de stat marcanți, reali și aparenti”. Și în altă parte: „Fără el P.N.L. s-ar fi dmicat”.

Printre corespondenții lui cei mai statonici, mai încrezători sunt transilvănenii. I. Rusu Șirianu, directorul *Tribunei* de la Sibiu, mărturisea fătis că rolul acestuia în dinamizarea mișcării naționale de peste munți „a fost mai însemnat decât s-ar putea crede”. Închis la Seghedin, după procesul *Memorandumului*, același vajnic ziarist ardelean, care ținea pe masa din celulă pozele copiilor lui Cantacuzino, socotea că „P.N.L. ar trăi dar n-ar da semn de viață fără D.A. Sturdza și redactorul *Voinței naționale*”. Socotit de un contemporan a fi „cea mai înaltă inteligență practică pentru afacerile publice”, G. Cantacuzino dovedește, într-adevăr, abilitate și calitatea de „a lucra și a voi politicește” în problema atât de gîngășă a raporturilor cu românii din Transilvania.

Anii buni pregătesc anii răi

Cauza românilor ardeleni află un susținător de nădejde și în bunul său prieten Alex. Beldiman, trimisul României la Berlin. Scrisorile acestuia mărturisesc o comuniune spirituală particulară în ceea ce privește activitatea politică, combaterea conservatorilor (în primul rând a junimistilor), criticarea funciară a „regimului personal” al regelui Carol I, dar mai ales o aceeași preocupare pentru situația din Ardeal. În iulie 1893 Beldiman îi scria lui Cantacuzino: „Voi să public un studiu mai lung și mai amănunțit asupra întregii situațiuni a compatrioților noștri din Transilvania... cred că momentul e bine ales pentru a interesa publicul german în cauza noastră națională”.

Și în altă parte: „Am continuat a citi cu mare atenție tot ce ai scris despre cauza fraților din Ardeal. Atât articolul *Cine va birui?*, cât și seria sub titlul *De la conferința națională* sunt excelente...”

„Măruntel, plin' de viață, alergând când pe jos, când în birje, când pe platforma tramvaiului”

*Acest rol modest, lă puţin accepta cu atât mai leme, că el nu ne va opri, căm
din nenorocire un pericol grav pe ne-ăr amănunţ, te păşăm reînviabile şi stăruie şi te
margin te ocupăm postol de mare pe care un Român nu lă poate decuta fără a decuta
deteriule pe care onorica i lă impun. —*

Făat în Paris, luna lui Decembrie 1875.

G. C. Cantacuzino

M. S. Cantacuzino

Andru Targoviscea

George C. Cantacuzino

C. C. Cantacuzino

Cost. P. Cantacuzino

George Dion. Stora

Antal C. Stora

G. C. Cantacuzino

Analizii sunt unanimi în a observa că revenirea la guvernare a liberalilor, în 1895, după şapte ani de opoziţie şi menţinerea lor vreme de patru ani (ministerele D.A. Sturdza, P.S. Aurelian şi din nou D.A. Sturdza) s-a făcut cu preţul unor convulsii interne. Remanierele guvernamentale nu l-au afectat însă pe G. Cantacuzino şi continuitatea mandatului său la Ministerul de Finanţe trebuie înţeleasă ca o dovadă de competenţă, autoritate personală şi independenţă de spirit. Componenta republicată a discursului său politic, ce îl va însoţi toată viaţa, e o dovadă în acest sens. Deşi ministru de Finanţe al regelui Carol I, el declară răspicat, în 1895, că „regimul regal are în vedere ruina morală şi materială a poporului român”. Critica adusă înaintaşului său conservator Dionisie Ghermani în structurarea bugetului e nimititoare. Dincolo de constatarea comună că în asemenea cazuri e mai uşor să acuzi decât să aperi, e de observat că el însuşi, pus în poziţie similară, va adopta cam aceleaşi soluţii.

Când trebuie să constituie bugetul pe exerciţiul 1896-1897, după ce totdeauna cu întârziere şi prin urmare cu o perioadă scurtă de dezbateri în Parlament (din cauza apropierii vacanţei de Paşti), Cantacuzino avertizează că „în materie de finanţe, anii cei buni pregătesc anii cei răi”, fiindcă îndeobşte cheltuielile se fac „după norma anilor prosperi”, iar veniturile intră după „măsura unei stări economice mai puţin norocoasă”.

Pentru exerciţiul 1897/1898 consideră că a redresat situaţia visteriei încât poate accepta un spor de cheltuieli la propriul minister şi la cel de Război. Numai că estimările se dovedesc greşite şi deficitul de 7 milioane îl obligă la întocmirea unei note privind echilibrarea bugetului, realizabilă prin conversiunea unor împrumuturi, remanierea (citeşte creşterea) unor impozite, introducerea de noi impozite... G. Cantacuzino identifică în acelaşi timp o serie de societăţi milionare, *Dacia Română, Naţionala, Magazinul universal* care plăteau impozite derizorii. În acelaşi spirit, în 1898, propune altă lege a *patentelor*, aducătoare de noi venituri în visteria statului. Apoi, una din măsurile practice de răsunet din timpul ministeriatului lui, avea să fie desfiinţarea *Căsei de amortizare* (întemeiată în 1892) pentru stingerea datoriei publice apărute din împrumuturile externe. Măsura se justifică prin termenul excesiv de scurt al amortizării – 44 de ani – în vreme ce aiurea în lume el era, în general de 75-99 de ani.

Şi el s-a văzut confruntat cu problema cronică a economiei româneşti: producţie slabă sau modestă, cu venituri reduse, ceea ce reclama găsirea de noi surse pentru acoperirea cheltuielilor.

Una din ultimele apariţii publice ale lui G. Cantacuzino o constituie participarea la ceremonia punerii pietrei fundamentale a noii clădiri a C.E.C.-ului. Omagiindu-l odată pe

regele Carol („urmașii noștri citind istoria patriei, cu toată dreptatea și plini de admirațiune, vor zice că epoca actuală e epoca lui Carol Întemeietorul”), el constată importanța instituției, amintind că la un capital de 320 milioane lei C.E.C.-ul „a lăsat mult în urmă bugetul statului” de 216 milioane lei...

„Măruntel, plin de viață, alergând când pe jos, când în birje, când pe platforma tramvaiului”, cum își amintea un contemporan, G. Cantacuzino a fost omul datoriei. Devotat partidului liberal în asemenea măsură încât socotea că interesele acestuia se identifică cu cele ale statului, bun administrator, om de acțiune în cauza transilvănenilor, el a fost răpus

de cancer stingându-se din viață la București, la 9/21 decembrie 1898.

În 1904, comilitorii săi din partidul liberal au decis să-i eternizeze memoria, ridicându-i o statuie în Grădina Icoanei din București. E opera sculptorului francez Dubois. Iar la aniversarea de 25 de ani ai *Voinței naționale*, bunul său prieten și colaborator G. Pallade scria: „...dacă n-a fost întemeietorul ei, a făcut cele mai mari jertfe pentru dănsa și a statornicit aici norme de conducere cu atât mai puternice cu cât le-a pecetluit zilnic cu cuvântul și fapta. A fost mai mult decât un director politic, el a fost unul din cei mai străluciți apostoli ai credinței liberale...” ■

CĂRȚI SOSITE LA REDACȚIE

● **Dr. Nestor Vornicescu – ANNO DOMINI 2000. VIAȚA, NEVOINȚELE ȘI SCRIERILE SFÂNTULUI AMBROSIE, EPISCOPUL MEDIOLANULUI, ÎN SPIRITUALITATEA ȘI CULTURA ROMÂNEASCĂ (SEC. XIV-XX).**

Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2000, 224 pp.: amplu studiu monografic dedicat unui strălucit ierarh și scriitor bisericesc din a doua jumătate a secolului IV; text în limbile română, franceză, italiană.

● **Ștefan Iancu – ISTORIA PROTECȚIEI INVENȚIILOR ÎN ROMÂNIA.**

Editura Academiei Române, București, 1998, 260 pp.: „prima lucrare pe această temă publicată în literatura română” (prof. dr. ing. Nicolae P. Leonăchescu, în Prefață).

● **Eugen Ștefan Holban – DICȚIONAR CRONOLÓGIC.**

Editura Museum, Chișinău, 1998, 232 pp.: principalele date ale istoriei Moldovei

dintre Prut și Nistru, din cele mai vechi timpuri și până astăzi.

● **Prof. Petronela Negrescu – BISERICĂ ȘI SOCIETATE: MĂRTURII DIN ARHIVA PAROHIEI EȘELNIȚA-MEHEDINȚI (1783-1883).**

Editura Tradiție, București, 1998, 80 pp.

● **Evgheni Zamiatin – NOI (traducere Mihai Maxim).**

Editura Paideia, București, 1998, 220 pp., 10 000 lei: un roman scris în 1920, considerat pamflet antisocialist.

● **Konstantin Leontiev – BIZANTINISMUL ȘI LUMEA SLAVĂ (traducere de Elena Pârnuș; cu un cuvânt introductiv de Claudio Mutti).**

Editura Anastasia, București, 1999, 178 pp.: eseurile unui mare erudit rus, contemporan și adversar, în ordine politică, al lui Dostoievski.

● **Oana Lucia Dimitriu, Roxana Balaci – COLECȚIA DE PISTORNICE MOVILEANU-BOBULESCU.**

Editura Timpul, Iași, 1998, 48 pp.: o originală prezentare a câtorva „stampile” pentru prescuri, aflate într-o colecție personală din Iași.

● **Andrei Eșanu – CHIȘINĂU. FILE DE ISTORIE.**

Editura Museum, Chișinău, 1998, 216 pp.: studiu monografic și documente din sec. XV-XIX.

● **Georges Mourrin – ISTORIA LINGVISTICII (traducere și postfață de Constantin Dominte).**

Editura Paideia, București, 1999, 368 pp.: personalități și curente de idei, din Antichitate până în sec. XX, într-o prezentare datorată unui fost profesor (1910-1993) la Universitățile de Provence (Aix-Marseille I, Franța).

● **Ștefan Ciobanu – CHIȘINĂUL.**

Editura Museum, Chișinău, 1996, 80 pp.: reeditarea volumului publicat în 1925 în Editura Comisiunii Monumentelor Istorice, secția din Basarabia.

PE URMELE LEULUI NOSTRU

VICTOR AXENCIUC

Într-o perioadă când populația țării era în mare parte analfabetă, se prețuia mult știința de carte, de unde și proverbul care a rămas de atunci „ai carte, ai parte“. Analfabetismul de masă a trecut în istorie. Acum în economia contemporană de piață, se poate parafraza, fără a greși prea mult: „ai bani, ai parte“, puterea banului rezolvând toate problemele. Iar în conștiința multora dintre semenii noștri scopul existenței a devenit goana după bani, dobândirea lor, cu orice mijloace, permise și nepermise, morale și imorale.

Deosebirea dintre societatea actuală și cele de dinainte constă în faptul că atunci doar o minoritate înțelegea importanța și puterea banilor, întemeindu-și pe ei privilegiile sociale, marea majoritate a populației trăia la sate în economia naturală, prețuind în primul rând bunurile materiale și valoarea lor de utilizare, nu cea bănească.

Astăzi febra dobândirii banilor, ca instrument magic care deschide toate ușile, care cumpără și vinde orice, de la bunuri de consum la cele imobiliare, de la plăceri până la conștiințe, dreptate, putere, a cuprins întreaga comunitate. Pentru că, în adevăr, toate bunurile materiale și cele mai multe din cele spirituale au devenit mărfuri, se exprimă și se măsoară în valori bănești, în prețuri; societatea contemporană este o societate mercantilă, în

care domnește interesul bănesc și în care rămâne tot mai puțin loc valorilor morale de neprecuțit în arginți, în detrimentul marilor virtuți umane formate cu imense sacrificii de-a lungul mileniilor.

Romanat cu semilună

Pe teritoriul țării noastre, primele semne monetare – ca bani de metal, de bronz și argint

— au fost bătute cu peste 2 500 ani în urmă. Ele sunt semnalate de arheologi la Histria, Callatis, Tomis, colonii grecești din Dobrogea, sub numele de drahme. Cântărind peste 8 gr argint, ele reprezintă gena primului sistem monetar autohton pe teritoriul României.

Au intrat apoi în utilizare, în circulație, pe măsura dezvoltării economiei de mărfuri, a comerțului, îndeosebi cu popoarele străine, numeroase alte monede locale sau aduse din alte țări. Cu timpul, monedele principale erau bătute din argint și din aur, iar cele mărunte, divizionare, din bronz, aramă, fier etc.

După înființarea statelor românești, domnitorii noștri bat numeroase tipuri de monede proprii din argint și din aur, cât și din metale comune, după modelele în circulație din epocă; s-au încheiat chiar unele „tratare” de „unificare monetară”. Je pildă cu Polonia sau cu Ungaria, prin care se convenea să se bată monede după aceleași forme de mărime și valoare pentru a putea fi recunoscute de populațiile țărilor respective, în vederea ușurării și stimulării comerțului.

Căderea Țărilor Române sub dominație otomană, care a afectat prin tributuri și numeroase alte obligații economia lor, a dus la încetarea baterii de monedă autohtonă, piața fiind inundată de piese monetare turcești și altele străine. Din această împrejurare avea să se nască însuși numele viitoarei monede românești — leul.

În secolele XVI-XVII, puterile comerciale ale Europei intensifică comerțul cu Imperiul otoman; astfel se revărsă pe piața Turciei și a țărilor de sub dominația ei, deci și a Țărilor Române, o mare cantitate de monedă din Țările

de Jos; mai frecvent apare în circulație talerul olandez, monedă mare de argint de peste 27 grame, care avea pe o față efigia unui leu ridicat în două picioare; de aceea se și numea Löventhaler, talerul-leu. În Țările Române, el a dominat circulația monetară, alături de asprul turcesc, fiind cunoscut sub denumirea simplă de leu.

Deși a circulat doar un secol, după ce a dispărut fiind înlocuit de alte monede, leul a rămas în conștiința populației românești și în practica utilizării ca monedă de calcul și de măsurare a valorii mărfurilor și altor monede până în a doua jumătate a secolului XIX, când se va confecționa moneda națională a României.

O altă denumire monetară, aceea generică de bani, tot istoria a consacrat-o și tot din acele vremuri. Pe lângă taleri și aspri turcești, în secolele XVI-XVII circulau și dinari ungurești, care se mai numeau și bani, având jumătate din valoarea asprului. Mai târziu, valoarea asprului și dinarului-ban devine egală, iar populația îi numește pe ambii, simplu, bani. Unele documente ale vremii menționează vânzări de bunuri pe aspri-bani, iar altele vorbesc doar de sume de bani. Astfel expresia românească generală a valorilor monetare, a prețurilor în bani, vine de acum trei-patru secole.

Unirea Moldovei și Munteniei în anul 1859 și formarea ulterior a statului modern român a avut ca un obiectiv fundamental modernizarea și dezvoltarea economico-socială a României, desfășurate printr-o serie de reforme, în care au fost înlocuite vechile sisteme economice cu sisteme noi moderne, adecvate progresului societății românești. Astfel, au fost reformele

Monedă-medalie de aur, în valoare de șase ducați, bătută de Constantin Brâncoveanu în 1713 (stânga)

Taler de argint emis de Despot vodă în 1563

Monedă de zece ducați de aur emisă de Cristofor Bathory, în 1577

agrar, reforma sistemului de credit, reforma sistemului monetar.

În domeniul monetar domnea anarhia și specula de monede, împiedicând desfășurarea normală a producției, a comerțului. Nu exista o monedă națională; leul era doar unitate de calcul imaginară; pe piața românească, după G. Zane, circulau peste 80 de monede străine, cu variate valori și cursuri, creând foarte mari dificultăți în calcul, Zaratii, prețuitorii de bani, un fel de birouri de schimb de azi, erau la mare cinste, ei cunoscând valorile diferitelor monede și stabilind raporturile dintre ele. Leul românesc era împărțit în 40 parale și o para în 3 bani, iar rolul subdiviziunilor îl jucau unele monede turcești cu valoare apropiată.

Una din sarcinile urgente ale noului stat românesc era să adopte un sistem monetar național. Al. I. Cuza studiaza unele proiecte pentru a pune ordine în circulația monetară; se propunea ca moneda națională să fie confecționată după sistemul monetar francez și să poarte denumirea de *romanat* pentru a marca noua etapă a emancipării țării; s-au bătut chiar prototipurile din argint și aur ale romanatului.

Introducerea monedei românești pe piață era dependentă de două condiții: acordul Porții Otomane și disponibilitatea unei cantități de metal prețios, aur sau argint, din care să se confecționeze monedele. Problema consta în realizarea celor două condiții; până la urmă, după diligențe insistente, Poarta acceptă ca România să bată monedă proprie, dar cere ca aceasta să poarte efigia semilunii, semnul dependenței de Imperiul otoman, ceea ce guvernul, care aspira la independență, nu putea accepta. A doua condiție, o cantitate de metal prețios la dispoziția Ministerului de Finanțe pentru emisiunile de monedă, nu era realizabilă, când țara trecea printr-o mare și prelungită criză financiară.

Cu toate aceste împrejurări, în anul 1867 se promulgă legea noului sistem monetar prin care s-a hotărât tipul de monedă națională; ea se numea leu, avea 100 de bani, se baza pe bimetalism, respectiv pe monede din argint și aur; valoarea leului, etalonul lui, era reprezentată de 5 grame de argint cu titlul de 850/1000 sau aur, 0,3226 g cu titlul de 900/1000. Legea

**Leul era
egal ca valoare cu
francul francez,
francul elvețian,
francul belgian,
lira italiană.**

prevedea baterea monedelor din aur de 5, 10 și 20 lei și din argint de 50 bani, de 1 leu și 2 lei; ca monedă măruntă erau 1 ban, 2, 5 și 10 bani din aramă. Astfel, noul leu românesc avea o valoare mare: 1 kg de aur reprezentând 3 100 lei iar 1 kg de argint 200 lei.

Cea mai prost plătită - munca țaranului

Forma, greutatea și dimensiunile monedelor de argint și aur românești erau identice cu cele ale țărilor occidentale ale Uniunii monetare latine, formată în 1865; ca urmare, după cantitatea de metal, leul era egal ca valoare cu francul francez, francul elvețian, francul belgian, lira italiană etc.

Legea a rezolvat temporar și cele două condiții ale baterii monedei: a prevăzut că până la emisiunea de monedă națională, se declară legală circulația în România a monedelor Uniunii latine, respectiv a francilor francezi, elvețieni, belgieni etc.; prin aceasta se asigura piața internă cu necesarul de monedă, adusă din exportul de mărfuri, și rămănea fără obiect cererea Porții de a se bate pe moneda națională semnul semilunii.

Moneda nouă s-a emis mai târziu, după obținerea independenței, de către Banca Națională a României creată în 1880. Aceasta a tipărit și bancnota de 20 lei, 100 lei și 1 000 lei, cu acoperire în aurul din depozitul băncii, ea avea asigurată convertibilitatea liberă. Monedele străine au devenit valute cu regim special. B.N.R. deținea astfel monopolul emisiunii monetare de la stat, stabilea și controla circulația monetară a țării.

Prin noul sistem monetar, România era conectată la sistemele moderne europene și până la primul război mondial din 1916 a avut una din cele mai puternice monede ale continentului. Ca și francul francez și francul elvețian, leul românesc se raporta astfel: 1 dolar = 5,18 lei, 1 marcă germană = 1,24 lei, 1 liră sterlină = 25,25 lei, toate aceste raporturi bazate pe echivalența metalului prețios pe care îl conțineau.

În perioada de patru decenii până la 1914, acest tip de monedă a fost cea mai puternică

și a avut cea mai mare stabilitate din toată istoria economică a țării și probabil din toate vremurile.

Interesant de știut care era puterea de cumpărare a monedei naționale și în ce raport se afla cu veniturile populației. În acest scop, vom prezenta un grup de prețuri în lei, în 1877, 1900 și 1912, prețuri medii de detaliu pe kg, pe piața Capitalei.

Astfel, pâinea a evoluat de la 0,24 lei (1877) la 0,23 (1900) și 0,26 (1912), zahărul, de la 1,25 la 1,13, respectiv 0,95; orezul a scăzut de la 0,65 la 0,50, urcând ușor la 0,56; brânza de oi, de la 0,60, la 1,05, respectiv 1,48; carnea de porc a pornit de la 0,55, la 0,80, apoi 1,34; un litru de vin a urcat de la 0,47 la 0,67, respectiv 0,90; tutunul, de la 12,15 a scăzut la 10, revenind la 12,50.

În 35 de ani, prețurile la unele produse au crescut de două-trei ori, la altele s-au menținut la același nivel; moneda nu a cunoscut inflație.

Care erau în această perioadă veniturile medii ale unor categorii de salariați, reproduse după datele bugetelor de stat? În 1900, ca salariu lunar un ministru primea 2 500 lei; un colonel, 800 lei; un căpitan, 330 lei; un învățător la sat, 90 lei; la oraș, 225 lei; un profesor de liceu cu gradație, după materia predată, între 950-420 lei. Se poate calcula, pe baza prețurilor, ce cantități din bunurile menționate puteau să cumpere cu salariile lunare diferitele categorii de funcționari; cel mai prost se plătea munca țărănească, cu 0,80-1,20 lei pe zi sau 20-30 lei pe lună.

Cu anii 1914-1916 se încheie cea mai glorioasă epocă a monedei românești, căreia i-a pus capăt declanșarea primului război mondial deschizându-se alta de inflație și instabilitate, de periferizare a leului în sistemele monetare continentale. ■

(Va urma)

- O posibilă definiție a secolului XX.

Secolul XX este secolul dezvoltării tehnicii și informației, ce au, evident, o incidență

destul de importantă asupra formării mentalității oamenilor, asupra orientării lor politice. Rezultatele cercetărilor istorice nu sunt în măsură să răspundă eficient la faptul că lumea nu adoptă o orientare exclusiv tehnică.

Totodată, este un secol marcat de două mari războaie mondiale, foarte violente și condamnabile, un secol care a asistat la efortul pentru ameliorarea situației oamenilor trăind în regimuri ce nu au dat, finalmente, rezultate pozitive, raportat la speranțele lor.

Acest sfârșit de secol și început de nou secol debutează printr-o mondializare nu numai la nivel economic. Informația și

Două secole în câteva rânduri

HÉLÈNE ANTONIADIS-BIBICOU, vicepreședintă a
Comitetului Național Francez al AIESEE

utilitate, ca spiritul de solidaritate. Faptul că există țări nu înseamnă că trebuie să existe și o luptă a unora contra altora. Dar și diferențele sunt evidente. Diversitățile „îmbogățesc” problemele și oamenii și atunci, cu adevărat, nu pot să vă spun care va fi evoluția omenirii. Este foarte încurcată și foarte greu de creionat.

În sfârșit, cred că, în ultimă instanță, fiecare dintre noi are încă un cuvânt de spus, o responsabilitate, dacă vreți, pentru a forma, a orienta viitorul într-un sens uman, pentru ca dezvoltarea tehnică să fie utilizată în folosul oamenilor.

A consemnat Florentina DOLGHIN

mijloacele tehnice ale informației încearcă să modeleze oamenii în sensul abolirii unor valori încă reale, după opinia mea, ce pot fi foarte

1956-1957. SCRITORII ÎN VIZORUL PARTIDULUI

Mihail Sadoveanu vorbind la o întrunire festivă de la Ateneul român

În cadrul măsurilor de consolidare a dominației sale în viața social-politică a țării, partidul comunist (Partidul Muncitoresc Român) a acordat o atenție deosebită activității culturale-ideologice, creatorii, artiștii fiind îndeaproape „îndrumați” să nu se abată de la linia oficială, trasată după model sovietic.

S-a scris și se va mai scrie despre aceasta, odată cu apariția unor noi documente relevante pentru modul în care C.C. al P.M.R., prin Direcția sa de Propagandă și Cultură, supraveghea creația literară-artistică.

Prezentăm acum alte câteva mărturii inedite.

TEODOR DUMITRESCU

Într-o informare a Comitetului Regional de Partid Iași, adresată Secretariatului C.C. al P.M.R., în aprilie 1956, scriitorul Victor Eftimiu, membru al Academiei R.P.R., era „demascat” pentru „o serie de afirmații și declarații cu caracter neștiințific și reacionar”.

Aflat, în martie 1956, în vizită la Iași, într-o întâlnire cu colectivul de Istorie Literară din cadrul Filialei Academiei, el a afirmat „că literatura de

după 23 august este lipsită de orice valoare, deoarece scriitorii nu s-au bucurat de libertate”.

De asemenea, a susținut că în valorificarea moștenirii culturale a vechiului regim (referire în special la Societatea „Junimea”), „trebuie să se arate cu curaj părțile pozitive, dar și unele negative, pentru că cel ce arată acestea nu riscă decât cel mult închisoarea și regimul închisorilor s-a îmbunătățit”.

Declarații asemănătoare au fost făcute și la altă întâlnire, din 4 aprilie același an, cu membrii Institutului ieșean, când V. Eftimiu „a reluat afirmația că literatura noastră de după 23 august 1944, ca și literatura sovietică sunt lipsite de valoare. Nu există — după părerea sa — o dramaturgie sovietică.

Despre poezia românească a afirmat că ea se reduce la versificarea articolelor din *Scântea*”.

Pentru o astfel de atitudine, autorii notei informative socoteau că „acad. V. Eftimiu nu mai trebuie să fie trimis la Iași“.

Dar scriitorii erau urmăriți și în alt mod: prin intermediul cenzurii exercitate de Direcția de Propagandă și Cultură din cadrul C.C. al P.M.R.

O sinteză informativă, din noiembrie 1957, a acestei Direcții constata „o intensificare a încercărilor de strecurare în paginile presei, în special [sic!] a publicațiilor literare, cât și în cărțile de literatură a unor idei

străine confuze, iar în unele cazuri de-a dreptul dușmănoase“.

Cu toată vigilența Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor sau a aparatului de partid, unele „din aceste materiale au reușit să pătrundă în paginile presei și ale cărților“.

Sunt citate unele poezii care „se ridică, într-o formă sau alta, împotriva conducerii de către partid a literaturii“. Astfel, poetul Mihai Codreanu, în fabula *Măgarul și trandafirul*, „face o transparentă aluzie la îndrumarea «incom-

petentă» a literaturii și artei“, sintetizând această idee în morala fabulei: „Dacă ești măgar, nu te da la trandafiri“.

Radu Boureanu, „criticat de partid pentru unele lucrări ale sale, prezintă această critică umilitoare“.

În volumul *Lirice*, editat de Editura de Stat pentru Literatură și Artă (E.S.P.L.A.), „se arată soarta nenorocită a unui poet care trebuie să sufere amestecul diferiților îndrumători «de la palat», care îi dau indicații contradictorii în funcție de conjunctura politică“. Când, îmbătrânit, poetul „sosi în cărje/găsi – destin fatal/republica în locul palatului regal“. Apariția volumului a fost oprită.

A fost oprită, de asemenea, publicarea unei poezii de Kányadi Sandor în revista *Utunk*, pentru că „exprimă neîncrederea poetului în partid și conducerea sa“.

Prozatorul Bodor Pál, în schița *Știi dumneata cine sunt eu?*, apărută în ziarul *Igazsag*, se adresează astfel unor cadre din conducerea partidului: „Ce s-ăr întâmplă dacă poporul ar veni în fața dvs. și v-ar striga: «Știi dumneata cine sunt eu?» Eu știu ce s-ăr întâmpla. N-ați putea să răspundeți. Ați uitat deja. Dar o să vă aducem aminte“.

Nichita Stănescu, pe atunci la începutul unei strălucite cariere literare, este criticat pentru că, în două poezii care ar fi trebuit să apară în revista *Tânărul scriitor*, a strecurat „îndemnuri deghizate la «rezistență»“.

(Continuare în p. 24)

STIMATE TOV. MINISTRU ȘI CONFRATE,

Fii bun, rogu-te, și telefonează la Editura Tineretului să urgenteze lucrările pentru tipărirea cărții mele „Poveste haiducească“.

Manuscrisul acestui poem de 4 000 versuri l-am predat, conform contractului, la 1 Septembrie trecut și, de atunci, sunt purtat cu vorba, sub pretextul a fel de fel de formalități, rapoarte ale referenților externi, referatul specialiștilor istorici etc.

Sunt câteva luni de când am rugat și pe tovarășul director Lazarescu să intervină pentru accelerarea acestor lucrări. Predând textul, n-am primit nici un ban, după munca îndelungată a celor patru mii de versuri.

Iartă-mă că te deranjez, dar n-am cui mă adresa ca să-mi facă dreptate.

Cu mulțumiri și salutări colegiale
Victor Eftimiu

Tel. 6.35.11

P.S. Mi se fixează în fiecare săptămână ziua și ora la care să ne întâlnim. Și sunt amănat, cu aceiași seninătate pentru săptămâna următoare.

*Tearta ma la te deming, dar n-am cui ma
adresa ca să-mi facă dreptate.*

cu mulțumiri și salutări colegiale

Victor Eftimiu

tel. 6.35.11

P.S. Mi se fixează în fiecare săptămână ziua și ora la care să ne întâlnim și să hotărâm, cu aceeași seninătate pentru săptămâna următoare.

FLORENTINA DOLGHIN

Pentru secolul nostru rămâne o mare enigmă cum a putut rezista comunismul în Uniunea Sovietică mai bine de 70 ani. În tot acest timp GULagul a înghițit cei mai buni exponenți ai *intelligenției* ruse; armata a suferit grave epurări; pactul Ribbentrop-Molotov a produs lumii un șoc, ca și fuga propriei fiice a lui Stalin în Occident; medici evrei au fost asasinați, în urma unor procese înscenate, crimele lui Stalin și cultul personalității sale au fost demascate de Hrușciiov; trupele sovietice au lichidat revoluția ungară și Primăvara de la Praga ș.a.m.d.

O posibilă cheie a acestei enigme ar fi existența unei cenzuri ce a operat deopotrivă în Est, în patria comunismului, dar și în... Vest, în Occidentul democratic.

În Anglia, Franța și S.U.A., persoana lui Stalin a constituit mult timp un tabu, orice critică la adresa Uniunii Sovietice fiind inoportună.

În imagini: istorie în stil sovietic: după război, Ejov (în dreapta) a dispărut din fotografiile în care se afla alături de Stalin.

U.R.S.S. fusese aliată Marii Britanii în război, așa că, paradoxal, la Londra Winston Churchill era criticat des și foarte dur, guvernul sovietic însă niciodată.

George Orwell și-a terminat *Ferma animalelor* în februarie 1944 și, până în august 1945, când cartea a apărut, autorul a primit refuzurile – din rațiuni politice – a două edituri. „Dacă această fabulă ar fi avut drept țintă dictatorii în general și dictaturile în ansamblul lor, publicarea ei n-ar fi pus nici o problemă – îi răspundea în scris un editor –, dar ea se inspiră atât de strâns din istoria Rusiei sovietice și a celor doi dictatori ai ei, încât nu se poate aplica nici unei alte dictaturi. Și încă ceva: fabula ar pierde din caracterul ei ofensator dacă n-ar reprezenta casta dominantă prin niște porci“.

Adevărul despre existența lagărelor sovietice, dezvăluit de Aleksandr Soljenișin, în *Arhipelagul GULag*, a șocat „Jumea liberă“, care i-a acordat autorului în 1971 Premiul Nobel. De fapt, cu 35 de ani înaintea lui Soljenișin, Ivan Lukianovici Solonevici (1891-1953), și el „locuitor“ al GULagului, semnase la Sofia o carte cu un titlu grăitor în sine: *Rusia într-un lagăr*

de concentrare. Era mărturia personală a unui om ce lucrase aproape un an la Canalul Belomor, împreună cu fiul și fratele lui, și de unde reușise să evadeze.

Desigur că *Arhipelagul Gulag* rămâne o veritabilă epopee, o enciclopedie, un tratat filosofic asupra represiunii, o carte construită pe sute de mărturii. Prin comparație, volumașul de numai 35 de file al lui Solonevici nu pune decât problema priorității. Dar o pune. De ce nu l-a ascultat nimeni pe Solonevici atunci, în 1935?

Dincolo de Ocean, *Zece zile care au zguduit lumea*, volumul lui John Reed despre revoluția rusă din 1917, retipărit, avea suprimate mențiunile la Troțki și prefața lui Lenin. Stalin luase deja frăiele puterii.

Presa britanică a relatat fals, în imagini distorsionate, marile procese staliniste de la finele anilor '30, tocmai pentru a nu-l leza pe „părintele popoarelor“.

De altfel, Occidentul a ignorat cu grație volumul lui André Gide, *Întoarcerea din U.R.S.S.* (Malraux, ca prieten, chiar îl rugase insistent pe Gide să întârzie publicarea) sau articolele de presă ale lui Marcel Mauss, prieten cu Jaurès, care încă din 1924 denunțase dictatura proletariatului, ilustrată de doi aventurieri, cum îi considera Mauss pe Lenin și Troțki.

La Moscova legile cenzurii au acționat și în „dulcele“ stil clasic: cu foarfece, lipici și pensulă. O demonstrează fie și numai evoluția unei singure fotografii cu Stalin. Clișeul, datând din 1926, are nici mai mult nici mai puțin de cinci versiuni, de fapt cinci etape ale falsificării istoriei sovietice.

La început Stalin este flancat de mai mulți colegi de partid. Apoi, pe măsură ce opozanții săi – deveniți „dușmani ai poporului“ și ai săi personali – erau întemnițați, deportați sau uciși, același clișeu a suferit modificări succesive: în 1934 din poză a dispărut Kirov, care fusese lichidat; în locul lui a apărut, printr-un măiestru procedeu fotografic, un personaj fidel până la moarte lui Stalin; în fine, a dispărut un anume Akulov, eliminat și el în 1937, în timpul proceselor. În același timp, Stalin devenea tot mai impunător – prin subtilități tehnice – în acea fotografie.

Numeroase alte clișee fotografice ale perioadei staliniste îl reprezintă pe Lenin alături de Troțki. După exilarea acestuia din urmă la Alma Ata și, mai târziu, în 1940, după asasinarea lui, în Mexic, arhivele foto îl elimină pe Troțki, locul lui fiind luat de Stalin, tot mai viguros ca personaj, la început șezând, apoi numai în picioare.

Se croia deja istoria în imagini, contrafăcută, a revoluției ruse. Elementele socotite dușmane ale poporului au fost rând pe rând eliminate din iconografia oficială sovietică. Era chiar un delicat păstrarea în casă a unor albume ce conțineau figurile unor „trădători de patrie“. Ei trebuiau înnegriți, mângâiați, hașurați cu tuș, gestul dovedind loialitate față de partid și ura împărtășită față de dușmanul de clasă. De aceea multe albume din colecții particulare conțin fotografii de grup ce sugerează ceremonii ale Klu Klux Klanului.

Dintr-o fotografie a lui Lenin vorbind alături de Gorki la o adunare, în fața Teatrului Bolșoi, vor fi

„În ziua aceea am fost fetița cea mai fericită din lume“

radiați, într-o următoare versiune Zinoviev, Buharin, Radek și Peșkov, toți asasinați între timp. Când cenzorii nu cunoșteau exact soarta vreunui lider politic și nu dispuneau nici de timp să se informeze, îl făceau de nerecunoscut în imagine, îi puneau barbă, ochelari... Din tragică, situația devenea comică.

U lterior fotografiei, arta realismului socialist va opera cu aceleași „epurări”. Un tablou din 1947 îl înfățișează pe Lenin proclamând Republica sovietelor. În spatele lui se află Stalin, Dzerjinski și Sverdlov. În versiunea din 1962 a pânzei (la conducerea țării se afla deja Hrușciov) cei trei au fost șterși și înlocuiți cu trei milițieni oarecare.

„În ziua aceea am fost fetița cea mai fericită din Jume”. Stalin, cu mустаți de

bunic, cu privirea tandră, ține în brațe o fetiță cu ochii oblici, ce-i oferă tătucului un buchet de flori. Astăzi fetița din fotografia ce a făcut înconjurul lumii – ca imagine de propagandă pentru politica partidului față de copiii Uniunii Sovietice –, la cei peste 70 de ani ai săi, mărturisește într-o revistă franceză că acel Stalin i-a răpit copilăria și părinții. La un an după ce a coborât din brațele lui, tatăl i-a fost arestat de NKVD și asasinat a doua zi, iar mama, medic, ajutată să se sinucidă (în spitalul de copii din orașul în care fusese deportată), pentru că se lăuda cu poza fetiței ei alături de Stalin. În care ea încă credea.

Înarmat cu asemenea fotografii - talisman, trucate, retușate, contrafăcute, adevărate „provizii” la drum lung și greu, cetățeanul sovietic a trăit departe de adevăr, manipulat de niște false icoane. ■

SCRITORII...

(Urmare din p. 21)

Un alt important poet, Dimitrie Stelaru, în poemul autobiografic *Leru*, ce urma să apară la E.S.P.L.A., avea și astfel de versuri „ce se referă la perioada de după 23 august”: „Fără să lupte, fără să moară / Cel ce a avut are întruna... Ion, fără ureche, fără mână / Tot n-a ajuns în țara lui română... Un mahăr de la Văcărești / director al finanțelor e în sfârșit”.

Lui Victor Eftimiu i se cenzurează, din volumul *Odă limbii române*, o poezie în care prevestea că „un fiu pierdut o să răsară” care „întregul neam ne va ucide cu focul gândurilor sale”. Tot Victor Eftimiu, într-o altă poezie, „arată cum cuvântul românesc vântură lumea din Maramureș pân' la Bug și de la

Bug la Sanmarina”. E.S.P.L.A. este criticată și pentru faptul că „a trimis spre publicare lucrări scrise în trecut de scriitorii români sau maghiari care conțineau idei naționaliste sau antisovietice”. Printre acestea, poezia *De la noi* de Octavian Goga, povestirea *Isac*, de Cezar Petrescu, romanul *Oglinda țării* de Tamaș Aron.

O „gravă greșeală” a E.S.P.L.A. – continuă amintita sinteză informativă – „o constituie faptul că în perioada de după contrarevoluția din Ungaria a tipărit lucrări ale scriitorilor Iliyes Gyula și Veres Peter, conducători ai fostei Uniuni a Scriitorilor din R.P.U.”.

În afara de autori, sunt vinovați și „un mare număr de redactori, cărora li se încredințează redactarea de cărți literare” și care „sunt elemente dubioase

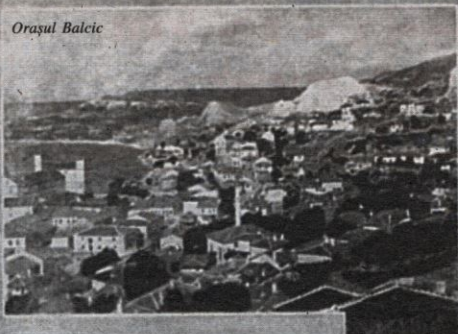
politice, excluși din partid și U.T.M., fii de chiaburi”.

În final documentul recunoaște că deși cenzura „a intervenit în marea majoritate a cazurilor, oprind tipărirea sau difuzarea materialelor cu conținut dușmănos”, totuși „unele dintre acestea au scăpat vigilentei organelor de control ale D.G.P.T., reușind să pătrundă în paginile presei și ale cărților”.

Se propun o serie de măsuri în scopul „întăririi controlului asupra tipăriturilor, reglementării activității redacționale în edituri și înlocuirii elementelor necorespunzătoare”. Printre altele se precizează că „unele cazuri au fost șemnalate organelor de Securitate, cu care se va menține în aceste probleme un contact permanent”.

Ochiul vigilent al cenzurii ajuta partidul să citească... ■

Orașul Balcic

Castelul reginei Maria

ÎN CADRILATER, ÎNAINTE

Este curios cât de puține urme a lăsat stăpânirea Cadrilaterului în politica și economia românească. S-ar zice că numai pictorii, câțiva scriitori și Regina Maria au iubit Balcicul, ori zona împrejmuitoare. Din 1940 până astăzi, nimeni în România nu pare să regrete această pierdere, nici măcar naționaliștii mai vechi ori mai noi.

Sorin Alexandrescu,
Paradoxul român

ȘI DUPĂ 7 SEPTEMBRIE 1940

În toamna anului trecut cotidienele noastre anunțau că, în premieră, statul român se implica în despăgubirea refugiaților din Cadrilater. În baza unei legi din 1998, doi români din județul Neamț – evacuați de la gospodăriile lor în 1940, ale căror bunuri trecuseră în proprietatea statului bulgar – au primit 400 milioane de lei compensații. Alte dosare, solicitând despăgubiri pentru construcții, terenuri și recolte rămase neculese, urmau a fi soluționate.

Suma de bani este, evident, simbolică; nu poate alina drama unor oameni obligați să-și încarce într-o căruță sau două ce stânseseră o viață și să ia drumul pribegiei.

Povestea Cadrilaterului nu este decât încă una dintre istoriile care au dezbinat popoarele din Europa de sud-est. Subiect interzis multă vreme, el ar fi putut fi abordat, în ultimii zece ani, în mod liber.

Oferim în paginile următoare cititorilor noștri o abordare istorică, bulgărească, despre evenimentele din urmă cu 60 ani și o mărturie. Dincolo de punctele de vedere, rămâne drama pe care o provoacă întotdeauna o modificare de frontiere, fie ea în urma unui tratat, fie ca rezultat al unui război.

Moschee din Balcic

Exclusivitate

FRONTIERA - UN ZID SAU UN POD?

Dr. BLAGOVEST NIAGULOV (Sofia)

Istoriografiile bulgară și română din trecut au avut opinii diferite în ceea ce privește Tratatul de la Craiova din 7 septembrie 1940, prin care sudul Dobrogei („Cadrilaterul“) intra în componența Bulgariei. „Corectarea unei nedreptăți“ prin mijloace diplomatice, îl considerau bulgarii, și un act de „mutilare a țării“ sub presiunea forțelor Axei, susținea teza românească.

Dialogul actual dintre istoricii celor două țări ne lasă speranța că se poate ajunge la un acord în litigioasa problemă a Dobrogei, pornind de la ideea că ea a fost soluționată definitiv prin Tratatul de la Craiova. Proceșele identice de integrare a Bulgariei și României în Europa unită impun o asemenea abordare.

Cauzele apariției grupurilor etnice minoritare de bulgari în România și de români (respectiv, valahi și aromâni) în Bulgaria sunt migrațiile și schimbările frontierelor de stat. Situația lor a fost deosebit de tensionată între cele două războaie mondiale. Conform recensământului din România, în 1930, numărul persoanelor de naționalitate bulgară era de 366 384, cele mai compacte comunități fiind instalate în Dobrogea (185 279 persoane), Basarabia (163 726 persoane) și Banat (10 012 persoane). La rândul lor, valahii din Bulgaria se concentraseră mai ales în partea de nord-vest a țării, în timp ce aromânii erau dispersați în regiunea de sud-est. Recensământul bulgar din 1926 dădea următoarele cifre: 69 080 de români, 5 324 aromâni, 3 777 „cuțovlasi“, 1 551 „tintari“ (în total 79 728 persoane).

Transferul de populații și statul-națiune

În coabitarea bulgaro-română din această perioadă punctul nevralgic l-a constituit regiunea din sudul Dobrogei (adică județele Durostor/Silistra și Caliacra/Dobrici), anexată de România în 1913. După statisticile românești din 1930, populația bulgară din această regiune cuprindea 149 409 locuitori, în timp ce românii erau 77 728. Creșterea de mai multe ori a numărului populației românești, în raport cu anul 1910, când număra doar 6 359 de locuitori, s-a datorat colonizării intensive în cursul anilor '20 a românilor din Vechiul

Regat și a aromânilor din Grecia și din alte țări balcanice.

În relațiile bilaterale româno-bulgare, contradicțiile privind sudul Dobrogei au jucat un rol important. Eforturile politice au mers în direcții opuse. România voia să schimbe statu-quo-ul etnic din regiune și să păstreze statu-quo-ul teritorial, Bulgaria se străduia să facă exact invers. Tratatamentul reciproc al minorităților – ca principiu – a fost impus în relațiile bilaterale încă de la crearea statului bulgar modern, în 1878, și a contat substanțial în negocierile privind problemele minorităților în cursul anilor '30.

Pozițiile opuse privind aplicarea acestui principiu au cauzat eșecul negocierilor. Unicul acord privind minoritățile respective din Bulgaria și România a fost realizat prin Tratatul de la Craiova din 1940. În afară de restituirea Dobrogei de Sud Bulgariei și de stabilirea unei frontiere „definitive și perpetue”, tratatul stipula și schimbul de populații între cele două țări vecine.

Principiul schimbului s-a impus la insistențele diplomației române. La început, ea a stăruit pe emigrarea obligatorie a tuturor bulgarilor din nordul Dobrogei (județele

Tulcea și Constanța), comparativ cu libertatea de opțiune a românilor din sudul Dobrogei. Mai târziu, diplomația română a insistat pe emigrarea obligatorie a tuturor bulgarilor din România față de emigrarea românilor din sudul Dobrogei, dar nu și a românilor din restul teritoriului Bulgariei.

Diplomația bulgară a consimțit să negocieze pe baza principiului privind schimbul de populații, pentru a nu face să eșueze negocierile, dar și la presiunea Germaniei. Reprezentanții bulgari au cerut mai întâi ca emigrarea să nu fie obligatorie. Ei nu au acceptat schimbul tuturor bulgarilor din România față de românii din sudul Dobrogei, deoarece nu era echivalent. Atunci, partea bulgară a propus o soluție de compromis, care combina schimbul obligatoriu cu emigrarea facultativă. Propunerea a fost adoptată.

Articolul III al Tratatului de la Craiova stipula: schimbul obligatoriu, într-un interval de 3 luni, începând de la schimbarea instrumentelor de ratificare, între resortisanții români de origine etnică bulgară din județele Tulcea și Constanța și resortisanții români de origine etnică română din județele Durostor și Caliacra; imigrarea facultativă, în termen de un an, a altor resortisanți români de origine etnică bulgară și resortisașți bulgari de origine etnică română în țara lor de afinitate etnică; dreptul fiecărui guvern de a decreta emigrarea obligatorie a unui număr de resortisanți de origine etnică bulgară sau română, egal cu numărul de resortisanți din cealaltă țară; care și-ar exercita dreptul la o emigrare facultativă.

Un Acord anexat Tratatului se ocupa de chestiunile tehnice legate de acest transfer. Clauzele sale stipulau: proprietățile imobiliare rurale, care aparțineau emigraților, deveneau proprietatea statului din care emigrau, statul de imigrare obligându-se să-i despăgubească pe imigranți: proprietatea imobiliară urbană a emigranților rămânea proprietatea privată a proprietarilor lor; emigranții păstrau dreptul de proprietate

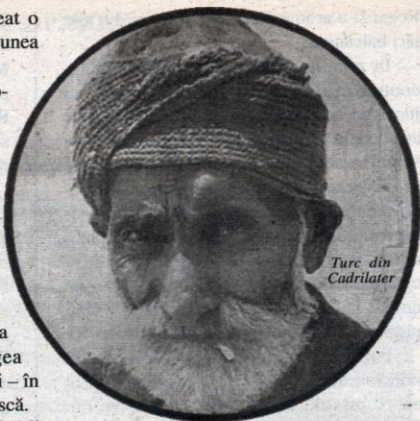

Femei macedonene

asupra tuturor bunurilor mobile. S-a creat o Comisie mixtă bulgaro-română, având misiunea de a supraveghea transferul de populații.

Schimbul obligatoriu al bulgarilor și românilor de pe cele două părți ale frontierei din Dobrogea s-a efectuat în două valuri succesive. Migrația principală (noiembrie-decembrie 1940) a angajat 61 500 de bulgari din nordul Dobrogei și 83 928 de români din sudul Dobrogei. Cea suplimentară (aprilie-mai 1941) s-a efectuat pe baza unui Acord adițional și a antrenat încă 3 600 de bulgari și 4 700 de români. Numărul total al emigraților a fost de circa 65 000 de bulgari, instalați în Dobrogea bulgară, și circa 88 000 de români, stabiliți – în cea mai mare parte, în Dobrogea românească.

Contradicția principală din cursul realizării transferului obligatoriu a apărut în privința

Ture din Cadrilater

DE LA AIDEMIR LA ALMALĂU

NICOLAE M. NICOLAE

Prin pacea de la București din iulie 1913, Cadrilaterul (județele Durostor și Caliacra) devine o parte a Regatului României, în urma unui „război fulger“, hotărât de guvernul conservator al lui Titu Maiorescu și cu consimțământul regelui Carol. În Siliștra, capitala județului Durostor și oraș în care m-am născut în anul 1924 viața își urma cursul normal, așa spune chiar că era un model de conviețuire pașnică între etnii. Trăiau și munceau la un loc în acest oraș de 16 000 de suflete români, bulgari, turci, armeni și evrei. Toate aceste etnii cu excepția evreilor, care erau relativ puțini, își aveau propriile

lor școli primare și chiar secundare. Limba română era catalizatorul acestei conviețuiri.

La 1 octombrie 1940, trupele bulgare au intrat în oraș, marcând încheierea procesului de ocupare de către trupele bulgare a Cadrilaterului. În anul 1940 România cedase Cadrilaterul și acceptase condiția impusă să se efectueze un schimb de populație între nordul și sudul Dobrogei. Nu pot să nu fiu și acum încă revoltat de acțiunea de schimb de populație, acțiune tipic fascistă.

Pentru românii din Siliștra, ca și pentru toți românii din România Mare, anul 1940 a fost anul marilor deziluzii și

dureri. După dictatul de la Viena, din 30 august 1940, românii din Cadrilater se simțeau lipsiți de protecția statului român. Numirea generalului Gh. Argeșanu, comandantul militar al Capitalei, în postul de comandant al frontului de sud din Dobrogea, în scopul apărării acestei regiuni, a constituit o rază de speranță pentru ei, un imbold la curaj. Din nefericire, totul a durat foarte puțin. Din dispoziția generalului Ion Antonescu, generalul Argeșanu a fost arestat la Constanța.

La 1 octombrie 1940 evacuarea populației românești din Cadrilater era practic terminată. La șapte km de Siliștra

numărului celor emigrați. Guvernul bulgar a încercat să evite emigrarea întregii populații bulgare din nordul Dobrogei, dar a insistat pe emigrarea tuturor românilor din sudul Dobrogei, adică nu numai coloniștii, ci și populația autohtonă de origine valahă (vlahă), deși numărul acestora era restrâns. Poziția Bucureștiului a fost opusă: epurarea de toți bulgarii a părții românești a Dobrogei, dar prezența cât mai mult timp posibil a românilor în „Cadrilater”.

Emigrația obligatorie a provocat decepția și nemulțumirea populației bulgare autohtone din nordul Dobrogei. Împotriva abandonării regiunii și a expatrierii s-a născut o mișcare. Guvernul bulgar, pre-

cum și mediile emigrației dobrogene din Bulgaria au evidențiat dimpotrivă succesul restituirii părții de sud a regiunii și au explicat astfel sacrificiile impuse. Ca un astfel de sacrificiu a fost percepută și expatrierea forțată a bulgarilor din nordul Dobrogei.

Româna la Tutrakan și bulgara la Constanța

Deși fuseseră instalați în sudul Dobrogei cu numai vreo cincisprezece ani în urmă, coloniștii români au rămas la fel de nemulțumiți de emigrarea obligatorie ca și bulgarii aflați în aceeași situație. Însă

se afla comuna Aidemir, locuită în principal de mocani, urmași ai oierilor sosiți cu oile la Dunăre din Mărginimea Sibiului. Tatăl meu făcea parte din prima generație de mocani născuți în Cadrilater.

În mintea lor de mocani care se baza pe zicala „Românii pleacă, dar mai și vin”, aidemirenii au hotărât să nu se supună prevederilor acordului semnat și să nu-și părăsească locurile natale. În Aidemir funcționa

încă din anul 1880 o școală primară cu predare în limba română, înființată de Eforia Școalelor. Până la 1 octombrie 1940 marea majoritate a populației românești părăsise deja Cadrilaterul, îndreptându-se spre Constanța, Tulcea, Călărași sau București.

Părinții mei au hotărât să facă front comun cu aidemirenii și am rămas în continuare în Silistra. Autoritățile bulgărești, care s-au instalat după 1 octombrie, după ce au fost informate de acțiunea aidemirenilor, și-au dat acordul. Prima măsură luată imediat de autorități a fost obligativitatea bulgarizării numelor. Din Nicolae Marin tatăl meu devenise acum Nicolaef. Urma a doua etapă, a schimbării

cetățeniei, ceea ce părea normal în condițiile în care trăiam în Bulgaria.

În jurul datei de 10 decembrie, tatăl meu a fost chemat la Poliție, unde i s-a pus în vedere că toți românii care nu părăsiseră Cadrilaterul în cadrul schimbului de populație urmau să dea o declarație scrisă, prin care să facă cunoscută hotărârea lor de renunțare la naționalitatea română și să se declare de naționalitate bulgară.

Consultându-se cu un număr de avocați, locuitorii comunei Aidemir au ajuns la concluzia că cererea autorităților bulgare era de neacceptat și de sorginte fascistă. Ei au hotărât să părăsească Cadrilaterul. Li s-a acordat un termen

Restaurantul „Cristal”, proprietatea familiei Nicolae

clauzele Tratatului de la Craiova nu au generat mișcări puternice în România. Sunt simbolice în același sens cele scrise de istoricul și omul politic Nicolae Iorga în ziarul *Neamul Românesc*, din 17 septembrie 1940: „Am restituit Bulgariei cele ce i s-a luat ca urmare a Războiului balcanic.

Am zugrăvit aiurea; de la un pas diplomatic la altul, acea acțiune greșită a ministerului Maiorescu prin care, după dorița lui Take Ionescu în prima fasă, s-a căutat de politica de partid a României o creștere de teritoriu, care să întărească dominația celor de la cârmă fără ca un curent național adevărat să îndemne către întinderea hotarelor la Sud, atunci când aspirațiile noastre ținteau Carpații. Nici regele Carol n-a dorit de fapt

această completare dobrogeană, el mărturisindu-mi cu sinceritate că-i trebuiau numai acele unghiuri întrânde la noi pe care guvernul Filov ar fi putut fără nici o pagubă să le acorde astăzi.

S-a început cu implorările către «Europa» ca să ni se dea Silistra și s-a mers până la capul Șabla, nu departe de Varna.

E adevărat că aici poporul bulgar era reinstalat de curând, dar tot așa de adevărat că pe baza teoriei «echilibrului» luam, în momentul măririi Bulgariei, un ținut care nu făcea parte din raza noastră națională pe care am încercat a o crea pe urmă și prin neprețuitul element macedonean.

Cu tot aportul lor, care va trebui fructificat cu îngrijire aiurea, trebuie să recu-

→

de trei zile pentru plecare și dreptul de a-și lua bunurile ce încăpeau într-o singură căruță (orășenii puteau pleca cu două căruțe).

Astfel, la 15 decembrie 1940, am trecut cu toții frontiera româno-bulgară prin punctul de trecere Ostrov. Era un ger cumplit. Nu știam încă unde ne vom opri. La frontieră ne așteptau alte necazuri. Grupul de refugiați nu dispunea de nici o autorizație legală de trecerea frontierei, așa că grănicerii români nu ne-au permis intrarea în țară. Ei fuseseră informați că acțiunea „schimb de populație” era deja încheiată. Întregul convoi a stat peste opt ore în zona neutră, fără nici o speranță. Într-un târziu ne-a surăs norocul. Din ceața Dunării a apărut un ofițer călare care, după ce s-a lămurit despre ce era vorba, a dispus grănicerilor să ne permită trecerea în România. Ulterior am aflat că ofițerul era chiar

generalul Potopeanu, care la 27 ianuarie 1941 a fost numit ministru-secretar de stat în guvernul nou format de generalul Ion Antonescu, după înăbușirea rebeliunii legionare.

Convoiu de căruțe a trecut în liniște frontiera și de aici s-a împrăștiat fiecare unde a crezut. Cei mai mulți aide-

mireni s-au oprit la Almalău, lângă Ostrov, comună părăsită prin plecarea bulgarilor.

Acest episod, prin tragismul lui, a influențat în mare măsură opțiunile mele politice ulterioare și mi-a permis să înțeleg în profunzime esența sintagmei „drepturile omului”, componentă actuală importantă a politicii mondiale. ■

Cele trei personaje marcate sunt: profesorul Gheorghe Papahagi (fratele vestitului profesor de istorie Pericle Papahagi), Toma Caragiu (în primul rând) și autorul acestui articol

noaștem că, în ciuda operei de civilizație îndeplinită, ni-am simțit străini acolo“.

Spre deosebire de schimbul obligatoriu, clauzele care priveau emigrarea facultativă au fost impuse de reprezentanții bulgari, ale căror scopuri vizau posibilitățile altor bulgari din România (din afara Dobrogei) de a emigra în Bulgaria. Diplomații români s-au pronunțat împotriva emigrării facultative și, în special, împotriva echilibrului forțat al numărului de emigrați, deoarece România voia să-i păstreze pe loc pe valahii din partea de nord-vest a Bulgariei. Contradicțiile au împiedicat reglementarea rapidă a acestei probleme.

Emigrarea facultativă de populații a fost mult mai limitată decât schimbul obligatoriu. În cursul intervalului prevăzut, de un an, mai exact la începutul anului 1941, 213 bulgari din România au emigrat, din

proprie voință, și nici un român din Bulgaria. La 1 aprilie 1943, cele două guverne au semnat un Acord de lichidare a problemelor litigioase provocate de Tratatul de la Craiova. Regulamentul privind schimbul facultativ, anexat acestui acord, prelungea intervalul de emigrare până la 1 noiembrie 1943.

Dar, la 22 mai 1943, cele două guverne au decis să înceteze emigrarea din cauza dificultăților războiului. Pe baza Regulamentului, 61 de familii bulgare (155 de persoane), din Banat și din alte regiuni ale României au emigrat voluntar în Bulgaria. Numărul emigraților din Bulgaria în România s-a ridicat la 95 de familii de aromâni din regiunea Gorna Djumaia (Blagoevgrad) și de valahi din regiunea Vidin.

Rezultatele schimbului de populații dintre Bulgaria și România pe baza Tratatului de la Craiova sunt contradictorii. Schim-

→

EDITURILE ALL

BD. TIMIȘOARA NR. 58, SECTOR 6 - BUCUREȘTI SAU C.P. 12 - 107

TEL.: (01) - 402 26 00; FAX: (01) - 402 26 10

TALON DE COMANDĂ

REVISTA MAGAZIN ISTORIC

EXPEDITOR: (VĂ RUGĂM SĂ COMPLETAȚI CÂT MAI CITEȚI POSIBIL)

Nume și adresă:

Telefon:

Cod client:

Profesie:

NU SE TIMBREAZĂ!

CORRESPONDENȚĂ

RĂSPUNS

C.R.

SĂ TAXEAZĂ LA
DESTINAȚIE

DESTINATĂR

EDITURILE

AIL

BUCUREȘTI

O.P. 12
C.P. 107

cod talon 007051999

Pentru pasionații de istorie !

Editurile ALL au înființat CLUBUL ALL ISTORIC, care va oferi membrilor săi numeroase facilități (reduceri de preț, informații asupra planului editorial în avans, întâlniri cu personalități de marcă din domeniu etc.) și surprize. Dacă doriți să deveniți membru al CLUBULUI ALL ISTORIC, exprimați-vă opțiunea bifând căsuța de mai jos și veți primi acasă planul de prezentare, cu toate detaliile necesare. În plus, această comandă va deveni comanda nr. 1 pentru CLUBUL ALL ISTORIC.

☐ Vă rog să-mi trimiteți planul de prezentare a CLUBULUI ALL ISTORIC.

Plata se va face ramburs (la primirea coletului poștal). Taxele poștale de expediție sunt suportate de editură.

bul obligatoriu a stabilit o frontieră etnică între bulgarii și românii din Dobrogea, care coincidea cu frontiera dintre cele două state. Această coincidență a influențat pozitiv relațiile bilaterale, deoarece a împiedicat formularea de pretenții teritoriale pe temeiul unor argumente etnice. Disputa bulgaro-română privind apartenența Dobrogei, împărțită pentru totdeauna între cele două țări, avea să se manifeste mai ales în domeniile propagandei și al științei, nu însă și în domeniul politicii reale. Pe de altă parte, emigrarea obligatorie a însemnat mizeria economică și dezrădăcinarea emigraților din propriile cămine. Tendința de asimilare a minorităților etnice rămase între frontierele celor două state a fost stimulată după efectuarea transferului.

Astăzi putem auzi încă limba română la Tutrakan (Turtucaia) sau limba bulgară la Constanța. Limbile, ca și amintirile, sunt

păstrate de emigrații rămași în viață, dar și de urmașii familiilor care nu au emigrat. Câteva probleme privind proprietățile abandonate și despăgubirile cuvenite pentru ele rămân încă o temă de actualitate. Pe de altă parte, organizațiile minoritare ale bulgarilor din România, ca și cele ale vlahilor și aromânilor din Bulgaria manifestă procese identice de redescoperire etnică în perioada de tranziție de după prăbușirea comunismului. Destinele istorice și schimbările de identitate ale acestor comunități au fost asemănătoare. Pe această bază, se urmărește reabilitarea principiului reciprocității în privința minorităților. Așa au fost restabilite școlile bulgară din București și română din Sofia. Destinul istoric al emigranților și minoritarilor ridică un nou pod între Bulgaria și România. ■

În românește de Mihai POPESCU

Colecția CLIO

O FENOMENOLOGIE A GÂNDIRII
ISTORICE ROMÂNEȘTI. TEORIA ȘI
FILOSOFIA ISTORIEI DE LA HAȘDEU
ȘI XENOPOL LA IORGA ȘI BLAGA

Autor: Adrian Pop

cod: H1068/preț: 64 900 lei

Colecția HISTORIA

GERMANII ÎN SECOLUL LOR,
1890 - 1990

Autor: Christian von Krockow

Traducere: Marlen Negrescu

cod: H1218/preț: 69 900 lei

ISTORIA SECOLULUI XX- vol. I, II, III
Autori: Pierre Milza, Serge Bernstein

Traducere: Marius Ioan

cod: H1427/preț: 240 000 lei

Colecția ESENȚIAL

MIC DICȚIONAR DE TERMENI ISTORICI

Autor: Mihai Manea

cod: H459/preț: 54 000 lei

Colecția ALL ISTORIC

IDEEA DE EUROPA ȘI EVOLUȚIA
CONȘTIINȚEI EUROPENE

Autor: Alexandru Duțu

cod: H1232/preț: 89 900 lei

ÎNCEPUTURILE BISERICII
ROMÂNE UNITE CU ROMA

Autor: Maria Someșan

cod: H1231/preț: 39 900 lei

ROMANITATEA ORIENTALĂ
ÎN EVUL MEDIU.

DE LA CETĂȚENII ROMANI
LA NAȚIUNEA MEDIEVALĂ

Autor: Stelian Brezeanu

cod: H1805/preț: 69 000 lei

ROMÂNIA ÎN AL DOILEA RĂZBOI
MONDIAL (1939 - 1945)

Autor: Dinu C. Giurescu

cod: H1752/preț: 69 000 lei

Colecția ALL POLITIC

UNIUNEA EUROPEANĂ:
ÎNTR-UN REAL ȘI VIRTUAL

Autor: Octav Bibere

cod: H1158/preț: 69 000 lei

Colecția GLOBAL

DEMOCRAȚIE ȘI NAȚIONALISM
ÎN ROMÂNIA, 1989 - 1998

Autor: Tom Gallagher

Traducere: Simona Ceaușu

cod: H1223/preț: 84 000 lei

Colecția ANTHROPOS

FILOSOFIA ISTORIEI
CA ISTORIE A FILOSOFIEI

Autor: Dan Oprescu

cod: H1221/preț: 59 000 lei

1. Alegeți lucrările dorite, în urma consultării ofertei, reținând codurile acestora; 2. Completați rubricile de mai jos, înscrind codul lucrării și numărul de exemplare comandate; 3. Depuneți talonul, astfel completat, în cea mai apropiată cutie poștală.

Cod lucrare	Nr. ex. com.

Cod lucrare	Nr. ex. com.

Cod lucrare	Nr. ex. com.

Cod lucrare	Nr. ex. com.

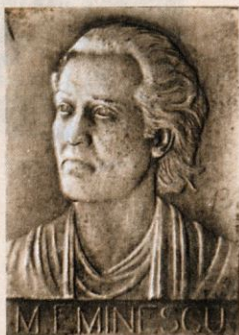
Cod lucrare	Nr. ex. com.

Mihai Eminescu

150
ani

Viena, 1889

București, 1939

Memoria marelui poet a fost cinstită, de -a lungul anilor, și prin cele peste 125 de medalii și plachete care i-au fost dedicate atât în țară, cât și în Republica Moldova, Ucraina, Lituania, Ungaria, fosta U.R.S.S., Franța, Germania etc. Prezentăm câteva dintre acestea, aflate în colecția domnului colonel (r) IOAN DOGARU

Galați, 1909

Galați, 1909

București, 1940

Bălți, 1996

București, 1964

București, 1964

București, 1964

București, 1989

București, 1989

București, 1989

București, 1989

Suceava, 1989

Suceava, 1989

Bacău, 1996

București, 1989

Bălți, 1996

Bălți, 1997

Bălți, 1997

Bălți, 2000

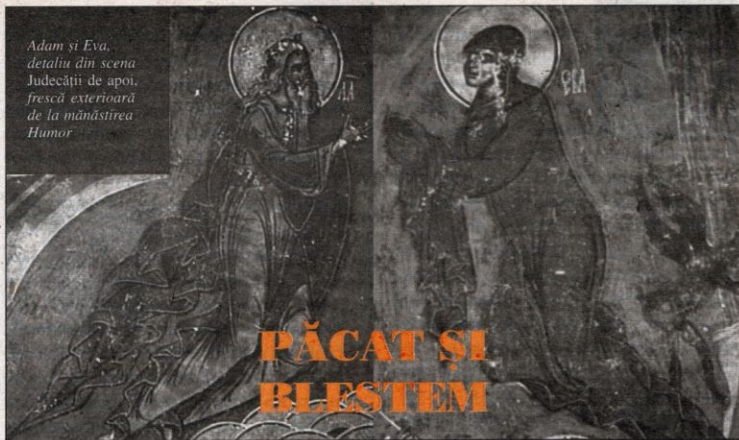
Bălți, 2000

Bălți, 2000

*Adam și Eva,
detaliu din scena
Judecării de apoi,
frescă exterioră
de la mănăstirea
Humor*

PĂCAT ȘI BLESTEM

DAN HORIA MAZILU

Din punct de vedere creștin, istoria umană a fost marcată de păcatul originar, Omul criminal – cel care îi adusese ofensă lui Dumnezeu prin păcatul originar – este chiar titlul unei lucrări din 1644, semnată de un predicator occidental.

De-a lungul secolelor, s-a creat o imagine extrem de severă, înfricoșătoare, chiar teribilă, a lui Dumnezeu. 50 de proverbe folosite în Franța în secolul XVI stabilesc o relație între păcat și pedeapsă și doar cinci între păcat și iertare.

Acumularea de greșeli grăbește răzbunarea divină. „Dumnezeu plătește tot“, sună un proverb în circulație în veacul XVI. Trufia, avariția, mânia, trândăvia, lăcomia, desfrânarea, invidia, beția sunt prompt „taxate“. Ciuma neagră, epidemiile de tot felul, sifilisul, foametea, războaiele, până și năvala haitelor de lupi, cutremurele și inundațiile, erupțiile vulcanilor, toate aceste nenorociri sunt atribuite mâniei lui Dumnezeu, care a îngăduit ca ele să se abată asupra

omenirii, ca să-i frâneze acesteia dezmățul.

Relația păcat-pedeapsă divină este la fel de veche ca însăși civilizația. De aici până la invocarea urgiei divinității împotriva cuiva, adică până la blestem, nu pare a fi decât un pas.

Fiecare dintre noi nu se poate să nu fi auzit un blestem măcar o dată în viață, fie și într-o poveste spusă de bunici în copilărie. Dar blestemul nu a fost doar o formulă utilizată în relațiile dintre oameni obișnuiți, ci și o adevărată instituție juridică. El poate fi întâlnit în documentele românești date de domni sau încheiate între particulari – mai ales la hotărnicile de sate –, ca o garanție a respectării hotărârii respective.

Istoricii s-au aplecat prea puțin – la noi sau în alte părți – asupra acestei realități. Putem acum oferi cititorilor noștri fragmente dintr-o carte ce urmează să apară la Editura Polirom, scrisă de prof. univ. dr. Dan Horia Mazilu și consacrată unui atare subiect. Să vedem deci cum a apărut blestemul.

teologii sunt de acord că pricinuitoarea păcatului a fost (și este) ispita diabolică. Primul ierarh român care a meditat asupra învățăturii sacre,

Antim Ivireanul, era foarte sigur de acest lucru: „Că zicem Ioann, la 3 capete că: «Cel ce face păcatul de la diavolul iaste, că dinceput diavolul păcătuiește». Sigur că deraierea – călcarea cunoscutei interdicții în timpurile primordiale ori culpele grave mai târziu – nu s-a produs în absența voinței libere a omului.

Teologii timpurilor dintâi ale creștinismului erau convinși de această „participare”. Să-l ascultăm pe Sfântul Antonie cel Mare, renumitul pustnic: „Răul nicidecum nu e pricinuit de Dumnezeu, ci prin alegerea cea de bună voie s-au făcut dracii răi, ca și cei mai mulți dintre oameni [...] Nu cele ce se fac sunt păcate, ci cele rele, după alegerea cu voie...”.

Oamenii cei dintâi, culpabili fiindcă au voit să se înalțe (sugestie a amăgitorului: „Dar Dumnezeu știe că în ziua în care veți mânca din el vi se vor deschide ochii și veți fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul”, dar și expresie a propriei dorințe: „De aceea femeia, socotind că rodul pomului e bun de mâncat și plăcut ochilor la vedere și vrednic de dorit, pentru că dă știință, a luat din el și a mâncat și a dat și bărbatului său, și a mâncat și el” – *Facerea*) au fost izgoniți din rai. Au fost lipsiți, adică, de vederea lui Dumnezeu.

Păcatul originar a fost – spun teologii moderni – „actul de ruptură a comuniunii primordiale dintre om și Creator”. Sau, cum spunea Antim Ivireanul (referindu-se, în genere, la culpă, la culpa nemărturisită), păcatul „iaste o despărțire de la Dumnezeu și nu te lasă să vezi fața și slava lui Dumnezeu”.

Dumnezeu putea să blesteme. În codul veterotestamentar, ca să poți profera un blestem – spunea cineva – trebuie să ai un „drept” asupra celui pe care îl faci ținta imprecăției: sau dreptul oferit de starea de sărăcie extremă sau de subjugare.

Dumnezeu putea – prin urmare – să blesteme, formula imprecătorie fiind, în acest caz, decizie, hotărâre irevocabilă, suficientă sieși, ce se transforma automat în realitate, fără amestecul altor „forțe”. Mai întâi însă, el binecuvânta. Blestemul – afirmă Xavier Léon-Dufour, în *Vocabulaire de théologie biblique*, este ca un ecou inversat al binecuvântării. Adam, apoi Eva viețuiseră într-o stare binecuvântată, de fericiți „culegători”. Vrând să se înalțe, Adam a călcat o interdicție, o condiție a persistenței în acea „stare” („A dat apoi Domnul Dumnezeu lui Adam poruncă și a zis: «Din toți pomii din rai poți să mănânci. Iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el, vei muri negresit!» – *Facerea*; citatele ce urmează sunt din aceeași carte, *Facerea*. Pentru a nu îngreuna lectura, nu am mai menționat), cunoscând foarte bine consecințele.

ceaastă condiție, odată nerespectată, putea conduce la urmări posibil a ieși de sub control. Cunoașterea binelui și, mai ales, a răului îi putea

Adam iscălește învoiala cu Diavolul...

îndemna pe primii oameni să guste și din pomul vieții (succedaneu așteptat): „Și a zis Domnul Dumnezeu: «Iată Adam s-a făcut ca unul dintre noi, cunoscând binele și răul. Și acum nu cumva să-și întindă mâna și să ia roade din pomul vieții, să mănânce și să trăiască în veci!...»”.

edeapsa (căci a fost o „pedeapsă” urmare a unei judecăți, și nu o „răzbunare”) s-a declanșat, căci ordinea (călcarea interdicției) fusese conturbată. *Blestemul* (complex) este, în această situație, doar un efect. Un efect așteptat chiar în *Logica Vechiului Testament*. Și a apărut astfel unul dintre cele mai vechi „trasee narrative” – cel de la *culpă* la *pedeapsă*.

Întâi a fost blestemat „agentul” ispititor.

Să înțelegem că, înainte de a-și produce (din îndemn diavolesc) ispitirea eficientă, șarpele ar fi avut și alte mijloace de locomotie decât cele pe care le cunoaștem și că starea actuală – umilitoare, oricum, dar și depozitară, prin factura ei insidioasă, a unor pericole, fie ele numai virtuale – se datorește doar blestemului divin? Nu cred.

Când zămislise făpturile necuvântătoare, Dumnezeu rezervase un loc și celor care „se târau”: „A făcut Dumnezeu fiarele sălbatice după felul lor, și animalele domestice după felul lor, și toate târătoarele pământului după felul lor. Și a văzut Dumnezeu că e bine”.

Șarpele se afla între acelea, dar Cartea Sfântă ne spune că el se evidențiază în chip absolut prin șiretenie („Șarpele însă era cel mai șiret dintre toate fiarele de pe pământ, pe care le făcuse Domnul Dumnezeu”) – însușire ce trimite spre malefic. Șiretenia lui guvernează o seducție ce face întâi apel la logică. („Și a zis șarpele către femeie: «Dumnezeu a zis el, oare, să nu mâncați roade din orice pom din rai?» Iar femeia a zis către șarpe: «Roade din pomii raiului putem să

mâncăm; numai din rodul pomului celui din mijlocul raiului...», pentru a ajunge apoi la o convingătoare mistificare (ascunzând și destul adevăr, căci vorbea, de fapt, *Celălalt*, omniscient, și el): „Nu, nu veți muri! Dar Dumnezeu știe că, în ziua în care veți mânca din el, vi se vor deschide ochii și veți fi ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul”).

Blestemul divin (de tip „izolaționist”, dar respectând schema „cauză-efect”) îl duce pe acest simbol public al înșelătoriei, dar și al inteligenței negative, la starea lui cunoscută (sau aproape de ea): „Zis-a Domnul Dumnezeu către șarpe: «Pentru că ai făcut aceasta, blestemat să fii între toate animalele și între toate fiarele câmpului; pe pânțele tale să te târăști și țărână să mănânci în toate zilele vieții tale! Dușmănie voi pune între tine și între femeie, între sămânța ta și sămânța ei; aceasta îți va zdrobi capul, iar tu îi vei înțepa călcâiul”.

Incitat de eternul Ispititor, Adam a vrut să se înalțe, s-a „trufit”. Trufia a fost întâiul act perturbator al ordinii creației și de ruptură – vedeam mai sus – între om și Creator, materializat în gestul de nesupunere al lui Lucifer (dovadă că Răul existase înainte de om și în afară de el) și repetat de „neascultarea” lui Adam (în fond, un abuz de libertate al omului față de Dumnezeu, o negare orgolioasă a transcendenței lui Dumnezeu), dornic să se înalțe, să fie aidoma lui Dumnezeu.

ă-l ascultăm pe același teolog de încredere consultat și până acum, adică pe Antim Ivireanul, care, într-o didahie, face o succintă „istorie” a păcatului originar (citez aici – cum am făcut-o și până acum – și în continuare după Antim Ivireanul, *Opere*, ediție critică de Gabriel Ștrempel, București, Ed. Minerva): „Pentru căci păcatul cel dintâi și mai mare decât toate păcatele iaste mândria

[în alt loc îi zice „trufie” – nota mea, *D.H.M.*], care o au izvodit și au născut singur satana, carele era înșel și să numia Luceafăr, pentru multa lumină ce avea; care mândrie l-au surpat și l-au pogorât cu toată ceata lui întru cele mai de jos prăpăstii ale iadului. Și dintr-atâta lumină ce avea s-au făcut decât toate negrețele și decât toate întunecările mai negru și mai întunecat și iaste să se osândească în veți nesfârșit pentru căci nu are tămăduială, nici vindecare rana lui, că fiind duh, nu are pocăință.

Si cu acest păcat al mândriei, pentru multa lui zavistie, au înșălat și pe ticălosul Adam, de l-au surpat din cinstea lui și l-au adus la moarte și l-au pogorât și pre dânsul în iad. Și precum păcatul mândriei au avut putere de au pogorât pre Luceafăr, până la cele mai de jos prăpăstii ale iadului, așa și bunătatea smereniei are mai multă putere decât mândria, că au făcut pre singur Dumnezeu, care iaste făcătorul Luceafărului și s-au plecat atâta, cât au lăsat ceriurile și toată slava și lauda ce avea de toate

....Blestemat va fi pământul pentru tine! Cu osteneală să te hrănești din el în toate zilele vieții tale”...

puterile cerești, de s-au pogorât pre pământ și s-au făcut om și s-au smerit până la moarte, după cum zice fericitul Pavel, moarte de cruce, și s-au pogorât și în iad de au scos pre Adam, cu tot neamul lui și l-au suit împreună cu dânsul la ceriu, unde au fost și mai înainte. Iară Luceafărul n-au putut să se mai sue, căci îl atârna păcatul în jos“.

Dână să moară și să ajungă în iad (așteptând salvarea cristică), Adam a fost exclus din rai. Deși plasat nu prea departe de mirificul tărâm („Și izgonind pe Adam, l-a așezat în preajma raiului celui din Eden...”), Adam a fost pedepsit. Asupra lui a căzut blestemul de a munci, de a-și câștiga cele necesare traiului prin trudă. Coborât din starea edenică, Adam, omul, era proiectat în condiția lui firească – de trudit – prin blestem (construit pe schema acelei logici în care păcatul duce la sancțiune: „Pentru că ai făcut cutare lucru – vei suferi cutare pedeapsă):

„Iar lui Adam i-a zis: «Pentru că ai ascultat vorba femeii tale și ai mâncat din pomul din care ți-am poruncit: «Să nu mănânci», blestemat va fi pământul pentru tine! Cu osteneală să te hrănești din el în toate zilele vieții tale!»“.

Nici mediatoarea ispitei nu a fost iertată:

„Iar femeii i-a zis: «Voi înmulți mereu necazurile tale, mai ales în vremea sarcinii tale; în dureri vei naște copii; atrasă vei fi către bărbatul tău și el te va stăpâni»“.

Păcatul făptuit de Adam (la inspirația diabolică) va fi – se știe – unul „de moarte“. El va deschide *septenarul* (un 7 „magic“ interpretat cu entuziasm de teologi, rezultat al unor clasificări petrecute în timp, începând cu Sfântul Apostol Pavel și Origene, Evagrie Ponticul sau Ioan Cassian și continuând cu Ioan Klimax și Grigore Dialogul), va inaugura șirul păcatelor „capitale“ (de la lat. *caput* „cap“), adică al acelor culpe ce vor fi

„rădăcini“ și capete de serie pentru alte abateri subiacente.

la Antim descrierea acestor „purcederi“ seamănă cu schemele (crengi, crenguțe, rămurile) ce sistematizau

păcatele, născând unele din altele, în „manualele“ confesorilor din Apusul Europei: „[...] păcatul cel dintâi iaste truflia, dintre carele să naște semeția și neascultarea [„cazul adamic“]; al doilea iaste zavistiia, dintru carele să naște vrăjmășia și ucîderea...“ Situația celui de-al doilea păcat „mortifer“, cu răsrângerile sale, descrie evident starea lui Cain, „invidiosul criminal“. Blestemat și el, desigur:

„Și a zis Domnul: «Ce ai făcut? Glasul sângelui fratelui tău strigă către mine din pământ.

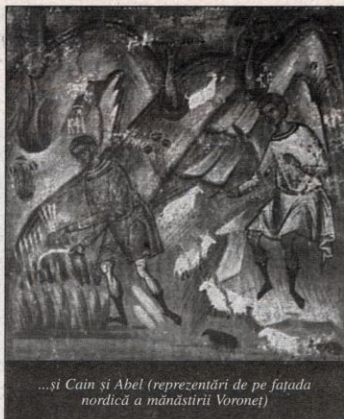
Și acum este blestemat de pământul care și-a deschis gura sa, ca să primească sângele fratelui tău din mîna ta.

Când vei lucra pământul, acesta nu-și va mai da roadele sale ție; zbciumat și fugar vei fi tu pe pământ“.

Tot blestemul unei munci infinite și ineficiente. Sanctiune maximă, se vede treaba, dacă și Noe (cu autoritatea paternă) îi trasează celui de-al treilea fiu al lui, Ham, cel care văzuse sub cort „goliciumea tatălui său“, tot printr-un blestem decisiv – definitiv, căci era „blestem de tată“ – un destin aflat sub semnul travaliului necurmat, într-o stare de dependență totală (prefigurând schema trifuncțională – a celor trei ordine: *bellatores*, *oratores* și *laboratores* – și fixând inegalitatea dintre cei meniți luptelor, cei ce aveau a se ruga și cei osândiți să muncească; Ham era blestemat să ajungă robul fraților săi Sem și Iafet.

„A zis [Noe]: «Blestemat să fie Canaan! Robul robilor să fie la frații săi!»“ etc.

Printr-un joc lexical, în românește verbul *a munci* și substantivul *muncă* vin din vechea

...și Cain și Abel (reprezentări de pe fațada nordică a mănăstirii Voroneț)

slavă (mъciti, mъka), unde însemnau „a chinui“ și „chin“ (nu neapărat „chinurile iadului“, cum credea Mircea Vulcănescu). Trebuie să existe niște tâlcuiri pentru biruința acestui lexem (care, în limba veche, avea încă semnificații „etimologice“: *muncă*, *munci* „chinuri“, a *munci* (pe cineva) „a chinui, a tortura“, *muncitoriu* „chinuitor, torționar, călău“, aceste înțelesuri nu s-au pierdut cu totul nici astăzi și transformările semantice pe care el le-a suferit.

ntâmplarea aceasta „de vocabular“ a făcut ca în românește, la români, vorba care denumeste „lucrarea“ să se așeze perfect ca sens inițial peste porunca-blestem de sorginte divină („stigmat“, căci rezultă dintr-o condamnare). *Munca* este *chin*, când vrei să spui despre un om că este chipuit, spui că este muncit.

Domnezeu îl blestemă pe Adam să lucreze, spre a-și duce zilele, un pământ (și el blestemat) nefertil ori care dă „roade“ nefolositoare: „Spini și pălămidă îți va rodi el și te vei hrăni cu iarba câmpului“. „Sudoarea feței“, evocată în prima *Carte a*

lui Moise, va fi amplificată de incertitudinea rezultatelor. La fel vor sta lucrurile și în cazul lui Cain, ucigașul căruia pământul îi va refuza pur și simplu efectele muncii.

dam fusese prevenit că rezultatul neascultării sale (păcatul) va fi moartea: „Căci, în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit“. Să fi fost vorba, dacă „starea de ascultare“ s-ar fi perpetuat fără accidente, de o „imortalitate“ implicită existenței în paradis? Greu de spus. *Vechiul Testament* nu ne comunică în această direcție mai nimic. Amenințarea cu moartea nu se concretizează imediat după făptuirea păcatului.

Moartea – cel puțin cea fizică, deși teologii spun că nu numai despre acest „sfârșit“, natural oricum, ar fi vorba în *Cartea Facerii*, ci și despre (sau, poate, mai ales) cea spirituală – este o „secvență“ a blestemului. Ea succede unei existențe chinuite. Pare a fi chiar o „eliberare“.

„În sudoarea feții tale îți vei mânca pâinea ta, până te vei întoarce în pământul din care ești luat; căci pământ ești și în pământ te vei întoarce“.

„Pulvis es et in pulverem reverteris“ – moartea (ca o *pedeapsă* care cuprinde și partea fizică și pe cea spirituală), mortalitatea (blestem divin) sunt urmări – spăimoase, fără îndoială, temelii ale unei lungi „teologii a amenințării“, ale fricii, ale păcatului. Să-l ascultăm iarăși pe Antim, citând în acest rând o autoritate incontestabilă: „precum zice fericitul Pavel: «Print-un om au intrat păcatul în lume și, prin păcat, moartea»“.

Suprimarea lui Abel va atrage asupra lui Cain, ucigașul, blestemul Divinității. Dumnezeu pune în acest rând blestemul pe seama unui pământ oripilat de sângele inocent scurs în urma fratricidului: „Și acum ești blestemat de pământul care și-a deschis gura

sa ca să primească sângele fratelui tău din mâna ta“. Lipsa roadelor (o muncă desfășurată, deci, în van), un chin sufletesc cu un ambitus ridicat și izolarea de „grupul“ căruia îi aparține – acestea sunt poruncile drastice: „Când vei lucra pământul, acesta nu-și va mai da roadele sale ție; zbuciumat și fugar vei fi tu pe pământ“. Aflat în directă comunicare cu Creatorul, Cain repetă condamnarea și îi descoperă un subtext agravant: „Și a zis Cain către Domnul Dumnezeu: «Pedeapsa mea e mai mare decât aș putea-o purta. De mă izgonești acum din pământul acesta, mă voi ascunde de la fața ta și voi fi zbuciumat și fugar pe pământ și oricine mă va întâlni mă va ucide»“.

Cel ce proferase blestemul îl „liniștește“ pe criminal, spunându-i că îl va feri de moartea fizică: „Și i-a zis Domnul Dumnezeu: «Nu așa, ci tot cel ce va ucide pe Cain înșepit se va pedepsi». Expierea – o eliberare, în fond – este amânată (Dumnezeu îi pune chiar un „semn“ protector), dar tortura va fi împinsă către valori maxime, căci insul este lăsat pradă, pentru un interval neprecizat, acelei „munci“ interioare (zbuciumul pe care blestemele românești îl vor trata ca *tremur*) necurmte, aceluși chin sufletesc nesfârșit, produs de niște „spasme“ de nepotolit.

i, în afară de aceasta, Cain este condamnat la *separare* („Fugar vei fi tu pe pământ“), iar separarea, ruptura de grup, izolarea, într-un cuvânt „punerea la distanță“, sunt tot o formă de moarte. Chiar dacă dispariția propriu-zisă este nedatăbilă, amânarea aceasta (agravată de imposibilitatea de a vedea „fața“ lui Dumnezeu) este, în sine, o tortură teribilă. Rupt de ai săi, pierzându-și rosturile și raporturile cu ceilalți, insul moare, căci intră, în fapt, sub puterea de separare a morții. ■

(Va urma)

- Nu 59, ci 880 documente la Simonopetra • Un plan de lucru până în 2 035
- Mănăstirile de la Sfântul Munte au avut 105 metoace în Țările Române • Se pot reface listele de dregători • Curând, documentele vor fi accesibile și cercetătorilor români

TEZAUURUL DE DOCUMENTE DE LA MUNTELE ATHOS

Schitul românesc Prodromul

„Am avut marea șansă de a lucra, începând cu anul 1970, în cadrul Bibliotecii Academiei Române, una dintre cele mai importante instituții de cultură ale României“. Domnul dr. FLORIN MARINESCU mi-a repetat de mai multe ori această frază în cursul întrevederii pe care am avut-o la sfârșitul lunii august 1999, cu ocazia prezenței domniei sale la lucrările Congresului de Studii Sud-Est Europene, ce s-au desfășurat

la București. I-am solicitat atunci un interviu despre un subiect ce a mai fost prezent în paginile revistei Magazin istoric: bogăția de documente românești sau privind istoria noastră adăpostite la Muntele Athos, în Grecia.

Dr. Florin Marinescu s-a născut în anul 1946 și a absolvit Facultatea de istorie a Universității din București în 1969, unde și-a luat și doctoratul. A lucrat apoi la Biblioteca

Academiei Române. Acolo și-a putut perfecționa cunoștințele de paleografie română (chirilică), greacă și slăvonă. În 1978, după mai mulți ani de așteptare, a plecat în Grecia, împreună cu mama – Maria Marinescu Himu (de origine greacă), conferențiar de greacă veche și latină la Universitatea din București – și sora sa, Marina, etnolog, care lucrase în cadrul Institutului de istoria artei. La un an după ce a ajuns în Grecia, și-a început activitatea la Centrul de cercetări neogrecești din cadrul Fundației Naționale de Cercetări a Greciei.

S-a ocupat inițial de studierea, descifrarea și clasificarea unor documente istorice românești dintr-o arhivă personală, cea a familiei Zaimis. Cele mai multe dintre cele aproape 1 000 de documente privesc familia Moruzi, care a dat vieții politice, militare și culturale românești câteva personalități de seamă, între care și doi domni, în secolul XVIII: Constantin și Alexandru. Pentru editarea corpusului de documente s-a

creat un colectiv de cercetători români și greci. În 1991 a apărut o primă ediție a regestelor documentelor, coordonată de Florin Marinescu, Ana Tambaki și Georgeta Filitti, tipărită în colaborare cu Institutul „Nicolae Iorga” din București. În prezent, autorii pregătesc pentru tipar un nou volum care va include, în extenso, cele mai importante documente ale colecției.

A participat la peste 30 de congrese locale sau internaționale, unde, prin comunicările prezentate, a pus în valoare istoria și cultura românească, istoricul relațiilor româno-grecești. Este autorul multor voci despre istoria și cultura română sau despre relațiile dintre România și Grecia, apărute în enciclopedii publicate în Grecia. A fost mulți ani profesor de limba română în cadrul comitetului grec al Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene.

Dar numele dr. Florin Marinescu va rămâne, probabil, legat în primul rând de documentele de la Muntele Athos.

– Cum ați ajuns în contact cu arhivele de la Sfântul Munte?

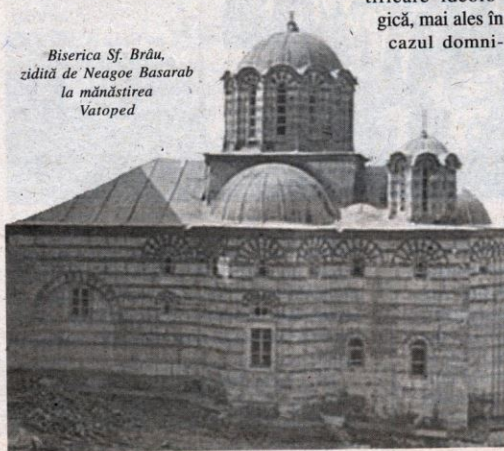
– Din 1985 am devenit responsabil și în același timp și cel care îl pune în aplicare al unui program de depistare

și valorificare a documentelor românești de la Athos. Domnii români, boieri din Țările Române, soțiile lor au acordat un ajutor mănăstirilor de acolo care încă nu este bine cunoscut. Actul lor avea în primul rând o justificare ideologică, mai ales în cazul domni-

lor. Era vorba de o politică cu caracter imperial, care urmărea refacerea, în forme simbolice, a împărăției bizantine, sub egida Patriarhiei ecumenice, într-o epocă în care sârbii căzuseră sub stăpânire otomană, iar Rusia nu mai exercita vechea sa influență politică. Grație acestei politici, românii au reprezentat – în contextul politic dat – singurii sprijinitori ai acestei comunități ortodoxe de la Athos, care număra 20 mănăstiri.

Înainte de a continua însă, trebuie să fac o precizare. Prima luare de contact efectivă a unui cercetător român cu fondurile românești ale unei mănăstiri athonite s-a produs în anul 1981. Atunci, Dumitru Năstase – bizantinolog la aceeași Fundație unde lucram și eu – a fost chemat la mănăstirea Simonopetra de niște călugări, care s-au dovedit deschizători de parte, pentru

Biserica Sf. Brău,
zidită de Neagoe Basarab
la mănăstirea
Vatoped

a descifra cele 59 de documente scrise într-o limbă pe care ei o bănuiau a fi limba română. S-a întâmplat să mă aflu și eu acolo și soarta a vrut să purcedem amândoi la o muncă titanică, de zile și nopți, pentru a descrie, clasifica și a da primele elemente relative nu la 59 de documente, ci la aproape 800. Ele sunt foarte importante mai ales prin numărul celor ce provin de la domni, mitropoliți, deci prin natura emitentului; dar și prin conținut.

Am redactat, împreună cu Dumitru Năstase, un catalog sumar, în limba franceză, în care am publicat câteva date despre cele 800 de documente românești. Era o urgență să le semnalăm măcar în această formă, dar vrem să continuăm cu o prezentare mult mai amplă a lor. Precizez că atunci când vorbesc de documente românești, înțeleg nu numai documente în limba română sau în slavo-română, ci și în greacă, germană, franceză, idiș, dar care se referă la

Alexandru
Ioan Cuza

prezența unor personaje străine în Țările Române, deci sunt legate de realitățile românești, de relațiile româno-athonite. De aceea le includ printre documentele românești de la Muntele Athos.

În 1985, după multe tatonări, am intrat în prima arhivă pe care o prelucram în exclusivitate, cea de la Xeropotamou.

– Vă întrerup puțin. Știm că au existat rețineri serioase la Muntele Athos față de accesul cercetătorilor români în arhivele mănăstirilor. Ce anume a determinat schimbarea de atitudine?

– Reținerea a fost un lucru evident, din cauza măsurii de secularizare a averilor mănăstirești, luată de Cuza în 1863. Dar, vedeți, există de fiecare dată cineva care deschide pârtia. Atunci când Christian Barnard a fost solicitat să comenteze faptul că el, primul, a realizat un transplant de cord, a făcut o asemănare – ca situație – cu prezența pe malul mării a unui mare număr de oameni ce așteaptă – și vor – să intre în apă. Unul dintre ei însă este primul care o face. Așa s-a întâmplat și cu arhivele de la Sfântul Munte. Călugării de la Simonopetra și Xeropotamou sunt oameni luminați. Ei au vrut să afle ce conțin acele documente, în primul rând pentru istoria mănăstirilor lor. De atunci, am continuat, pas cu pas, să încerc să schimb mentalitatea unora dintre călugări. O vreme am mers pe drumuri care nu se întâlneau, deși se îndreptau în aceeași direcție. Eu am încercat să le arăt lor că este bine să știe ce conțin acele documente; la rândul lor, au realizat că și lor le era util acest lucru. Până la urmă, drumurile noastre s-au unit.

Am un plan de lucru până în 2035, pentru a valorifica documentele românești de la Athos. La un Congres care s-a ținut la Brașov, Matei Cazacu – istoricul stabilit la Paris – a spus că după Nicolae Iorga, eu aș fi al doilea cercetător ca număr de documente românești descoperite peste hotarele României. Nimeni nu se

Turnul ridicat de
Ștefan cel Mare
și fiul său
Bogdan la
mănăstirea
Zografu

poate compara cu Iorga, dar mă simt flatat și sunt mândru că printr-un efort foarte serios, care a ignorat chiar și viața de familie, am reușit să descopăr un număr foarte important de documente. Am cercetat până acum fondurile a 13 mănăstiri athonite. Încet-încet, și călugării vor să afle ce conțin documentele pe care le au în păstrare, fie ele românești, turcești sau în alte limbi. Nu sunt singurul care lucrează acolo. Eu și alți cercetători asemenea mie le putem explica situații din trecutul mănăstirilor, le putem îmbogăți cunoștințele despre istoria lor, așa cum reies din documente.

– Puteți face o estimare a numărului de documente românești aflate la Athos?

– În cei 19 ani de când lucrez acolo, am găsit un document la Pantocrator, 100 la Xenofon, 150 la Kutlumuș, aproape 800 la Simonopetra, 1 200 la Protaton, 1 000 la Dochiatiou și la Lavra Mare, 2 200 la Ivir, 2 600 la Xeropotamou și cam 13 500 la Vatoped. Numărul documentelor la această din urmă mănăstire este un fenomen special în istoria relațiilor Țărilor Române cu Sfântul Munte. Sunt mai multe explicații pentru această cantitate impresionantă, aproape inumană de documente românești aflate la Vatoped, dar nu le putem analiza aici. Trebuie să vă spun că numai de la Vasile Lupu sunt 120 de documente. Se află și documente originale și copii. Pe baza exclusiv a

cercetărilor mele de până acum, eu cred că sunt între 25 000 și 30 000 de documente românești la Sfântul Munte.

Documentele legate de acte de donație au intrat imediat după actul de închinare în posesia beneficiarilor. Majoritatea celorlalte au ajuns acolo pe altă cale și în condiții deosebite. După ce Alexandru Ioan Cuza a hotărât secularizarea averilor mănăstirești – a tuturor, nu numai a celor închinat –, a dat dispoziție ca actele lor să fie strânse sub pază la mănăstirile Golia și Cotroceni. Călugării au acționat însă mai repede și înainte ca măsura lui Cuza să se aplice, le-au scos și le-au trimis la Athos. Astfel au ajuns cele mai multe documente de proprietate acolo.

A fost o mare șansă a mea să pot intra în acele arhive și să pot să ofer științei istorice românești accesul la aceste documente.

– Care este valoarea lor, ce aduc ele nou, dincolo de numărul impresionant, mai ales pentru o istoriografie care s-a plâns dintotdeauna de numărul prea mic de izvoare care ni s-au păstrat din Evul Mediu?

– Sigur că din moment ce cele mai multe sunt inedite, cercetătorii vor putea să le evalueze în momentul în care ele vor fi publicate. Pentru unele există copii la Arhivele din București sau Iași. Dar este un lucru deosebit să ai în față chiar actul original, cu pecetea

în ceră roșie a unui Ștefan cel Mare, de exemplu, să admiri pergamentul, să îi faci actului respectiv o descriere diplomatică.

Nu există specialist care să se ocupe de istoria politică, religioasă, a dreptului, socială, culturală, economică, de onomastică sau lingvistică și care să nu găsească ceva nou pentru domeniul său de cercetare. În primul rând vom putea cunoaște și evalua mai bine ajutorul acordat sub diferite forme de Țările Române mănăstirilor de la Sfântul Munte. Sunt informații extrem de interesante despre metoace – acele mănăstiri, biserici sau schituri care erau închinat unor așezăminte de la Athos pentru a putea beneficia de veniturile lor. Metoace au avut și în alte părți ale lumii ortodoxe, dar în nici o altă țară nu au avut un număr atât de mare.

Dacă cineva consultă cartea scrisă de Marin Popescu Spineni, înainte de cel de-al doilea război mondial, despre procesul mănăstirilor închinat, va constata că el menționează vreo 30-35 de metoace. Părintele Ioan Moldoveanu, care a susținut de curând o teză de doctorat la Salonic, a numărat vreo 105 metoace. Cercetările recente au sporit deci numărul acestora. Între cele 105 inventariate până acum, cele mai multe aparțineau Vatopedului. Cercetările mele arată că erau 30. Ivirul dispunea de 13, Protaton de 10. Este vorba atât de metoace directe, cât și de cele indirecte. Altfel spus,

mănăstirea Ivir, de pildă, primea ca metoc direct Radu Vodă, dar această mănăstire beneficia la rândul ei de alte trei sau cinci metoace, ale căror venituri ajungeau, indirect, tot la Ivir. Faptul important este că puteau dispune astfel de sume importante de bani pentru a se întreține.

Dar există și alte direcții de cercetare, pornind de la aceste documente noi: se poate alcătui lista egumenilor mănăstirilor închinat; se pot completa și rectifica listele de dregători (cele alcătuite de Nicolae Stoicescu, inclusiv pentru secolul XVII, extinse de Teodora Rădulescu, pentru Țara Românească până în secolul XVIII); se poate scrie o altfel de istorie economică; se poate scrie o istorie a satelor; se pot obține informații despre modul de împărțire a dreptății de către domni și sfatul domnesc; se pot face cercetări de toponimie, de drept constituțional, de demografie istorică, de medicină — sunt documente care conțin rețete farmaceutice; devin posibile studii despre împrumuturile lingvistice din greacă în română, dar și din română în greacă. Când aceste documente vor ajunge la îndemâna cercetătorilor, ele vor fi o adevărată revelație.

— Cum vedeți realizată mai curând dorința cercetătorilor istoriei Evului Mediu românesc de a avea acces la aceste documente? Cum va fi editat corpusul de documente athonite?

— Pot să vă spun ce fac eu. Obligație morală, deontologică, este să le public în grecește mai întâi. Aceasta este prima fază. Repet, este o obligație morală ca ele să fie puse mai întâi la dispoziția

călugărilor de la mănăstirile athonite și a cercetătorilor greci. Acesta este, dacă vreți, și un factor de răspândire a cunoștințelor despre istoria românilor în lumea greacă. Dar documentele pot și trebuie să ajungă și la îndemâna cercetătorilor români care nu știu grecește. O ediție în limba română trebuie să urmeze imediat după cea în limba greacă. Vă pot destăinui că deja Universitatea din Iași a început realizarea unei ediții în limba română, sub supravegherea mea, cu colaborarea unor intelectuali ieșeni.

Prima mie de documente, de la mănăstirea Xeropotamou, va putea fi pusă la dispoziția cercetătorilor poate chiar în anul 2000. Am publicat de curând și un catalog al arhivei de la Kutlumuș, important nu numai prin documentele aflate acolo, ci și prin introducerea în care pun la îndemâna cititorilor o reinterpretare a tot ceea ce s-a știut până acum despre relațiile dintre Țările Române și mănăstirea Kutlumuș, valorificând multe dintre ideile colegului meu

Dumitru Năstase, acum profesor la Universitatea din Iași.

Am pe masa de lucru, aproape gata — lucrez la indice — un volum ce cuprinde documente de la Protaton; în același stadiu este și cel despre Sfântul Pavel, care are aproape 1 000 de documente. De asemenea, sunt în lucru documentele de la Ivir, volum ce are acum aproape 2 200 piese. Sper, cum am mai spus, că cercetătorii români vor avea la îndemână multe documente găsite de mine.

— Domnule dr. Florin Marinescu, paginile revistei Magazin istoric vă sunt oricând deschise pentru a publica noutăți despre documentele atât de interesante de la Muntele Athos.

— Voi reveni în mod sigur în paginile revistei dumneavoastră, pe care o citesc cu mare plăcere, pentru a publica amănunte necunoscute, pe măsura descifrării unor noi documente.

**A consemnat
Dorin MATEI**

ISTORIA ȘTIINTELOR ÎN GALICIA

Între 14 și 18 septembrie 1999 în orașul Pontevedra din Galicia, provincie din nord-vestul Spaniei, aflată la granița cu Portugalia s-a desfășurat cel de-al VII-lea Congres al Societății Spaniole de Istoria Științelor și a Tehnicilor (S.E.H.C.Y.T.). Cunoscută pentru frumusețea deosebită a litoralului ei atlantic, Galicia se mândrește cu o istorie milenară. Pe crestele munților sau în văile împădurite, alături de construcții megalitice și gravuri rupestre, se întâlnesc urmele, bine conservate, ale unor așezări celtice. Nu lipsesc, de asemenea, monumentele romane de mari dimensiuni, precum zidurile de apărare din Lugo sau podul din Ourense.

În Galicia, la Baiona, a acostat, la 10 martie 1493, caravela Pinta. Aici, comandantul ei, Martín Alonso Pinzón, a anunțat existența Lumii Noi. Începând din secolul IX, când s-a descoperit mormântul Sfântului Santiago, Santiago de Compostela, actuala capitală a provinciei, a fost al treilea centru de pelerinaj al lumii creștine, după Ierusalim și Roma. O sinteză a istoriei și culturii galiciene se poate urmări în sălile Muzeului din Pontevedra.

În cadrul Congresului au funcționat patru secții: *Marea; știință și tehnică; Știința în epoca lui Humboldt; Istoria științelor și tehnicilor în Galicia*, și o secție cu tematică liberă, subîmpărțită în câteva subsecții, precum: *Femeile în știință, Istorie și învățământ, Biologie, Chimie, Matematici*.

Comunicările – susținute în engleză, franceză sau într-una din cele cinci limbi ale Peninsulei Iberice: castiliană, catalană, bască, galiciană și portugheză – au fost prezentate de profesori din universități europene (Liège, Strasbourg, Berlin, Vigo, Cantabria) sau din Canada. Ele au abordat o problemă diversă: de la bilanțul coope-
rării europene în învățământul de istoria

științelor până la prezentarea istoriei clasificării leucemiilor, a activităților de recuperare a patrimoniului istorico-tehnic. S-a vorbit, de asemenea, despre rolul laboratoarelor marine, despre cercetările lui Humboldt înainte și după călătoria sa în Spania.

Dezbateri animate au avut loc cu ocazia meselor rotunde consacrate perspectivelor istoriei științelor.

În general, la congresele de istoria științelor și tehnicilor, comunicările prezentate sunt rodul unor lungi și benedictine investigații de arhive și alte surse documentare. Ca atare, ele nu au un caracter spectaculos, dar pot fi deosebit de interesante și au un rol important în cunoașterea în profunzime a biografiilor oamenilor de știință, tehnicienilor, profesorilor, a profilului unor epoci.

Și în cadrul acestui congres, la fiecare din secțiile amintite, din cele 113 materiale alcătuite de cercetători din Europa și din America latină, au putut fi urmărite numeroase expuneri de o aleasă ținută științifică. Din lipsă de spațiu enumerăm doar câteva: *Expediția minerilor saxoni în America latină (1788-1810)*, *Tehnologia minieră în America latină înainte de vizita lui Humboldt*, *Influența gândirii lui Freud în opera lui Ramón y Cajal*, *Galicia – centru de legătură între lumea mediteraneană și insulele britanice*, *Analogii conceptuale între economie și ecologie*, *Despre introducerea drogurilor exotice în Galicia*, *Tehnici de navigație portugheze*, *Hildegarda de Bingen: o femeie a Renașterii în timpul Evului Mediu*, *Metalurgia fierului în așezarea preistorică din Vallipón*.

Din partea României au participat cu comunicări profesori universitari din Brașov și București. ■

Conf. dr. Mădălina NICOLAU

Cronici paralele la secolul

Cronici paralele la secolul

VEACUL TERORISMULUI

VICTOR IONESCU

Paradoxal, secolul XX, cel mai avansat al mileniului doi, este și secolul terorismului. Terorismul există de când lumea. Cuvântul care îl desemnează s-a născut în urmă cu peste 200 ani, în suplimentul pentru anul 1798 al Dictionarului Academiei Franceze. Una dintre cele mai timpurii forme de manifestare a terorismului înregistrată de istorie o constituie secta religioasă a sicarilor, ce a activat în Palestina, în secolul I e.n.

Walter Laqueur, istoric și comentator de politică externă american, spunea într-o carte consacrată acestui fenomen că între 1936 și 1981 s-au dat peste 109 definiții terorismului, dar nici una dintre ele nu este suficient de cuprinzătoare. Britanicii – printre primii care au reacționat față de recrudescența fenomenului terorist în a doua jumătate a acestui secol – îl defineau astfel într-o lege din 1974: „folosirea violenței în scopuri politice, incluzând orice recurgere la violență în scopul de a plasa publicul sau orice secțiune a publicului într-o stare de teamă”. Evident, nici această definiție nu este suficient de riguroasă, căci demonstrațiile de stradă violente, de exemplu, nu pot fi considerate acte de terorism.

Atentat la Belgrad împotriva cuplului regal sârb. Sunt asasinați, totodată, frații reginei, primul ministru, ministrul de Război, mai mulți ofițeri (iunie 1903)

În secolul XX – în bună măsură și datorită mass-media, – terorismul a căpătat o amploare deosebită. La 29 iulie 1900 regele Italiei, Umberto I, a fost asasinat la Monza de Gaetano Bresci, care s-a sinucis în închisoare un an mai târziu. La 6 septembrie 1901, la Detroit, Lean Czolgosz îl rănea mortal pe cel de-al 25-lea președinte al S.U.A., William McKinley, iar la 10 iunie 1903, organizația teroristă „Mâna neagră” îl asasina pe regele Serbiei, Alexandru Obrenovici.

Un gest mai degrabă individual

Consecințele internaționale ale acestor prime atentate ale secolului au fost practic nule. În schimb, uciderea la Sarajevo a arhiducelui Franz Ferdinand de Austria (28 iulie 1914) avea să declanșeze primul război mondial.

Născut din vârtejul existenței sociale și politice a unor indivizi, terorismul a rămas până astăzi un act mai degrabă individual sau ce ține de un grup foarte restrâns. Violența politică a determinat reacția dură a autorităților constituite, indiferent de locul unde apărea și se manifesta terorismul. Lansat la periferia lumii dezvoltate a secolului XIX și începutul secolului XX (practic în Rusia și S.U.A.), terorismul a avansat tot mai mult spre inima Europei în secolul XX, când cele mai lo-

vite țări au fost și sunt Marea Britanie, Spania, Italia, Franța, Germania.

În toate aceste țări autoritățile sunt bine constituite, exercițiul democratic avansat, respingerea fenomenului terorist generală. Și totuși...

2 august 1980, o zi de sâmbătă. Viața orașului Bologna era animată, deși temperatura aerului atingea 35 de grade C. La ora 22.25 o bombă instalată în incinta gării centrale a explodat, provocând moartea a 80 de oameni și rănirea altor 200. Zidurile și grinzile plafonului au fost distruse. Considerat cel mai mare atentat din istorie, cel de la Bologna a fost comis de „Celulele armate revoluționare”, o grupare neo-fascistă ce avea relații cu banda Baader-Meinhoff.

Aceasta din urmă se făcuse cunoscută în 1967, în timpul unei manifestații a studenților germani, când poliția ucisese pe unul dintre protagoniști. Sub conducerea lui Andreas Baader și Gudrun Ensslin, s-a decis atunci trecerea la lupta armată.

La 2 aprilie 1968 s-au produs două incendii în magazinele Schneider und Kaufhof. Printr-un telefon la agenția DPA, membrii grupării au informat că este vorba despre o acțiune politică. Delictul minor a fost transformat în proces politic și inculpații – prinși a doua zi după atentat și deveniți eroi – au fost condamnați doar la trei ani de detenție.

În 1970 a intrat în scenă și Ulrike Meinhoff, redactor-

șef al unei reviste de pornografie politică. Acțiunile grupului Baader-Meinhoff aparțineau terorismului difuz, menit mai degrabă să creeze panică, decât să lovească direct în reprezentanții statului. Andreas Baader, arestat în 1970, în timp ce prelua niște lăzi cu arme, a fost vizitat la închisoarea Tegel în mai 1970 de Ulrike Meinhoff, care l-a ajutat să evadeze.

Banda Baader-Meinhoff a organizat apoi atentate cu bombe, atacuri la bănci și furturi de mașini. Poliția germană a reușit să-i aresteze pe Baader și pe prietena sa, Ensslin, în 1972. Ulrike Meinhoff, arestată și ea câțiva ani mai târziu, s-a spânzurat în închisoare (1976). Ulterior, s-au sinucis și Gudrun Ensslin și Andreas Baader (1977).

Roma. Într-o zi de miercuri, 13 mai 1981, în piața San Pietro 30 000-40 000 de credincioși din toată lumea așteaptă apariția Papei Ioan Paul II, al 264-lea vicar al lui Dumnezeu pe pământ.

Dintr-o limuzină albă primul papă polonez din istorie dă generos binecuvântarea. În aceea zi Sanctitatea Sa a interzis trăgătorilor de elită din brigada antitero a generalului Della Chiesa să se urce pe colonada lui Bernini. La ora 17.15 mașina Papei se oprește pentru o binecuvântare mai amplă. Două minute mai târziu, răsună patru împușcături. Tânărul atentator se numea Mehmet Ali Agça, era turc și avea 23 de ani. Membru al grupării teroriste „Lupii

cenușii", s-a stabilit la un moment dat în Germania, unde a avut o iubită, Cristina Klein, colaboratoare a grupului Baader-Meinhoff. Pentru atentatul împotriva Papei, Ali Agca a fost condamnat la închisoare pe viață.

S-a vorbit foarte mult în presa internațională, fără a se putea proba în mod convingător, despre o implicare a serviciilor secrete bulgare, evident la cererea KGB-ului, în atentatul comis contra Papei.

Atacurile vor continua

Într-o încercare de clasificare a actelor teroriste, putem identifica un terorism intern și unul internațional. Primul este, la rândul lui, terorism de stat (regim de teroare), terorism de stânga sau de dreapta (deci motivat

„Trebuia să fie mai bun decât celelalte, al nostru secol douăzeci/Nu va mai fi timp să dovedească/anii îi sunt numărați/pășii sovăitori/răsuflarea scurtă./S-au petrecut prea multe lucruri/ce n-ar fi trebuit să se petreacă./și ceea ce trebuia să se întâmple/nu s-a întâmplat.“

(Wisława Szymborska,
laureată a Premiului Nobel
pentru literatură din 1996)

ideologic), naționalist sau separatist (motiv de idealuri naționale). Scopurile lor sunt total opuse: cel dintâi are ca scop întărirea statului, cel de-al doilea distrugerea lui.

Terorismul internațional este de mai multe tipuri, de la terorismul sponsorizat de diferite state contra altora până la colaborarea între diferite grupări teroriste, din colțuri îndepărtate ale lumii.

La mijlocul anilor '60 politologii americani consi-

derau că terorismul este practicat pe scară largă în Asia de Sud și Sud-Est, în Filipine, Cambodgia, Malaysia, Vietnam, Laos, Thailanda. Se considera că grupările teroriste vehiculau ideologia comunistă sau de sorginte comunistă.

America latină, unde guerilele revoluționare, rurale sau urbane, se manifestă violent încă din anii '60, este considerată în continuare un gigant adormit în materie de terorism. Și totuși, aici s-au consumat sângeroasele bătălii ale cartelurilor columbiene: la Bogota, Cali și Medellin. Tot în Columbia, la Medellin, rebelii din Forțele Armate Revoluționare au detonat o bombă în timpul unui concert rock (iunie 1995). Au murit 28 de oameni și au fost răniți 200. În Peru grupările teroriste maoiste „Calea luminoasă“

Banda Baader - Meinhoff (de la stânga la dreapta: Ensslin, Meinhoff, Baader, Raspe), al cărei proces a durat câteva luni (1975)

(Sendero Luminoso) au organizat sute de atentate cu bombe.

Orașele braziliene São Paulo și Rio de Janeiro au cele mai mari rate ale criminalității din lume: 10 000 și, respectiv, 14 000 de victime anual. De curând, Ambasada Japoniei în Peru a fost ținta unui atac terorist. După negocieri care au durat mai multe zile, forțele anti-teroriste au intervenit în forță, printr-un tunel săpat până sub sediul ambasadei, eliberându-i pe ostatici.

La 1 mai 1998, Departamentul de Stat al S.U.A. a dat publicității raportul anual privind terorismul ca problemă globală. El constată că în 1997 33% dintre acțiunile teroriste comise pe glob au avut loc în Columbia. Dar din 304 acte de terorism internațional, 33% au ținut Statele Unite, unde au pierit 221 de oameni (față de 314 în 1996).

Între Nairobi – capitala Kenyei – și Dar Es Salaam – capitala Tanzaniei – sunt 1 000 km. În ziua de 7 august 1998, la ora 10.30 fix, ambasadele americane din cele două orașe au fost grav avariate de atentate cu bombe. La Nairobi un imobil a zburat pur și simplu în aer, iar alte două au fost practic distruse. Ținta atentatelor – interesele Statelor Unite. Victime au fost în primul rând kenyei și tanzanieni nevinovați. Din 260 de morți, doar 12 erau americani. Numărul răniților a depășit 5 000.

America a trimis în cele două capitale africane o adevărată armată de sal-

Spania în stare de șoc după un atentat ETA (iulie 1986)

vatori, legiști și agenți FBI și a declarat, a câta oară, război pe viață și pe moarte teroriștilor. În ajutorul echipelor locale au venit specialiști israelieni și francezi. Lovitura a fost dură, cu atât mai mult cu cât era prima pe care Statele Unite o primeau în Africa, un continent de curând redescoperit de președintele Bill Clinton, se pare însă, ignorat în continuare de serviciile secrete și de securitate americane.

Zile întregi, echipele de salvare au căutat supraviețuitori. Au fost și minuni, dar incomparabil mai multe cadavre. Și-a asumat atentatele o organizație până atunci necunoscută: „Armata de eliberare a locurilor sfinte musulmane”. Ea susține că atacurile vor continua, cu scopul de a obține plecarea americanilor din țările musulmane. În comunicat au apărut două nume: cel al șeicului Omar Abdel Rahman, liderul spiritual al integriștilor egipteni, aflat în închisoare în Statele Unite, și cel al unui alt șeic, Osama bin Laden. La auzul acestui nume, serviciile secrete americane au tresărit. Mossa-

dul a confirmat. Bin Laden, aflat demult în vizorul lor, este atât creierul cât și finanțatorul acestor două atentate.

Nu cu mult timp în urmă, în Pakistan, la o reuniune a Frontului islamic internațional – o coaliție alcătuită din opt grupări fundamentaliste înarmate – Bin Laden a lansat un mesaj fără echivoc Marelui Satan: „Vom lovi peste tot în lume interesele americane, pentru a forța Statele Unite să se retragă din Golf și să ridice embargoul împotriva Irakului. Vom lovi fără milă, civili și militari”.

Ossama bin Laden are 41 de ani și este apatrid, după ce i-a fost retrasă, în urmă cu patru ani, naționalitatea saudită. Foarte religios și putred de bogat, el a devenit după 1979, anul invaziei sovietice în Afganistan, unul dintre organizatorii armatei de voluntari arabi. Astăzi, el uită sprijinul pe care Statele Unite și țara sa, Arabia Saudită, l-au acordat mujahedinilor în acest război. Serviciile secrete americane cred că el a încurajat și finanțat o serie de atentate: în 1993 în Somalia, când și-au pierdut viața zece soldați americani, în 1995 împotriva unei baze militare din Riad, când au murit șapte persoane, în 1996 la Dahrān, când au fost uciși 19 militari americani. Se pare că bin Laden nu este străin nici de tragedia de la World Trade Center și că ar fi planificat asasinarea președintelui Clinton și a Papei Ioan Paul II.

GAL în proces

Terorismul cu justificare națională afectează trei țări vest-europene: Marea Britanie, Spania și Franța.

Armata Republicană Irlandeză (IRA), exponentă a luptei pentru eliberarea Ulsterului, are o veche tradiție a rezistenței. Dar în 1916 armata britanică a decimat, în plină stradă, la Dublin, rezistența fătășă irlandeză, care era condusă de Sinn Fein, partid fondat în 1905. În câteva zile au fost uciși 52 independenți, 100 de soldați englezi și 450 de cetățeni nevinovați. IRA s-a organizat atunci ca o veritabilă armată. Organizația i-a hărțuit pe britanici până în 1921, când Irlanda de Sud a primit autonomia. În Ulster, în schimb, IRA a continuat în tot acest secol lupta contra ocupației britanice, folosind mai ales terorismul.

Utilizând ca elemente ideologice catolicismul și celtismul irlandezilor, IRA a

desfășurat acțiuni metodice de subversiune, atentatele fiind întotdeauna îndreptate spre forțele de ocupație.

În acest război surd, 1960 a fost marcat de o confruntare populară în Belfast, unde protestanții au luat cu asalt cartierele catolice. Când, în 1971, IRA a ucis un soldat britanic sub formă de represalii, Londra a trecut la măsuri speciale și la o veritabilă ocupare militară a provinciei. Atentatele au continuat, cele mai sângeroase fiind în 1972. Abia anii 1997-1998 au adus o destindere în Ulster, unde autoritățile de la Londra și Dublin au cooperat în vederea cauterizării acestei plăgi ce datează de aproape 1 000 de ani. Acum, în preajma anului 2000, în Ulster s-a instalat – prin voința politică a Londrei, Dublinului și Belfastului – un guvern provincial autonom.

Organizația separatistă bască ETA (Euskadi Ta Askatesunosno sau „Patria bască și libertatea”) și-a edi-

ficat puterea pe sentimentul naționalist basc, care are îndepărtate origini și tradiții medievale. Țara Bascilor, care se sprijină pe Golful Biscaya și pe lanțul Pirineilor, are între provincii Navarra, unul dintre primele regate creștine din Spania. De asemenea, se pare că faimoasa înfrângere a lui Carol cel Mare, cântată în epopeea lui Roland, a fost produsă de acești basci.

ETA a fost mai întâi o fracțiune a Partidului Naționalist Basc, dar a devenit în anii '60 o mișcare clandestină separată, organizată într-o structură militară.

Spiritul autonomist basc a fost combătut de autoritarul guvern al lui Franco, astfel că prima acțiune sângeroasă a ETA s-a produs în 1968, când a fost asasinat Manzanos, un comandant de poliție. În același an o bombă a ucis cinci membri ai gărzii civile. Climatul terorist a fost accentuat după ce 16 naționaliști basci au fost

Cadavrul fostului prim-ministru italian Aldo Moro, găsit la Roma, într-un automobil (mai 1978)

condamnați într-un proces ținut la Burgos (1970).

În 1973, amiralul Carerro Blanco a fost numit de Franco drept succesor al său în fruntea guvernului. ETA a pregătit cu minuție un atentat care avea să-i aducă, la 20 decembrie 1973, cel mai spectaculos succes. Mai multe mine comandate de la distanță au sălțat în aer și proiectat într-un palat din apropiere, automobilul lui Carerro Blanco. La moartea lui Franco, în 1975, peste 500 de militanți ai ETA se aflau în închisorile spaniole.

În primii doi ani de guvernare postfranchistă, autoritățile au încercat un dialog cu ETA. O amnistie generală acordată în 1977 de guvernul socialist n-a folosit la nimic. În discursul lor monocord teroriștii continuau să vorbească de independență, socialism și ilegalitatea guvernului de la Madrid. O hecatombă de cadavre (19 în 1979 și 30 în 1980) a servit ca pretext pentru tentativa de lovitură de stat din 25 februarie 1981.

În 1983 s-a născut GAL (Grupurile antiteroriste de eliberare), formate din foști polițiști. Acestea au recurs tot la atentate împotriva capilor ETA. Primul proces împotriva GAL a avut loc abia anul trecut la Madrid. Dincolo de discursurile despre etică, războiul murdar al terorismului continuă în Spania. El are rădăcinile în istorie, dar, pentru perpetuare, responsabilitatea revine în întregime clasei politice.

A treia mișcare teroristo-naționalistă este în Corsica, insula unde s-a născut Napoleon. Paradoxul acestei realități franceze este că fenomenul terorist corsican este de lungă durată, deși marginal. Corsica este o insulă departe de o patrie care nu-i este mamă, iar corsicanii au o limbă și o cultură locală originale.

Tulburând jocul politic

Acțiunile teroriste au început în anii '70. În 1981, cu zece zile înaintea alegerilor, o bombă a ucis un turist la aeroportul Ajaccio. Alți doi turiști au căzut în 1986. Extremismul corsican este mult mai puțin prezent decât cele din Ulster sau Țara Bascilor. Chiar Frontul de Eliberare al Corsicii, ca mișcare autonomistă, pare a se epuiza într-o serie de atacuri repetate, care nu sunt de natură să alerteze baza consensului care unește populația insulei în acceptarea realității. Corsica este un departament francez care a dat Franței și singura ei dinastie imperială.

Costurile economice ale terorismului sunt foarte ridicate. Doar Washingtonul cheltuie 5 miliarde dolari pe an pentru a lupta contra acestui flagel, atât în interiorul Statelor Unite, cât și în alte regiuni ale lumii. Prețul este probabil dublat de costurile personale pentru protecție ale oamenilor de afaceri și firmelor americane.

Terorismul lovește serios în bazele economice ale unor

state: Egipt, Israel, Turcia sau Cipru, țări cu venituri mari din turism, care, în anumite perioade, sunt practic scoase din circuitul acestei industrii.

În ultimii ani, numărul actelor de terorism internațional s-a redus de la cifra de vârf de 665, în 1987, la 300-400, recent.

Considerat pe vremuri ca obiectiv strategic al securității externe a statelor, terorismul este astăzi o posibilă problemă de securitate. Pe plan internațional, el a fost resimțit de opinia publică mondială din ce în ce mai mult spre sfârșitul acestui secol, adică pe măsură ce presa, radioul și televiziunea au distribuit rapid și pe scară largă informații despre actele de terorism.

Se poate spune că terorismul este un factor perturbator al relațiilor interstatale și interetnice și un parazit al sistemului internațional.

În timp, puterea acestui flagel s-a accentuat, din cauza atât a alunecării lui din interiorul statelor spre spații interstatale internaționale, cât și a legăturilor unor grupări teroriste naționale și naționaliste cu terorismul pornit din Orientul Apropiat, de la bun început fără frontiere.

Este firesc în acest context ca brutalitatea actului terorist și imprevizibilitatea lui să tulbure regulile jocului tradițional al politicii. De aici necesitatea, pentru orice sistem democratic, de a replica în regim de urgență oricăror tentative de terorism. ■

MÂNDRIE ȘI SINGURĂTATE: COCO CHANEL

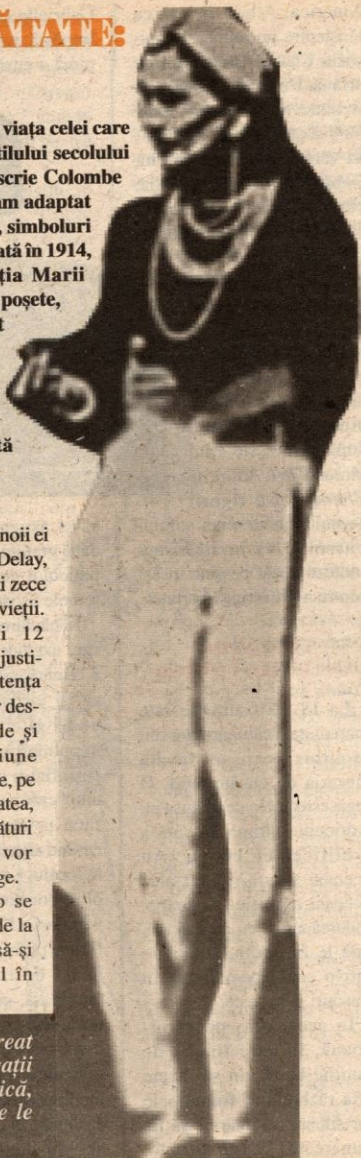
Dacă ar fi să calificăm într-un singur cuvânt viața celei care a fost Coco Chanel, „îngerul exterminator al stilului secolului XIX” (Paul Morand), termenul ar fi „dublă”, scrie Colombe Pringle în revista franceză L'Express, din care am adaptat acest articol. Dublă, precum cele două „C”-uri, simboluri înălțate ale succesului casei sale de modă, fondată în 1914, care până astăzi – 29 de ani de la dispariția Marii Domnișoare – rămân ca un sigiliu, înscris pe poșete, parfumuri, eșarfe, nasturi și alte accesorii. Sunt inițialele gravate altădată în lemnul aspru al mesei străbunicului ei, Joseph Chanel, cărciumar la Pontails, cătun în inima unei păduri de castani, leagănul familiei ei de țărani fără pământ, căruia nu-i pronunța niciodată numele. Avea și motive (F.D.).

Străduindu-se toată viața să-și făurească legenda, mascându-și originile, Gabrielle Chanel preferă să-și plaseze trecutul pe malurile Loarei, unde s-a născut, la 19 august 1883, la Samur, oraș celebru pentru școala sa de cavalerie. Copil din flori, este a doua fiică a lui Albert Chanel, vânzător ambulant („negustor” va spune *Who's Who*) și a domnișoarei Jeanne Devolle, croitoreasă.

După ce mai naște încă trei copii, căsătorită, în sfârșit, la 33 ani, mama sa se stinge, epuizată. „Mi s-a luat totul, sunt ca și moartă”, îi va

mărturisi Chanel noii ei prietene, Claude Delay, cu care va împărți zece ani din ultimii ai vieții. „Aveam numai 12 ani”, adaugă ea, justificându-și rezistența în fața loviturilor destinului. De unde și strania ei pasiune pentru singurătate, pe care nici celebritatea, nici înaltele-i legături amoroase nu vor reuși să i-o alunge.

Porecla Coco se spune că-i vine de la tatăl ei. Plecat să-și încerce norocul în

A inventat un nou stil în modă. A creat parfumurile etern râvnite de femei. Bogații lumii au adorat-o. A murit într-o duminică, zi rezervată odihnei și familiei, pe care le detesta. Avea atunci 88 de ani.

America. Albert îi lasă ca moștenire un nume, domnișoara Chanel, și statutul de orfană. Un cuvânt pe care nu va putea niciodată să-l audă, fără să „înghețe de spaimă”. În vârstă de numai 15 ani, Gabrielle, însoțită de Julia, sora ei, este încredințată călugărițelor din mănăstirea Obazine, un orfelinat aflat la câțiva kilometri de orașul Brive. În cămașă albă și fustă neagră – posibilă sursă a „pauperității ei, ce deprecia până și pietrele prețioase”, după cum scrie Paul Morand, în *L'Allure de Chanel*, și a rigorii devenite chintesența stilului Chanel –, ea învață să nu conteze decât pe sine însăși pentru a-și câștiga libertatea.

Castelana de la Royallieu

La 18 ani Gabrielle este încredințată călugărițelor din Moulins, care o învață meseria de cusătoreasă. O regăsește acolo pe mătușa ei, Adrienne, ultima născută a prolificii ei bunici. Au aceeași vârstă și mai ales aceeași ambiție: să scape. Îndemănatică cu acul și ața, iată-le în curând angajate într-o casă specializată în trusouri și scutece.

În acest oraș de garnizoană, în care tinerii de familie bună vin să învețe arta războiului, frumoasele lor siluete nu întârzie să fie remarcate. Foarte curtată,

Gabrielle, care nu înțelege să împărtășească soarta anonimă a cusătoreșelor, e gata

În 1917

să-și asume riscuri; chiar dacă granița între voința ei și pericolul de a trece drept o femeie ușoară este fragilă.

În căutarea unui viitor din care exclude posibilitatea de a rămâne cusătoreasă, seara ea își încearcă șansa acolo unde alte femei își vor împotmoli pentru totdeauna pașii. Iată-o pozând pe scena unui café-concert, unde își face primele apariții. În curând abordează șansoneta: în localul La Rotonde, în fața ofițerilor din Regimentul 10 vânători călare, veniți să o fluiera pe înfumurată cu voce la fel de fragilă ca talia. Grațioasă, cu părul ei întunecat și greu, sănii zvelți, care îi vor marca stilul, și picioarele slabe, de băiat, luptând încrâncenată pentru a plăcea, ea devine în curând preferata acestor domni. De-abia își

începe aria favorită, și primește „o tonă de râsete”. La bis, cusătoreasa care descoperă beția succesului e rechemată cu strigăte vesele de „Coco”.

Adevărul despre primii ani ai lui Chanel îl datorăm lui Edmonde Charles-Roux. În biografia pe care i-o dedică, fosta redactoare-șefă de la *Vogue* îi trasează fiecare meandru a vieții, pentru a regăsi adevărul pe care Chanel l-a ascuns cu disperare. Oare de teamă să nu-și piardă forța?

Gabrielle, care nu are talentul lui Mistinguett, altă cân-

tăreață de music-hall ce face furorii în rochia ei cu paiete negre, va fi salvată de acest destin – fără viitor – de către Etienne Balsan. Primul ei bărbat, bogat, prietenul ei etern, este un gentleman ce renunțase de curând la galoanele de ofițer, pentru a se consacra curselor și creșterii cailor. El îi prezintă viața la castelul său, Royallieu. În aproape un an, Gabrielle învață misterele înaltei societăți. Repede. Dar la fel de repede se plictisește, pentru că are numai 18 ani. Îmbrăcată în pantaloni de piele, pe care și i-a comandat la croitorul din colț, se refugiază în liniștea grajdurilor.

Asta când nu-și face mici pălării originale, pe care le poartă „trase pe ochi”, rochiile cusute de mână, pentru a asista la curse, acest loc de

întâlnire unde femeile de moravuri ușoare defilează pe iarbă, în ținute ce le avantajează. Este singura lor avere. Cu stilul ei de școlăriță austeră, se face remarcată. Și judecată. Cea care va onora moda nu se sinchisește. Podoabele și volănașele nu sunt genul ei.

O curbă prost luată

Chiar dacă Etienne Balsan o înșală, puțin îi pasă. Gabrielle nu-l iubește. Cel puțin nu cu aceea patimă irezistibilă care, doi ani mai târziu, o va face să-l urmeze până în Capitală pe Arthur Capel, zis „Boy”.

Boy este un englez cu ten măsliu și trecut misterios; se spune că ar fi fiul natural al bancherului Pereire. Coco îi va fi amantă timp de nouă ani. Pasionat de cai și om de afaceri (și-a făcut averea din cărbune), Capel o iubește pe această rebelă ce se arată mai degrabă „sălbatică” decât o „vrăbiuță abandonată”. Dar se va căsători cu o tânără englezoaică văduvă, care prezintă unicul interes că e fiică de baron. O curbă prost luată pe un drum din Sud, în ajunul Crăciunului 1919, pe când mergea la amanta sa, care așteaptă al doilea copil al lor, și Boy iese din viața ei, la volanul unui automobil prea rapid.

„Am pierdut totul, pierzându-l pe Capel”, va spune Coco peste 50 de ani. Totul și chiar mai mult. Pentru că Boy ia în serios veleitățile ei de creatoare, pe

care Balsan le considera doar un capriciu. El îi finanțează deschiderea primului magazin de modistă, „Chanel Modes”, pe strada Cambon nr. 21, care va deveni pentru totdeauna fiul ei.

Refugiată la Deauville în timpul războiului, Coco, alături de Capel, își va face primele încercări de croitoreasă îmbrăcându-le pe elegantele retrase în casele lor normande. Stofa lipsea, așa că își croia rochiile sport din jerseyul puloverelor folosite de grăjdari, pe care ea le adoptase de mult.

Eliberând corpul, abandonând talia, Chanel anunță acea „nouă siluetă” care îi va face reputația.

Pentru a se conforma, femeile se străduiesc să fie „slabe precum Coco”, care cu un foarfece eliberator devine „prima femeie cu păr scurt”. Ea se află în curând în fruntea unui imperiu construit cu propriile-i mâini, care au „fragilitatea oțelului”. Puțin mai târziu, domnișoara Chanel, care are peste 300 angajate, îi returnează banii lui Boy, refuzând definitiv statutul de femeie întreținută.

Refugiu la Ritz

Se anunță un viitor strălucit, dar, din nou, solitar. Lui Coco Chanel, în doliu după iubirea sa Arthur Capel, nu-i mai lipsește decât să pătrundă în cercul strălucit al oamenilor de lume, față de care niciodată nu-și va pierde luciditatea. O va introduce Misia Sert, o frumoasă poloneză, „ființă rară care nu plăcea decât femeilor și câtorva artiști” și pe care compozitorul Satie o supranumea „măicuța Ucidetot”.

„Parazit al inimii” (Paul Morand), muza pictorilor Bonnard și Vuillard, egerie a lui Diaghilev și a compozitorului Stravinsky, Misia va fi „singura ei prietenă” (și poate mai mult).

Coco spune despre ea:

„Necazul altuia o atrage așa cum anumite parfumuri atrag albinele”. Misia simțise geniul lui Coco. Cu flerul ei de traficantă, ea îi deschide ușile lumii mondene.

Din 1920 până în 1939, Chanel – și-a lansat între timp Nr. 5, primul parfum –

stăpânește Parisul. La șase luni după moartea lui Boy, la întoarcerea dintr-o lungă călătorie în Italia, cu Misia și gașca ei de prieteni, se instalează la Ritz. Mulți ani se va reîntoarce acolo de câte ori va fi rănită. Coco își reia „viața de dictator”: succesul și solitudinea sunt ambianța ei cotidiană. Nu plânge. Se pierde în muncă. Și inventează: costumul de sport, bijuteriile false, pe care i le desenează François Hugo, poșeta în bandulieră, pentru că s-a plictisit să și-o piardă pe a ei, și sandalele cu talpă de plută, pe care și le-a comandat pentru a călca pe nisipul arzător al plajei Lido, la Veneția. Cu o tăietură a foarfecelui ei fetiș, pe care îl poartă atârnat în jurul gâtului, ea îi elimină pe ceilalți croitori, ucide excentricitatea și le dă femeilor chipul libertății.

În Parisul ce vibrează în sunetele de viori ale Țiganilor care însoțesc nopțile albe ale rușilor emigrați, Chanel strălucește. Ea nu mai e complet singură. Își petrece viața alături de un bărbat, marele duce Dmitri, pe care l-a instalat în vila sa de la Garches, unde i-a adăpostit deja pe Stravinsky și familia lui. Bijuterii, broderii și zibeline din Siberia intră în atelierul ei, în timp ce vărul țarului asasinat o face să descopere rafinamentul palatelor și mizeria regilor căzuți. „Prinții de sânge mi-au făcut întotdeauna o milă imensă – îi va mărturisi

ea lui Paul Morand. Meseria lor, când și-o exercită, e cea mai tristă cu putință, iar când nu și-o exercită, e și mai rău”. Cuvinte de expert.

La un pas de a deveni englezoaică

În viața ei va intra un alt senior, ducele de Westminster, întâlnit la Monte Carlo, pe când propriul ei imperiu se extinde. „Bend’or”, după numele celebrului armăsar al tatălui lui, are o avere imensă, dar este „simplitate înșăși”. „Simplu, ca un cerșetor”, va spune Chanel, pentru care amantul ei devine simbolul absolut al eleganței. Dovada? El nu poartă niciodată ceva nou.

Pe proprietățile din Scoția, unde ducele vânează de pe puntea iahturilor sale, din Irlanda în Carpați, trecând prin Heaton Hall, castelul lui, timp de șase ani, cel care are prea multe case pentru a și le cunoaște pe toate va fi alături de ea. Dar în destinul logodnicei eterne scrie că Gabrielle Chanel nu va deveni englezoaică. Benny e încântător, totuși ea se plictisește, cu plictiseala lenei și a celor bogați. Vrea să se căsătorească. Îi va rămâne gustul hainelor de tweed folosite, pe

care l-a prins de la omul cel mai bogat din Anglia. Și câteva teorii răsunătoare despre bani.

„Să nu vă căsătoriți niciodată cu un bărbat care are un portmoneu”, spunea ea convinsă că știa foarte bine despre ce vorbește și judecând bărbații după felul cum aruncau banii.

Gabrielle Chanel, care și-a șters foarte devreme din viață tot ce-a rămas din familia de sânge în favoarea celei de inimă, preferă fasturilor princiare artiștii, singurii ei prieteni adevărați: Cocteau, Picasso, Darius Milhaud, Serge Lifar, Diaghilev căruia, fără să spună, îi va plăti înmormântarea, la Veneția, în 1929. Ca să nu mai vorbim de Stravinsky, căruia, fără să-l anunțe, îi va finanța *Le Sacré du printemps*. Meterezele

În 1924, la Monte Carlo, îl întâlnește pe ducele de Westminster

ei în fața himerelor mondenității.

„Prima dată Coco iubește cu adevărat“, spune Misia Sert, referindu-se la relația prietenei ei cu Pierre Reverdy. Poetul a fost într-adevăr tovarășul din umbră, iubitul dificil ce a deschis gustul pentru cărți celei care își cultiva singurătatea.

Fără dragoste

Pentru Chanel se anunță ani mai puțin roz: o grevă a lucrătoarelor sale, primele concedii plătite și sosirea Elsei Schiaparelli. Această croitoreasă de origine italiană, prietena supraraliștilor, și-a deschis casa de modă în 1934. Chanel se clatină, dar luptă pentru a-și recăpăta coroana. Actualitatea nu-i va lăsa timp. Sau poate a prevăzut urgența retragerii.

În 1939, la scurt timp după declararea războiului, își concediază tot personalul și închide clădirea din strada Cambon. Se întoarce la Ritz, unde se închide. Nu tocmai singură. Are o lungă legătură cu Hans Günther von D., ofițer german căruia îi plac femeile frumoase. Și viața ușoară. Dar lui Chanel nu-i va face viața ușoară. La Eliberare este arestată. Apoi eliberată după câteva ore. În urma unei intervenții. Un ultim gest al credinciosului duce de Westminster? Mister. A omite e o artă pe care Chanel o mănuieste perfect.

Exilată în Elveția, furioasă și mândră, dintr-un palat de

lângă Saint-Moritz, vede venind curentul „new-look“, care conferă femeilor poze sclifosite, amintiri de dinainte de războaie, împotriva cărora se revoltase ea. Talii strangulate, fuste prea lungi, Christian Dior, maestrul zilei, le face din nou

pe femei să se împiedice, mergând împotriva curentului convingerilor Marii Domnișoare. Îi vor trebui câțiva ani pentru a se reface după această lovitură a soartei pe propriul ei teren.

În 1953, la 70 ani, Chanel își pregătește întoarcerea și își reia clădirea din str. Cambon. După o primă încercare – o colecție ratată, care îi aduce criticile presei ce o ridicase atâta în slăvi –, apărută de revista *Elle* (cu Hélène Lazareff în frunte) și apreciată de piața americană, stilul ei va reintra în grațiile femeilor. Hainele ei, simple, devin uniforma preferată a femeilor moderne, al căror simbol va fi Jackie Kennedy, în taiorul ei roz pătat cu sânge de la Dallas, din noiembrie 1963.

Copiat, plagiat, „stilul Chanel“ e mai mult decât o vorbă, e un fenomen.

Dar 1968 o așteaptă la răscruce. Chanel, pentru care

1939.
Coco își închide firma
și se retrage la Hotel Ritz,
în compania amantului
ei german, Hans
Günther von D.

„moda este bună când se coboară la nivelul tuturor“, dar nu când vine din stradă, se ferește, încearcă să rămână neatinsă, sigură de prerogativele ei: doar ea dă cuvântul de ordine. Mai mușcătoare decât oricând, dar și mai nedreaptă, despot izolat între lustrele cu luciri reci de cristal, se refugiază în spatele ritualurilor probelor și exigențelor ei, înconjurată de manechine. Fără dragoste.

„Furioasă și dreaptă ca un căpitan pe puntea unui vapor care se scufundă“, va scrie Françoise Giroud în *L'Express*. Coco a rămas căutând cu privirea în oglinzile scării casei ei de modă reflexele gloriei pierdute. „Adevăratele reușite sunt fatale“, a spus cea care se întorcea la apartamentul de la Ritz. Și care va lucra până în ultima seară a vieții ei, 10 ianuarie 1971. O duminică, zi rezervată odihnei și familiei. Adică tot ceea ce ea detesta. ■

ISTORIA, CA UN ACT DE CURAJ

Primul cabinet israelian, în 1948

„Ne place același fel de mâncare, același gen de muzică, avem aceeași băutură națională. Pentru ca popoarele noastre să se iubească precum doi frați, ar trebui să ardem manualele de istorie“. Cu aceste cuvinte a întâmpinat proprietarul unui restaurant în anii '70, la San Francisco, un grup de studenți turci. Unul dintre acei studenți, fost între timp și ministru al Culturii, Ahmet Taner Kislali, declara ziarului Cumhuriyet (Republica): „Acum este momentul să ștergem sentimentele de ostilitate din manualele noastre de istorie. Ar trebui să o facem pentru memoria miilor de oameni îngropați sub dărâmături [le cutremurului de anul trecut]. Și pentru acel grec din San Francisco, dacă mai este încă în viață“.

Este greu de crezut că în intervalul de timp imediat următor se va și produce o astfel de modificare, atât în manualele școlare de istorie din Grecia, cât și în cele din Turcia. Sunt prea multe răni, prea multe pasiuni. Iar puținii istorici care ar avea curajul să o facă s-ar trezi imediat sub un tir necrutător.

Acum câteva luni, presa internațională comenta reacțiile negative pe care le-au stârnit în Israel noile manuale școlare în care, pentru prima oară, se vorbește despre atrocități comise de evrei împotriva arabilor. Mai mult

chiar, elevii evrei sunt invitați să se pună în locul arabilor care le-au suferit pentru a înțelege ce cred ei despre sionism.

Multă vreme, elevii evrei au învățat din manualele școlare de istorie că țara lor era înconjurată doar de dușmani și că victoria obținută în războiul de independență din 1948 (*Magazin istoric*, nr. 5/1998) a fost o realizare miraculoasă, comparabilă cu victoria lui David contra lui Goliat. „Dezechilibrul numeric privind forțele angajate în conflict era monstruos. Comunitatea evreiască număra doar 650 000

oameni. Statele arabe, luate la un loc, însumau 40 milioane de locuitori. Șansele de succes erau reduse“ – scriau autorii unui manual din 1984. Același moment este astăzi astfel prezentat: „pe toate fronturile, în aproape toate bătăliile, tabăra evreiască avea avantaj față de arabi în ceea ce privește nivelul de pregătire, de organizare, de formare, dar și în ceea ce privește numărul de luptători experimentați, care au participat la confruntări“.

„Acum 10 ani, asemenea lucruri erau tabu – declara ziarului *The New York Times* Eyal Naveh, profesor la

Universitatea Tel-Aviv, autorul manualului de mai sus. Nu eram suficient de maturi pentru a aborda asemenea probleme controversate. Astăzi, noi putem să le tratăm la fel cum fac americanii în raport cu indienii precolumbieni. Ne debarasăm de anumite mituri“.

„Și de ce să nu traducem pur și simplu manualele palestinienilor pentru copiii noștri – tună și fulgeră Aharon Megged, scriitor, un critic înverșunat al noilor cărți școlare. Este vorba despre un act de sinucidere morală, care îi privează pe copiii noștri de tot ceea ce ne face să fim mândri de Israel“.

Noile manuale de istorie se adresează unei generații care are o anumită distanță emoțională față de evenimentele din 1948. Ea poate să afle că primii sioniști nu erau niște pionieri pacifiști, cu suflete curate, victime ale urii arabe, că mulți dintre palestinienii și-au părăsit pământurile nu pentru că sperau că arabii îi vor alunga pe evrei, ci pentru că le era teamă și, în anumite cazuri, au fost expulzați de soldații israelieni.

O carte apărută în Israel – *Vremea anemonelor*, scrisă de Tom Seguev – restabilește adevărul despre unul dintre eroii armatei britanice care au

luptat alături de evrei contra arabilor. Școala superioară de educație fizică și mai multe străzi îi poartă numele. Dar Tom Seguev arată că Wingate era un tip bizar și sadic; îi stropea pe arabi cu benzină și îi tăvălea în noroi, îi bătea cu biciul, iar adjunctul său îi punea în șir și îi împușca din 15 în 15. Și tot din *Vremea anemonelor* israelienii au putut afla că numărul arabilor care au salvat evrei în timpul confruntărilor din Hebron, în 1929, a fost mai mare decât al celor care au omorât evrei.

Indiscutabil, aceste mutații se leagă de procesul actual de pace din Orientul Mijlociu. Ar fi însă

Să dezarmăm istoria

„Desarmons l'histoire“. „Disarming History“. Poate fi acest lucru posibil într-o lume din ce în ce mai agitată și mai însetată de senzaționalul violent? La această întrebare și la multe altele – legate de rolul istoriei și al cărții școlare în combaterea stereotipurilor și prejudecăților care au alimentat atâtea conflicte sângeroase în sud-estul Europei – a încercat să răspundă conferința internațională organizată de UNESCO în orașul Wisby din insula Gotland (Suedia), în perioada 23-25 septembrie 1999.

Directorul general al UNESCO, domnul Federico Mayor, a subliniat acest lucru cu toată tăria: „Insecuritatea resimțită de mulți oameni în societăți bântuite de criză generează anxietate și teamă. Aceasta

poate fi lesne manipulată pentru a genera agresivitate și ură împotriva altora – popoare vecine, minorități, de fapt împotriva oricărui grup care poate fi stigmatizat ca «trădător național».

Astfel, o interpretare particulară a istoriei trecute este exploatată pentru a înarma

psihologic populația în pregătirea unui nou capitol de tragedii și război... În cadrul UNESCO țările din sud-estul Europei au de jucat un rol important. UNESCO are multe sarcini concrete, dar un singur țel: să construiască pacea.

Pacea, așa cum o înțelegem acum, nu este treaba exclusivă a guvernelor și a organizațiilor internaționale. Ea este mai mult decât absența războiului și a violenței. Ea depinde de valorile și de atitudinile noastre, în comunitățile

În semn de reconciliere, cancelarul german Willy Brandt ingenuchează, în 1970, în fața monumentului victimelor din ghetoul Varșoviei

schematic să spui că istoria poate fi sucită după interesele momentului. Istoria este una singură. Era obligația istoricilor să fi spus, încă din 1948, că toate aceste lucruri s-au întâmplat. Și ar fi trebuit ca și clasa politică israeliană să le fi acceptat și atunci poate că multe dintre confruntările încărcate de ură nu ar mai fi avut loc. Dar așa cum remarcă autorii noilor manuale, liderii politici de atunci erau prea preocupați să realizeze un stat-fortăreață evreiesc, cu toate consecințele pentru locuitorii neevrei. Argumentul celor de atunci, ca și al multora de acum, era că altfel nu ar fi putut supraviețui.

Ca în orice relație, și aici există un celălalt. Deocamdată, palestinienii păstrează vechile manuale – de origine iordaniană sau egipteană – care nu menționează statul Israel și îi descriu pe evrei ca pe niște răufăcători, însetați de sânge. Habil Mahni, directorul relațiilor internaționale în cadrul Ministerului Educației palestinian, recunoaște antisemitismul ce caracterizează manualele folosite în școlile palestinienilor. Dar adaugă: „Israelienii au făcut această schimbare pentru că și-o pot permite. Astăzi ei sunt atât de bogați, atât de puternici, încât

șiși pot oferi luxul să fie mărinimoși și să spună: în regulă, sunt aici persoane care au fost maltratate. Dar când ești obligat să faci față unor dificultăți zilnice, când crezi că întotdeauna de vină este vecinul, poți să dai dovadă de atâta mărinimie?”

Vechiul dicton „pâine și circ” este încă valabil. Când pâinea este puțină, poporului i se dă mai mult circ. Adevărul rămâne încă un apanaj al celor bogați și puternici. Istoricul însă, dacă are curaj, trebuie să lupte pentru el. ■

Dorin MATEI

noastre, în familiile noastre, în școlile noastre. Pacea trebuie cultivată, învățată și mai presus de toate pusă în practică”.

Pornind de la aceste premise, directorul general al UNESCO a subliniat faptul că: „Învățământul istoriei poate fi un mijloc deosebit pentru înțelegere, mai ales între țările vecine, cu condiția ca acesta să nu preamărească în mod exclusiv numai identitatea națională”.

Participanții, specialiști în istoria sud-estului Europei, cercetătorii în domeniul cărții școlare, autori de manuale și nu în ultimul rând reprezentanți ai Ministerelor Educației din Albania, Bosnia-Herzegovina, Bulgaria, Croația, Grecia, Iugoslavia, Macedonia, România, Turcia au prezentat o serie de rapoarte referitoare la situația și statutul istoriei ca materie de învățământ și al manualului de istorie în țările respective. Discuțiile generale au fost completate de două ateliere ce și-au propus să urmărească: „Noi concepții în redactarea manualelor de istorie” și „Concepții eronate în manualele de istorie”. Au fost dezbătute modalitățile prin care studiul istoriei poate contribui la construirea unui climat de înțelegere și de colaborare în sud-estul Europei. Aceasta presupune în primul rând un nou tip de didactică

a istoriei, ceea ce înseamnă totodată schimbarea tipului tradițional de abordare al istoriei și mai ales a istoriei naționale. Așa cum s-a subliniat, aceasta este o sarcină dificilă și delicată, având în vedere tot angrenajul politic și ideologic ce înveșmăntează mai ales istoria națională. Nu trebuie uitate nici rezistențele mentale generate tocmai de aceste schimbări de abordare a discursului istoric.

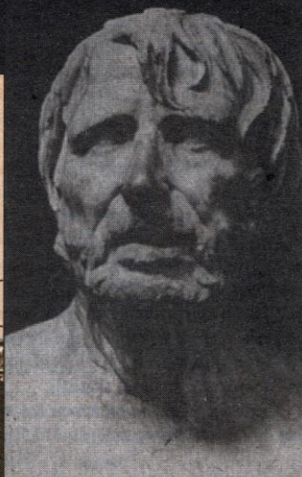
Dincolo de aceste discuții și de analizele realizate, problema de fond rămâne aceea a disponibilității societății la schimbarea modalităților de abordare a învățământului de istorie. Este vorba despre capacitatea unei comunități de a accepta că istoria este și viață, este viața indivizilor cu bune și rele, cu micile și marile probleme generate de existența cotidiană. Să accepte că istoria nu înseamnă numai politică, războaie și conducători exemplari. Și mai ales este vorba despre posibilitatea de a dialoga – fără etichetări și mâinii „revoluționare” – despre locul, rostul și implicațiile istoriei în școală, pentru că în domeniul delicat al istoriei naționale noul este extrem de greu acceptat și probabil este uman să fie așa. ■

Mirela-Luminița MURGESCU

*„Numai cel stăpân pe sine poate fi
puternic și peste lume“.*

VIATA ȘI MOARTEA LUI SENECA

FLORIN HÈRA

Marii istorici ai latinătății, precum și poezii ei de frunte, ca Dante Alighieri, îi alătură în operele lor pe Cicero și Seneca. Cei doi oameni de stat și cărturari ai Romei antice au trăit în vremuri diferite, dar au avut un destin care îi apropie.

Amândoi, atât republicanul Cicero, cât și sprijinitorul regimului imperial, Seneca, și-au asumat riscul de a participa la mersul primejdios al unei istorii dramatice. Au acționat ca gânditori politici și ca literați de primă însemnatate ai timpului lor, cu intenția de a influența desfășurarea evenimentelor și de a orienta deciziile deținătorilor principali ai puterii. Au întrupat cu abnegație, până la sacrificiul suprem, sufletul Cetății.

Cicero a fost ucis odată cu Republica, în a doua jumătate a secolului I î.Hr. Viața

lui Seneca s-a petrecut în primul veac al erei creștine, sub împărații dinastiei iulio-claudiene, și s-a încheiat tragic, în anul 65 d.Hr., când înțeleptul a fost constrâns să se sinucidă.

Străduindu-se să învețe „arta de a trăi”, Seneca a cunoscut, într-o vreme depărtată și, totodată, atât de apropiată de noi, prețuirea și calomnia, faima și exilul, puterea și dizgrația, bogăția și renunțarea. „Încerc să vorbesc despre un drum drept pe care l-am aflat prea târziu”, mărturisește Seneca în capodopera sa de rămas bun, Scrisori către Lucilius. Seninătatea finală nu l-a împiedicat pe Seneca să spună, cui avea urechi de auzit, adevărul fără ocol despre nesăbuiința unei politici arbitrare, care credea că poate impune voința ei tiranică Cetății și lumii.

În muzeul Prado din Madrid, chipul lui Seneca apare brăzdat de semnele unei bătrâneți timpurii. Spania latină cinstește nașterea unui fiu al ei pe străvechiul pământ iberic. Lucius Annaeus Seneca a văzut lumina zilei în ajunul secolului I al erei noastre, în cea mai romanizată regiune sudică a Hispaniei, provincia Baetica. Ne aducem aminte, desigur, și de o altă personalitate istorică născută în acele locuri hispanice: împăratul Traian, cuceritorul Daciei, care a domnit între anii 98 și 117 d.Hr.

Seneca este un andaluz sau, cum îl numește biograful său român, istoricul Eugen Cizek, un „corduban”.

Orașul lui natal este Corduba, azi Córdoba, la

apa Guadalquivirului. Fluviu cântat în „romanceros”, dar și în *Poemele saturniene* ale marelui artist francez al culorilor și nuanțelor, Paul Verlaine: „Veselu Guadalquivir râde portocalilor aurii / Și oglindește-n seară, ușoare bolero-uri...”

Călător neobosit, cunoscător al limbii spaniole, Nicolae Iorga a pășit, prin 1927, „pe malurile largului Guadalquivir, care lunecă spre Atlanticul depărtat”. Însemnările istori-

cului par însuflețite de un presentiment dureros atunci când evocă „filozofia lui Seneca, de o adâncă înțelepciune, dar mai ales de o încordare de oțel contra soartei...”

Familie romană, stelă funerară descoperită la Custora. Imaginea unei societăți romane foarte strict compar-timentată este în bună măsură falsă

Cercetând mărturiile despre ginta foarte înzestrată a Annaeilor se cuvine să relevăm faptul că Seneca Tatăl, cunoscut și ca Seneca Retorul (55 î.Hr.-41 d. Hr.), a avut o valoroasă activitate de intelectual creator, atât în Spania, cât și la Roma. Istoric și critic al artei oratorice, Seneca Tatăl a fost un apărător al tradiției clasice. Făcea parte din ordinul cavalerilor, situat imediat după ordinul senatorilor, primul în ierarhia socială. Mama lui Seneca, Helvia, provenea dintr-o familie de notabili din vecinătatea Cordubei. Soții Seneca au avut trei băieți. Lucius Annaeus Seneca era al doilea copil. Primul născut, Novatus, va parcurge în decursul anilor o importantă carieră de demnitar. Al treilea fiu, Mela, va fi tatăl unui poet celebru, Lucan (39-65 d.Hr.).

Între cei trei frați și părinții lor va exista mereu o puternică legătură de solidaritate și dragoste, oglindită și în opera lui Seneca-fiu.

Confruntare la Corint

Spiritul de dreptate în care au fost crescuți fiii familiei Annaeilor s-a făcut simțit cu prilejul unui eveniment deosebit din viața de magistrat a lui Novatus, fratele mai mare al lui Seneca. Novatus fusese

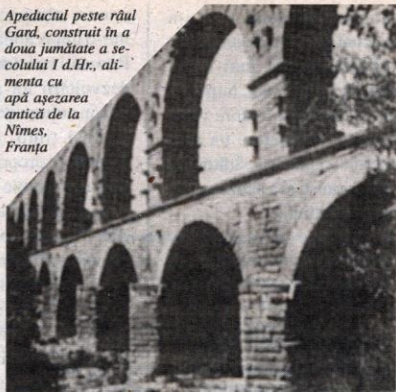
adoptat de un senator și luase numele de Gallio.

Sub domnia împăratului Claudiu (41-54 d. Hr.), Gallio a ajuns guvernator al provinciei Ahaia (Grecia).

La scaunul de judecată de la Corint al guvernatorului Gallio a fost adus de denunțatori Sf. Apostol Pavel. Delatorii reprezentau, și în Imperiul roman, un flagel hidos. Ei denunțau mai ales așa-numite crime politice și „jigniri aduse împăratului”. Pătrătorii beneficiau de substanțiale câștiguri, prin confiscarea bunurilor celor condamnați.

Denunțatorii Apostolului Pavel l-au învinuit în fața lui Gallio de comiterea unor crime împotriva Legii credinței strămoșilor. Situația era amenințătoare. Așa cum arată istoricul roman Suetoniu (70-150 d.Hr.), împăratul Claudiu izgonise din Roma și prigoane pe toți cei învinuiți că „iscău neîncetat tulburări îndemnați de Chrestus”. Cei mai avizați comentatori ai lui Suetoniu consideră că istoricul, reluând ca atare limbajul propagandei oficiale, se

Apeductul peste râul Gard, construit în a doua jumătate a secolului I d.Hr., alimentat cu apă așezarea antică de la Nîmes, Franța

referă de fapt la persecutarea primilor creștini în Imperiul roman.

Este evident că guvernatorul Gallio, un eminent jurist, era la curent cu măsurile luate de cezarul de la Roma, cu atmosfera de prigonire a credincioșilor lui „Chrestus”. Cunoștea de asemenea activitatea desfășurată în provincia Ahaia de Sf. Apostol Pavel, care se manifesta deschis, în public.

Fiind un om drept, Gallio a declarat că nu vede nici o faptă criminală comisă de cel adus la scaunul de judecată. Dacă există un litigiu, a adăugat Gallio, atunci este vorba despre o dispută pe teme de credință numai între cei interesați, despre o controversă de interpretare a unor termeni și a unor reguli rituale. Dar aceasta nu este treaba guvernatorului roman. Așadar, Gallio a refuzat să-i

satisfacă pe delatori și i-a evacuat din sala de judecată.

Fratelui său mai mare Seneca i-a închinat, între alte opere, scrierea *Despre viața fericită*, ce conține un atac energic împotriva părătorilor profesioniști și a acuzatorilor de rea credință.

În vremea cezarului Tiberiu

„Epoca tinereții mele, își amintește Seneca, s-a întâmplat să fie la începutul domniei lui Tiberiu“.

Tiberius Iulius Caesar a fost împărat între anii 14 și 37 d.Hr. Avea 56 de ani când a urcat pe tronul imperiului, la moartea lui Augustus. Bun militar, administrator cu experiență, era un om politic mai puțin înzestrat decât părintele său adoptiv, împăratul Augustus.

A reușit totuși să conducă și să mențină un stat care se întindea de la Atlantic până la fluviul Eufrat în Asia, din Africa de nord până la munții Caucaz. Populația acestui vast imperiu, care transformase Mediterana într-un „lac roman“, se ridica la 50 de milioane de locuitori. Numai vreo 6 milioane se bucurau de statutul privilegiat de cetățean roman.

Patrician provenit din familia Claudia, înrudită cu ginta Iulia, Tiberiu a beneficiat de o educație aleasă. Istoricii latini au remarcat că acest om foarte reținut, impenetrabil, făcea

uneori observații ironice, într-o impecabilă limbă elină. Romanii considerau că sursa dezvoltării lor spirituale se afla în cultura greacă. Dar, în același timp, erau foarte mândri de propriile tradiții și apărau statornic limba latină.

Seneca a fost adus la Roma din fragedă copilărie, sub îngrijirea devotată a unei admirabile mătuși, soția unui viitor guvernator al Egiptului. Ca tânăr discipol, Seneca va admira mai mulți dascăli greci și latini. Cel mai prețuit dintre acești „directori de conștiință“ va fi stoicul Attalus. Arta cuvântului și talentul pedagogic ale lui Attalus vor fi recunoscute chiar și de severul conservator Seneca Tatăl, care nu-i iubea pe filozofi și acorda atenție mai ales retoricii.

Seneca-fiul se va atașa de gânditorii stoici care își îndreptau eforturile spre făurirea unei atitudini de demnitate, umanitate și curaj în fața greutăților și suferințelor vieții. Telul ideal al stoicilor era libertatea interioară, sufletească – scut împotriva nedreptății și tiraniei.

În a doua parte a domniei lui Tiberiu, după anul 20 d.Hr., a devenit tot mai pronunțată o influență politică negativă, exercitată de Seianus, un favorit rafinat și viclean. Sub comanda acestuia se aflau cohortele pretoriene, ostașii de elită ai gărzii imperiale, concentrați în cazărmi speciale, la Roma. „În al nouălea an de domnie, scrie istoricul

roman Tacit (55-120 d.Hr.), Tiberiu a început să se poarte cu cruzime. Pricina schimbărilor în rău a fost Seianus“... „Nu căpătați sprijinul lui Seianus, arată pătrunzătorul Tacit, decât dacă erai gata la orice crimă“.

Unul dintre protejații „aleși pe sprânceană“ de înaltul favorit a fost Pontius, supranumit Pilatul, pentru că fusese decorat cu o „suliță de oñoare“, o armă numită „pilum“. Istoricul Tacit consemnează în celebrele lui *Anale*: „Christos, de la care creștinii își primiseră numele, fusese condamnat la moarte, în timpul lui Tiberiu, de procuratorul Pontius Pilat“.

...Și tot în vremea lui Tiberiu, puternicul favorit Seianus obține alungarea din Roma a profesorului lui Seneca, învățatul stoic Attalus. Această măsură de prigonire făcea parte dintr-o campanie de intimidare și represiune împotriva „opoziției stoice“. Reacția lui Seneca va fi decizia de a părăsi Capitala. A plecat în Egipt, unde putea să fie apărut de mătușa sa, sora Helviei, și de soțul ei, guvernator al Egiptului. Va rămâne acolo, la Alexandria, până în anul 31 d.Hr.

La 18 octombrie 31, prin hotărârea împăratului Tiberiu, la al cărui tron răvnise, Seianus – „patronul“ lui Pilat și persecutorul lui Attalus – va fi executat. ■

(Va urma)

GENERALUL DISIDENT - OLEG KALUGHIN

„În jurul orei unu noaptea ofițerul de serviciu de la contrainformațiile externe m-a trezit din somn. Mi-a spus la telefon că tocmai a primit o telegramă care conținea o știre foarte proastă: Șevcenko trecuse la americani. Am chemat șoferul și am plecat imediat la birou, la Lasenovo.

Cel puțin o dată pe lună eram chemat la serviciu noaptea târziu din cauza unei trădări sau pentru că mai fusese descoperită o «cârțiță» sau se petrecuse vreo altă calamitate...”

Am citat din cartea lui Oleg Kalugin *Spy Master. My 32 Years in Intelligence and Espionage Against the West* (Maestrul spion. 32 de ani pe care i-am petrecut în activitatea de informații și spionaj contra Occidentului), scrisă împreună cu Fen Montaigne și apărută la Editura Smith Gryphon. De altfel, el mărturisește că sarcina cea mai dificilă a serviciului pe care îl conducea era căutarea „cârțitelor”, a agenților din propriile rânduri recrutați de alte servicii de informații. Nimic nu provoca asemenea dezastre ca trădarea unui ofițer de informații sau a unui diplomat de rang înalt. Prevenirea era din ce în ce mai dificilă, pe măsură ce criza regimului sovietic devenea tot mai evidentă. Și primii care o sesizau erau tocmai cetățenii sovietici care călătoreau mai des în Occident.

Si mai exista o explicație pentru eșecurile înregistrate de unitatea pe care o conducea Kalugin: Subordonații săi lucrau sub acoperire diplomatică, la reprezentanțe sovietice din străinătate. Erau posturi atrăgătoare și mulți ștăbi din partid sau din KGB își impuneau rudele pe asemenea funcții. Astfel, primul adjunct al lui Andropov, prieten bun cu liderul sovietic Brejnev, i-a cerut lui Kalugin să îl trimită pe fiul unei vechi cunoștințe la post în Marea Britanie. Oricât a încercat să se împotrivescă, a fost silit să cedeze până la urmă. Tânărul Iarțev a primit postul de reprezentant la Londra al întreprinderii care se ocupa de vânzarea în străinătate a filmelor sovietice. Salariul îi era plătit de respectiva organizație, el urmând să lucreze și pentru KGB.

S-a dovedit a fi un dezastru. S-a încurcat cu o englezoaică, a atras atenția serviciilor secrete

britanice asupra sa, a furat din banii statului, a luat până și clanțele de la ușile apartamentului în care locuia. Oamenii lui Kalugin au strâns suficiente probe încât nici măcar înalta protecție de care se bucura nu l-a mai ajutat. A fost dat afară din KGB și din partid.

De fapt, unitatea de contrainformații externe obținea cele mai mari succese abia când se prezenta vreun agent străin cu lista „cârțitelor”, cum a procedat Edward Lee Howard, angajat al CIA. Între cei „livrați” de el era și ofițerul KGB însărcinat cu dirijarea „ilegalilor” – reamintim că este vorba despre agenți care acționează sub nume fals, dându-se drept cetățeni ai țării respective – din Germania.

Cetățenii sovietici fuseseră atât de bine educați să se toarne între ei, spune Kalugin, încât primea o mare cantitate de informații. Au făcut nenumărate verificări pornind de la asc-

menea denunțuri – urmărind persoanele respective, ascultându-le telefoanele, plantând microfoane în locuințele lor, deschizându-le scrisorile –, dar rareori au reușit să identifice spioni adevărați. Explicabil, într-un fel, pentru că cei mai mulți erau ofițeri de informații, care cunoșteau bine regulile jocului. Dar chiar și atunci când dispuneau de date certe, nu puteau acționa din cauza nepotismului și a corupției.

Un caz celebru, despre care a scris mult și presa occidentală, l-a constituit Arkadi Șevcenko. A fost diplomatul sovietic cu rangul cel mai înalt care a trădat. Era adjunctul ambasadorului U.R.S.S. la Națiunile Unite. Steaua sa era în urcare, fiind protejatul ministrului de Externe, Andrei Gromîko, pentru care scrisese o vreme discursurile.

Kalugin s-a întâlnit cu el cu un an înainte de a fi numit la post, la New York. Primise o

anonimă care îl acuza pe Șevcenko că luase mită pentru a ajuta o femeie să emigreze în S.U.A. Diplomatul a negat și, cum nu existau probe, afacerea a fost clasată.

In 1978, Kalughin a primit o scrisoare din partea rezidentului KGB din New York, Iuri Drozdov, care îl informa că Șevcenko fusese recrutat de CIA. Diplomatul se îmbăta foarte des, făcea călătorii fără vreun motiv aparent în locuri îndepărtate din S.U.A., își evita colegii. Kalughin s-a îndoit, temându-se că Drozdov avea ceva personal contra lui Șevcenko. Totuși, i-a trimis raportul lui Kriucikov, care l-a încuiat în fișet.

Peste încă o lună, Drozdov a revenit cu un nou semnal de alarmă. De data aceasta, Kalughin a trimis raportul și lui Gromîko și Comitetului Central al partidului. Ministerul de Externe a reacționat și l-a rechemat pe Șevcenko la Moscova pentru consultări. A făcut o însă într-o formă care l-a stârmit neîncrederea. În plus, a avut și o discuție cu un diplomat din centrul aflat în trecere prin New York, de la care a obținut confirmarea că existau suspiciuni împotriva lui.

Am văzut la începutul acestui episod ce a urmat. Ajuns la birou, Kalughin l-a sunat pe adjunctul ministrului de Externe, care a refuzat să îl creadă. Trădarea lui Șevcenko era o catastrofă. Pe lângă faptul că avea acces la informații extrem de sensibile, era o persoană prea importantă și gestul său nu putea fi ascuns celor din țară.

A început imediat un război între KGB și Ministerul de Externe. Gromîko a negat că

l-ar fi cunoscut prea bine pe Șevcenko, invocând faptul că a lucrat cu atâția oameni încât îi este imposibil să îi țină minte pe toți. Dar atunci când i-au percheziționat casa, ofițerii KGB au găsit poze care îi înfățișau pe Șevcenko și soția sa alături de Gromîko la una dintre casele de odihnă ale Ministerului de Externe sovietic. „Of, Andrei Andreievici [Gromîko]” – a exclamat Andropov atunci când i-au fost aduse pozele.

Un alt caz înfățișat de Kalughin este cel al lui Vladimir Vetrov, care lucra la Montreal. Prin sursa pe care o recrutaseră în poliția regală călare canadiană, oamenii lui Kalughin au aflat că Vetrov era implicat în afaceri ilegale cu canadieni. Unul dintre partenerii săi era informator al contrașpionajului canadian. Vetrov a fost rechemat la Moscova, pus sub urmărire o vreme, dar fără rezultat. La scurtă vreme după ce filajul a încetat, l-a căutat pe atașatul militar francez la Moscova și i-a vândut secrete despre proiectele științifice sovietice. Întâlnirile lor aveau loc în plin centrul Moscovei, uneori chiar în apropierea locuinței lui Brejnev.

Poate că Vetrov nu ar fi fost niciodată prins dacă nu comitea o prostie. I-a povestit amantei lui – una dintre secretare – despre legătura cu atașatul militar francez. Apoi, într-o bună zi, certându-se cu ea, s-a temut că îl va denunța. A încercat să o omoare, aruncând-o din mașină. Femeia a supraviețuit, dar în timpul manevrei, Vetrov a călcat un trecător. A fost judecat și condamnat doar pentru accident, căci amanta nu l-a trădat. Pe când se afla în închisoare, KGB a aflat adevărul – probabil cu ajutorul „cărților lor”

infiltrate în serviciile speciale franceze – și a fost împușcat.

Isurpriză a fost și trădarea lui Stanislav Levcenko, aflat la post la Tokio. Kalughin îl cunoscuse chiar în capitala Japoniei. Rezidentul KGB – în treacăt fie spus, revista *Newsweek* îl prezenta pe Levcenko, după trădare, drept rezidentul sovietic – l-a lăudat îndelung. Apoi, peste câteva luni, ofițerul minune a trădat. Nimic nu indicase o asemenea evoluție. Făcuse și el o serie de comentarii cinice la adresa conducerii de partid, dar dacă te luai după criteriul acesta, ar fi trebuit să arestezi un mare număr de ofițeri KGB. Nu cheltuia peste posibilități, nu alerga după femei, nu era alcoolic – adică nu prezenta nici unul dintre simptomele care pun pe gânduri un ofițer de contrainformații.

Kalughin povestește că l-a reîntâlnit în 1992 la New York. Lucra pentru un ziar al emigrației ruse. Întâlnirea a avut loc la inițiativa lui Levcenko. Kalughin n-a aflat mare lucru despre motivele care l-au îndemnat să trădeze.

Dar trădarea care l-a marcat cel mai tare pe Kalughin a fost cea a lui Vitali Iurcenko. Cu puțină vreme înainte să părăsească serviciul de contrainformații externe, Kalughin a fost chemat de viceamiralul Mihail Usatov, primul adjunct al lui Kriucikov, care i-a cerut să îl ia în subordine pe Iurcenko. Nu exista prea mare simpatie în rândul ofițerilor de informații externe pentru cei de la contrainformații militare, porecliți „cizmele”. Iurcenko lucrase în

Flota Mării Negre. Dar Usatov l-a asigurat pe Kalughin că Iurcenko vorbea fluent engleza. A cedat în final.

Curând, a apărut un post liber la Washington și Usatov a insistat să fie trimis Iurcenko, care a ajuns secretar unu la Ambasada sovietică din Washington.

În 1976, un fost ofițer CIA, Edwin Gibbon Moore, luase legătura în mod clandestin cu rezidentul KGB din capitala americană, Dmitri Iakușkin. Îi cerea o întâlnire pentru a-i livra documente secrete foarte importante. Iakușkin era circumspect, pentru că doi ofițeri de ai săi fuseseră arestați de curând, încercând să obțină date despre bombardierul american B-1. A cerut încuviințare la Moscova și Andropov a refuzat, temându-se de o capcană a FBI.

În disperare de cauză, Moore a pus o serie de documente într-o geantă și a zvărlit-o peste zidul Ambasadei sovietice, lăsând și instrucțiuni cum putea fi contactat în viitor. Din nefericire pentru Moore, geanta i-a fost predată lui Iurcenko. Temându-se să nu fie o bombă înăuntru, acesta nu a deschis-o și a chemat, poliția. Postul ofițer CIA a fost arestat, judecat și condamnat la 15 ani închisoare. Pe lângă faptul că sovieticii pierdeau informații prețioase, toată lumea afla că un voluntar fusese predat, fără scrupule, americanilor.

Iurcenko a rămas la post până în 1983. Revenit la Moscova, a fost numit – datorită lui Usatov – adjunct al șefului Directoratului K (serviciul de contrainformații externe). Avea acces la informații extrem de confidențiale. Apoi a fost numit adjunct al șefului departamentului de spionaj care se ocupa de S.U.A. și Canada.

În 1985, aflat în Italia, Iurcenko a trădat. Le-a povestit americanilor cam tot ce știa, inclusiv despre asasinarea dizidentului bulgar Gheorgi Markov. Dar după câteva luni petrecute în S.U.A., Iurcenko s-a declarat nemulțumit de tratamentul la care l-au supus americanii. S-a gândit să revină acasă. Kalughin afirmă că nu era un fapt fără precedent. În 1981, corespondentul revistei *Literaturnaia Gazeta*, Oleg Bitov, rămăsese în S.U.A., dar se întorsese apoi în U.R.S.S. Nu fusese pedepsit, ci utilizat pentru a denunța în public procedurile utilizate de CIA și modul de viață american. Dar oricât ar încerca să ne con-

vingă Kalughin că povestea lui Iurcenko are o logică, ea rămâne greu de înțeles.

Reușind să scape de sub supravegherea americanilor, Iurcenko s-a dus la Ambasada sovietică. Revenit în U.R.S.S., a fost tratat ca un erou. Kriucikov a pretins că a fost răpit. Mai mult, l-a și decorat în cadrul unei ceremonii oficiale.

Kalughin schițează și portretele celor trei șefi ai Primului Directorat Principal din cadrul KGB sub care a lucrat. Prilej de a comenta și decăderea acestuia, în pas cu involuția societății sovietice în general.

Primul a fost Alexandru Mihailovici Saharovski, o vreme consilier sovietic pe lângă Securitatea română. Saharovski a condus spionajul sovietic din 1956 până în 1971. El inspira teamă și respect, în același timp, subordonaților săi. Era o persoană taciturnă. Avea pe conștiință lichidarea mai multor persoane – trădători sau care stânjeneau KGB și puterea sovietică. În final, Saharovski a fost înlocuit prin intrigă. Era un profesionist încăpățânat, care a refuzat să se plezie cererilor anturajului lui Brejnev, cunoscut sub numele de Mafia din Dnepropetrovsk (orașul de baștină al liderului sovietic).

În urma urmat un funcționar de partid șters, Fiodor Konstantinovič Mortin. Nu avea nici un fel de

Arkadi Sevcenko

experiență ca ofițer de informații. În plus, era laș, se temea să ia decizii. Singurul avantaj cu Mortin, spune Kalughin, era că șefii de departamente care vroiau să acționeze puteau să o facă fără frică, atâta vreme cât nu se producea vreo încurcătură. A fost schimbat în 1974, când Andropov s-a convins că era total ineficient. La schimbarea sa au contribuit și intrigile succesorului, Vladimir Kriucikov. Acesta tocmai se întorsese de la Paris, unde aflase de la o sursă recrutată în serviciile secrete franceze că exista un trădător în rândurile KGB. Între cei suspecți se număra și rezidentul din Elveția, aflat în concediu în U.R.S.S. Era bun prieten cu Mortin, care a comis prostia de a-l suna și a-i spune la telefon că a fost pus sub supraveghere. Kriucikov a avut grijă ca înre-

gistrarea convorbirii să ajungă la Andropov.

Kalughin spune că a întâlnit în viață puțini oameni atât de duplicitari și ascunși cum era Kriucikov. Când l-a întâlnit prima oară în 1971, amândoi s-au dispăcut. Kalughin îl considera un funcționar de partid, cu prea puțină tangență cu munca de informații. Iar Kriucikov vedea în el un protejat al lui Andropov și un potențial rival. Peste ani, în 1984, Kalughin s-a dus la Alexandr Iakovlev – ajuns principalul consilier al lui Gorbaciov –, pe care îl cunoștea din timpul primei sale călătorii în S.U.A., și l-a avertizat asupra caracterului lui Kriucikov. Fără efect practic, pentru că în 1991, ca șef al KGB-ului, Kriucikov avea să joace un rol important în puciul din august. Gorbaciov a ignorat asemenea sfaturi și pentru fap-

tul că atât el, cât și Kriucikov erau protejații lui Andropov.

Kriucikov absolvise Facultatea de drept prin corespondență, apoi intrase în Ministerul de Externe. Ascensiunea lui a început în 1954, când a fost numit la Ambasada sovietică din Budapesta. Iuri Andropov l-a luat sub aripa sa. A lucrat cu acesta, din 1959 până în 1967, la Secția relații internaționale a C.C. al P.C.U.S. L-a urmat apoi la KGB, unde a condus secretariatul general. S-a înconjurat de oameni pe care îi putea șantaja și controla cum dorea. Într-un cuvânt, spune Kalughin, era genul de om care chicotea dacă te împiedica și apoi, dacă îi venea bine, îți dădea și un brânci pe scară. ■

(Va urma)

**Cristian POPIȘTEANU,
Dorin MATEI**

Stampe japoneze din perioada Edo

„Un chip plăcut e mereu o bucurie, oricât de des l-ai vedea. Cu picturile e altfel: dacă le vezi prea mult, nu te mai încântă. La zăgrăvelile de pe paravanul meu, de pildă, nici nu mă mai uit, deși sunt foarte frumoase“.

Astfel își nota, cu aproape un mileniu în urmă, impresiile despre pictură una dintre celebrele scriitoare japoneze, Sei Shōnagon. Observație într-un totuși justificată, având în vedere rafinamentul atins de arta japoneză, încă din vechime, în redarea chipului uman, în sugerarea unor stări sufletești complexe.

Publicul bucureștean a avut ocazia să ia contact cu măiestria plasticii japoneze în

expoziția de stampe organizată în septembrie 1999, la Teatrul Național. Au fost expuse stampe din colecțiile Bibliotecii Academiei Române. Din cele peste 1 500 de lucrări aflate aici, un tezaur constituit începând cu finele veacului trecut prin achiziții sau donații, au fost prezentate 100 de piese.

Selecția s-a oprit asupra creațiilor din perioada Edo, denumită astfel după capitala de odinioară a șogunilor Takugawa (actualul Tokio). A fost o epocă de pace în istoria zbuciumată a Japoniei, în care artele au înflorit, cultura tradițională cunoscând un reviriment.

În plastică se dezvoltă un curent artistic deosebit, ukiyo-e („viața ca un val“), care, alături

de teatrul Kabuki și romanele populare, a dat strălucire perioadei Edo.

În expoziție au fost reunite stampe datorate unor artiști de renume, printre care Shunsho, Utamaro, Tsukimaro și Hokusai, cel mai cunoscut în Europa.

Organizatorii, *Cătălina Macovei* și *Gyuri Kazar*, au pus la îndemâna vizitatorilor și un elegant catalog, tipărit la R.A. „Monitorul Oficial“, cu sprijinul Fundației Japonia.

Să mai consemnăm și faptul că expoziția – eveniment artistic deosebit – a marcat și aniversarea a 40 ani de la restabilirea relațiilor diplomatice între România și Japonia (1 septembrie 1959).

I.L.

1948-1955

Atentat

La 30 ianuarie 1948, indianul Mahatma Gandhi (79 ani), promotorul principiului politic al „rezistenței pasive” și organizatorul campaniei de nesupunere civilă împotriva coloniștilor englezi, este asasinat de un fanatic hindus cu trei gloanțe de revolver. Cu câteva luni în urmă, la 15 august 1947, lordul Mountbatten proclamase independența Indiei, dar regimul instaurat ca și țara pe care le dorea liderul indian erau departe de ceea ce visase Gandhi pentru India liberă.

Excludere

Ca urmare a tensiunilor politice crescând în Iugoslavia și Uniunea Sovietică, Tito, în numele Comitetului Central al partidului comunist, adresează la 4 iulie 1948 o notă Kominformului, în care protestează

Telex

• Trei fizicieni americani - de la Bell Telephone Company - fac o invenție genială: tranzistorul (1948).

• La Paris miniștrii a 16 țări semnează Convenția de cooperare economică europeană, care girează ajutorul colectiv acordat europenilor prin Planul Marshall (16 aprilie 1948).

• Conte de Folke Bernadotte (53 ani), nepotul regelui Suediei Gustav V, mediator între țările arabe și Israel, este asasinat de un terorist evreu la Ierusalim (17 septembrie 1948).

• În România se încheie școlile franceze (24 noiembrie 1948).

• Din 18 ianuarie 1949 prin crearea CAER, democrațiile populare din Europa de Est și Uniunea Sovietică au o politică economică comună.

• Trenul Paris-Bordeaux bate recordul de viteză medie: 131 km/h (27 mai 1949).

împotriva ordinii de zi a ultimei conferințe a acestui organism. Gestul atrage acuzarea iugoslavilor de deviaționism și pactizare cu imperialismul. În consecință, Iugoslavia este exclusă din Kominform, momentul marcând ruptura Belgradului de Moscova. La 15 iunie 1954 au fost rupte și relațiile diplomatice între cele două țări, fiind restabilite după un an, la 2 iunie 1955.

Reabilitare

A trebuit să treacă 92 de ani până ce Charles Baudelaire să fie reabilitat. La 31 mai 1949, Curtea de casație din Paris a acceptat cererea Societății Oamenilor de Litere de revizuire a procesului pentru obscenitate și imoralitate intentat autorului *Florilor răului* în... 1857. După aproape 100 de ani poeziei moderne i se face dreptate.

Bombă

„Avem dovada că în cursul ultimelor săptămâni o explozie atomică s-a produs pe teritoriul Uniunii Sovietice. Energia atomică a fost eliberată de mai multă vreme de către om. Era de așteptat dezvoltarea acestei noi forțe de către alte țări. Într-o declarație din 15 noiembrie 1945, semnată de Statele

Unite, Marea Britanie și Canada, se menționa că nici o țară nu poate deține monopolul armelor atomice. Acest nou eveniment întărește necesitatea unui control internațional cu ade-vărat eficace“. (Președintele Truman, în Executivul american, la 23 septembrie 1949.)

Orient-Express

La sud de Salzburg, pe marginea căii ferate de pe

Telex

• Ministrul comunist Laszlo Rayk, acuzat că este „spion al puterilor imperialiste și agent troțkist“, este exclus din Partidul muncitoresc ungar (15 iunie 1949). Trei luni mai târziu este condamnat la moarte.

• Uniunea Sovietică se opune aderării mai multor țări la O.N.U.: Austria, Nepal, Finlanda, Italia... (13 septembrie 1949).

• Primul calculator electronic Eniac, de fabricație americană, produs în 1946, este prezentat în fața a sute de industriași și savanți (16 septembrie 1949).

• 124 245 germani din R.D.G. au fugit în R.F.G. și Berlinul de Vest de la 1 ianuarie până la 31 decembrie 1949.

• Cancelarul german Konrad Adenauer propune, la 8 martie 1950, o uniune franco-germană.

traseul Orient-Expressului, poliția austriacă a descoperit în dimineața de 24 februarie 1950 cadavrul unui bărbat. Era căpitanul Eugen Karp, atașat naval al Am-

JEANNE D'ARC INGRID BERGMAN

basadei Statelor Unite la București. Diplomatul, care lucra pentru serviciile secrete de la Washington și era implicat într-o afacere de spionaj, fusese aruncat din trenul ce urma să-l ducă la Paris, unde vroia să-și piardă urma. Războiul rece acționa deja.

Război

La 25 iunie 1950, la ora 4 dimineața, trupele nord-coreene declanșează ofensiva, atingând paralela 38°, fixată la sfârșitul celui de-al doilea război mondial, ca linie de demarcație a influenței sovietice (în nord) de cea americană (în sud). În-cepse războiul din Coreea,

ce va atrage intervenția unui corp expediționar trimis de O.N.U. — evident, fără participare sovietică —, iar la 19 octombrie,

același an, și a unui corp de voluntari chinezi. Conflictul s-a încheiat la 27 iulie 1953, cu armistițiul semnat la Pan Mun Jom. Paralela 38° a rămas până astăzi linia de demarcație între cele două țări locuite de același popor.

Refuz

Țările occidentale sunt neșumerice de o propunere sovietică în șase puncte privind reunificarea Germaniei. Era, de fapt, un balon de încercare pentru a contracara posibila aderare a Germaniei Federale la NATO. Cancelarul Adenauer refuză propunerea (19 martie 1952).

Abdicare

În Egipt, zonă fierbinte a Orientului Apropiat, corupția cuprinde toate nivelurile statului. O lovitură militară, sprijinită de populație, îl obligă pe regele Faruk să abdice, să părăsească țara și să se stabilească în Europa.

George Orwell, autorul *Femei animalelor* și al romanului 1984

la românească, pictată de Henri Matisse

Militarii îl proclamă pe fiul său, Fuad, în vârstă de șapte

Telex

- În Coreea, prima luptă din istorie dintre două avioane cu reacție: un F-86 american doboră un MIG 15 (7 noiembrie 1950).

- În Ungaria un general rus este numit șef de stat major al armatei (23 noiembrie 1950).

- La München debutează postul de radio Europa liberă, pentru țările Europei de Est (1 mai 1951).

- Firma americană CBS prezintă primul program de televiziune în culori, care, progresiv, va atinge 20 de ore săptămânal (7 iulie 1951).

- Deutsche Grammophon din Düsseldorf realizează primul disc cu 33 de turații (31 august 1951).

- La 6 mai 1952 *Deutschland über alles* redevine imnul național al Germaniei federale.

luni, noul rege al Egiptului (23 iulie 1952).

Eva Peron

„Liderul nostru spiritual s-a stins“. Maria Eva Ibarguren (nume de origine bască), cunoscută ca Eva Peron, moare de leucemie la 33 de ani (iulie 1952). Doliul național durează 30 de zile. Disparația ei lasă un gol în preajma lui Juan Peron, omul politic argen-

Christian Dior și unul dintre manechinele preferate

tinian a cărui carieră a beneficiat de magnetismul inegalabil al soției sale.

Stop New Deal

Noul președinte american (republican), Dwight D. Eisenhower, proclamă sfârșitul politicii de New Deal. Controlul prețurilor și al salariilor sunt suprimate. În exterior, S.U.A. își afirmă

Eisenhower, președinte al S.U.A., împreună cu generalul MacArthur

supremația asupra întregii lumi, nici o concesie față de țările comuniste; tot springinul țărilor prietene. Foster Dulles, noul secretar de Stat american, pleacă în Europa pentru a prezenta noua politică americană (2 februarie 1953).

Revolta

În Berlinul de Est au loc puternice mișcări de stradă contra regimului lui Walter Ulbricht. Grupuri de manifestanți iau cu asalt clădirile oficiale. Comandamentul militar sovietic declară stare de urgență. Pe 17 și 18 iunie 1953 R.D.G. este cuprins de tulburări antiguvernamentale. Abia pe 19 autoritățile reușesc să stăpânească situația. Ele anunță 21 morți, 187 răniți și 1 200 arestați.

Supra-viețuitorul

La 23 ianuarie 1954, scriitorul Ernest Hemin-

Telex

• Ministrul român al Afacerilor Externe, Ana Pauker, este destituită (5 iulie 1952).

• Cu piesa sa în așteptarea lui Godot, - devenită ulterior celebră - irlandezul Samuel Beckett inaugurează teatrul absurdului (3 ianuarie 1953).

• Moare Stalin (5 martie 1953).

• Este lansat la apă, în S.U.A., primul submarin cu propulsie nucleară, Nautilus (21 ianuarie 1954).

• Colonelul Gamal Abdel Nasser preia puterea în Egipt (13 noiembrie 1954).

• Herbert von Karajan dirijează un concert al Filarmonicii din Berlin la Carnegie Hall, New York, în fața unei săli goale, din cauza boicotului organizațiilor evreiești americane. I se reproșează trecutul său în vremea regimului nazist (1 martie 1955).

gway și tânăra sa soție se prăbușesc cu un avion Cessna în Uganda, în apropierea Nilului. Scapă amândoi cu bine și se urcă într-un avion venit în ajutorul lor.

Sir Edmund Hillary (dreapta), împreună cu Tensing Norgay, primii învingători ai Everestului

Dar se prăbușește la decolare și ia foc. Și de această dată, Hemingway și soția sa reușesc să se salveze. În același an a primit Premiul Nobel pentru literatură. S-a sinucis șapte ani mai târziu, cu pușca de vânatoare.

Tratat

Opt țări - Albania, Bulgaria, Cehoslovacia, R.D.G., Polonia, România, Ungaria și U.R.S.S. - semnează la Varșovia, la 14 mai 1955, un

Animatorul „vândătorii de rășini” comuniste în Statele Unite, Joseph McCarthy

tratat de cooperare și asistență mutuală ai cărui termeni par copiați după cel care a creat NATO. Un articol special prevede că el va înceta să mai funcționeze în ziua în care se va încheia un tratat general de securitate în Europa. Tratatul de la Varșovia și-a încetat existența la 31 martie 1991.

Rubrică de:
Florentina DOLGHIN,
Ioan LĂCUSTĂ,
Dorin MATEI

După apariția numărului din luna februarie 1999, am primit la redacție câteva telefoane și scrisori ce se refereau la articolul *Arta de a-și desemna succesorul*. Împărații Traian și Hadrian. Revista era somată, violent uneori, să prezinte punctele de vedere ale celor aflați la capătul firului sau care ne scriau. Una dintre scrisori, cu antetul Uniunea Vatra Românească – București, cu o ștampilă aplicată în grabă, este și nesemnată. Reproducem din scrisoarea doamnei profesoare Otilia Panait pasajele care se referă strict la aspectele istorice. O însoțim de câteva comentarii ale redacției noastre.

I-am cerut domnului profesor universitar dr. Alexandru Barnea, decanul Facultății de istorie din București, un text pe marginea articolului publicat de noi și a replicii cititoarei noastre.

DE DATA ACEASTA, NU AVETI DREPTATE

Printre iubitorii de istorie și cititori

Magazinul istoric se răspândește tot mai mult impresia că *Magazin istoric* face, din ce în ce, rabat exigențelor profesionale. Nu doresc să vorbesc despre partizanatul monarhic de care sunteți acuzați după decembrie '89. Apare în ultimul timp și senzația de superficialitate, de agasanta „sărbătoare” a Sfântului Valentin, importată, ca și alte inutilități ori lucruri nocive din S.U.A., care nu se pot lăuda cu tradiții și obiceiuri precum Europa și România. România care, în degringolada așa-numitei „tranziții”, se leapădă de ceea ce ar face mândria altor națiuni. Să nu uităm că în tradiția românească există sărbătoarea atât de frumoasă a „Dragobetelui”, fiul „Babei Dochia”, un Eros autohton. Deci, stimată redacție, precum o vedeți Dv. în ultimul timp, așa nu ne place istoria!

Ceea ce doresc însă să incriminez în primul rând este faptul că revista *Magazin istoric*, pe care (având 40 de ani) o citesc fără întrerupere din copilărie și în al cărei spirit pot spune că m-am format, pare a aplica în ultimul timp o strategie în dauna formării morale a cititorilor săi și în special a tinerilor. Coroborând articolul *Homosexualii în Evul Mediu* din numărul pe septembrie 1998 cu articolul *Arta de a-și desemna succesorul. Împărații Traian și Hadrian* din numărul pe luna februarie a.c., se poate acuza intenția Dv. de a inculca în mintea românilor abordarea acestei teme fără a face apel la conștiință. Nu vreau să abordez în special nici problema unui asemenea tip de aberații la marile personalități, la care, probabil, în lipsa credinței sau prin ignorarea tradiției, geniul se poate atinge cu nebulia.

Spuneți-mi, vă rog, ce să le răspund elevilor mei de clasa a VIII-a al căror suflet, încă nepoluat, a fost otrăvit prin citirea articolului *Arta*

de a-ți desemna succesorul. Împărații Traian și Hadrian și care m-au întrebat: „Doamnă profesoară, înseamnă că acum se vor aplica și la noi drepturile omului?... Vă rog să-mi dați o soluție pentru a salva sufletele și conștiințele acestor copii, agresați moral prin superficialitatea și, pot afirma, prin inconștiența revistei *Magazin istoric*, care, pe baza unor așa numite „documente istorice”, îl prezintă pe împăratul Traian, „Conditor Romaniae”, „Bădica Traian”, ca pe un degenerat, un homosexual...”

Cât mă privește, le-am explicat pe înțelesul lor că articolul respectiv prezintă, sub forma unei gazete de scandal, o idee preconcepțuită a unor istorici, și anume că în Roma Antică era răspândită sodomia. Aceasta era practică însă doar de puțini reprezentanți decăzuți ai înaltei societăți la care se referă și Sfântul Apostol Pavel în „Epistola către romani”. Tradiția romană era foarte corectă și severă și condamna asemenea practici. Legat de aceasta, toți istoricii susțin că împăratul Traian respecta cu strictețe tradiția romană.

Copiii și tinerii au nevoie de repere morale, de modele, de mituri chiar. Este nefast ce se întreprinde în prezent pe toate planurile și pe toate canalele mass-media din România, încercându-se demolarea valorilor românești istorice, literare și de orice natură. Ce se dorește să se pună în locul lor: vedete porno, extraterestri, sataniști, declasați, traficanți de talie internațională?... Revista *Magazin istoric*, ce înțeleg că se dorește și pe mai departe o popularizare a istoriei, poate să facă asemenea greșeli de neiertat cum este cea de care vorbim?... Chiar dacă, prin absurd, ar fi reală o asemenea componentă a caracterului împăratului Traian – lucru de care eu mă îndoiesc –, chiar credeți că era normal să o exhibați pentru marele public iubitor de istorie căruia v-a adresat? Nu vi se pare o acțiune de propagandă fățișă în favoarea „drepturilor omului”?

Stimată redacție *Magazin istoric*, am la Dv. marea rugămintă ca, așa cum eu sper că am reușit să-i fac pe elevii mei, prin ceea ce le-am spus, să-l iubească pe împăratul Traian și deci să-și iubească istoria, să încercați și Dv. să faceți același lucru pentru cititorii prestigioasei publicații care trebuie să rămână *Magazin istoric* și nu să producă oroare și derută morală, ajungând până acolo încât să-i faceți pe români să-și urască propria istorie și ființă.

Doamnă profesoară Otilia Panait, vom începe prin a vă spune că revista *Magazin istoric* era acuzată și în deceniul opt, deci înainte de decembrie 1989, de atitudine promonarhică.

Atunci, acuzația era cu mult mai gravă, periculoasă chiar, dar după cum puteți constata, am rezistat. Nu repetați – nici dumneavoastră, nici alți cititori care ar putea gândi astfel – greșala secretarilor cu propagandă ai C.C. de atunci, care considerau că menționarea numelor suveranilor României și a acțiunilor lor prin care au contribuit la istoria poporului român ar fi propagandă pro-monarhică. Monarhia este o parte a istoriei noastre și ea trebuie prezentată în lumina documentelor, cu părțile sale bune și cu cele mai puțin reușite. Ceea ce *Magazin istoric* a făcut înainte și face, fără teama atacurilor ce vin și dinspre stânga și dinspre dreapta, și după decembrie 1989.

Suntem de acord cu dumneavoastră că este nevoie de modele pentru educarea copiilor. Dar modelele trebuie să fie reale, nu prefabricate. Copiii nu trebuie mințiți. Nu trebuie să le oferim modele de mucava, pe care mai târziu, când vor crește și, poate, vor avea curiozitatea să citească mai mult decât manualul, să afle cât de false au fost. Uitați-vă puțin în jur și veți descoperi ce efecte dezastruoase au avut ultimii 50 ani și din acest punct de vedere.

Nu vrem să credem că dumneavoastră le prezentați copiilor la clasă într-o manieră atât de simplistă procesul de formare a poporului român. Acesta nu se trage, doamnă profesoară, din „Bădița Traian” și „regele erou Decebal”. Iar faptul că unul sau altul dintre aceștia ar fi avut vreun păcat nu afectează cu nimic istoria românilor. Istoria noastră nu poate fi mai frumoasă, dar nici mai urâtă decât am făcut-o și o vom face noi înșine. Și trebuie să o cunoaștem așa cum a fost.

Nu credem să fi aflat elevii dumneavoastră, cu toate emisiunile de la televizor pe care le pot urmări nestânjeniti sau cu casetele video care circulă fără probleme, abia din paginile revistei noastre despre existența homosexualității. Oricum, este un fapt istoric și a-l ascunde nu ajută la nimic.

Rostul articolului incriminat, din nr. 9/1998, era tocmai să arate că homosexualitatea nu este ceva de dată recentă, care a invadat brusc lumea și îi va provoca sfârșitul. Presa cotidiană are tendința – explicabilă, oarecum – de a prezenta lucrurile dintr-o perspectivă senzatională, isterică și isterizantă uneori. O revistă istorică are menirea de a oferi o perspectivă istorică a fenomenului. Homosexualitatea există de când există și oamenii. După cum tot istoria ne arată că măsurile represive nu au putut lichida fenomenul. Acesta era rostul articolului pe care l-am publicat, nu cel pe care l-ați „descoperit” dumneavoastră.

Înainte de a-i da cuvântul prof. univ. dr. Alexandru Barnea, vrem să îi asigurăm pe cititorii noștri că revista *Magazin istoric* este gata să publice păreri pe marginea articolelor apărute, cu următoarele condiții: să fie semnate, să cuprindă doar comentarii cu caracter istoric, exprimate într-un limbaj urban, iar corespondenții noștri să accepte faptul că din motive de spațiu nu le putem publica scrisorile în întregime.

Dorin MATEI

Regretând exprimarea gramaticală deficitară din scrisoare, la care se adaugă precaritatea unor cunoștințe elementare, trebuie spus, față de protestele exprimate, că nu poate fi vorba de nici un fel de „demolare a valorilor românești istorice”. Drepturile omului pe care autoarea le pune între ghilimele ca pe un rău sunt în realitate un fapt necesar, în care se include și accesul tuturor la informație și la adevărul istoric. Autoarea scrisorii afirmă că ar dori ca elevii domniei sale să-l iubească pe împăratul Traian. Sunt convins că, dacă ei trebuie să se apropie de adevărul istoric, aceasta se poate realiza prin înțelegerea lui și printr-o privire cât mai apropiată de realitatea epocii, iar în aceste coordonate ale înțelegerii, iubirea nu va dispărea. În schimb, atare dispariție se va petrece cu siguranță când ceea ce este ascuns va fi descoperit vrând-nevrând mai târziu.

În același sens este de răspuns și scrisorii sosite de la „Uniunea Vatra Românească”, unde, pe lângă exprimarea destul de aproximativă din punct de vedere al limbii române (există în text prea multe exemple față de spațiul de care dispunem), afirmațiile cu un conținut istoric sunt mai curând naive, ca să nu le numesc altfel. De pildă, nu se citează locul unde un specialist l-ar fi numit pe Traian conditor Romaniei, precept oricum recompus în vremea contemporană, care nu are vreo legătură cu Antichitatea. Autorul anonim al scrisorii (unic sau colectiv?) îi invocă pe istoricii care l-ar numi astfel pe Traian, dar nu-i numește. Așteptăm și aici bibliografia care în text nu apare. Există în acest caz, în realitate, o chestiune de metodologie în tratarea istoriei: orice afirmație trebuie sprijinită pe sursa, izvorul (la plural dacă sunt mai multe) care îi oferă legitimitatea sau interpretarea. Din acest text rezultă că autorul va fi aflat de Cassius Dio, ceea ce nu e rău. Ceva mai jos însă, încurcătura dintre legendă și realitatea istorică, „așa cum o păstrează memoria colectivă a poporului român” (nici ea de neglijat și utilă în mai multe direcții interpretărilor istorice) aduce recomandarea unor documentări și lecturi mai atente.

Răspunzând ambelor scrisori evocate mai sus, ar fi de adăugat, potrivit dorinței comune a autorilor lor, încă o informație antică privind apropierea dintre Traian și Hadrian în perioada ascensiunii celui din urmă. „A căpătat simpatia lui Traian și nu și-au atins ținta intrigile stărnite cu ajutorul lui Gallus împotriva sa de către pedagogii copiilor de casă, pe care Traian îi iubea foarte mult”. (*Historia Augusta, Hadrianus*, 2). Și, ceva mai departe: „După cvestură, a avut drept sarcină redactarea actelor Senatului și l-a urmat pe Traian în războiul cu dacii. Aici însă, după cum afirmă el însuși, începuse să-i placă vinul, supunându-se obiceiurilor lui Traian și fiind din această pricină încărcat de mari daruri de către împărat...” (*Ibidem*, 3). Revenind la afirmațiile lui Cassius Dio pe care citatele de mai sus le confirmă, trebuie spus că aceste realități sunt de înțeles potrivit mentalității vremii, exprimate între alții chiar de acest autor antic în cazul avut în vedere: „cât privește pasiunea sa pentru tineri, el nu săvârșea nimic rău prin aceasta” (Cassius Dio, 68, 7).

Înainte de a încheia, ar fi de notat măcar o explicație suplimentară, inclusiv pentru reacțiile avute mai sus în vedere. Majoritatea noastră, a românilor, este formată mental în spiritul unei morale creștine, mai curând invocate decât realmente cunoscute. Potrivit acesteia, iubirea apropiului – și un astfel de „aproape”, chiar dacă departe în timp, este și Traian – nu este un precept neglijabil, ci dimpotrivă. Or, acest fel de apropiere nu este posibilă fără a încerca să-l înțelegem pe acela, pe „celălalt” în general. Parcurgerea acestui pas lipsește în mod surprinzător tocmai multora dintre cei care se revendică de la o asemenea morală. Că o aveți sau nu, judecarea istoriei nu se poate lipsi de înțelegerea cât mai aproape de adevăr a fenomenului, evenimentului sau personalității avute în vedere. Cu aceste perspective, reacțiile dumneavoastră sunt doar parțial de înțeles și aceasta mai ales pentru că, între timp, a existat cam o jumătate de secol în care căile către o informație istorică reală și corectă au fost sistematic închise din motive dogmatice și dictatoriale. Iar dacă dumneavoastră și cât mai mulți concetățeni vor reflecta, pornind de la conștiința proprie și de la propriile cunoștințe asupra celor expuse pe scurt în aceste rânduri, se vor supăra mai puțin pentru multe adevăruri din această revistă și din alte publicații care încearcă tocmai apropierea de sursă și astfel, de adevărul istoric. ■

Prof. univ. dr. Alexandru BARNEA

Scrisoare către National Geographic Society

O HARTĂ CU PETE

Am primit la redacție, prin intermediul domnului Șerban Dragomirescu, secretar științific al Academiei Române, scrisoarea pe care domnul Constantin Gafencu, din Franța, a trimis-o lui John M. Fahey jr., președintele lui National Geographic Society. Despre subiectul scrisorii, cititorii noștri au putut afla din presa cotidiană. Este vorba despre excelentul Millennium supplement: culture publicat în National Geographic. Cea care a stârnit îndreptățite proteste, inclusiv ale domnului CONSTANTIN GAFENCU, este harta intitulată *Vocile lumii*. Ar trebui însă să acceptăm și faptul că o parte din vină ne aparține.

Atâta vreme cât ne vom mărgini să protestăm când se produc asemenea neplăcute întâmplări, uitând apoi repede de ele, nu putem spera mai mult. De mai bine de zece ani în marile biblioteci ale lumii există

o sinteză de Istoria Transilvaniei, editată în limbi de circulație internațională. Există albume cu fotografii splendide despre Transilvania tipărite la mari case editoriale, în colaborare cu edituri din Ungaria, din care, evident, lipsim cu desăvârșire. Nu există însă lucrări similare care să ne prezinte punctul de vedere. Dacă noi nu suntem în stare să ne promovăm interesele, atunci să ne gândim de două ori înainte de a-i acuza pe alții de rea-voință.

Academia Română a redactat, la rândul ei, o scrisoare pe care a trimis-o publicației respective – semnată de domnul Șerban Dragomirescu și doamna Maria Matilda Caragiu-Marioțeanu. Reproducem în rândurile care urmează cele mai importante pasaje din scrisoarea domnului Constantin Gafencu, cât și răspunsul primit de la National Geographic.

În revista *National Geographic*, vol. 192, nr. 2 (august 1999) este publicat excelentul *Supliment al mileniului: cultura. Harta Vocile lumii* prezintă existența culturii „fino-ugrice” pe aproape întreg teritoriul Transilvaniei, provincie a României. În mod curios, forma acestei prezentări a teritoriului românesc corespunde celei a zonei răpite de Hitler în 1940 România și anexată abuziv Ungariei. În realitate, în România populația ungară este majoritară doar în două județe: Harghita și Covasna, situate lângă Munții Carpați, foarte departe de frontiera româno-ungară.

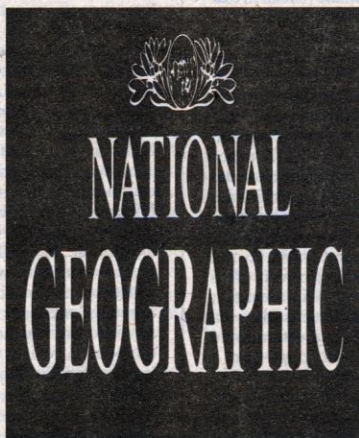
De ce nu a fost respectată măcar harta

prezentată de magazinul dumneavoastră în articolul *O nouă zi pentru România*, tipărit în luna septembrie 1998 (vol. 194, nr. 3)? De ce nu a fost

prezentată cultura „fino-ugrică” pe teritoriul României la fel cum a fost cea „turcă” pe teritoriul Bulgariei? Este un lucru cunoscut faptul că teritoriul

situat între cele două județe și frontiera Ungariei este locuit de poporul român de aproape 2 000 de ani. Sincer, eu refuz să cred că, prin această hartă, instituția dumneavoastră subscrie la un act abuziv al unuia dintre geniiile rele ale omenirii: Hitler!

Pe de altă parte, în estul României harta dumneavoastră prezintă o cultură „moldovenească”, care în realitate este tot românească. Ar trebui să știți că Basarabia, o provincie a României, a fost răpită de Stalin, un alt geniu rău,

în 1940, cu acordul lui Hitler, și anexată fostei U.R.S.S. Acest teritoriu a fost și încă mai este locuit și de români, chiar dacă a fost divizat între noul stat „Moldova” și Ucraina. Prin creația artificială a statului Moldova nu s-a născut și o nouă cultură, cea „moldovenescă”. Și nu înțeleg nici de ce în sudul Basarabiei, inclusă la Ucraina, nu este reprezentată existența culturii românești. Ca să nu uităm nordul Bucovinei, care a fost parte a acestei provincii istorice, anexat Ucrainei și unde poporul român este, de asemenea, prezent; dar nici acolo, pe harta dumneavoastră, nu figurează cultura română. Mai mult, există prezențe culturale românești în Iugoslavia, Bulgaria și chiar în Ungaria! Dar harta nu le menționează! De ce?

O asemenea situație dă naștere unei întrebări: înainte de publicarea acestei hărți privind cultura română, autorii sau altcineva din conducere au cerut opinia vreunei instituții românești, precum Academia Română?

Sunt sigur că dacă societatea dumneavoastră număra între membrii sau colaboratorii ei și români, aceste erori ar fi fost evitate. Și, de asemenea, ați fi avut posibilitatea să publicați studii privind geografia, istoria, cultura și viața poporului român. Nu să așteptați opt ani pentru a putea trimite pe colaboratorii dumneavoastră Ed Vulliamg și Alexandra Avakian să scrie despre poporul român după înălțurarea lui Ceaușescu, în decembrie 1989. Eu cred că

în articolul lor *O zi nouă pentru România*, publicat abia în luna septembrie 1998 (*National Geographic*, vol. 194, nr. 3), nu au dovedit o prea bună cunoaștere a poporului român. Și cât de „nouă” mai poate fi o zi la opt ani după revoluția română? Nici pozele pe care le-au reproduș nu sunt elocvente pentru structura populației României. Țiganii care apar într-o poză, pe pagina care urmează după titlu, constituie doar 1,8% din populația țării. În perioada cât s-au aflat în România, cei doi autori nu au reușit să găsească o familie de români, dintre milioanele de asemenea familii, care să merite să apară în acea pagină de deschidere? Și ca să dea o imagine și mai sarcastică, au înfățișat, în pagina 56, o familie de păstori, în contrast cu o manifestare țigănească. Și de ce a trebuit să reia imaginea atât de vehiculată a copiilor handicapați? Cine ar putea băga mâna în foc pentru faptul că în oricare dintre țările lumii, dezvoltate sau subdezvoltate, nu sunt copii handicapați? [...]

În contrast cu atitudinea negativă față de poporul român, în 1997 le-ați cerut unor colaboratori ucraineni să scrie despre aspecte ale vieții în Ucraina. Ei au produs un articol sentimental despre satul lor natal. Fără țigani, fără copii handicapați și fără... populație românească, deși în acea zonă locuiesc și români. Oricine poate vedea la pagina 87 a acestui articol publicat în *National Geographic* (vol. 192, nr. 5, septembrie 1997) că acel cuplu de

tineri este îmbrăcat în costum popular românesc, întâlnit în zona de nord a României (Maramureș și Bucovina).

Așadar, această parte a Europei este extrem de complicată. Orice subiect cere o foarte, foarte atentă cunoaștere și examinare, pentru a evita astfel lipsa obiectivității. România este o parte importantă a acestei regiuni, care trebuie să fie bine cunoscută. Indiferența și atitudinea negativă dovedite față de poporul român sunt, în mod sigur, o explicație a numărului redus de membri români din cadrul societății pe care o conduceți, lucru evident și pe acea hartă.

Domnul Constantin Gafencu a primit, din partea lui Erin Dickinson, coordonator al comentariilor, următorul răspuns.

Vă mulțumim pentru observațiile dumneavoastră pe marginea hărții *Vocile lumii*, din suplimentul publicat în numărul din luna august 1999, al revistei *National Geographic*. Am luat legătura cu cercetătorul care a răspuns de acea hartă și am primit următorul răspuns:

„Aveți dreptate în ceea ce privește locul ocupat de limba ungară în România. Sursele noastre indică existența unor importante pungi de vorbitori de maghiară în zona la care vă referiți. Totuși, prin exagerarea liniei, am creat falsa impresie că întreaga zonă ar avea o majoritate de vorbitori de limba ungară”.

Scrisoarea dumneavoastră a fost trimisă corpului redacțional pentru revizuirea viitoarelor imprimări ale hărții. ■

CONVENȚII INTERNATIONALE

Cititorii noștri au putut afla, din articolele publicate în cadrul acestei rubrici, despre demersurile Fundațiilor Internaționale Constantin Brâncuși privind restaurarea *Coloanei fără Sfârșit* din cadrul ansamblului monumental de la Târgu Jiu, conceput de Constantin Brâncuși și inaugurat în toamna lui 1938 (*Magazin istoric*, nr. 5/1996).

Aceste demersuri se încadrează într-o suită de măsuri privind prezentarea monumentelor și bunurilor culturale ale națiunilor, tezaur ale spiritualității universale.

Mai multe convenții internaționale reglementează acest cadru juridic al apărării patrimoniului cultural internațional.

Să ne oprim asupra unui astfel de document, elaborat în urmă cu peste 35 de ani: *Carta internațională de la Veneția asupra conservării și restaurării monumentelor* (1964). A fost adoptat la cel de-al II-lea Congres internațional al arhitecților și tehnicienilor de monumente istorice, care a avut loc la Veneția între 25 și 31 mai 1964.

Primul articol al *Cartei*, definind noțiunea de „monument istoric”, menționa că aceasta cuprinde „atât creația arhitecturală izolată, cât și așezarea urbană sau rurală care aduce mărturia unei civilizații anumite, a unei evoluții semnificative sau a unui eveniment istoric. Ea se extinde nu numai asupra marilor creații, ci și asupra operelor modeste care au căpătat cu trecerea timpului o semnificație culturală”.

Alte articole ale *Cartei* se referă la scopurile conservării și restaurării monumentelor, la statutul centrelor monumentale (ansambluri istorice constituite), la săpăturile arheologice, la publicitate.

Reținem din acest ultim articol, 16, referitor la *Publicitate*: „Lucrările de conservare, de restaurare, precum și săpăturile vor trebui să fie întotdeauna însoțite de documentație precisă, sub formă de rapoarte analitice și critice, însoțite de desene și fotografii. Toate fazele de degajare, de consolidare, de recompunere și integrare, ca și elementele tehnice și arhitecturale identificate în cursul lucrărilor vor fi consemnate în această documentație.

Întreaga documentație va fi depusă la arhiva unei instituții publice de specialitate și pusă la dispoziția cercetătorilor; se recomandă publicarea ei”.

Vom prezenta, în numerele viitoare, alte convenții internaționale privind protejarea patrimoniului cultural mondial.

Reamintim, totodată, cititorilor noștri că în nr. 8, 9, 10, 11/1999 am publicat punctul de vedere al Fundațiilor Internaționale Constantin Brâncuși privind restaurarea *Coloanei fără Sfârșit*, prezentat de dr. Radu Varia, în cadrul reuniunii științifice de la București și Târgu Jiu, din 2-3 iunie 1999, la care au participat și reprezentanți ai World Monuments Fund., ai Băncii Mondiale și ai Ministerului Culturii.

CRIME POLITICE ÎN ROMÂNIA

C.Z. (1938)		A TĂIA MĂRUNT		CĂPETENIE			SPECTATORI
A VENI LA VALE		PRIVITOR LA GURĂ		ÎN VECINII ÎN ORAȘI			AFLATE ÎN ATLAS
							OS RĂSUCIT!
					INTRARE ÎN ȘCOALĂ!		
I.G. (1933)					TÂRG DE VITE		
A MERGE LA MUNTE					MIHAIL (1936)		
				FULAR			EXPUNERE LA FACULTATE
				A BATE TARE			
DÂNSA			ÎN CASTRU!		ÎN ACEST LOC (pop.)		
ARMAND (1939)			ÎN PISA!		ÎN ASIA!		
							VIRGIL (1940)
ANIMAL CARNIVOR		TRIMIȘI ÎN MISIUNE				ÎN URMĂ!	
		ÎȘI IUBEȘTE ȚARA				ACELA	
			ÎN APELI		ÎN ACEST MOD		
			ÎN TABĂRĂ!		PUSA PE FOC		
	AFLAT PE FUNDUL MĂRII						LEGALI- ZEAZĂ ACTELE
	NICOLAE (1940)			PĂDURICE TÂNĂRĂ			
				PIELEA OBRAZULUI			
A PRIVI			CERNEALĂ TIPOGRAFICĂ			INIMĂ DE POETI	
ÎN CORTI			LUNA FLORIILOR			CUTĂ PE OBRAZ	
ASASINATE				MĂIESTRIE			
				BUN DE CUSUT			
PERSECU- ȚIE					DIN NOU		
A DA DE BELEA							
				PĂDURE			

Gheorghe BRAȘOVEANU

DIALOG CU CITITORII

Mulțumim tuturor celor care, cu prilejul Sfințelor Sărbători ale Crăciunului și ale Anului Nou, ne-au felicitat și ne-au transmis gândurile lor.

Acum, la început de an, reînnoim, stimați cititori, urările noastre de La mulți ani, cu multă sănătate, bucurii și fericire.

CONCURSUL

Domnul primei Uniri

1. Ștefan Szamosközy
2. Brașov, Mediaș, Sibiu, Sighișoara, Oradea, Cluj
3. două
4. a
5. Istoria lui Mihai Viteazul

DONAȚIE

În nr. 5/1999 al revistei am publicat scrisoarea de mulțumire adresată d-nei GHEORGHE NUȚIU, din București, de către doamna Claudia Balaban, directorul Bibliotecii Naționale pentru Copii „Ion Creangă” din Chișinău, Republica Moldova, pentru exemplarele din Magazin istoric, pe care cititorul nostru le-a donat acestei biblioteci.

DI. NUȚIU ne scrie că intenționează să mai doneze alte exemplare din revistă, precum și mai multe cărți pentru copii.

Un gest frumos, pentru care îl felicităm.

NU ÎN AL ZECELEA AN

DI. MIHAI LEONTE, din Moldova Veche, jud. Caraș-Severin, aflat într-o vizită la Dăribani, ne semnalează o inadvertență întâlnită pe o placă comemorativă din biserică „Sf. Ierarh Nicolae” din acest oraș: în iunie 1937, când a fost pusă placa, regele Carol II nu se afla în al zecelea an de domnie, cum este menționat la începutul textului.

Ceea ce-i adevărat, știut fiind că, la 8 iunie 1930, Carol II a fost proclamat rege al României.

DIN REPUBLICA MOLDOVA

Mărturisindu-și prietenia față de revista noastră și fericiți posibilitate de a o citi, dl. NICOLAE AXEONOV din orașul Dnestrovsk, regiunea Transnistria, Republica Moldova, ne trimite și acest frumos desen cu calde gânduri.

Mulțumiri și felicitări pentru talentul grafic!

PARC

Mai mulți cititori ne semnalează că, în nr. 11/1999, fotografia de la p. 81 jos nu reprezintă o imagine din Parcul Herăstrău, ci din Parcul Carol.

Mulțumim pentru precizare și facem cuvenita rectificare.

SOLICITĂ COLECȚIA MAGAZIN ISTORIC

Primum aceste rânduri din partea domnului VASILE CORNEL TILICĂ, din satul Bălănești, com. Bărgăuani, jud. Neamț:

Am 28 de ani și sunt un mare cititor al revistei *Magazin istoric*. Sunt unul dintre cei 10 câștigători ai ancheței concurs și vă mulțumesc.

Am diabet zaharat insulinodependent. Sunt șomer, cu ajutor social de 120 000 lei. Fiind la un control de ochi mi s-a spus că am început de cataractă și în curând nu voi mai vedea.

De aceea rog pe cineva care dorește să-mi facă un bine să-mi doneze colecția *Magazin istoric* de la început. Vă rog mult. Dacă aş avea bani și nu mi-ar fi frică că aş orbi, le-aş cumpăra. Dar nu am bani.

Vă mulțumesc.

Cei dornici să-l ajute pe cititorul nostru, o pot face expedindu-i exemplarele din revistă pe adresa menționată.

CERERI ȘI OFERTE

LUCIAN POPESCU, Brașov, bd. Victoriei, nr. 13, bl. 43, sc. A, ap. 5, oferă colecția completă.

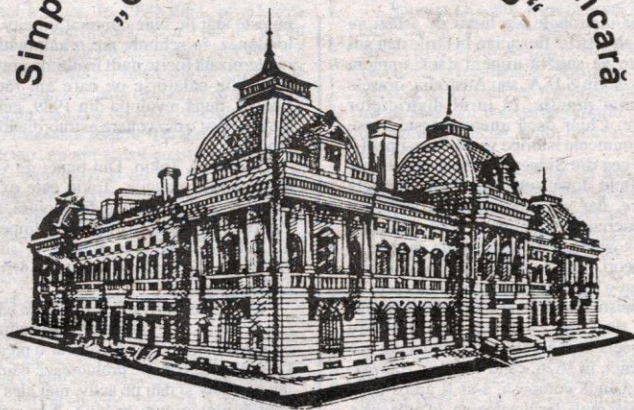
LIVIA POPESCU, București, str. Dr. Taberii, nr. 23, oferă colecția completă.

OREST RUSU, Rădăuși, str. M. Viteazul, nr. 7, bl. 6, ap. 24, solicită: nr. 1/1997; 2/1970; 11/1972; oferă numere dispartate din anii 1969; 1970; 1972; 1974-1979; 1981-1984.

În primăvara acestui an, Fundația Culturală Magazin Istoric va edita un volum consacrat celui care a fost, peste 30 ani, spiritus rector al revistei *Magazin istoric*.

Un volum în care cei ce l-au cunoscut îl evocă.

Simpozionul de istorie și civilizație bancară „CRISTIAN POPIȘTEANU”

Arhitectură și civilizație instituțională bancară – trecut și prezent

Cea de a șaptea ediție a Simpozionului de istorie și civilizație bancară, organizat de Banca Națională a României, Asociația Română a Băncilor și Fundația Culturală Magazin Istoric, s-a desfășurat în zilele de 14 și 15 decembrie 1999, în Holul de Marmură al Băncii Naționale a României. În deschidere, guvernatorul Băncii Naționale, domnul Mugur Isărescu, a spus:

„În primăvara acestui an, am resimțit cu toții, cu durere, despărțirea neașteptată de distinsul spirit care a fost Cristian Popișteanu, director-redactor șef al revistei Magazin Istoric, președinte al Fundației Culturale cu același nume, fondator și organizator al unor instituții și foruri civice și culturale, românești și internaționale. Cristian Popișteanu a intuit, încă din 1990, legătura esențială dintre viața Băncii Naționale a României, a sistemului bancar și actul de cultură. El a fost inițiatorul simpozionului dedicat istoriei și civilizației bancare în România, sesiune științifică de înalt nivel ce se organizează anual, începând din 1993. În primăvara lui 1999, la despărțirea de omul de aleasă ținută morală și intelectuală, care a fost Cristian Popișteanu, Consiliul de Administrație al B.N.R. a decis ca această manifestare să se numească Simpozionul anual de civilizație bancară «Cristian Popișteanu», ca un minim gest de recunoștință în memoria ilustrului defunct.”

Districtele financiar-bancare în marile metropole ale lumii. Centrul bancar bucureștean și Biserica Băncilor

Marile metropole ale lumii de astăzi au cel puțin un district financiar. În țările mai noi – și nu se va supăra nimeni dacă spunem aceasta – de tip S.U.A. sau Australia, orașele s-au format practic, în jurul districtelor financiare. Chiar dacă uneori aceste orașe nu au monumente istorice vechi sau o operă – cum este cea din Sidney – ele au, în schimb, așa-numitele down-town, de fapt, districte financiare, dar și comerciale. În 90% din orașele americane întâlnim un centru financiar, un down-town, și o aglomerare de case ce se întind, uneori, chiar pe sute de kilometri. Insula Manhattan – luată pe un pumn de mărgelă de către coloniștii olandezi de la indienii (în trecut fie spus, dacă cei 24 dolari primiți pentru pumnul acela de mărgelă ar fi fost depuși la o bancă atunci, în 1626, când s-a făcut tranzacția, cu dobândă compusă, s-ar fi ajuns până acum la mai mult decât valoarea, în prezent, a Manhattanului, cu toate clădirile, bogățiile, tezaurele) – are două componente financiare vizibile: The Lower Manhattan, partea de jos, fostul Wall Street, cartierul financiar construit în special în anii 1930, cu zgărie norii deja clasici din acea parte, și The Middle Manhattan, cam pe strada 40-50, o zonă extrem de dens populată.

Același lucru îl observăm într-o țară nouă cum este Australia. Dincolo de atmosfera clar victoriană pe care orașele australiene ți-o inspiră, partea modernă este districtul financiar, clădiri de bănci, societăți de asigurări, bănci de investiții, brokeraje, burse ș.a.m.d. Toți cei care au călătorit prin așa-numiții „tigri asiatici”, știu că orașele lor au copiat acest model urbanistic. Spre exemplu, Singapore este vizibil dominat de partea financiară. Sau Hong-Kongul, care este în esență un district financiar. Seulul, din Coreea de Sud, poartă aceeași amprentă extrem de vizibilă.

Mai există o a doua categorie de districte financiare, cele care au o patină istorică. Cel mai pregnant este city-ul londonez. În Paris de exemplu, oraș cultural, zona financiară este mai dispersată, pierdută între alte monumente,

nu este atât de bine conturat un city. City-ul londonez, în schimb, are o amprentă veche, modernizată foarte mult în ultima vreme. Față de prima călătorie pe care am făcut-o în Londra, după revoluția din 1989, anul trecut am observat o dezvoltare extraordinară a părții moderne.

În sfârșit, Tokio. Din punct de vedere al districtului financiar, Tokio este extrem de interesant. Are o zonă financiară, în jurul Palatului Imperial și Hotelului Imperial, dar nu la fel de bine conturată ca în alte orașe. Districtul financiar se remarcă prin clădiri impunătoare.

Care este motivația pentru care băncile își construiesc clădiri moderne? Nu numai pentru că au bani. Explicația aceasta ar fi prea simplă. De multe ori băncile prelucurează banii altora, iau pe pasiv și dau pe activ, mai ales dacă țin contabilitatea cum trebuie. Nici profiturile băncilor nu pot fi extrem de mari, ele sunt prinse între două menghine, menghina de risc a depunătorilor, a creditorilor băncii, și menghina de risc a celor pe care îi împrumută. Banca este la mijloc, fiecare se luptă să obțină mai mult. Cel care împrumută banca – să obțină dobânzi mai mari, plus că poate merge până la a spune: „Plec cu banii de la tine” –, iar ceilalți – să obțină dobânzi mai mici, sau, eventual, să nu mai dea banii înapoi.

Odată cu dezvoltarea culturii bancare, ne dăm seama câtă veritabilă alchimie este activitatea unei bănci: nici știință, nici artă, ci noroc. În definitiv, o activitate de risc, de probabilitate, care se poate comensura. Deci problema nu este că băncile își fac sedii impunătoare pentru că au bani, ar fi o abordare trivială, fără rost, din două motive: 1) ca să inspire încredere, economia de piață are și ea un zeu, și acest zeu se numește banul; lui îi trebuie un templu, 2) clădirile băncilor intră în bilanțul lor și acest lucru aproape că nu se spune. Banca în bilanțul de active are și lichidități, dar are și clădiri, are și tablouri, deține un avantaj cât se poate de larg de active ca să-și poată controla riscurile. Are și active pe termen îndelungat, are și active

culturale. Deci aceasta este una dintre explicații.

Bucureștii au avut o asemenea zonă. În 1936 între Piața Universității, Dâmbovița, Bulevardul Brătienilor, Calea Victoriei și cu preponderență în jurul B.N.R. existau 136 de bănci, societăți de asigurare, case de brokeraj ș.a.m.d. Toate clădirile din jurul nostru erau bănci și – puțină lume știe acest lucru – aveau la subsol tezaure. În 1990-1991, prin Legea 15 ele s-au retrocedat celor care le aveau atunci în administrare. În toamna lui 1990, noi am încercat printr-o hotărâre de guvern să revenim asupra acestei decizii. S-ar fi micșorat tentația băncilor de a-și construi sedii noi și cred că această zonă ar fi arătat mai frumos. Din păcate, nu am reușit acest lucru. Numai ulterior bancherii și-au dat seama cât de costisitor este să construiești un tezaur. Toate clădirile din această zonă, dacă le veți cerceta, au tezaure, unele adevărate bijuterii. Le-am vizitat prin 1990-1991, când eram măcinat de ideea revitalizării acestui city al Bucureștilor, și mai resimt și acum șocurile pe care le-am resimțit: într-o clădire care adăpostea un restaurant: într-o sală de tezaur superbă, era un depozit de carne, de cărnați. Situația exprimă o atitudine față de cultura bancară. Aceste edificii sunt pe cale de a fi recuperate. Vreau să vă mai dau un exemplu. Vizavi de Banca Națională a fost Banca Basarabia (unde acum se vând pantofi). Clădirea a fost refăcută acceptabil, spunem noi. Se putea și mai bine. În anii 1980, a fost sediul ARPIMEX. Este o clădire istorică, legată și de tezaurul nostru. Ocuparea Bucureștilor de către nemți, emisiunea leilor de război sunt parte a istoriei acestui neam. Recuperarea ei este extrem de grea. Noi am încercat să facem acolo Casa de Compensatii, care funcționează impropriu în clădirea B.N.R. Ar fi fost foarte bine, dacă reușeam. În spatele ei, unde a fost Statistica și acum este Fondul Proprietății de Stat, a fost o altă bancă, o bancă de mare renume, Banca Românească. Clădirea se remarcă și acum printr-o frumusețe deosebită. Arhitecții trebuie să înțeleagă că aici totul este valoare; fiecare clădire. Multe sunt mutilate, s-au transformat în farmacii, câte și mai câte. Dacă ne uităm la fiecare dintre ele, ne dăm seama câtă valoare arhitecturală există în București. Din punctul nostru de vedere, al B.N.R., am întreprins câte ceva: am refăcut o parte din acest palat. Începând cu anul viitor, aripa istorică a palatului B.N.R. intră într-un proces de reabilitare. Sala de Consiliu, opere

culturale și istorice trebuie refăcute cu mare atenție.

Clădirea nouă, cea începută înainte de al doilea război mondial și terminată după război, palatul nou sunt în mare măsură reabilitate. Am terminat, cu o întârziere de câțiva ani, Palatul Crissovveloni, care este sucursala Municipiului București, o bijuterie de arhitectură românească.

Sperăm ca toată această zonă să fie refăcută ca un city. Mă adresez, încă o dată, arhitecților să nu ne pierdem nu numai speranța, dar și resursele și eforturile, să refacem acest centru istoric al Bucureștiului. Este un sac de bani aici, o sursă de venituri și din punct de vedere financiar, și din punct de vedere comercial.

Sper ca în anul viitor să finalizăm restaurarea Bisericii Băncilor, de fapt Sfântul Nicolae Șelari. Acum vreo trei ani am hotărât să numim această biserică rămasă fără enoriași și înconjurată numai de bănci – Biserica Băncilor. Poate așa îi stimulăm și pe bancheri să devină enoriași la această biserică, să o reabiliteze.

Așezământul – care se poate vizita, se află în spatele Băncii Agricole, într-un scuar, – are o istorie extrem de interesantă. A fost construit prima oară pe la 1700, în al treilea an de domnie a lui Constantin Brâncoveanu, de către paharnicul Șerban Cantacuzino. Pe atunci aici era o mahala, în spatele curților domnești, mahalaua „Șelarilor”. Peste jumătate de veac, biserica a fost reparată de Constantin Mavrocordat, dar, în 1802, parctic s-a prăbușit în groaznicul cutremur din 14 octombrie. Mai târziu a fost reclădită, dar în 1866 a ajuns din nou într-o stare de paragină. Atunci a început a treia rezidire, cu ajutorul lui Ion Brătianu. El l-a testat pe principele Carol, care abia venise. „Tradiția domnitorilor pământenii este să ctitorească o biserică”, i-a spus. Domnitorul a scos din caseta lui personală 10 000 de galbeni și, de aceea, dacă intrați în biserică, observați portretele lui Carol și al reginei Elisabeta. Încet-încet, începând cu sfârșitul secolului XIX și până în anii '20 ai acestui veac, negustorii, zarafii și apoi bancherii au confiscat pământurile bisericii. Toată zona aceasta era cimitirul bisericii. La rezidirea ei, părintele spunea că trebuie să-și dedice mult timp osemintelor pe care le-a găsit la un metru în jurul bisericii.

Biserica este pictată în interior de Gheorghe Tattarescu; este un muzeu în centrul Bucureștiului. Cel care mi-a propus să vorbesc

Consiliul de Administrație al B.N.R. despre acest proiect, a avut un gând ceresc și îi mulțumesc. Acum în biserică se lucrează. Cred că Tattarescu s-a întrecut pe sine. Pe măsură ce picturile se spală, clădirea a fost și ea refăcută. Restauratorii, o echipă de mare valoare, pledează pentru valoarea artistică, nu numai istorică și religioasă a lăcașului. Înăuntru catapeteasma respectă pe deplin iconografia ortodoxă, dar are și stil neogotic. Sculptura în lemn a stranelor și, mai ales, a somptuoaselor jilțuri rezervate mitropolitului, domnitorului și doamnei țării, în calitatea

lor de ctitori, sunt deosebit de valoroase. Adresez președinților de bănci mesajul și îndemnul să urmeze gestul B.N.R., care a contribuit la refacerea acestei biserici cu aproape 70-80% din totalul efortului financiar, aproape un miliard de lei. Restul a fost dat de celelalte bănci, dar se putea face mai mult, pentru a încheia restaurarea acestei capodopere religioase și artistice ce s-ar adăuga, în zona aceasta, unei alte capodopere arhitecturale, și anume Biserica Stavropoleos.

Dr. Mugur ISĂRESCU,
guvernatorul Băncii Naționale a României

Contribuția Băncii Comerciale Române la formarea culturii bancare a clienților săi și politica de modernizare a ofertei de produse și servicii bancare

Banca Comercială Română a apărut pe scena financiară bancară românească la 1 decembrie 1990, ca bancă nou înființată prin preluarea de la Banca Națională a României a activităților comerciale.

În contextul unui sistem bancar nu foarte dezvoltat și al apariției sectorului privat, Banca Comercială Română a realizat de la început că în perspectivă evoluția sa depinde strict de două lucruri distincte: interesul clienților pentru prestațiile sale și apoi capacitatea băncii de a satisface în cât mai bune condiții cerințele acestor clienți printr-o ofertă de produse și servicii cât mai acoperitoare și de o bună calitate.

Cultura bancară se câștigă și ea presupune timp și acumulare. În noile condiții cu totul modificate era necesar să se însușească o altă cultură specifică economiei de piață. Acest lucru era valabil deopotrivă și pentru lucrătorul de bancă și pentru clientul său, cu păstrarea însă a proporțiilor.

Este bine să evidențiem faptul că banca a procedat la o schimbare radicală și la adoptarea unei atitudini de întâmpinare și solitudine față de client, la afișarea unui comportament de receptivitate și bunăvoință față de nevoi; toate acestea constituind o necesitate de prim ordin.

În unitățile Băncii Comerciale Române a devenit o practică îndrumarea din oficiu a clienților, sprijinirea lor pentru întocmirea de documentații, completarea de formulare sau diverse cereri și toate acestea fără a se percepe comisioane.

Acestea au fost elementele care au alimentat sentimentul de încredere față de bancă a unui număr mare de clienți.

Așa se explică dinamica accelerată a clienților proprii, faptul că Banca Comercială Română a ajuns să aibă azi peste 1,8 milioane clienți persoane juridice și fizice, pentru care administrează peste 4,0 milioane conturi.

Sprijinirea clienților în a-și însuși cât mai repede toate preceptele bancare de care au nevoie a constituit o componentă de bază a strategiei proprii și ne permitem să credem că pe această cale Banca Comercială Română a contribuit la creșterea culturii bancare a celor în cauză și la preîntâmpinarea multor neajunsuri, ce ar fi putut apărea în lipsa efortului făcut pentru partenerii proprii.

În completarea ofertei sale de produse de bază, banca a acordat o atenție anume unui al doilea gen de activități, respectiv serviciilor periferice sau complementare prin care se asigură și se mijlocesc condițiile maxime necesare acestor produse bancare.

Pentru a face prestațiile bancare cât mai atractive, instituția a oferit clienților posibilități mai bune de acces la bancă printr-un program adecvat de lucru al tuturor subunităților care deservesc clienții.

Banca a fost preocupată mereu de difuzarea de informații asupra principalelor activități desfășurate, a produselor și serviciilor practicate, a facilităților acordate, precum și a proiectelor de viitor, în același timp clienții devenind o sursă de informare, inspirație și inovare pentru bancă.

Cultura bancară este într-o relație directă cu politica de modernizare a ofertei de produse și servicii bancare adoptată.

Banca Comercială Română oferă clienților săi toate produsele și serviciile bancare ce se practică pe piață. Capacitatea băncii de a asigura produsele și serviciile cerute de structura clienților justifică caracterul său de bancă universală.

Potrivit strategiei proprii, banca a structurat produsele și serviciile sale în trei grupe:

a) tranzacțiile financiare, la care banca participă în nume propriu ca partener direct al clienților săi;

b) tranzacții financiare, la care banca are rolul de intermediar;

c) consultanța legată de produsele și serviciile acordate de bancă clienților.

Pentru clienții din economie se acordă o gamă largă de credite, scrisori de garanție, depozite în lei și valută, operații cu cecuri, servicii diverse de ghișeu, acreditive etc.

Pentru clienții persoane fizice se asigură constituirea de depozite, credite de consum, cecuri diverse, carduri etc.

Banca acționează și pe piața de capital prin investiții directe de capital, servicii de depozitare a fondurilor în custodie de valori mobiliare, distribuție de titluri ale fondurilor de investiții și participări în grupuri de vânzare pentru oferte publice, participarea alături de bănci de investiții la privatizarea unor societăți bancare.

În procesul de modernizare a ofertei proprii s-a dezvoltat, spre exemplu, o formă de decontare apreciată de populație – cecurile – activitate pe care Banca Comercială Română a extins-o permanent. Ea emite cecuri de călătorie în valută, respectiv American Express și Thomas Cook, și decontează toate cecurile care merg în lume începând cu eurocecurile, cecuri de Trezorerie S.U.A. etc.

B.C.R. a recepționat fără ezitare marea provocare ce a fost lansată de organizațiile internaționale de renume – operațiunile pe bază de carduri.

Cu multă perseverență această provocare a intrat în preocupările băncii, iar astăzi se

poate constata că decizia sa a fost corectă, aceasta făcând din B.C.R. cel mai important vector al tranzacțiilor pe bază de card din România. Faptul că B.C.R. este singura din țară care apare într-o clasificare internațională (locul 209 în Europa), scară stabilită de NILSON RAPORT, constituie o bună carte de vizită, credem, pentru poziția băncii.

Astăzi B.C.R. operează pe piață cu 5 categorii de carduri care au deja o mare recunoaștere și popularitate în țară. Acestea sunt: „B.C.R. VISA Business“, „B.C.R. VISA Classic“, „B.C.R. VISA Internațional“, „B.C.R. Maestro“ și „Eurocard Business“.

Rețeaua de „Bancomat 24“ a B.C.R. numără deja peste 100 de aparate instalate, care au eliberat 393 miliarde lei.

În plus banca a desfășurat o serioasă muncă pentru a asigura o conexiune cu rețeaua de comercianți în scopul cumpărării de bunuri. Prin această rețea, cu care B.C.R. are un număr de 717 convenții, s-au efectuat peste 29 000 tranzacții. S-au instalat 175 POS-uri, altele fiind în curs de instalare.

Partea educațională a acestei acțiuni este evidentă. Mai ales populația a recepționat nespus de bine mesajul transmis, astfel că numărul posesorilor de carduri crește în fiecare zi.

În același efort de modernizare a ofertei de produse și servicii bancare se înscrie și MultiCash – B.C.R., produs oferit de Banca Comercială Română clienților săi pentru efectuarea de plăți electronice.

Începând cu luna septembrie 1998 și până în prezent acest serviciu a fost pus la dispoziția a peste 1 000 clienți pentru transmiterea de plăți, primirea de informații financiar-bancare, de care au nevoie sau obținerea extraselor de cont. În prima parte a anului 1999 s-a înregistrat o medie zilnică de 400 ordină de plată transmise electronic, însumând o valoare de peste 10 mld. lei.

Vom încheia aceste câteva exemple cu un alt produs bancar oferit de B.C.R. începând cu februarie 1999, sub denumirea de Money Gram.

Prin Money Gram se pot transmite sau primi bani din întreaga lume.

Money Gram este disponibil în peste 120 de țări și mai mult de 25 000 localități din întreaga lume. Bani clienților sunt transferați imediat prin acest produs și în mod normal ajung la destinatar în 10 minute, în timp ce pe alte căi operațiunea poate dura zile sau săptămâni. În plus clientul poate transmite odată cu tranzacția și un mesaj de 10 minute gratuit. Pentru a reda dimensiunea impactului acestui produs menționăm că la 30 septembrie

1999 B.C.R. efectuate 15 500 operațiuni, în sumă totală de 9,2 milioane USD.

Aceste exemple vin să susțină preocuparea băncii pentru modernizarea produselor și serviciilor proprii și totodată ne permit să credem că în acest fel contribuim la îmbogățirea bagajului de cunoștințe al clienților noștri, în sens mai larg la creșterea gradului de cultură bancară.

Oferta de produse și servicii bancare mereu mai evaluate, personalul băncii pregătit și sensibil la cerințele clienților și rețeaua de

unități nouă și modernă sunt cei trei factori care susțin performanțele Băncii Comerciale Române și explică totodată de ce este preferată și solicitată de un număr atât de mare de clienți.

Sperăm ca în continuare Banca Comercială Română să fie o prezență la fel de activă în peisajul bancar românesc și să confirme prin prestațiile sale încrederea de care se bucură din partea clienților săi.

Ion GHICA,

președintele Băncii Comerciale Române

Religie, confesiune și civilizație bancară

Se va împlini curând un secol de când fondatorul sociologiei religiilor, Max Weber – cel ce a fost denumit de către unii „Marx al burgeziei” –, publica celebra sa carte despre *Etica protestantă și spiritul capitalismului* (1906; traducerea românească a apărut la București în 1993). Era pentru întâia oară când, în chip coerent, pe baza unor anchete de teren și a unor studii de caz din Germania celui de-al doilea Reich, se stabilea o legătură de la cauză la efect între morala religioasă și comportamentele economice, arătându-se cum s-a conturat o etică economică a religiei într-un capitalism „în statu nascendi” acum patru veacuri, ținând de la bun început la obținerea rentabilității.

Știut este faptul că înainte de acel moment implicarea religiei în câmpul afacerilor constituia o realitate a civilizației europene încă de la începuturile mileniului ce stă să se încheie, proclamându-se „urbi et orbi” ideea că Dumnezeu ajută pe negustor și pe mânuitorul banilor să câștige prin truda lor (J. Le Goff, *Negustori și bancheri în evul mediu I*, București, 1994, p. 101), aceasta fiind și rațiunea pentru care un papă intransigent precum Grigore al VII-lea Hildebrand nu se sfia să sprijine tocmai aceste noi categorii sociale (*Ibidem*, p. 104), în timp ce registrele de comerț medievale începeau cu invocarea tradițională „în numele Domnului Nostriu Iisus Hristos și al Sfintei Fecioare Maria Maica Sa și al Întregului Tron ceresc” (*Ibidem*, p. 96), iar societățile comerciale ale timpului din Italia aveau un cont special al lui „Messer Domeneddio” (*Ibidem*, p. 98), adică al lui Dumnezeu el însuși – erau

banii destinați ajutorării săracilor ce erau copii favoriți ai acestuia pe pământ –, pricină pentru care unii dintre cei dintâi bancheri ai Europei care au fost florentinii și sienzezii cei temători de flăcările infernului, ca orice om al evului de mijloc, ajungeau să fie chiar sanctificați precum „Prea Fericitul” Bernardo Tolomei, întemeietorul congregației olivetanilor (*Ibidem*, p. 99). Acești „negustori-bancheri”, acești precapitaliști (*Ibidem*, p. 44), de felul celor din neamurile Bardi, Peruzzi sau Medici – aceștia din urmă atât de legați de Sf. Scaun (*Ibidem*, p. 25, mai ales în legătură cu exploatarea aceluia fixativ atât de important pentru meșteșugul florentin al postavlului care era alaunul, importat cândva din Orientul bizantin, iar după căderea Constantinopolului obținut din exploatarea de la Tolfa, descoperită în 1461 pe teritoriul statului pontifical) – se vor lovi însă de bariera teologică pe care o reprezenta opoziția Bisericii față de dobândă – dobândă fundamentală în sistemul bancar care se naștea și care era bazată pe instituția creditului –, opoziție întemeiată pe două pasaje din Vechiul și Noul Testament – Deuteronomul (XXIII, 19-20) și Evanghelia lui Luca (VI, 34-35) –, ca și pe întreaga tradiție aristotelică răspândită în Apus odată cu tomismul – să nu uităm că pentru însuși Toma de Aquino cămăta însemnă „a vinde timp” (*Ibidem*, p. 82) –, tradiție conform căreia, vor spune scolasticii, „Nummus non parit nummos”, adică „banul nu face bani”.

Deși pentru Biserica Occidentului întreprinderile neguțătorești intrau în rândul preocupărilor ignobile („ignobilis mercatura”) –

(*Ibidem*, p. 104) – desigur și din pricina faptului că evreii erau implicați în unele dintre ele –, aceeași instituție spirituală fundamentală a civilizației europene predicând câștigul moderat și prețul echitabil („lucrum moderatum” și „justum pretium”) (*Ibidem*, p. 108), vântul cel nou și proaspăt al Renașterii și al Reformei va aduce modificări de mentalitate notabile cu consecințe economice și culturale absolut spectaculoase.

O analiză atentă a textelor de secol XVI – cel al protestantismului și al începuturilor economiei capitaliste – vădește împrejurarea că în timp ce Luther, încă medieval în concepție, este dușmanul cametei și al bancherilor de felul Fuggerilor din Augsburg, potrivit interdicției economice tradiționale a dobânzii (M. Weber, *op. cit.*, p. 63, p. 86), Calvin, umanist cu un orizont ce cuprindea și studii de ebraică, justifică împrumutul cu dobândă din punct de vedere economic, prin observația filologică izvorâtă din cunoașterea textelor biblice ebraice, grecești și latinești, potrivit căreia nu „usura”, adică „dobânda”, este atacată în Vulgata.

Iată de ce în caracterul predominant protestant al posesiunii de capital (*Ibidem*, p. 23) putem distinge nuanța poziției calvine care permitea atât circulația banilor, cât și, mai ales, apariția dobânzii cerute doar pentru așa-numitul „împrumut de investiție” – în Geneva timpului lui Calvin ea era de 6,66% –, neîngăduindu-se o dobândă pentru ceea ce era numit „împrumutul de consum”, potrivit unei etici creștine ce implica sentimentul carității în confreria protestantă ajungând a-l socoti pe creditor un frate al debitorului...

Această împrejurare este și explicația faptului că tocmai un spațiu atașat protestantismului, cel al Olandei calvine, va dezvolta bursa de schimb, creată la Amsterdam în 1609. În Flandra vecină apăruse, în 1531, prima bancă internațională, cea de la Anvers, după ce pe la 1460 fusese consemnată aici primă bursă comercială din Europa. Tot în 1609 apărea aici și faimoasa „Companie a Indiilor de Vest” – dedicată comerțului european cu nou descoperita Americă –, după cum tot această împrejurare ne lămurește de ce după 1640 9/10 din burghezia europeană era deja protestantă, cu o componentă calvină foarte activă și bogată în aria neerlandeză și în cea engleză, situație care se integra în categoria istorică a „duratei lungi”, de vreme ce vedem că, după trei secole și mai bine, statisticile O.N.U. ne arată fără echivoc că primele șase țări din lume cu cel mai

înalt venit „per capita” sunt, toate, țări protestante.

Observația, devenită un bun comun al studior de istoria civilizației, nu exclude existența și a unui vechi capitalism catolic în care crezuseră și un Werner Sombart sau un Henri Hauser, cu o implicare majoră în Italia, în Flandra spaniolă, în Imperiul habsburgic, dar și cu o secularizare crescândă a concepției burgheze laice ce îndrituiește din plin concluzia unui Jacques Le Goff: „În secolul unui Machiavelli, economicul și sacralul pretind să fie separate, ca și morala de politică. Se mai găsește însă credincioși catolici care sunt și negustori, dar se vor găsi din ce în ce mai puțini negustori care să fie și catolici credincioși” (*Negustori și bancheri*, p. 109).

Dacă evoluția spiritualității catolice și protestante din Europa Occidentală și din America a avut loc în paralel cu aceea a practicilor capitaliste – cu toate implicațiile religioase pe care acestea le-au comportat –, dacă vedem că astăzi, de pildă, catolicismul este strâns legat de structuri bancare – desigur, cazul cel mai notabil este cel al relațiilor Vaticanului cu Banco di Santo Spirito –, pentru Răsăritul european și pentru Orientul Apropiat exemple ale prezenței factorului religios în civilizația bancară nu lipsesc, chiar dacă ele sunt de o dată cu mult, mult mai recente.

Plin de interes este, desigur, cazul băncilor islamice (am consultat, în acest sens, documentarul *Considerații teoretice privind activitatea băncilor islamice* aflat la Banca Internațională a Religiiilor, București) care, cu o excepție iraniană interbelică, au apărut abia în prima parte a anilor '50 în Kuweit, Arabia Saudită și Iordania. Acestea toate acționează în sensul – prea puțin familiar nouă – al creditului fără dobândă, potrivit legii canonice a Islamului ale cărei principii de finanțare acceptă împrumuturile la bancă, dar interzic plata sau încasarea de dobânzi. Rolul religiei în funcționarea acestor bănci este atât de mare, încât sistemul contabil presupune și o parte religioasă, în acord cu preceptele Coranului care influențează tipul de operațiuni bancare, conducând chiar la existența – alături de controlul contabil – a unui control religios, cu cenzori religioși specializați în operații financiare, asupra investițiilor, cu caracter social îndeobște, al băncilor islamice.

Pe firul acestor realități ale lumii de astăzi ajungem la cazul românesc. Acolo unde analistul civilizației contemporane nu va

putea evita capitolul istoriei bancare actuale și, în cadrul acesteia, originalitatea unui demers care îmi atrage de mai multă vreme atenția: este vorba de ființarea, în țara noastră, în ultimii cinci ani, a unei Bănci Internaționale a Religiiilor.

Faptul că România este, din timpuri vechi, sub aspect religios și confesional o autentică „Europă în miniatură”, cuprinzând, fie și minoritari alături de ortodoxie, fideli ai mai tuturor credințelor continentului – de la catolici și luterani, la calvini și neoprotestanți, de la evrei la musulmani – ne explică cel mai lesne, desigur, existența la București și în peste o sută de localități ale țării a unei asemenea bănci care este, pe cât știu, un unicat pe plan mondial. Inițial concepută ca o „Bancă Interconfesională Română”, ea a început să funcționeze operațional cu începere din 1 martie 1994 cu un capital social inițial de 4 miliarde de lei, sporit astăzi de cincizeci de ori (datele mi-au fost oferite cu gentilețe de conducerea Băncii Internaționale a Religiiilor, președinte dr. Ion Popescu). Caracterul său internațional i-a fost ulterior conferit de participarea unor grupuri financiare din peste 10 țări ale Europei, Americii de Nord, Africii și Asiei, chiar transferul conceptual regăsit în numele băncii, de la „confesiune” spre „religie” (ținând tocmai de această internaționalizare și de prezența, spre pildă, a unui capital israelian și a altuia din țările arabe – într-o fericită și nu foarte freeventă întâlnire unde, iată, bancarul reflectă culturalul –, semnificativ fiind faptul că prima filială străină a Băncii Religiiilor s-a deschis pe pământul Țării Sfinte a celor trei religii mono-teiste.

Apărută sub egida unui alt unicat instituțional, care este Centrul Internațional Ecumenic, un organism nonguvernamental de utilitate publică unde sunt cuprinși reprezentanți laici și clerici de diferite religii și confesiuni ce caută să realizeze, prin proiecte practice cu profil social, cultural și religios, un ecumenism real al unei societăți ce-și dorește asanarea morală, Banca Religiiilor este, în fapt, o instituție economico-financiară a menționatului Centru, care susține activități economice și culturale deopotrivă. În acest din urmă caz avem de a face cu un demers extrem de pozitiv pe făgașul deschis de Banca Națională a României, în epoca dinaintea naționalizării și apoi, din nou, după 1990.

O bancă precum cea din Piața Unirii, unde se găsesc și specialiști în domenii umaniste, care patronează editări și lansări de carte, care oferă

premier naționale pentru istorie, filosofie, istorie și critică literară nu este, să o recunoaștem, o instituție financiară pe care să o găsești la noi în țară la tot pasul și mă gândesc că aici, un anumit entuziasm care vine din sfera spiritualității, dă o culoare armonioasă pe care, personal și de mult timp, o salut.

Mai vreau să adaug încă o observație, care este cea a unui istoric al culturii românești mai vechi și mai recente. Știu că foarte mulți dintre operatorii Băncii Internaționale a Religiiilor sunt, în mediul rural și în cel al micilor orașe, preoți și învățători, reprezentanți, așadar, ai intelectualității locale care se bucură de prestigiu în ochii celor ce sunt, deopotrivă, enoriași ai bisericii, părinți de școli și depunători la bancă. Aceasta din urmă se așază aici, limpede, într-o tradiție pe care nu pot să nu o semnaliez și, de care cred că România are astăzi foarte mare nevoie, atunci când Biserica se află în vârful încrederii naționale. Mă gândesc, mai exact spus, la tradiția băncilor populare sătești, a cooperativelor locale de credit (A. Corodel, *Băncile populare sătești, în Dosarele istoriei*, 10, 1999, p. 21), un gen de asociații de tip mutual ce au apărut cu un secol și ceva în urmă, pe la 1890, într-o anumită zonă geografică bine circumscrisă și cu particularități socio-economice și culturale, anume în Muscel, Argeș, Dâmbovița și Vâlcea. Adică tocmai acolo unde – și coincidența mi se pare foarte semnificativă ea însăși –, cu un secol și mai bine înainte, viețuiseră acolo obști libere în care iarăși preoți, dascăli, vâtafi de plai aveau rolul de motor social, economic și spiritual, ridicând biserici, întemeind școli și întreținând o prosperitate locală sătească.

Dacă ne amintim că tocmai atunci, la finele secolului al XIX-lea, unul dintre întemeietorii Băncii Naționale, celebrul Eugeniu Carada chema la susținerea, de către banca centrală, a acestor bănci populare care punctau o geografie a belșugului românesc pe atunci emergent, vom înțelege mai bine, poate, legătura dintre spirit și bani în lumea rurală și urbană de la Carpați și Dunărea de Jos. Istoricul nu poate să nu constate și aici, o dată mai mult, o integrare lentă dar sigură a spațiului românesc în peisajul internațional, din Extremul Occident până în Orientul Apropiat, unde biserica, sinagoga, moscheea și banca reprezintă instituții de înaltă credibilitate.

Răzvan THEODORESCU,
membru corespondent
al Academiei Române

Ambientul - premisă a calității relațiilor băncilor cu clienții

CB
Banca de Credit
PATER

Distribuția serviciilor financiar bancare este un domeniu extrem de dinamic, care a fost revoluționat complet în ultimii 10 ani.

Băncile moderne au constatat că devine din ce în ce mai dificil să se diferențieze de concurența din punctul de vedere al tarifelor, comisioanelor, cursurilor sau a ratei dobânzilor, acestea fiind într-o mare măsură determinate de forțele pieței sau de politica economică. De asemenea, din punct de vedere al gamei produselor, diferențierile devin tot mai puțin observabile, deoarece noile produse, odată create, pot fi copiate cu ușurință și implementate rapid.

Imaginea firmei și promovarea ei prin intermediul mijloacelor de comunicare în masă s-au dovedit a fi armele-cheie ale băncilor în strategiile lor de diferențiere și de poziționare pe piață.

În cadrul acestora, sucursalele bancare au căpătat ele însele un rol principal în transmiterea imaginii băncii. În condițiile în care produsele bancare nu sunt tangibile, sucursalele constituie unele dintre singurele puncte tangibile prin care clientul poate face asocierea cu produsele instituției.

Odată situate în locuri de interes pentru public, ele au devenit platforme optime pentru vânzarea serviciilor destinate populației și un important mijloc de comunicare cu clienții.

Ambientul sucursalelor bancare a căpătat astfel o importanță deosebită iar obiectivul activităților de cercetare recente l-a constituit identificarea rolului său în catalizarea afacerilor.

Ambientul trebuie înțeles ca fiind rezultatul unei întregi filosofii, având ca scop constituirea și individualizarea informației de natură estetică, emoțională și funcțională. El este un concept care înglobează arhitectura clădirii, decorația interioară, organizarea ergonomică, parametrii fizici precum calitatea aerului, nivelul și natura sunetelor, sursa și intensitatea luminii, dar și modul de operare a spațiilor respective (curățenia, fluxul traficului în interiorul clădirii, fiabilitatea sistemelor).

În prezent, se apreciază că ambientul și amplasamentul sucursalei pot influența determinant eficiența afacerii bancare prin următoarele:

- inițial, atragerea vizuală a clienților către instituție;

- comunicarea imaginilor dorite legate de corporație și de produsele sale, diferențiindu-le astfel de cele ale altor instituții;

- crearea celui mai bun echilibru între diferitele funcții ale sucursalei (operații de cont, acordări de credite, emiteri de carduri, inițieri de afaceri);

- vânzarea efectivă, promovarea și reclama făcute produselor și serviciilor dar și a instituției;

- încurajarea clientului de a privi cu atenție în jur și de a maximiza eficiența timpului petrecut în sucursală, atât prin volumul de informații obținut, cât și prin activitatea desfășurată în incinta băncii;

- susținerea campaniilor promoționale prin mass-media. Imaginile, siglele și sloganele din presă/radio/TV se regăsesc în spațiul destinat publicului și în zonele exterioare;

- asigurarea urui climat eficient din punct de vedere ergonomic și acordarea unui timp și spațiu mai mare personalului bancar pentru activitățile orientate spre vânzare;

- facilitarea unei distribuții eficiente și de calitate a serviciilor;

- dezvoltarea relațiilor client/personal;

- satisfacerea atât a personalului cât și a clienților din punct de vedere estetic, emoțional și funcțional;

- facilitarea oricărei modificări sau remodelări viitoare a ambintelui;

- furnizarea unui mediu de viață plăcut;

- prevenirea jafului/fraudei și crearea încrederii personalului și clienților în siguranța și securitatea proprie.

Pe măsura înțelegerii tot mai depline a rolului sucursalei, conceptul ambiental al acesteia a fost reevaluat și transformat.

Schimbările în funcțiile sucursalei au eliberat o parte considerabilă a spațiului clădirii, ca urmare a concentrării și centralizării unor funcții de suport (informatică, contabilitate, analiză de credite).

Atât sediul sucursalei, cât și personalul rămas în cadrul acesteia au fost reorientate de la activitățile pe bază de gestiune a conturilor către funcții destinate deservirii publicului, obiectivele fiind atragerea clienților, vânzarea produselor și satisfacerea cerințelor

consumatorilor. În acest scop au fost încorporate tehnici de comercializare cu amănuntul, pentru a satisface cât mai bine cerințele utilizatorilor, a maximiza oportunitățile de vânzări și a minimiza costurile curente și de întreținere.

Multe instituții bancare au mers până la a crea servicii specializate în afara sucursalelor propriu-zise, cum ar fi „magazinele ipotecare”, casele de schimb, centrele de afaceri etc., pe de o parte, pentru a permite sucursalelor să-și îndeplinească funcțiile de bază, iar pe de altă parte, pentru a face față schimbărilor care au impus game de produse foarte direcționate sau individualizate.

S-a constatat că în unele cazuri, clădirile băncilor construite în stil tradițional nu mai corespund cerințelor necesare creării imaginii dorite pentru atragerea clientelei. Astfel de clădiri aparțin unor concepte considerate ca fiind depășite și sunt caracterizate prin: raport redus al suprafeței destinate clienților și personalului; utilizarea extensivă a ecranelor de protecție împotriva jafului; ghișee mici și un nivel redus de utilizare a tehnicilor de comercializare cu amănuntul în holurile băncii. Orice întrevedere personală tinde să fie realizată exclusiv la ferestrele ghișeeilor sau în birourile directorilor sau șefilor de departamente.

Începând cu ultima parte a anilor '80, multe dintre aceste clădiri necorespunzătoare au fost eliminate din cadrul rețelelor bancare.

Sucursalele moderne sunt proiectate asemănător cu magazinele: serviciile oferite sunt considerate produse, iar angajații au devenit bancheri, „vânzători”, care au nevoie de un mediu favorabil în care să-și poată pune în valoare priceperea comercială.

În altă ordine de idei, instituțiile bancare mari au ajuns la concluzia că nu este necesar și nici eficient din punct de vedere al costurilor să ofere niveluri uniforme de servicii în toate sucursalele. Au apărut deci rețele cu sisteme de distribuție ierarhizate, fiecare treaptă ierarhică asigurând categorii diferite de servicii pentru clienții băncii. S-au făcut reamplasări nu rareori prin schimbarea locului cu alte clădiri din apropiere.

În tot acest proces de restructurare, ambientul a devenit un factor principal de catalizare a relației dintre bancă și client. Domeniile-cheie în care el s-a dezvoltat conceptual ar putea fi sintetizate mai jos:

- Clientul devine centrul de greutate în procesul de concepție, proiectare și exploatare a ambientului.

- Se utilizează pe larg modele ambientale standardizate pentru a se asigura compoziții

specifice corporației, iar imagini similare sunt prezente în întreaga rețea.

- Exterioarele sunt alcătuite din profile înalte, geam, fațade tip fereastră de magazin, cu uși automate, semne puternic vizibile și afișaje efice.

- Până la 80% din interiorul sucursalei este destinat clientului și zonei de vânzări.

- Lumina și iluminatul devin un instrument determinant în crearea și personalizarea ambientului. Lumina este filtrată și localizată în zonele de interes vizual sau funcțional.

- Ambianța sonoră calmă, conferind încredere și siguranță, se detașează de acel zgomot de fond specific spațiilor cu aglomerații de persoane și este controlată prin utilizarea materialelor speciale și a finisajelor precum și a unor fonduri muzicale.

- Nu se mai ignoră percepțiile olfactive, mirosul, care pot crea reacții de respingere din partea clienților.

- Spațiul este deschis și flexibil; deși el se delimitează în zone cu caracter funcțional diferit, rămâne totuși fluid și elastic.

- Ghișeele și geamurile de protecție se utilizează limitat.

- Activitățile/tehnicele principale de comercializare și recepția/ghișeele de informații ocupă poziții vizibile în zonă pentru vânzări.

- Sunt utilizate concepte de flux de trafic; cum ar fi zone „hard” și „soft” și pasaje, pentru controlarea vitezei și direcției de mișcare a clienților în cadrul sucursalei.

- Sunt încorporate într-o măsură din ce în ce mai mare servicii automate pentru efectuarea operațiilor sau pentru furnizarea informațiilor și care sunt grupate în zonele de presiune din fața sucursalei, cu acces în afara orelor de program, pentru a se încuraja utilizarea unor servicii impersonale mai puțin costisitoare.

- La dispoziția personalului și a clienților sunt puse medii îmbunătățite din punct de vedere ergonomic, asigurându-se utilizarea cât mai eficientă a tuturor dotărilor.

- Remodelările se asociază frecvent cu programele de pregătire și/sau reorientare profesională a personalului, pentru a ușura presiunile schimbării și a-i ajuta pe angajați să se transforme din bancheri în vânzători detașiți.

- Se monitorizează comentariile personalului și ale clienților făcute în urma remodelării și se măsoară indicatorii de performanță, astfel încât orice problemă de ambient să poată fi evaluată.

- Dimensiunea medie necesară pentru sediu (de exemplu, 186 metri pătrați) se reduce față de cea a clădirilor tradiționale (de exemplu,

557 metri pătrați), iar costul mobilării unui metru pătrat este semnificativ mai scăzut.

- Procesul și durata de mobilare/remodelare se reduc de la circa șase luni la aproximativ șase sau șapte săptămâni.

Întregul concept ambiental descris face parte dintr-o civilizație bancară în care transparența

și comunicativitatea sunt temelia relațiilor dintre bănci și clienții lor.

Dr. Emanuel ODOBESCU,
președintele Băncii de Credit PATER,
arh. Adrian CRISTESCU,
președintele West Group Architecture

Casa de Economii și Consemnațiuni - trecut și prezent

„De mult simțită era lipsa în patria noastră de un anumit așezământ, în care tot românul să-și păstreze cu deplină încredere prinosul muncii sale... unde să-și poată da în păstrare până și cele mai mici economii, ca din cele mai neabăgate în seamă sume de bani să se înghebeze, prin cumpănire și economie, averi mai însemnate...” declara regele Carol I, la 8 iunie 1897, în documentul care a fost așezat la temelia noului edificiu al Casei de Depuneri și Consemnațiuni.

Casa de Depuneri și Consemnațiuni a fost înființată la 24 noiembrie 1864 - cu 16 ani înaintea B.N.R. - din inițiativa domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Este prima instituție publică din România. Inițial, C.E.C. a avut mai mult rolul unei „case de păstrare”. În condițiile creșterii continue a cheltuielilor statului în proporții mult mai mari decât veniturile, bugetele țării se încheiau an de an cu deficite. Primul ministru din acea perioadă, Mihail Kogălniceanu, a considerat că una dintre cele mai importante resurse de redresare a balanței ar fi crearea unei „case de conșignații”, care să pună la dispoziția ministrului de Finanțe mijloacele disponibile din sistemele judecătorești și administrative. Casa de Depuneri și Consemnațiuni a fost creată tocmai pentru a centraliza aceste mijloace bănești și a le pune la dispoziția statului. În același timp, pentru a mări resursele de creditare a statului, noua instituție avea sarcina de a atrage și depuneri voluntare ale populației.

Activitatea Casei de Depuneri și Consemnațiuni a început efectiv la 1 ianuarie 1865, sub conducerea lui Enric Vinterhalder - prim director - și a lui Ion Ghica (fost prim-ministru al lui Cuza), ca „președinte al comisiunii de priveghere”. Enric Vinterhalder, neamț la origine (naturalizat român pentru merite excepționale în serviciul culturii și al cauzei naționale),

sprijinea elementul autohton și protesta ori de câte ori prejudecata curentă de atunci acorda preferință străinilor. De exemplu, când s-a pus problema înființării unei bănci ipotecare în țara noastră, s-a cerut aducerea specialiștilor din străinătate. Vinterhalder a răspuns: „Nu putem găsi în toată România nici un om capabil de a ține o contabilitate exactă? Dacă este așa, trebuie să închidem și Ministerul Finanțelor și să ne declarăm nevârșnici”. Ca prim director al Casei de Depuneri și Consemnațiuni, și-a ales colaboratorii pe bază de examen, dintre românii cei mai bine pregătiți.

Până în anul 1889, Casa de Economii și Consemnațiuni a deținut monopolul asupra atragerii și fructificării economiilor bănești ale populației, care au fost și sunt în continuare garantate în întregime de stat.

De-a lungul timpului, evoluția C.E.C. nu a fost deloc simplă, dacă este luat în calcul faptul că această instituție a trecut prin două războaie mondiale, stabilizări monetare, 50 de ani de comunism, 10 ani de tranziție...

C.E.C. este acum, în anul celei de-a 135-a aniversări, o bancă cu mai mult de 2 000 de filiale, cu peste 13 000 de angajați și care administrează aproape 1/3 din economiile populației depuse în bănci. În cursul acestui an, C.E.C. a lansat mai multe produse bancare destinate populației și, în plus, programul de creditare a Întreprinderilor Mici și Mijlocii. De asemenea, specialiștii C.E.C. au creat condițiile necesare implementării sistemelor alternative de distribuție: card-uri, telephone banking.

Pentru a fi cât mai aproape de clienții săi, C.E.C. a lansat în acest an aniversar noi produse bancare, printre care amintim doar două, care s-au bucurat de mare succes, dovadă a încrederii de care se bucură banca din partea clienților săi: „Depozitul aniversar 135 de ani” și „Depozitul pentru Tineret”.

Unitățile specializate ale C.E.C. oferă clienților persoane juridice conturi curente pentru derularea operațiunilor de încasări și plăți în lei, conturi de depozite etc. Pentru depuneri în numerar, clienții beneficiază de cea mai mare rețea de unități bancare din țară.

Activitatea desfășurată de C.E.C. în ultimii ani beneficiază de o recunoaștere deosebită pe plan internațional. Relațiile cu organizațiile financiare internaționale (Institutul Mondial al Băncilor de Economii, Grupul European al Băncilor de Economii, Banca Mondială, Comisia Europeană, Fundația Caselor de Economii pentru Cooperare Internațională din Germania etc.) conferă băncii un plus de credibilitate și consolidarea poziției deținute în cadrul sectorului bancar din România.

Casa de Economii și Consemnațiuni s-a clădit și s-a dezvoltat prin efortul și dăruirea salariaților și, mai ales, prin încrederea și fidelitatea clienților săi. C.E.C. a devenit astfel banca de tradiție și încredere a tuturor românilor, în plin proces de transformare într-o instituție modernă și performantă, comparabilă cu băncile de economii europene.

Casa de Economii și Consemnațiuni

— date cronologice —

1864, 24 noiembrie Semnarea de către domnitorul Al. I. Cuza a proiectului de *Lege privind înființarea Casei de Depuneri și Consemnațiuni*.

1874-1875 Construirea primului imobil propriu al Casei de Depuneri și Consemnațiuni.

1876 Adoptarea Legii de reorganizare a Casei de Depuneri și Consemnațiuni, aceasta fiind autorizată să efectueze operațiuni de lombard.

1877 În lipsa unei bănci de emisiuni în țară (Banca Națională se înființează în anul 1880), se încredințează Casei de Depuneri și Consemnațiuni sarcina tipăririi biletelor ipotecare și a controlului legat de emisiunea acestora. În anul 1880 biletele ipotecare au fost preluate de Banca Națională, iar în anul 1888 acestea au fost răscumpărate de către stat.

1881, 1 ianuarie Înființarea Casei de Economie, ca o anexă a Casei de Depuneri și Consemnațiuni, cu scopul de „a provoca, a păstra, a face producătoare și a strânge economiile cele mai neînsemnate ale claselor muncitoare”. Mijloacele bănești ale Casei de Economie urmau să fie folosite pentru cumpărarea de bunuri de tezaur sau alte efecte ale statului, acordarea de împrumuturi statului pe termen nelimitat, în cont curent sau pe bază de bunuri de

tezaur și alte efecte publice, efectuarea de operațiuni de lombard.

O dată cu înființarea noii instituții, s-a stabilit o delimitare a sferei de acțiuni: Casa de Economie și-a concentrat atenția asupra atragerii micilor economii începând de la 1 leu la 300 de lei, în vreme ce Casa de Depuneri și Consemnațiuni a rămas să se ocupe cu păstrarea depunerilor cu caracter obligatoriu (consemnări, cauțiuni, garanții etc.), precum și cu atragerea depunerilor voluntare de capitaluri mai însemnate.

1897, 8 iunie Punerea pietrei fundamentale a Palatului Casei de Depuneri, Consemnațiuni și Economie, inaugurat la începutul anului 1900. Picturile interioare ale Palatului au fost executate de către pictorul Mihail Simonide, în perioada 1900-1913.

1930, 1 august Reorganizarea Casei de Depuneri, Consemnațiuni și Economie prin scindarea sa în două instituții specializate:

— Casa de Depuneri și Consemnațiuni — a primit sarcina să exercite mai departe monopol asupra atragerii depunerilor cu caracter obligatoriu (depuneri judiciare, consemnări etc.);

— Casa de Economie, transformată în „instituție publică autonomă”, cu o structură organizatorică mai apropiată de cea a băncilor comerciale, a primit sarcina de a se ocupa de atragerea economiilor bănești ale populației și de a efectua operații care aveau un vădit caracter bancar.

1932, 21 octombrie Completarea Legii pentru organizarea caselor de economii din 1930 cu noi prevederi: introducerea operațiilor de conturi curente, viramente și cecuri poștale.

Serviciul de cecuri poștale urma să funcționeze în strânsă legătură cu Regia autonomă P.T.T., care era obligată prin lege să achite prin oficiile și agențiile poștale mandatele emise de Casa de Economii asupra conturilor curente deschise particularilor. Odată cu înființarea noului serviciu, Casa Generală de Economii și-a schimbat denumirea în Casa Națională de Economii și Cecuri Poștale, prescurtat C.E.C.

1937, 24 martie Apariția legii prin care se precizează faptul că depunerile și consemnările judiciare și administrative trebuie efectuate în mod obligatoriu la Casa de Depuneri și Consemnațiuni.

1938 Adoptarea unui nou sistem de contabilitate, în baza căruia operațiile au fost separate în conturi analitice, indicându-se

natura lor, astfel încât să se poată cunoaște structura contului „depuneri și consemnări”, făcându-se deosebirea între depunerile obligatorii și cele voluntare, între depunerile și consemnările privind statul, diversele instituții publice sau persoanele particulare.

1945, iunie Introducerea de către Casa de Depuneri a carnetului de cecuri.

1947, 15 august *Adoptarea Legii pentru înfăptuirea reformei bănești* – recalcularea depunerilor la C.E.C. la raportul 1:20 000, sumele astfel obținute fiind inițial blocate, fără dobândă. Până la 31 decembrie 1947 au fost deblocate circa 50% din depuneri, fiind trecute la categoria depunerilor la vedere. În același fel s-a procedat și cu depunerile la Casa de Depuneri și Consemnațiuni, din care s-au deblocat până la 31 martie 1948 circa 50%.

1946 *Introducerea carnetului contului de C.E.C. la purtător*, care putea fi folosit de titular pentru orice plăți.

1948, 11 august *Dizolvarea și punerea în lichidare a tuturor băncilor și instituțiilor de credit, cu excepția Băncii Naționale, a Casei Naționale de Economii; Cecuri Postale, a Casei de Depuneri și Consemnațiuni și a Societății Naționale de Credit Industrial, care au fost complet reorganizate.*

1948, 1 septembrie *Înființarea Casei de Economii și Consemnațiuni, CEC*, al cărei patrimoniu s-a format prin contopirea patrimoniilor Casei Naționale de Economii și Cecuri Postale și Casei de Depuneri și Consemnațiuni (Decretul nr. 224/1 septembrie 1948).

Casa de Economii, Cecuri și Consemnațiuni era o instituție însărcinată cu primirea și păstrarea economiilor bănești ale populației din întreaga țară. Ea funcționa sub autoritatea tutelară a Ministerului Finanțelor, care a preluat de la Banca Națională sarcina coordonării acțiunii de economisire. Ministerul Finanțelor a preluat de asemenea de la Banca Națională atribuțiile privind garanția statului pentru depunerile pe librete de economii.

Potrivit legii din 1948, Casa de Economii și Consemnațiuni putea face următoarele operații:

- primirea, fructificarea și restituirea depunerilor pe librete de economii;
- încasări și plăți în conturi curente;
- primirea spre consemnare, păstrare și administrare a valorilor, efectelor și numerarului de la stat și particulari;

– executarea pe seama statului a oricăror operații privind emisiunea, administrarea și răscumpărarea împrumuturilor pe piața internă, pe baza dispozițiilor Ministerului Finanțelor;

– plata salariilor și a pensiilor la domiciliu;

– alte operații încredințate de Ministerul Finanțelor.

În momentul reorganizării din 1948, Casa Națională de Economii și Cecuri Postale avea o *rețea proprie* formată din sediul central de la București, șase sucursale (Craiova, Timișoara, Sibiu, Brașov, Cluj, Bacău) și două agenții (Arad, Medias), iar Casa de Depuneri și Consemnațiuni – sediul central și patru sucursale în țară (Sibiu, Brașov, Timișoara, Iași).

La sfârșitul lunii august a anului 1949 rețeaua operativă proprie era formată din 539 unități: centrală, 12 sucursale, 526 agenții.

1949, 9 februarie Prin Decizia nr. 26 a Băncii de Stat (înființată în noiembrie 1948 ca centru unic de creditare, de casă și decontări), toate conturile curente deschise la Casa de Economie aparținând instituțiilor de stat, întreprinderilor, organizațiilor și asociațiilor au fost închise, iar soldurile lor au fost tansferate, împreună cu soldurile conturilor de împrumuturi, la Banca de Stat. În schimb, C.E.C. a preluat toate depunerile populației, atât de la Banca de Stat cât și de la băncile în lichidare.

1949, 9 octombrie Publicarea *Decretului nr. 387 pentru organizarea, funcționarea și administrarea Casei de Economii și Consemnațiuni.*

1958, 19 august Publicarea *Decretului nr. 371 privind organizarea și funcționarea Casei de Economii și Consemnațiuni.*

1996, 2 iulie Publicarea *Legii nr. 66 privind reorganizarea Casei de Economii și Consemnațiuni în societate bancară pe acțiuni*, cu acționar unic statul român. Principalul domeniu de activitate este atragerea, păstrarea și fructificarea economiilor bănești în lei și în valută ale populației, a disponibilităților bănești ale persoanelor juridice, precum și primirea de sume spre consemnare.

1999, 30 decembrie Publicarea *Legii nr. 250 pentru modificarea și completarea Legii nr. 66/1999 privind reorganizarea Casei de Economii și Consemnațiuni din România în societate bancară pe acțiuni.*

Camenco PETROVICI,
președintele Casei de Economii
și Consemnațiuni

Prezența urbană a Băncii Române pentru Dezvoltare - Funcționalitate și estetică

I. MOSTENIRE

Banca Română pentru Dezvoltare, devenită prin procesul privatizării membră a prestigiosului Grup Société Générale, are propriul renume construit pe o veche tradiție bancară ale cărei începuturi sunt marcate de înființarea în anul 1874 a Băncii Marmorosch Blank cu capital maghiar și german.

Ancorată activ în viața economică ce caracteriza sfârșitul de secol XIX și începutul de secol XX, banca a participat la finanțarea unor importante proiecte de modernizare a transporturilor, iluminatului public, orașenesec, dezvoltare urbană și industrială.

Perioada anilor 1923-1928 a însemnat întărirea poziției băncii în concordanță cu stabilizarea relativă a capitalismului, în anul 1928 Banca Marmorosch Blank având participații la 95 de întreprinderi industriale.

Criza din anii 1929-1932 are repercusiuni serioase asupra activității bancare datorită imobilizărilor masive de investiții industriale pe termen lung, banca intrând în încetare de plăți.

În continuare, în sediul din str. Doamnei a funcționat Societatea Națională de Credit Industrial care la 11 iunie 1948 a fost naționalizată, iar prin Decretul nr. 225/1.09.1948 a luat ființă Banca de Credit pentru Investiții prin reorganizarea Societății Naționale de Credit Industrial.

Prin Decretul nr. 607/1957 Banca de Credit pentru Investiții s-a transformat în Banca de Investiții.

II. PERIOADA 1947-1990 BANCA DE INVESTIȚII

Instaurarea regimului comunist, care a introdus în economie planul de stat și-a pus amprenta și pe sistemul bancar, Banca de Credit pentru Investiții, transformându-se în cadrul mecanismului supercentralizat bine cunoscut, într-o bancă specializată în finanțarea și creditarea investițiilor din industrie, comerț și gospodărie comunală și anume Banca de Investiții.

Activitatea Băncii de Investiții s-a desfășurat atât în clădiri istorice, cum este cazul sediului central din București și a altor sucursale din teritoriu cum ar fi: Bihor, Brașov, Sibiu, Constanța, precum și în sedii nou construite din fondurile statului. Din aceste sedii exemplificăm: sediul sucursalei Iași în imobilul Casa Cărții amplasat

**BANCA ROMÂNĂ
PENTRU DEZVOLTARE**
GRUPE SOCIETE GENERALE

în centrul istoric al orașului, sediul sucursalei Timiș – construcție tip plombă, inserată în țesutul urban medieval, sediul sucursalei Bistrița, sediul sucursalei Călărași etc.

III. 1990 – REALIZĂRILE DE ACUM

În contextul transformării societății românești prin revoluția din decembrie 1989 Banca de Investiții devine la 1 decembrie 1990 Banca Română pentru Dezvoltare, lărgind domeniul de activitate specializat în finanțarea și creditarea investițiilor prin transformarea activității în activitate bancară de tip comercial oferind o gamă largă de produse și servicii bancare atât clienților persoane fizice cât și persoane juridice.

La data înființării Banca Română pentru Dezvoltare funcționa în 52 de sedii, preluate de la fosta Bancă de Investiții, care nu corespundeau desfășurării în condiții bune a activității cu o clientelă numeroasă inclusiv a activității cu numerar (care în perioada existenței Băncii de Investiții se desfășura numai prin B.N.R.) sau în ce privește tranzacțiile și plățile externe (pentru care monopolul era deținut de B.R.C.E. devenit apoi BANCOREX).

Dinamica expansiunii activității băncii în teritoriu este reflectată în următoarele date:

Unități ale B.R.D.		Unități B.R.D. înființate în:				
existente						
în 1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
52	44	18	6	10	32	14
					6	4

Concurența existentă pe piața bancară stimulat de înființarea unui număr mare de bănci comerciale, precum și diversificarea permanentă a ofertei de produse bancare, au condus la materializarea în proiecte de noi sedii, de modernizare a celor existente, cu exigențe sporite, racordate la contextul internațional în ce privește plastică de arhitectură, funcționalitatea și dotarea specifică.

În acest sens au fost elaborate proiecte tip pentru sucursale, filiale și agenții în care au fost cristalizate principiile privind organizarea fluxurilor funcționale, dimensionarea, finisajele interioare și exterioare, precum și dotarea specifică, acestea devenind un instrument util în coordonarea și orientarea activității de investiții, precum

și în asigurarea unui anumit standard unitar în rețeaua teritorială și în același timp, armonizarea sediilor noastre cu stilul urban local.

A. Sub aspectul funcționalității cerințele importante se referă la:

1. Separarea fluxurilor funcționale bancare specifice, clienți, salariați, numerar.

2. Organizarea flexibilă a spațiilor interioare la nivelul holului de ghisee prin utilizarea de piese de mobilier specifice, precum și la nivelul activităților de birou prin promovarea tipului de birou *open space* cu compartimentări perimetrale ușoare amovibile și zonarea activităților prin panouri de mobilier cu înălțime medie.

3. Asigurarea confidențialității în desfășurarea activității prin soluții de arhitectură specifice precum panotări din mobilier, geometrie specifică posturilor în decalare sau zig-zag pentru activitatea de ghiseu și casierie, alte elemente din metal și sticlă.

Este de remarcat orientarea B.R.D. pentru amplasarea sediilor în zone centrale situate de-a lungul unor artere importante, la intersecții, banca asumându-și astfel o răspundere importantă în ceea ce privește remodelarea imaginii zonei de amplasament, precum și racordarea funcțională optimă la existent.

Nu de puține ori punerea în funcțiune a unui nou sediu de bancă aduce cu sine mai multă lumină într-un loc întunecat, mai multă curățenie într-un loc aflat în suferință din acest punct de vedere, accese pietonale și auto și cel mai important, locuri de parcare atât de necesare clienților, pe scurt *civilizație urbană*.

B. Dimensionarea sediilor B.R.D. este generată de schema funcțională a unității sucursale sau agenție cu respectarea cerințelor impuse de autoritățile administrației locale în privința regimului de înălțime, aliniere cornișă, retrageri etc. La Cluj, de exemplu, domnul primar Gheorghe Funar ne-a „obligat” la peste 50 m înălțime și eu personal mi mulțumesc pentru asta.

C. Setul de finisaje interioare și exterioare alese de B.R.D. pentru a-și construi propria imagine ilustrează grija pentru reușita celui mai delicat act de echilibrare arhitectural, un sediu bancar fiind prin definiție obiectul situat în zona de conflict a intereselor primordiale opuse, acela de a economisi și acela de a investi.

Un sediu bancar trebuie să arate suficient de sigur astfel încât să-și convingă clienții că banca lor este prosperă și de succes, dar nu trebuie să arate atât de blindat încât să-și îndepărteze clienții și nici atât de ostentativ opulent încât să lase impresia că banii investitorilor clienți se află pe mâini ușuratic, amenințați de risc.

Un nou sediu de bancă trebuie să se antuneze lumii suficient de puternic pentru a atrage noi clienți și suficient de atractiv și „uman” pentru a-i păstra și a-i face să se gândească cu plăcere că merg „la Bancă” în ziua respectivă.

Rezultatul echilibrării acestor tendințe contrarii a condus la sintetizarea unei specifice game de mijloace arhitecturale utilizate atât în Europa de Vest precum și în Statele Unite ale Americii sau Marea Britanie, concretizate în plăcări cu piatră la fațade, precum și suprafețe vitrate de pereți cortină în special pentru clădirile înalte, expresie a tehnologiei de înaltă performanță.

Astfel pentru sediile B.R.D. a fost utilizată, în mod diferențiat, în funcție de importanța și mărimea sectorului, următoarea gamă de finisaje interioare și exterioare:

- pereți cortină pentru clădirile importante și cele înalte în special din profile de aluminiu cu întreruperea punții termice și geam termpoan, soluție tradițională în țările dezvoltate, ce asigură confort termic interior, economie de energie, ușurință în execuție datorită montajului uscat fără procedee umede, garanție privind comportarea în timp atât la factorii de uzură normali cât și în cazul seismelor;

- vitrine din profile de aluminiu și geam termpoan antifracție în zona parterului;

- plăcări la fațade și holuri de public cu materiale naturale precum granitul sau marmura în cazul sediilor importante și cu materiale recompușe din pulberi de granit la unitățile mai mici, acestea asigurând pe lângă o ținută reprezentativă și o comportare foarte bună în timp;

- la interioare s-au folosit pentru zonele de birouri pardoseli din mochetă rezistentă la uzură, plafoane false casetate din fibră minerală, zugrăveli lavabile superioare, pereți din rigips sau PVC și sticlă sau aluminiu și sticlă.

D. Dotarea cu mobilier, echipamente și instalații a urmărit asigurarea ergonomice la locul de muncă și creșterea eficienței și securității activității bancare atât sub aspectul protecției mecano-fizice și electronice a personalului și valorilor administrate de bancă, cât și sub aspectul protejării informației și nu în ultimul rând al clienților.

Sunt de menționat:

- dotarea tuturor sediilor noi sau modernizate cu mobilier specific activității de ghiseu, activității de birou a salariaților, cu sau fără primire clienți, precum și activității de conducere, soluțiile adoptate fiind într-o primă etapă importul de la producători specializați tinzând în prezent către asigurarea acestora din producția internă a firmelor ce și-au adaptat activitatea cerințelor specifice activității bancare;

- realizarea de instalații antifracție și anticendiu impuse de reglementările emise de B.N.R., I.G.P., și Comandamentul Trupelor de Pompieri;

- dotarea cu echipamente IT și rețea voce-date pentru asigurarea unui flux rapid al informațiilor;

- pregătirea realizării sistemului de carduri în semestrul al doilea al anului 1999 cu o rețea de 100 de bancomate și 200 de POS-uri.

Un aspect specific al contextului urban după 1990 a fost cel marcat de întreruperea într-o fază

intermediară a execuției unor proiecte ample de sistematizare urbană, atât în București cât și în multe din orașele din țară, având drept consecință prezența a numeroase structuri de blocuri de locuințe cu spații comerciale la parter sau parter și mezanin rămase neterminate.

B.R.D. și-a orientat, alături de celelalte bănci, interesul pentru preluarea în proprietate și finalizarea lucrărilor cu amenajarea de sedii proprii și în anumite cazuri a unor tronsoane de locuințe, participând în acest fel la efortul conjugat din partea investitorilor și administrației publice locale de restructurare și reabilitare urbană a unor zone destructurate prin sistarea activității de șantier după 1990. Aceasta a făcut ca în unele zone urbane să fim „captivii” unui ambient „comunist” și acesta neterminat și dezolant.

Spațiile preluate în structuri de bloc existente pentru a fi amenajate ca sedii de bancă pe lângă constrângerile de ordin structural, ce au solicitat maximum de abilitate din partea arhitecților

proiectanți pentru rezolvarea fluxurilor, banca fiind nevoită să accepte anumite concesii față de rezolvarea funcțională ideală, mai au o serie de dezavantaje legate de traversarea instalațiilor din zona de locuințe prin spațiul băncii, precum și de conflictul de interese ce apare în unele situații în legătură cu amplasarea anumitor echipamente, utilaje la nivelul fațadei sau terasei, de exemplu zgomotul echipamentelor de răcire amplasate pe terase sau la nivelul parapetului etajului I acceptat prin norme tehnice, dar neacceptat de locatari etc.

Cunoscând aceste dezavantaje, interesul băncii a fost orientat în toate situațiile unde acest lucru a fost posibil pentru construirea de sedii proprii în clădiri independente, proiectate anume pentru a răspunde cerințelor funcționalității bancare.

Bogdan BALTAZAR,
președintele Consiliului de Administrație
al Băncii Române pentru Dezvoltare,
Petre BUNESCU, director general adjunct

Banc Post, o bancă implicată în realitatea românească

Se împlinesc 10 ani de când opțiunea unanimă de a reveni la o economie liberă și normală s-a transformat în realitate. Trecerea la economia de piață a implicat reluarea tradițiilor interbelice în domeniul reformei bancare și dezvoltarea în actualele condiții a unui sistem bancar flexibil și eficient. Legislația bancară a fost aliniată normelor internaționale în domeniu, reluându-se firul valoroasei experiențe de profesionalism și echilibru ale societăților bancare românești din prima jumătate a acestui secol.

Constituită ca bancă universală, comercială și de economii, având capital integral de stat, Banc Post s-a înscris încă de la crearea sa, cu 8 ani în urmă, în noua concepție privind activitatea bancară din țara noastră. Climat economic al perioadei de tranziție a determinat abordarea unei strategii sobre și lucide, care a urmărit și urmărește încurajarea sectorului productiv particular și de stat, sprijinirea producției pentru export, crearea tuturor premiselor pentru păstrarea încrederii deponenților, ceea ce a permis consolidarea situației financiare a băncii.

Atragerea și susținerea agenților economici mici și mijlocii privați s-a materializat prin acordarea ajutorului, atât în etapa constituirii cât și în derularea activității economice. Despre aceeași atenție preocupare se poate vorbi și în protejarea economiilor populației, în condițiile economice nu tocmai favorabile, inerente acestei perioade.

Banc Post s-a autointitulat de la început „o bancă a tuturor” din punct de vedere al accesibilității și atractivității produselor oferite, deviză ce trebuie onorată în continuare, în condițiile în care dimensiunile noțiunii de „bancă a tuturor” cresc de la an la an.

Astfel, pentru atragerea populației, instrumentele de economisire pe care banca noastră le-a emis și dezvoltat ulterior prezintă avantajul că atât deschiderea lor cât și depunerile ori restituirile viitoare se pot efectua la orice unitate teritorială a băncii, precum și la orice oficiu poștal din țară, inclusiv în mediul rural, dobânzile bonificate permîind protejarea acestor economii.

În același timp, procurarea de bunuri de folosință îndelungată de către persoanele fizice a făcut obiectul unei preocupări constante, care s-a materializat în încheierea de Convenții pentru plata în rate a articolelor achiziționate.

Totodată, începând cu anul 1997 și continuând cu 1998 și 1999, Banc Post a gestionat activitatea pe linia de finanțare din fondul de șomaj alocat de Agenția Națională de Ocupare și Formare Profesională acordată întreprinderilor mici și mijlocii, al căror număr de angajați să nu depășească 200 de persoane, cu o cifră de afaceri

anuală mai mică de 20 mld. lei și care să desfășoare activitate de producție.

Adresată întreprinderilor mici și mijlocii cu activitate preponderent productivă, cu perspective de dezvoltare și capacitate de rambursare, linia de finanțare din ajutorul de șomaj își propune crearea de noi locuri de muncă pentru șomeri.

Un alt aspect al implicării Banc Post în revigorarea sectoarelor tradiționale ale economiei este Convenția încheiată la începutul lunii iulie cu Autoritatea Națională pentru Turism. Unitățile teritoriale ale băncii vor acorda credite pentru promovarea și dezvoltarea turismului rural, în limita sumei de 10 mld. lei. Astfel Banc Post este gestionarul riscului acordării și recuperării acestor credite, dovedind o dată în plus seriozitatea de care dă dovadă în întreg procesul de creditare.

Pe linia sprijinirii unui sector important al economiei naționale, Banc Post a încheiat în luna octombrie a anului curent o Convenție cu Ministerul Agriculturii și Alimentației, care prevede alocarea sumei de 30 mld. lei din fondul constituit, potrivit Legii nr. 165/1998, producătorilor agricoli, pentru finanțarea cheltuielilor aferente lucrărilor specifice.

Toate acestea evidențiază implicarea Banc Post în programele de susținere economică, inițiate de Guvernul României, implicare care se dovedește a fi benefică, având în vedere caracterul tradițional al ramurilor economice, vizate a fi prioritare.

Situația comparativă atât a numărului de clienți, cât și a numărului de conturi deschise, deopotrivă persoanelor juridice și fizice, arată evoluția pozitivă înregistrată în perioada 30.09.1998 - 30.09.1999. Numărul total de clienți a fost de aproape 640 000, ceea ce a corespuns unui ritm de creștere de 29,7%. Corespunzător acestui număr de clienți, au fost deschise un număr de 2.467 000 conturi, care indică un ritm de creștere de 92,7%.

Realizările de până acum justifică aprecierile făcute de organisme de specialitate. Banc Post a devenit într-un termen relativ scurt o bancă recunoscută pentru dinamismul, stabilitatea și eficiența sa, rezultatele financiare obținute permițându-i să dispună de noi resurse pe care să le pună la dispoziția clienților săi.

O atenție deosebită s-a acordat și promovării noi de servicii bancare - efectuarea de operațiuni de leasing, gestiunea de portofoliu clienți, lansarea de cecuri de călătorie, în lei și valută, cărți de debit urmate în scurt timp de cărți de credit, realizarea de investiții privind extinderea gradului de automatizare în prelucrarea datelor, până la nivelul celor mai mici puncte de vânzare în teritoriu, creșterea tranzacțiilor și extinderea serviciilor bancare pe plan internațional, stabilirea de noi relații de corespondență cu bănci din străinătate pentru realizarea de operațiuni cu acestea și

adaptarea la standardele internaționale, precum și aderarea la sistemele VISA INTERNATIONAL, EUROPAY, SWIFT, EUROGIRO, Western Union.

Având în vedere specificul său, Banc Post este membră a Convenției pentru Servicii Financiare Poștale Europene, iar ca o reflectare a unui important sector din activitatea sa, membră a Institutului Internațional al Băncilor de Economii și a Asociației Europene de Management și Marketing (EFMA).

Anul 1999 a constituit un punct de inflexiune al derulării perioadei de tranziție a economiei românești: Concomitent cu demararea și dezvoltarea activității de privatizare a societăților comerciale cu capital de stat, s-a declanșat privatizarea societăților bancare cu capital integral de stat, în care Banc Post a fost a doua bancă ce a atras investitori străini privați.

Cu începere din data de 2 aprilie 1999, General Electric Capital Corporation, Societatea de investiții financiare a General Electric, și Banco Portugues de Investimento au preluat 35%, respectiv 10%, din acțiunile deținute la această bancă de către Fondul Proprietății de Stat.

Având acționar principal renumitul concern american, Banc Post a intrat în marea familie General Electric, ca societate bancară afiliată General Electric Capital.

Suntem conștienți că actualul statut al Banc Post se va reflecta în noua sa emblemă, imaginii de marcă a băncii, deja consacrată pe piața bancară românească, adăugându-i-se aceea a unei companii internaționale cu o mare concentrare de capital și cu o experiență de afaceri de peste 110 ani.

Alături de Banca Română pentru Dezvoltare, care a devenit membră a puternicului grup financiar francez Société Générale, Banc Post devine astfel a doua bancă românească prin care concerne financiare internaționale puternice își fac apariția pe piața românească de profil. Schimbările despre care aminteam anterior vor determina un dinamism accentuat în evoluția produselor pe piața bancară românească.

Rămânând credincioși principiului fundamental de satisfacere a cererilor clienților săi, de a crea servicii și produse viabile, adaptate pieței românești, nu putem rămâne indiferenți la tendința de integrare europeană. Aderarea la Uniunea Europeană este un deziderat, ce își găsește aplicabilitatea în ansamblul de pârghii economice și politici financiare, un proces inevitabil de urmat în accepțiunea unei țări europene. Adaptarea legislativă, determinarea exactă a obiectivelor, cât și adoptarea căilor de urmat sunt direcții unice. „Gândește global și acționează local”, este sloganul care definește cel mai bine acest lucru.

Structurarea pe trei elemente distincte a mediului economic, adaptarea sistemului de

producție, în primul rând, internaționalizarea produselor, în al doilea rând, și internaționalizarea piețelor, în al treilea rând, determină procese de concurență deosebit de puternice, ce coexistă ca urmare a omogenizării criteriilor de alegere a produselor de către clienți. Intervenția societăților financiare, respectiv a băncilor comerciale, în sprijinirea agenților economici va trebui astfel croită încât să poată răspunde noilor solicitări.

Banca București - simbioză între tradiție arhitecturală și tehnologia informației

Ne-am pus deseori întrebarea de ce sedilele băncilor - centrale și comerciale - arată atât de impozant, de ce băncile investesc atât în sedile lor? Un posibil răspuns poate fi acela că, prin aceasta, băncile încearcă să-și etaleze tradiția și forța financiară într-un mod foarte natural, dar cu un impact deosebit la publicul larg. Bineînțeles că mărimea unui sediu de bancă nu este suficientă pentru a trage concluzii despre bonitatea unei bănci, dar vine să completeze o imagine mult mai realistă care poate fi dată numai de situația financiară în strânsă corelație cu calitatea și operativitatea serviciilor oferite.

Prin urmare, înfișurarea sediului unei bănci face parte din ansamblul de metode și mijloace prin care băncile încearcă să-și atragă clienții și să le insuflă încrederea necesară.

Înființată în anul 1994 din inițiativa Grupului financiar Alpha din Grecia și cu participarea Băncii Europene pentru Reconstrucție și Dezvoltare, Banca București este un exemplu de îmbinare a tradiției și modernismului în ceea ce privește arhitectura celor 10 sedii.

Sediul central aflat în București, în Piața Gheorghe Cantacuzino nr. 6, deci în zona centrală a orașului, ca de altfel și sediile sucursalelor din Cluj-Napoca și Arad, fac parte din categoria monumentelor arhitectonice construite în România sfârșitului de secol al XIX-lea. Pe de altă parte, arhitectura sediilor sucursalelor din București (Libertății și Unirii) precum și a celorlalte sucursale din țară (Constanța, Timișoara, Iași, Sibiu, Baia Mare) se înscrie în tendințele arhitectonice moderne cu utilizarea unor materiale de construcție valoroase, cum ar fi granitul roșu sau marmura.

Este evident că pentru darea în folosință a sediilor sale, Banca București a făcut eforturi financiare susținute. Cu toate acestea nu au fost neglijate deloc investițiile în tehnologia informației și resursele umane care reprezintă practic elemente

Martori și totodată actori ai acestor perioade de tranziție, integrarea în ritmul de dezvoltare global va face ca strategiile să conțină componente menite să facă aptă banca de a răspunde prompt și eficient cerințelor economice ale viitoarei etape pe care România cu siguranță o va parcurge, în integrarea economică europeană și mondială.

Elena PETCULESCU,
președinta Banc Post

vitale pentru funcționalitatea și profitabilitatea băncii. Cheltuiind aproximativ 4 milioane de dolari S.U.A., care reprezintă o cincime din capitalul său social, pentru achiziționarea celor mai moderne și performante produse hardware, software și de telecomunicații utilizate în domeniul băncar, Banca București a demonstrat că are o viziune clară asupra direcției în care dorește să evolueze: prestarea unor servicii bancare de calitate.

Voi încerca în continuare să aduc câteva argumente referitoare la eficiența investițiilor făcute de Banca București în tehnologia informațiilor.

Dispunând încă de la înființare de o platformă tehnică și sistem informatic și de telecomunicații corespunzătoare, Banca București a putut pune în practică imediat decizia strategică de a fi prima bancă cu capital integral străin, cu prezență în cele mai importante orașe ale țării.

Pe de-o parte, promptitudinea cu care se obțin informațiile, facilitatea de lucru în timp real, precum și acuratețea acestora au contribuit esențial la atingerea unor niveluri calitative, competitive în ceea ce privește serviciile oferite clienților, iar pe de altă parte la fundamentarea procesului decizional operativ și strategic, atât de important într-o bancă, dar mai ales în condițiile volatilității mediului economiei românești din ultimul deceniu.

Bineînțeles că pot exista păreri conform cărora justificările de mai sus sunt generalități și nu pot fi comensurate efectele. De aceea voi aduce în discuție un alt element privind eficiența investițiilor în tehnologia informațiilor și care este, de data aceasta, o concluzie la care a ajuns Chase Manhattan Bank, banca prin care Banca București derulează în nume propriu sau al clienților toate tranzacțiile în dolari S.U.A. și EURO. Concluzia este că Banca București este una dintre cele mai bune bănci din lume în ceea ce privește calitatea și acuratețea ordinelor de plată (mesajelor

S.W.I.F.T.) transmise, acestea putând fi prelucrate automat de către Chase Manhattan Bank fără nici o intervenție umană (Straight Through Processing – S.T.P.) în proporție de 99,2%. Recent S.W.I.F.T. (societate mondială pentru telecomunicații financiare interbancare) la care sunt membre peste 6 500 de bănci, publică un studiu din care reieșea clar că numai cca 60% din mesajele transmise prin rețea îndeplinesc condiția S.T.P. După cum se știe pentru mesajele care nu îndeplinesc condiția S.T.P., băncile aplică tarife foarte mari care reprezintă de fapt costul reparării manuale a acestora.

Am putea continua prin a spune că sistemul informatic al Băncii București, cel care în fapt asigură generarea automată a mesajelor S.W.I.F.T. transmise are și capacitatea de a prelucra automat mesajele recepționate care îndeplinesc condiția S.T.P.

Să încercăm o enumerare a principalelor avantaje ale băncii datorită performanțelor tehnice exemplificate mai sus:

- ⇒ costuri reduse pentru operațiunile inițiate, respectiv recepționate;
- ⇒ acuratețea informațiilor, respectiv fundamentarea corectă a deciziilor;
- ⇒ forța de muncă redusă;

⇒ prestigiu internațional și național.

Nu vreau însă să fie trecut cu vederea un element determinant pentru performanțele Băncii București, și anume calitatea profesională, entuziasmul și devotamentul oamenilor.

Ce ne rezervă oare viitorul în domeniul bancar?

Tendința pare a fi conturată deja: tehnologia va înlocui din ce în ce mai mult munca de rutină și multe operațiuni bancare vor fi efectuate numai de automate.

Ne întrebăm totuși: vom asista oare vreodată la preluarea de către mașini a unor activități complexe precum: creditarea, relațiile de corespondent, operațiunile documentare sau de arbitraj? Răspunsul meu este categoric NU. Și cred că cel puțin pentru activitățile de mai sus, băncile vor continua să se bazeze în continuare pe judecata umană chiar dacă tehnologia va avea un rol determinant în fundamentarea deciziilor.

Prin urmare, consider că în viitor vom asista la o reducere substanțială a spațiilor cu destinație bancară, dar tradiția sediilor impunătoare va fi păstrată.

Radu Grațian GHETEĂ,
prim-vicepreședinte al Băncii București

ABN AMRO Bank România cetățean instituțional de prestigiu în perioada tranziției și restructurării

Istoria băncii ABN AMRO în Olanda este legată de evoluția economică, socială și chiar politică a Regatului în ultimii 175 de ani. Orice referire la teritoriul economic al Olandei trebuie să țină cont de limitele geografice extrem de puțin generoase ale țării, iar orice referire la mediul economic trebuie să țină cont de spiritul acestui popor; mereu în căutare de spațiu, mereu în căutare de piețe, deschis pentru colaborare și cu un respect desăvârșit pentru muncă, rezultate și calitate.

Istoria băncii ABN AMRO în România este marcată de schimbarea structurală a mediului politic și economic din țara noastră. Însăși venirea băncii pe piața românească la patru ani după

Revoluție ilustrează conservatorismul, prudența, dar și responsabilitatea băncii. Nu este un secret faptul că deciziile în bancă se iau după profunde analize și, odată luate, sunt duse întotdeauna la bun sfârșit. Intrată pe o piață nouă, ABN AMRO își impune principiile, stilul, cultura, axate pe cele patru valori fundamentale:

**INTEGRITATE
SPIRIT DE ECHIPĂ
RESPECT
PROFESIONALISM**

Este un lucru demn de remarcat faptul că odată deschisă o piață, ABN AMRO rămâne un adevărat

cetățean al acelei țări, în care se dezvoltă ca o entitate bancară menită să genereze efect economic, stabilitate, respect pentru legi și pentru concurență, prin efortul conjugat al unor echipe mixte, formate din personal local și din expatriți, uniți într-un spirit comun, pe fondul unei pregătiri profesionale permanente.

Momentul intrării Băncii ABN AMRO în România, ca unitate bancară operativă, pe data de 1 noiembrie 1995, este caracterizat printr-o relativă stabilizare a cadrului legislației economice și bancar, printr-o deschidere a pieței bancare românești pentru mari bănci străine și nu în ultimul rând prin evoluții spectaculoase privind piața monetară și piața valutară.

În mod frecvent, când se vorbește despre ABN AMRO, se alătură sintagma BANCA GLOBALĂ. În viața băncii aceasta are semnificații deosebite, determinate de diversitatea de produse, servicii și tehnici bancare utilizate și nu în ultimul rând de globalitatea rețelei noastre de sucursale, răspândite în toate continentele.

Domeniul profesional acoperit de cei peste 100 000 specialiști ABN AMRO este greu de imaginat, începând de la activități bancare tradiționale, cum sunt cele destinate populației, și până la produse sofisticate de plasamente private, sindicalizări structurate, studii strategice, consultanțe în vederea privatizării, finanțări proiecte etc. ... Să menționăm în acest context un lucru de prestigiu, care dă totdeauna adevărată dimensiune a unei bănci: faptul că banca este apreciată a fi pe locul 4 în Europa și pe locul 8 în lume.

ABN AMRO Bank România

15 nov. 1995 - 15 nov. 1999

Banca a început activitatea ca bancă comercială având doar 27 salariați și un portofoliu de clienți care se limita la o serie de mari companii multinaționale prezente în România.

Astăzi, sub sigla ABN AMRO, se găsește două entități juridice, băncii comerciale adăugându-i-se banca de investiții.

Echipa ABN AMRO a crescut permanent, odată cu portofoliul de clienți, și astăzi peste două sute de specialiști români alături de colegii lor din Olanda, Canada, Anglia, Polonia, S.U.A. și Pakistan contribuie la o mai bună servire a partenerilor noștri cu produse bancare de cea mai bună calitate.

Prezenți inițial în București, avem astăzi o rețea de sucursale în creștere, alcătuită din Timișoara, Cluj, Brașov, Constanța, Ploiești și în pregătire Sibiu, Pitești și Arad.

Cu siguranță, extinderea teritorială nu se va opri aici; prin studii de piață și eforturi de marketing suntem, în permanent contact cu evoluția economiei românești și vom fi mereu gata să răspundem cerințelor de ordin bancar ale partenerilor din România sau ale viitorilor investitori străini.

Prin activitatea desfășurată, ABN AMRO a adus în România noi elemente de cultură bancară,

caracteristicile sistemelor bancare din țările cele mai dezvoltate. Banca electronică, administrarea de disponibilități bancare, operațiuni de trezorerie pe termen scurt pentru depozitele în lei, departamentul de operațiuni internaționale pentru tranzacții aferente societăților cu dimensiune medie sunt doar câteva dintre acestea.

Dacă ar trebui să facem astăzi un bilanț al realizărilor noastre, nu am putea omite creditele acordate către TAROM, CONEL, PETROM, ROMTELECOM, SANEX, SIDEX sau participări în credite sindicalizate și CLUB DEALS, alături de prestigioase bănci internaționale, rezidente sau nu în ROMÂNIA. Să nu uităm că fiecare utilizator al rețelei CONNEX ar trebui să aprecieze că acest serviciu s-a putut dezvolta în România și datorită unui efort excepțional al Băncii ABN AMRO.

Este un titlu de onoare pentru noi să amintim că ABN AMRO a câștigat contracte de consultanță pentru privatizarea PETROM, Regia Tutunului Românesc, Banc Post și a acționat în calitate de consultant și broker pentru La Farge Romcim.

Pentru toate acestea, dar în mod deosebit performanțele înregistrate, pentru dinamica instituției și pentru profesionalismul echipei de tehnicieni de la București, ABN AMRO Bank România a fost recompensată cu următoarele premii:

- Cea mai bună bancă internațională din România 1998 și 1999 (Central European Mag)
- Cea mai bună bancă a deceniului (Central European Tenth Anniversary)

- Cel mai bun bancher 1998 Piața financiară
- Cel mai bun bancher străin Nine O'Clock

ABN AMRO Bank România

Cetățean instituțional

Deși nu este un secret al organizației noastre, am dorit să tratăm mereu cu discreție ceea ce ABN AMRO a făcut pentru comunitatea românească în alte planuri decât cel bancar.

Acțiunile de sponsorizare generoasă, de susținere a unor valori remarcabile ale poporului român nu au lipsit niciodată și poate este momentul să menționăm câteva.

- Am finanțat renovarea unor case în care locuiesc peste 100 de bătrâni.

- Am finanțat diverse fundații locale din Cluj, Ploiești, București etc.

- Am sponsorizat participarea României la Festivalul folcloric din acest an de la Washington DC.

- Am sponsorizat renovarea Casei de Copii nr. 1 București.

- Au fost făcute donații frecvente unor fundații destinate ajutorării copiilor abandonati.

Din sentimente de apreciere deosebită pentru valorile speciale ale poporului român, ABN AMRO România a sponsorizat:

- activitatea celei mai bune atlete din lume, GABRIELA SZABO

– expediția în Himalaya (Dhaulagiri) a celui mai celebru alpinist român al tuturor timpurilor, **TICU LĂCĂTUȘU**

– lansarea unui CD, aparținând marelui **Johnny Răducanu**.

Fidelă filosofiei sale de integrare a structurilor naționale în comunitatea internațională și de a contribui la aducerea în România a unor valori culturale internaționale, **ABN AMRO România** a sponsorizat:

– invitarea în România a dirijorului **Roberto Abado**

– o expoziție de pictură organizată la Târgu Mureș

– Expoziția de pictură **Salvador Dali** la Muzeul Național de Artă

– Zilele olandeze

– Conferința internațională **Energia Caspică** spre Europa.

Noi, echipa **ABN AMRO Bank România**, suntem o componentă activă a sistemului bancar din România și prin tot ceea ce facem, în plan profesional, cultural și social, sperăm să contribuim la o corectă evoluție a țării, la crearea unui mediu economic sănătos și dinamic, în care respectul pentru lege să fie desăvârșit.

Marinel BURDUJA,
vicepreședinte **ABN AMRO Bank**

Frankfurt Bukarest Bank AG Frankfurt am Main (scurtă prezentare)

Frankfurt Bukarest Bank AG și-a început activitatea în aprilie 1977, în baza Convenției încheiate între membrii fondatori, Banca Română de Comerț Exterior (B.R.C.E.) din București, **DG BANK Deutsche Genossenschaftsbank, Berliner Handels- und Frankfurter Bank (BHF)**, ambele din Frankfurt pe Main, și Banca Franco-Română (BFR) din Paris.

De la înființare și până în prezent este membră a Asociației Băncilor Populare și Raiffeisen (BVR) Bonn și a Fondului de Garantare aferent.

Frankfurt Bukarest Bank este o societate pe acțiuni de drept german cu sediul la Frankfurt pe Main.

Înființarea ei se înscrie în seria evenimentelor de importanță deosebită ce au avut loc în cadrul evoluției ascendente a relațiilor economice și în alte domenii de interes reciproc, dintre România și Germania, după al doilea război mondial.

După ce, la 31 ianuarie 1967, România a fost prima dintre toate țările socialiste care a stabilit relații diplomatice cu Republica Federală a Germaniei, comerțul exterior dintre cele două țări, ca și alte forme de colaborare pe multiple planuri, au cunoscut o și mai mare dezvoltare.

În cadrul evoluțiilor de ansamblu la care ne-am referit pe scurt, înființarea băncii **Frankfurt Bukarest Bank AG** devenise posibilă și mai ales necesară.

De-a lungul a peste două decenii de activitate în calitate de bancă germană universală, a adus o contribuție însemnată în consolidarea și dezvoltarea relațiilor economice dintre Germania și România.

Politica sa de afaceri a pus în centrul preocupărilor, ca obiective majore: derularea și finanțarea unei ponderi însemnate a comerțului româno-german, ca activitate de bază; derularea de operațiuni financiar-bancare pe terțe țări, ca activitate complementară; asigurarea de servicii specifice unei bănci comerciale moderne ce acționează în condiții de selectivitate. Poziționarea **Frankfurt Bukarest Bank AG** pe piața produselor și serviciilor bancare este determinată de experiența specifică acumulată în operarea pe segmentul de relații economico-financiare româno-germane. **FBF** beneficiază de un renume recunoscut, atât în mediul bancar german, cât și european, ca urmare a expertizei înșușite, în conceperea și derularea tranzacțiilor de comerț exterior.

Pe piața românească **FBF** are imaginea unei bănci germane solide, care, de-a lungul celor peste 20 de ani de activitate, a dovedit profesionalism, seriozitate și eficiență în întreaga gamă de servicii acordate clienților săi.

FBF AG acționează simultan atât pe piața germană, prin sediul central din Frankfurt, cât și pe piața românească, prin sucursala din București, începând din anul 1980 și prin Agenția bancară din Sibiu, cu începere din februarie 1998.

Acest mod de lucru se bucură de aprecierea clienților băncii. El face posibilă acoperirea mai bună a circuitului mărfurilor și serviciilor în cadrul tranzacțiilor generate de relațiile economice internaționale, precum și atragerea de noi clienți.

Esența strategiei de afaceri a băncii constă în a opera pe segmentul de piață definit de relațiile

comerciale româno-germane cu o ofertă bine structurată de produse financiar-bancare, adaptată la cerințele individuale ale clientelei băncii.

Succesul acestei strategii este demonstrat de ponderea volumului de afaceri derulat prin FBB AG, care s-a situat constant în toți anii de activitate la peste 30% din totalul comerțului exterior româno-german.

Categoriile de clienți avute în vedere în cadrul politicii de afaceri a băncii sunt, în principal, următoarele: în Germania:

bănci germane și străine; bănci tradițional angajate în montaje financiare pe piața central și est-europeană; bănci cu capital mixt, societăți de forfetare;

clientela nebancaară, persoane juridice: firme germane cu afaceri pe piața românească; firme românești cu afaceri pe piața germană; firme mixte româno-germane; clienți ai acționarilor germani; societăți de barter și operațiuni de compensare.

În România:

bănci românești de stat și private; bănci străine în România; societăți de forfetare;

clientela nebancaară, persoane juridice; societăți de comerț exterior; firme românești cu activitate de export; subsidiare ale firmelor germane; societăți mixte româno-germane; clienți ai acționarilor români cu activitate de export pe Germania; firme internaționale cu operațiuni în România.

În țările:

bănci cu capital mixt, bănci angajate în sindicalizări pe Europa Centrală și de Est; societăți de forfetare;

clientela nebancaară, persoane juridice: firme internaționale importante, active în comerțul internațional cu operațiuni complexe, care necesită

asistență de înaltă calificare și experiență de specialitate.

Clienții băncii Fankfurt Bukarest Bank AG pot beneficia de o gamă largă de servicii, dintre care menționăm:

Operațiuni documentare externe: deschideri, confirmări și derulări de acreditive; incassouri documentare; garanții; servicii de ordin de plată;

Operațiuni de finanțare a comerțului exterior: finanțări externe pentru clienți cu activitate de comerț exterior; prefinanțări și finanțări de intermediere; asistență bancară în derularea altor tipuri de operațiuni decât cele menționate; forfetări;

Operațiuni de creditare: acordarea de credite pe termen scurt și mediu, inclusiv credite KfW și cu garanții HERMES; credite furnizor și credite cumpărător;

Operațiuni de arbitraj: depozite de până la 12 luni cu bănci și firme; operațiuni de forex la vedere și termen din dispoziția clientelei.

Pe lângă produsele și serviciile arătate mai sus, clienții băncii și oamenii de afaceri interesați în relațiile româno-germane au beneficiat și vor putea beneficia și în viitor de consultații de natură să conducă la o mai bună fundamentare a afacerilor, care fac, sau ar putea face, obiectul colaborării cu Fankfurt Bukarest Bank AG.

Prin investițiile făcute în ultimii ani, Fankfurt Bukarest Bank AG este pregătită pe deplin să-și continue activitatea la nivelul standardelor internaționale.

Așa numitul Y2K s-a aflat printre preocupările de bază ale băncii și adaptarea sistemelor computerizate, asigură funcționarea normală la trecerea în anul 2 000.

Nicolae JANTEA,
director, Fankfurt Bukarest Bank AG

International Commercial Black Sea Bank (România) - confirmarea unei tradiții

Invocarea tradiției și istoriei civilizației bancare românești este necesară astăzi, când societatea românească se află în plin proces de reconversie multiplă a tuturor structurilor și compartimentelor sale economice, sociale, politice și culturale. Sistemul financiar-bancar românesc traversează o complexă evoluție instituțională, menită să-i confere calități specifice unui sistem eficient și pe deplin ancorat la realitățile mediului economic în care acesta își desfășoară activitatea.

Înstituția creditului, ce reprezintă fundamentul întregului sistem bancar, este chemată astăzi mai

mult ca oricând să își asume un rol de prim rang în revitalizarea economiei românești.

Recursul la istoria bancară, la experiența și faptele predecesorilor noștri la evenimentele pozitive și negative ce au creat civilizația bancară românească ne este util, de asemenea, fiindcă astăzi sistemul financiar-bancar încearcă să-și găsească cele mai adecvate soluții pentru normalizarea și modernizarea sa rapidă. Cunoașterea evoluției istorice nu este un simplu exercițiu intelectual sau contemplativ, ci devine unul de cultură economică intrinsecă al bancherului, deoarece în esența practicii financiar-

bancare coordonate ale au rămas aceleași: risc, încredere, profit etc.

Maniera și arta în stilul de afaceri al bancherilor ce au activat în civilizația economică românească pot să reprezinte astăzi prețioase modele în pedagogia însușirii afacerilor și tehnicilor financiar-bancare, comerciale și industriale. Iată de ce, alături de celelalte scopuri generoase ale acestui simpozion anual organizat de Banca Națională a României, Fundația Culturală Magazin Istoric și Asociația Română a Băncilor, evocarea civilizației bancare românești devine o cerință de a ne înțelege și cunoaște pe noi înșine și de ce nu, de a prevedea viitorul prin oglinda trecutului și a prezentului.

Ca reprezentant al unei bănci al cărei capital social este definit în întregime de către o bancă elenă, Commercial Bank of Greece, voi face un mic excurs istoric prin simbioza relațiilor eleno-române de-a lungul timpului.

Geneza relațiilor comerciale și financiare ale grecilor cu civilizațiile din spațiul balcanic coboară până la pragurile Antichității, când comercianții greci au înființat primele așezări economice pe malurile Mării Negre, devenind în scurt timp adevărate centre de schimb comercial local și regional. Comercianții prin excelență, cărăuși ai mărilor prin structură și finanțști prin completare, grecii au devenit promotori ai dezvoltării economice și intensificării schimbului de produse în spațiul civilizației românești și balcanice. Permanența grecilor în societatea românească este vizibilă în tot cursul Evului Mediu atât prin importanța volumului afacerilor desfășurate de aceștia și a intervenției în mediul economic, dar și din completarea acestor activități prin participarea la viața politică, socială, culturală și religioasă a țărilor românești, determinând ca, în final, o mare parte a oamenilor de afaceri greci să rămână definitiv aici și să se integreze spațiului și civilizației românești.

Zorii modernizării și înnoirii îi găsește pe grecii din Principate și din spațiul balcanic pregătiți să contribuie la evoluția spre capitalism a economiei românești. De la negustori și comercianți, breslași și zarafi, cămătari și bancheri, agricultori și industriași, aceștia au aruncat din prisosință fermentii schimbărilor instituționale și ai progresului economic. Secolul al XIX-lea este revelatoriu pentru cunoașterea simbiozei eleno-române. Două popoare unite prin credință și suferință națională, cu aspirații mărețe spre independență, au lucrat și s-au sprijinit reciproc spre împlinirea idealurilor naționale. Liberalizarea comerțului dunărean în deceniul al treilea al secolului al XIX-lea determina dezvoltarea comunității grecești la Brăila și Galați, Iași și București, adevărate focare de cultură economică, de afaceri grecești, ce au oferit elitei economice românești reprezentanți de seamă, atât teoreticieni ai schimburilor și finanțelor capitaliste, dar, mai ales, practicieni desăvârșiți. De la comercianți și bancheri, la industriași și agricultori, istoria economică românească este generoasă cu numele și activitatea grecilor ce au contribuit la dezvoltarea economiei

moderne a României. Putem menționa pe economistul de formație liberală Nicolae Sutu, autorul proiectelor bancare „Bancul de amortizație” 1834, „Banca Moldovei din Galați” 1834, „Casa ipotecară” 1833-1834; Dumitru Polizachi, socotit cel de-al doilea mare bancher din București la sfârșitul deceniului al cincilea, grupul de bancheri din București, Dionisie S. Rodocanachi, Menelas Ghermani, Petre Christu, Achille Zerlendi, ce propun înființarea Băncii de emisiune, Banca Națională a României; ministrii de Finanțe din timpul principelui și regelui Carol I, Petre Mavrogheni și Menelas Ghermani; guvernatorul Băncii Naționale a României, Mihail Sutu (1899-1904).

Demn de menționat este faptul că civilizației bancare românești i s-a oferit de către comunitatea greacă una dintre puținele dinastii de bancheri din sistemul bancar românesc – cea a Crissovelonilor – care au activat în peisajul economic românesc peste o sută de ani (1830-1948, 4 generații) a căror reputație a rămas neștirbită în ciuda tuturor evenimentelor prin care a trecut economia românească în cursul acestui timp. Longevitatea afacerilor bancherilor Crissoveloni, prestigiul științific internațional recunoscut teoreticienilor economiști greci din spațiul românesc, prestația desăvârșită și corectitudinea în aplicarea practică a afacerilor economice ale grecilor au permis acestora intrarea și în fruntea elitei economice europene, precum și încadrarea în galeria marilor oameni de afaceri ai secolelor XIX și XX.

Permanența colaborării eleno-române în sfera afacerilor din cuprinsul civilizației economice românești este împlinită și astăzi, când Grecia, unul din statele cele mai solide din regiune, vine să contribuie prin reprezentanții săi economici la opera de dezvoltare modernă a României de astăzi.

International Commercial, Black Sea Bank confirmă și continuă deci o tradiție de invidiat în spațiul economic românesc. Fiind filială în România a Commercial Bank of Greece, una dintre cele mai mari și puternice bănci grecești, își permite să se considere o demnă continuatoare a afacerilor comercianților și bancherilor greci, ce au activat în cadrul economiei românești din cele mai vechi timpuri și până astăzi.

Commercial Bank of Greece a fost înființată în 1907 și a fost prezentă încă de la începuturile activităților sale în mediile financiar-bancare românești, contribuind din plin la dezvoltarea relațiilor comerciale și economice din spațiul balcanic. Cu sucursale în Grecia și Cipru, filiale în Germania, Armenia, Bulgaria, Moldova și România, cu o sucursală în Albania și reprezentanță la Londra, Commercial Bank of Greece își propune ca principal obiectiv al planului de extindere acoperirea cerințelor financiare ale regiunii Balcanilor și zonei Mării Negre, prin oferirea unei game complete și variate de produse și servicii bancare, precum și a celor mai moderne produse financiare.

Principalele obiective ale dezvoltării Commercial Bank of Greece în această regiune sunt:

• Extinderea noii rețele de unități bancare în regiunea Balcanilor, în zona Mării Negre și în Eurasia, prin înființarea fie a unor filiale independente al căror acționar unic este Commercial Bank of Greece, fie a unor filiale constituite prin cooperare cu instituții financiare locale și/sau internaționale, ca de exemplu BERD;

• Implicarea celorlalte companii ale Grupului Commercial Bank of Greece cu activități de asigurare, brokerage, investiții, factoring, leasing mobilier, pregătire profesională;

• Realizarea de investiții prin intermediul capitalului de risc;

• Participarea la construirea unor proiecte de dimensiuni mari, simultan cu implicarea în procesul de privatizare din țările sud-est europene;

• Pregătirea profesională paralel cu dezvoltarea unei culturi instituționale.

Commercial Bank of Greece și-a constituit un puternic grup financiar, al cărei principal scop îl constituie satisfacerea unei game cât mai largi de solicitări în domeniul afacerilor și investițiilor financiare.

Grupul Commercial Bank of Greece include 28 de companii, printre care societăți financiare (leasing, valori mobiliare, bănci, factoring, fonduri mutuale, capital de risc), societăți de asigurare, societăți industriale, societăți de servicii financiare, societăți de pregătire profesională.

Grupul Commercial Bank of Greece și-a început activitatea în România prin înființarea International Commercial Black Sea Bank, inițiativă ce face parte din planul mai vast de

extindere în regiunea Balcanilor și în zona Mării Negre, urmată de deschiderea la sfârșitul anului 1998 a Reprezentanței fondului de capital de risc, Commercial Capital Enterprises Ltd. și, recent, de înființarea societății de asigurare, Fennix Hellas Insurance Agency, o filială a Phoenix General Insurance, compania de asigurări a Grupului.

International Commercial Black Sea Bank (România) și-a stabilit ca principale obiective:

• Oferirea unor servicii și produse bancare la un înalt standard calitativ;

• Promovarea și dezvoltarea de noi produse și servicii bancare, adaptate cerințelor clienților;

• Prezența activă pe piețele financiare;

• Participarea activă la procesul de privatizare din România.

Partener de încredere, desfășurând o activitate de un înalt nivel profesional, International Commercial Black Sea Bank (România) are permanent în vedere satisfacerea cerințelor clienților săi, oferindu-le:

• Diverse tipuri de finanțare conform necesităților clienților;

• O remunerare corespunzătoare pentru fondurile disponibile ale clienților;

• Un sistem eficient pentru colectarea veniturilor și transferul fondurilor clienților;

• Pachete de produse și servicii configurate în funcție de cerințele afacerii clienților;

• Consultanță financiară în montarea operațiunilor bancare.

**Costin-Florin DONOICA, președintele
International Commercial Black Sea Bank**

Banca Comercială „Ion Țiriac“ S.A. Continuitate și modernitate în cultura bancară

Victor Hugo definea arhitectura ca „marea carte a umanității”. Prin asemuirea cu scrisul, vechile așezări ar fi ca limbile moarte, iar urbanismul modern ca limbajul viu. Pornind de la această metaforă, arhitectul român Jean Monda spunea că „Jumea trebuie ajutat să descifreze clădirile, să citească grupările de ansamblu ca documente ale realității sociale și ale concepțiilor estetice ale epocii”.

Marile centre moderne reflectă valorile civilizației actuale, după cum arhitectura dinainte concretizează plastic felul de viață al generațiilor precedente.

Neîncrederea în spiritualitatea unei arhitecturi care oglindește civilizația prezentă provine din mai multe cauze, unele de ordin subiectiv, altele reale.

În primul rând persistă o prejudecată în favoarea trecutului arhitectural consacrat. Apoi, multitudinea temelor funcționale se opune temelor plastice odinioară obținute prin strădania unor artizani. Acum simplitatea liniară, nuditatea volumetrică voită a clădirilor contrastează cu vechea bogăție decorativă, socotită drept semn distinctiv al monumentalismului. Pe de altă parte, fragilitatea înșelătoare a unor structuri, transparența cristalină a fațadelor de sticlă neagă noțiunea de perenitate de obicei corelată cu un aspect masiv. Cât despre materialele artificiale de construcție și finisaje – multe foarte solide, deși sugerând vizual efemerul – nu inspiră nici ele ideea de durată, inerentă edificiilor dintotdeauna.

Dacă în trecut activitatea bancară se desfășura în clădiri ce impresionau prin sobrietate și impozanță, în ultimii ani tot mai multe bănci împrumută stiluri arhitecturale moderne, pentru a se apropia de stilul de viață actual al clientului și pentru a-i crea acestuia o ambianță unde să se simtă în largul său.

Pornind de la acest deziderat, cele 36 de unități ale Băncii Comerciale „Ion Țiriac” S.A., prin stilul arhitectural adoptat, care îmbină funcționalitatea cu esteticul, dar și cu modernismul, sunt o dovadă vie a seriozității, calității și siguranței serviciilor oferite de către bancă, precum și a griii permanente de a oferi clienților confortul așteptat.

Instituție tânără, dar care continuă tradiția bancară românească dintre cele două războaie mondiale, Banca Comercială „Ion Țiriac” a trebuit să-și creeze din mers imaginea ajunsă acum de neconfundat în ochii publicului.

Pornind de la latura expresivă a clădirilor, fie că este vorba despre amenajarea unor spații în cadrul unor construcții cu arhitectură clasică, în care s-au păstrat elementele și stilurile diferitelor perioade, fie că este vorba despre construcții moderne unde metalul și sticla pot agrementa ambianța intrând în sfera decorativă, chiar neavând caracter de unicat, s-au căutat în permanență conjugări abile ale exigențelor de intimitate, dar și de spațiu liber, de siguranță și protecție, dar și de libertatea de a alege.

Dublul imperativ al utilității și esteticii își găsește neobișnuite posibilități în îmbinare, personalizând spațiile și producând un impact deosebit asupra clientului.

În acest sens, elementele de decorațiuni interioare și mobilierul ergonomic corespund celor mai înalte exigențe calitative și estetice, formele plastice și culorile îmbinându-se într-un mod armonios.

În realizarea finisajelor interioare și exterioare s-a recurs la tehnologii moderne și s-a ales o decorațiune funcțională, ale cărei finalități sunt

doar complementar estetice, scopul vădit utilitar având precedență asupra efectelor plastice.

S-a recurs astfel la pereți cortină, placaje din piatră natur (granit, marmură) sau din materiale ceramice, tâmplărie de aluminiu eloxat sau din PVC armat, geam termopan, tavane false din rigips sau aluminiu eloxat, pardoseli din gresie, marmură sau plăci ceramice.

Amenajările interioare și exterioare executate în acest stil modern, cu unele influențe ale arhitecturii moderne occidentale, des întâlnite la băncile din străinătate, sunt îmbinate judicios și cu elemente moderne aparținând școlii românești de arhitectură.

Apropierea atentă și înțelegerea completă a necesităților clientului și-au găsit expresia în spații largi, luminoase, cu unghiuri deschise, dar și în alegerea unui mobilier adecvat, care să vină în întâmpinarea cerințelor de confort și funcționalitate.

De asemenea, s-a reușit o rezolvare a impactului tehnicii asupra culturii, prin îmbinarea arhitecturii moderne, născută din revendicarea sa tehnică, ilustrată prin soluții constructive noi, cu specificitatea clădirilor monument istoric, semne ale unor valori culturale și sociale care atestă continuitatea românească.

Afectând orice activitate și manifestare, controlul senzorial al ambianței este tradus în termeni materiali prin realizarea unui confort fizic și psihologic. De aceea s-a ales crearea unui micro-climat artificial, care este în anumite privințe superior celui natural, treptat înrăutățit prin diversele poluări datorate civilizației mecanice.

Prin efortul depus de bancă pentru crearea unor succursale moderne, în pas cu cerințele arhitectonice actuale, s-a urmărit și s-a reușit să se creeze o concepție, un stil și o identitate de grup cu forță de impact, mijloacele arhitecturale folosite fiind expresia timpului în care trăim și a filosofiei epocii actuale.

Dirrecția Strategie

Banca Agricolă - trecut, prezent, viitor

Prin tradiție, prin asocierea profilului său de activitate cu una din ramurile importante ale economiei naționale - agricultura, dar și prin penetrarea teritorială, Banca Agricolă ocupă o poziție importantă în cadrul sistemului bancar românesc.

Prima instituție financiară din România al cărei scop declarat consta în creditarea agricultorilor a fost Creditul Funciar Rural, înființat ca bancă

privată în 1873. Acesta este urmat de deschiderea, în 1894, în baza unei legi, a Băncii Agricole, obiectivul noii instituții fiind, în esență, același - sprijinirea sectorului agricol. Existența Băncii Agricole este întreruptă în 1937, funcția sa revenind Creditului Național Agricol, dar va fi reluată 17 ani mai târziu, în 1954. Noua Bancă Agricolă va funcționa în această formă numai trei ani, fiind supusă reorganizării și apoi absorbită

de Banca Națională a României, până în 1968. În acest an, autoritățile au revenit la ideea unei instituții specializate în finanțarea agriculturii, proiectul concretizându-se în apariția Băncii pentru Agricultură și Industrie Alimentară.

După 1989 însă economia românească a încercat să-și redefinească sensul și să-și găsească echilibrul, într-un cadru juridic și instituțional restructurat fundamental. Procesul a antrenat, firește, și sistemul bancar care a fost remodelat pe baze ce corespund economiei de piață. În acest context, sub incidența Legii nr. 15/1990 și a Hotărârii de Guvern nr. 1996/1990, Banca pentru Agricultură și Industrie Alimentară se transformă în Banca Agricolă, instituție bancară cu statut de societate comercială pe acțiuni, cu o activitate reglementată de Legea nr. 33/1991, în vigoare la acel moment.

Deși prin autorizația de funcționare eliberată de Banca Națională a României, Banca Agricolă este abilitată să desfășoare gama completă de activități bancare definite prin legea bancară (Legea nr. 33/1991, înlocuită ulterior de Legea nr. 58/1998), structura portofoliului său reflectă, în bună măsură, specializarea sugerată de titulatură. Acest lucru se datorează, în primul rând, implicării Băncii Agricole în politica de creditare preferențială a agriculturii promovată de Guvern în perioada 1990-1997. Departele de a avea efectul scontat – ridicarea standardelor de producție în sectorul agricol –, subvenționarea implicită prin credite direcționate nu a fost urmată de o revigorare a sectorului vizat, dar a subminat dezvoltarea sănătoasă a Băncii Agricole.

În aceste condiții, autoritățile au decis inițierea, în 1997, a unui proces de restructurare a băncii, ținta finală a acestuia fiind privatizarea. Dincolo de dimensiunea financiară, materializată, în esență, în recapitalizarea băncii printr-un schimb de creanțe neperformante contra titluri de stat, restructurarea a avut în vedere și măsuri cu caracter operațional. Acestea au vizat recalibrarea volumului de activitate în funcție de exigențele pieței, respectiv redimensionarea rețelei teritoriale și îmbunătățirea ofertei de produse și servicii adresate clienței – diversificarea tipurilor de conturi puse la dispoziția persoanelor fizice și juridice, emisiunile de carduri, derularea creditelor de consum –, fapt ce sugerează intenția reorientării activității Băncii Agricole din sfera *corporate retail banking* către *consumer retail banking*. Continuarea acestui proces va fi susținută, printre altele, prin implementarea unui sistem informatic modern, care să permită dezvoltarea cantitativă, dar și calitativă a serviciilor oferite.

Restructurarea operațională este ilustrată și de evoluția rețelei teritoriale gestionate de Banca Agricolă, și anume restrângerea acesteia cu 34 la sută (de la 313 în 1997 la 207 în prezent). În strânsă legătură cu reprofilarea activităților și

redimensionarea rețelei, personalul angajat s-a redus, în aceeași perioadă, cu 50 la sută, iar procesul va continua până la stabilirea unui raport optim între volumul de activitate și resursele (materiale și umane) implicate.

Efectele procesului de restructurare sunt vizibile, de asemenea, la nivelul structurii pe ramuri a portofoliului de credite; deși agricultura ocupă în continuare un segment important (35 la sută), ponderi semnificative revin industriei (35 la sută) și comerțului (24 la sută). Procentul deținut de populație este, prin comparație, minor (6 la sută), relevanță fiind însă tendința de extindere.

O altă direcție importantă de acțiune este reprezentată de recuperarea activelor neperformante. Astfel, efortul Băncii Agricole s-a concretizat, până în prezent, în recuperarea unor creanțe de peste 2 200 miliarde lei, în principal prin valorificarea produselor agenților economici cu datorii față de bancă.

Anul 1999 marchează, prin apariția Ordonanței de Urgență nr. 163/1999, o nouă și ultimă etapă în procesul de restructurare a Băncii Agricole. Acest act normativ stabilește unele măsuri privind completarea și modificarea cadrului juridic referitor la regimul de administrare a băncii până la privatizare, dar are în vedere și restructurarea financiară și operațională a acesteia în scopul reducerii cheltuielilor, creșterii gradului de lichiditate și a credibilității interne și externe.

Nucleul restructurării financiare a Băncii Agricole îl constituie asanarea portofoliului de credite al acesteia prin predarea către Agenția de Valorificare a Activelor Bancare a unor creanțe neperformante, în limita unui plafon de 2 700 miliarde lei. Transferul activelor supuse valorificării se va realiza în două tranșe, termenele prevăzute fiind 29 octombrie (până la 1 300 miliarde lei) și 30 decembrie (diferența de maximum 1 400 miliarde lei). În contrapartidă, vor fi emise titluri de stat, negociabile, remunerate la o rată a dobânzii egală cu rata medie lunară a dobânzilor active practicate de bănci în relațiile cu clienții nebankari. Alături de aceste operațiuni restructurarea financiară vizează, de asemenea, restrângerea poziției debitoare a băncii față de sistemul bancar, limitarea procesului de creditare și reluarea acestuia numai în condiții adecvate de lichiditate a băncii și bonitate a clienților, lichidarea imobilizărilor financiare cu randament scăzut, interdicții legate de asumarea angajamentelor extrabilanțiere, acordarea de credite subordonate, achiziționarea de instrumente ale pieței de capital și efectuarea de investiții în imobilizări corporale.

În paralel cu derularea procesului de restructurare au fost lansate operațiunile de pregătire a băncii pentru privatizare, termenul fixat pentru atingerea acestui obiectiv fiind 30 iunie 2000. Într-o primă etapă, a fost desemnat un

consorțiu internațional care, împreună cu specialiștii noștri, procedează la implementarea programului de consultanță. Aceasta presupune analiza-diagnostic a situației băncii, studiile de evaluare și fezabilitate, formularea unor recomandări privind metodele de privatizare. Cea de-a doua etapă a procesului de privatizare are în vedere pregătirea documentelor necesare organizării licitației, selectarea celei mai bune oferte, activități promoționale și de marketing și, în cele din urmă, negocierea vânzării și efectuarea tranzacției propriu-zise.

La o lună de la instituirea Comitetului de administrare a Băncii Agricole, se conturează deja un plan concret de acțiune care vizează dezvoltarea activităților de *retail banking* (extinderea operațiunilor cu *card-uri* și, implicit, a rețelei de automate bancare, de la aproximativ 50 în prezent, la peste 100 la finele primului trimestru 2000; promovarea serviciilor de consultanță financiară, alte servicii cu caracter financiar pentru piața de capital și alte instituții – *non-fund services*), alături de continuarea activităților tradiționale ale Băncii Agricole pe baze mult mai riguroase însă, care vor pune în centrul activității profitabilitatea operațiunilor pentru bancă. Transpunerea în practică a acestor obiective presupune perfecționarea infrastructurii de care dispune banca în acest moment și, în primul rând, definitivarea programului de informatizare până la 31 martie 2000. Noua tehnologie informațională va permite băncii lansarea, în scurt timp, a unor noi produse bancare, efectuarea de operațiuni în timp real și creșterea siguranței tranzacțiilor.

În condițiile în care Banca Agricolă intenționează menținerea și în viitor a aceleiași cote de piață, chiar în condițiile în care banca își va reduce dimensiunile, este necesară promovarea unui nou plan de marketing, dar și atingerea unui

standard superior în ceea ce privește pregătirea profesională a personalului și comunicarea acestuia cu clienții. În implementarea acestor programe, Banca Agricolă a beneficiat de asistență oferită de Banca Irlandei, colaborarea dintre cele două instituții acoperind, în afara modulelor menționate anterior și analiza calității creditelor.

Alături de stabilirea unor direcții de acțiune care să conducă la remodelarea activității Băncii Agricole, Comitetul de administrare a avut în vedere accelerarea procesului de restructurare financiară și operațională, fapt demonstrat, de altfel, de devansarea termenului de predare către Agenția de Valorificare a Activelor Bancare a celei de-a doua tranșe de creanțe neperformante. Mai mult, la numai 3 săptămâni de la numire, noua conducere a convocat Adunarea Generală a Acționarilor în vederea luării unor decizii majore, referitoare, în principal, la acoperirea parțială a pierderii prin diminuarea capitalului social și mandatarea Comitetului de administrare pentru întreprinderea acțiunilor considerate necesare sistării cheltuielilor devenite neoportune. În acest context, în accepțiunea actualilor manageri este imperios necesar ca rețeaua teritorială să includă numai unități care constituie centre de profit.

Pornind de la aceste premise, care denotă, pe de o parte, angajamentul ferm al autorităților de a sprijini procesul de redresare a Băncii Agricole, iar pe de altă parte, eforturile depuse de echipa managerială, considerăm că există reale șanse de revenire a băncii la un nivel de echilibru și de privatizare a acesteia într-un viitor apropiat, astfel încât să recoepe în peisajul bancar românesc locul cuvenit prin tradiție și performanțe anterioare.

Liviu MARICA,
vicepreședinte, Banca Agricolă

Palatele Băncii Naționale a României

În momentul înființării sale, Banca Națională a României își desfășura activitatea în spații închiriate în clădirea Creditului Funciar Rural, din strada Doamnei, fiind în imposibilitate de a-și manifesta prezența în economia și finanțele românești pe măsura nevoilor și a prerogativelor stabilite prin legea de înființare din 1880. De aceea, una dintre primele preocupări ale băncii centrale a fost construirea unui sediu propriu.

Zona aleasă pentru construcția sediului se afla în inima comercială a orașului de atunci, centrul istoric de astăzi. În jurul ei au început să graviteze băncile și societățile de asigurare nou înființate,

la sfârșitul secolului al XIX-lea configurându-se în perimetrul cuprins între străzile Doamnei, Lipscani, Smârdan și Calea Victoriei un adevărat centru financiar al țării.

Construcția Palatului Băncii Naționale se ridică pe locul ocupat de cel mai mare han pe care l-a avut orașul începând din ultimele decenii ale sec. al XVII-lea și până în anul 1883. Înălțat de domnitorul Șerban Cantacuzino (1678-1688), Hanul „Șerban Vodă” a fost o construcție amplă, în numeroasele lui încăperi instalându-se prăvălii și o serie de bancheri, iar din sec. XIX aici au funcționat Tipografia Statului, un pension și un cămin de fete.

Construit în stil neoclasic, între anii 1884-1889, după planurile arhitecților francezi Albert Galleron și Cassien Bernard, palatul bancar are forma unui patralater, desfășurându-și fațada principală spre strada Lipsican, fiind până în zilele noastre cel mai vast edificiu de bancă din țară.

Formați în mediul intelectual dominat de personalitățile lui Charles Garnier și Gustave Eiffel, cei doi arhitecți au dat clădirii evidente trăsături de stil neoclasic francez, în care se regăsesc asemănări evidente cu edificii pariziene celebre, contemporane ei. Clădirea are un subsol înalt, un parter prevăzut cu ferestre terminate cu arcade în plin centru și două etaje. În centrul edificiului se află un hol monumental, unde funcționau diferite ghișee.

Această fațadă este decorată cu șase sculpturi. Două sunt plasate pe fronton, fără a li se cunoaște semnificația și autorul, iar fiecare din celelalte patru se află în câte o nișă, două de-o parte și două de cealaltă a intrării principale, spre marginile clădirii, la nivelul superior, reprezentând Justiția, Comerțul, Industria și Agricultură; prima și a patra sunt operele lui Ion Georgescu, celelalte ale lui Ștefan Ionescu-Valbudea, sculptorii cei mai reprezentativi ai artei statuare românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Interiorul palatului este sobru decorat, excepție făcând marea sală de consiliu, de formă dreptunghiulară, fastuos împodobită: plafonul și pereții ornați cu motive florale și geometrice din stucatură aurite, mobilier stil Ludovic al XIV-lea (scaune cu piele de Cordoba), candelabre masive din bronz, perdele de pluș roșu-purpură, încărcate cu broderii cu fir de aur, iar pe pereți, patru imense picturi monumentale, încadrate în rame masive din stucatură.

Pe laturile mici ale sălii se află două compoziții ale pictorului G.D. Mirea: pe peretele opus ușii – Prometeu, pe cel de la intrare – Mercur, ambele plasate deasupra unui șemineu.

Pe peretele din dreapta intrării se află două mari picturi, una de Nicolae Grigorescu, cealaltă de Eugen Voinescu. Tabloul lui Nicolae Grigorescu, executat în anul 1894, este vestita lucrare *Munca la câmp*, cunoscută însă mai mult sub numele *Rodica*.

Pictată în anul 1893, lucrarea lui Eugen Voinescu, fost elev al lui Aivazovski, marele pictor rus al marinelor, reprezintă un aspect din portul Constanța, care cunoaștea intense lucrări de modernizare în acea perioadă.

Cele patru picturi din sala de consiliu a B.N.R. se constituie într-unul dintre cele mai valoroase ansambluri de decorație interioară realizate de maeștrii plastici români ai vremii.

Având fațada spre str. Doamnei, aripa nouă a Palatului B.N.R. a fost realizată în anii celui de-al

doilea război mondial, sub conducerea arhitectului Radu Dudescu, asistat de arhitecții N. Crețoiu și Ion Davidescu, fiind gândită ca o măsură în piatră a extraordinarului avânt al finanței românești în acea epocă. Clădirea este reprezentativă pentru stilul neoclasic, cu influențe raționaliste. Construcția impune prin monumentalele trepte de granit, prin imensele coloane corintice ale fațadei și prin holurile largi, placate cu marmură albă, specifice arhitecturii italiene interbelice. Epoca ceda gustului antichizant și tentațiilor de a coplesii, specifice statelor totalitare.

Cele două clădiri constituie un grandios ansamblu arhitectural cu funcție publică și de reprezentare, dominând centrul istoric al Capitalei.

Palatul Crissoviloni

Banca Crissoviloni a luat ființă în 1920, prin transformarea în societate anonimă a vechii case de bancă N. Crissoviloni.

Decizia de a construi un sediu propriu a aparținut lui Jean Crissoviloni, președintele băncii din primii ani ai existenței sale, acest sediu înălțându-se pe terenul situat între str. Lipsican și Stavropoleos, învecinat cu clădirea, realizată la sfârșitul secolului al XIX-lea, pentru Societatea de Asigurări Dacia Română (Banca Centrală a Țării Românești în perioada interbelică).

Planurile clădirii au fost concepute de arhitecții G.M. Cantacuzino și A. Schmiedigen, construcția începând în aprilie 1925, și fiind terminată în martie 1928. Este o izbită interpretare a arhitecturii italiene din epoca Renașterii târzii, G.M. Cantacuzino inspirându-se din creația lui Palladio, un viguros arhitect al Renașterii italiene în sec. XVI. De altfel, Palatul Băncii Crissoviloni este construit în stilul basilicii din Vicenza.

Ideile care au generat schițele sunt eliberate de orice dogmatism estetic, Palladio fiind doar un izvor de inspirație, fără a fi însă copiat.

Marea problemă a constituit-o dorința de a nu se sacrifica nimic: nici confortul, nici progresul tehnic, fără a se diminua și sacrifica nimic din demnitatea edificiului. Este vorba de stabilirea unei armonii între util și frumos, propunând în fiecare moment argumente care pledează în favoarea comodității.

În acest vârtej de preocupări, banca a fost dotată cu:

- un tezaur public și particular, apărat cu un sistem performant de supraveghere, ale cărui elemente se întindeau în toată clădirea;
- o rețea telefonică dintre cele mai complete, cu semnal luminos pentru apelarea anagajților;

– o cameră de ascultare, prevăzută cu microfon, megafon și cronometru, permițând supravegherea de noapte;

– o poștă pneumatică;

– sistem de ventilație care trimitea în toate birourile aer filtrat și ozonificat.

Curtea interioară, îmbrăcată în faianță albă, posedă un dispozitiv care permitea topirea artificială a zăpezii, deasupra luminatorului holului cu ghișee. În hol, lumina naturală era înlocuită la lăsarea serii de lumina electrică în manieră progresivă.

Decupările orizontale ale fațadelor indică foarte clar destinația fiecărui etaj.

Parterul, supraînălțat, era rezervat marelui public.

Etajul I, unde se găseau subdirecțiile, izola conducerea generală de marele public. Împreună cu etajul II formează un subasmenț încoronat de un mare balcon.

Începând cu etajul III, acestea nu se mai detașează în fațada principală.

Fațada posterioară, tratată în întregime simplu, nu prezintă nici un motiv central, toate etajele fiind vizibile.

Planul clădirii comportă două intrări, câte una pe fiecare stradă, cea din strada Lipscani fiind destinată publicului, cealaltă funcționarilor.

Holul ghișeelor, asemănător unei piațete sub arcade, este executat în marmură albă și verde. Sala este închisă pe partea cu intrarea de grile înalte din fier forjat. Ghișeele se găsesc în spatele arcadelor, înconjurând holul din trei părți. Motivul decorativ angajat în această sală, precum și în întreaga bancă este lăleaua, ale cărei petale au înlocuit frunzele de acant.

Câteva servicii publice se găsesc în apropierea sălii ghișeelor, cu birourile orientate spre fațada exterioară. Planul este conceput astfel încât angajații și publicul nu se întâlnesc.

Etajul I se compunea dintr-un mare număr de birouri, singurul lux rezidând din calitatea lemnului folosit pentru uși, lambriuri și mobilă. Scara care duce la etajul II ia o amploare particulară și duce la un vestibul boltit. Aici dau 3 birouri ale direcției generale. Tot de aici pornesc încă două coridoare, primul dând la 2 mici salți de sedințe, celălalt la sala de consiliu principală. Această încăpere (cea mai vastă după sala ghișeelor) comunică printr-un mic vestibul cu apartamentul rezervat președintelui. Acest apartament cuprinde un birou și o cameră de odihnă, un mic salon și o sală de baie. Pentru tot acest etaj, mobilele și stofele au fost alese de Crissovloni cu puțin înainte de moartea sa.

Etajele III-IV erau destinate corespondenței și contabilității, fiind dominate de o simplitate:

linoleum verde, andracamente de nuc la ferestre și uși, plafoane albe, mobilă lustruită.

Etajul V adăpostea marea sală de mese, un mic salon rezervat conducerii, oficiile etc. și sala de sport cu vestiare, dușuri și salon de coafură.

Etajul VI era depozit de arhivă și economat. Pe acoperiș era amenajată o terasă.

În anii crizei economice din anii 1929-1933, numeroase bănci românești se aflau în situații foarte dificile. În aceste condiții, Banca Națională a intervenit pentru menținerea viabilității sistemului bancar național, acordând sprijinul său băncilor aflate în dificultate, oferindu-le acestora posibilitatea rambursării creditelor acordate, inclusiv prin vânzarea unor imobile. Este și cazul sediului Băncii Crissovloni, care astfel a fost păstrat în cadrul sistemului bancar românesc, devenind sediul succursalei București a B.N.R., în timp ce banca și-a desfășurat activitatea până în 1948, când a fost desființată, în Palatul Sufu.

*
*
*

Gheorghe Mathei Cantacuzino s-a născut la 23 mai 1899 la Viena, fiind fiul diplomatului N.B. Cantacuzino. După studii liceale la Montreux și Lausanne, a urmat Școala Națională de Belle-Arte din Paris, secția arhitecturii. În pictură, a fost elevul lui Othon Friez și al lui Aro Jo.

Între 1931 și 1933 a fost deputat. Membru în Comitetul de lucru al planului de sistematizare (1933-1935). Profesor suplitor de istoria și teoria arhitecturii (1942-1948). În afara Palatului Crissovloni, a mai construit Palatul Elisabeta, Arsenalul de aviație de la Brașov, Hotelul Belona de la Eforie, Hotelul Rex de la Mamaia, Palatul Creditului Industrial din Piața Universității etc.

Între 1948-1953 a suferit prigoana regimului comunist, fiind arestat și încarcerat. După ieșirea din temniță, a fost funcționar al Direcției Monumentelor Istorice (1953-1956), ocupându-se ulterior de restaurarea unor ctitorii din nordul Moldovei.

G.M. Cantacuzino este autorul a numeroase lucrări de specialitate: *Introducere la studiul arhitecturii* (1928), *Palladio* (1928), *Arcade, firdie și lespezi* (1931), *Izvoare și popasuri* (1933), *Les petits edifices* (1930), *Andrea Palladio, essai critique* (1930), *Pătrar de veghe* (1938), lucrări care relevă un scriitor cu largi posibilități escistice, cu o gândire originală și o cultură solidă.

A încetat din viață la 1 noiembrie 1960, la Iași.

Cristian PĂUNESCU,
director, Banca Națională a României

În zona urbană delimitată de Calea Victoriei, Dâmbovița, Boulevardul Brătianu și Boulevardul Elisabeta s-a concentrat activitatea mănăitorilor de bani timp de secole, formându-se treptat un adevărat centru financiar al țării. La finele veacului XIX, pe când se construia Palatul Băncii Naționale a României, de-a lungul străzilor înconjurătoare erau ridicate clădiri adăpostind primele instituții de credit ale unui sistem bancar modern, în plină formare. Din păcate, numai unele dintre construcțiile făcute anume ca sedii de bancă într-un ansamblu arhitectonic divers, colorat, pitoresc, dar totuși echilibrat estetic și chiar elegant, au redevenit după 1989 sedii cu profil financiar, altele rămânând banale magazine. Așa încât, imaginea celui „city” bucureștean extrem de interesant, al anilor '20 și '30 ai secolului XX, se poate reconstitui doar apelând la documente ale Bucureștilor de altădată.

...Pe Lipskani, colț cu Calea Victoriei, acolo unde a fost cândva și ziarul *Timbul* și a lucrat Eminescu, clădirea adăpostea din ultimul deceniu al secolului XIX Banca Comerțului. Înființată în 1898, la Craiova, avea cea mai lucrativă unitate în locul acesta, la București. Alături de ea, la nr. 19, unde este un magazin de sport, a fost prima bancă comercială modernă cu capital integral românesc, Banca Agricolă, constituită în 1894. Clădirea următoare, colț cu Eugen Carada nr. 1, are o istorie interesantă. Un grup de tineri intelectuali înființează o cooperativă de credit, „Speranța”, care s-a dezvoltat, devenind la 1898 Banca de Scont a României. Toate aceste trei bănci învecinate vor face parte, timp de peste jumătate de veac, din vârful marii finanțe românești. Apărea astfel un șir care se continua logic cu Banca Națională și apoi cu alte sedii de societăți bancare apărute cam în aceeași perioadă.

Pe partea cealaltă a străzii Lipskani, la numărul 12, era banca înființată de un comerciant - Leon Bernstein, care făcea afaceri înfloritoare cu cereale la Giurgiu, iar alături, la numărul 14, funcționa Banca Generală de Economii din Brașov, sucursala București.

La numărul 16 există o adevărată bijuterie arhitectonică ridicată de Jean Crissovloni, membru al unei familii de greci care apar între cămătarii bucureșteni încă pe la începutul secolului XIX și înființează o bancă comercială modernă în 1902. Numele Crissovloni se ivește și atunci când se creează Banca Comercială Română, la 1907, precum și între fondatorii Băncii Comerciale Italiane și Române, apărută în 1920. Palatul Crissovloni s-a făcut în anii '20 și a costat mult, fiind probabil una dintre cauzele falimentului bogatei familii de bancheri pornite pe cheltuieli ce îi depășeau potențialul.

În fața B.N.R., la numerele 18-22, se află o clădire istorică făcută de Dacia Asigurarea, în care

și-a stabilit sediul, de la înființare, în 1897, Banca Generală Română, care a fost un pion al capitalului german în România. De aici erau finanțate interesele germane înainte de primul război mondial, în special în domeniul petrolier și forestier. Banca respectivă a emis din acest local pseudo-lei în timpul primului război mondial, bani de război ai ocupanților, care au păgubit mult țara. După conflagrație a suferit o serie de transformări, a pătuns aici capitalul francez, dar, ca un fel de ispășire a vechilor păcate, se va afla printre primele bănci intrate în faliment în anii crizei.

În continuare pe Lipskani, pe colț la numărul 24, era Banca Berkowitz, întâia intrată în faliment (iunie 1931) pe timpul marii crize economice mondiale.

Pentru a încheia oarecum cu Lipskaniul, este de menționat că la numărul 33, se afla Societatea Bancară Română, având o poveste interesantă. În 1918, Dresdner Bank a înființat o sucursală la București cu aprobarea autorităților de ocupație. După înfrângerea Germaniei, doi ani de zile aceasta se află sub interdicție, dar va fi autorizată de B.N.R. să funcționeze începând din 1920. Desfășoară afaceri mari și din 1922 o găsim în rândul marii finanțe românești, pentru ca în 1929, din rațiuni neclare sau, poate, tocmai în vederea unei penetrări a intereselor germane sub o altă formă, să se întemeieze faimoasa Societate Bancară Română, care îl avea ca președinte pe Constantin Argetoianu. Aceasta va apărea constant în anii '30 între cele mai profitabile bănci din marea finanță românească.

Un ghid al Bucureștilor din 1934 arată că în spatele palatului vechi al B.N.R., de la grilajul care este acum spre Carada și grilajul spre Smârdan, începea și se termina strada Băncii Naționale. Tot perimetrul acesta, unde există în prezent palatul nou al B.N.R. și parcare, pentru că strada se alinia la Marmorosch Blank, cum îi zicea atunci, era plin de bănci și de prăvălii. Bunăoară, chiar pasajul între clădirile B.N.R., era Banca Colentina.

În vecinătate, pe strada Eugeniu Carada la numărul 5, în continuarea clădirii construite de Banca de Scont a României, se situa Banca Anglo-Română.

Pe cealaltă axă principală a „city-ului” bucureștean, adică pe strada Doamnei la numărul 4, își avea sediul Banca Marmorosch Blank. Iacob Marmorosch a fost un negustor de vopsele și zaraf; el avea o casuță mică cu uluci în preajmă, la întretăierea dintre Blăniari și Băcani, unde cu 30 000 de lei, la 1848, a făcut o bancă. Mai apoi s-a mutat, dar întotdeauna pe Lipskani, în alte clădiri, unde există câte un magazin de textile fără

a se mai ști că pe timpuri acolo erau afaceri de bancă.

Palatul în care se află acum Banca Română pentru Dezvoltare s-a ridicat prima parte unde este numărul 4, în 1915, de arhitectul Petre Antonescu, pe urmă s-a adăugat partea de la numărul 2, și erau desenate planuri de extindere, cu aceleași turnuri și în același stil neobăncovenesc, pe Calea Victoriei și pe-Eugeniu Carada, un perimetru întins, ca o imensă fortăreață a banilor ramificată pe trei străzi.

Iacob Marmorosch s-a asociat cu Mauriciu Blank, au făcut o societate în comandită pe la 1874, între primele societăți bancare moderne, care s-a transformat apoi în societate anonimă, prin intrarea și de capital străin, și a reprezentat la început de veac XX cea mai mare bancă românească. După ce a murit Mauriciu Blank, strada Doamnei a purtat o perioadă de timp numele lui, respectiv prin anii '30. Pe artera aceasta s-a aflat o concentrare bancară remarcabilă. Bunăoară, la numărul 1, în fostul „Palat Nifon”, construit de către mitropolit, erau concentrate mai multe societăți bancare: Banca Saporta, Banca de Control a Industriei și Comerțului, Banca Dacia Traiană și Banca Pieței înființată de către Banca Românească, cu scopul de a controla comerțul mărunț. Implicată în operațiunile și creditele dughenelor din piețele Capitalei, această bancă s-a dezvoltat rapid și, fapt interesant, a devenit acționară, participantă la alte bănci.

Continuând pe strada Doamnei, fostă Mauriciu Blank, acolo unde este parcare Băncii Naționale, începând cu numărul 4 erau vreo patru-cinci bănci, între care Banca Fessler Zissu, Banca Română de Credit și Economic, Societatea Națională de Asigurări, câțiva brokeri de bursă, după care urmau Banca S. Mayer și fiii, iar în clădirea de alături Banca Poporului.

Pe partea stângă sunt două locuri importante de amintit. Pe colțul cu strada Ion Ghica, palatul impozant în stil neoclasic s-a făcut de Camera de Comerț și Industrie a României, care organizează în 1908 un concurs câștigat de arhitectul Burcuș, creator și al altor clădiri interesante. Din 1911 aici au funcționat atât Bursa de Valori cât și Bursa de Mărfuri.

Evocând partea anecdotică a lucrurilor, este de reținut că în zona aceasta, în afară de bănci, de construcția bursei, de clădiri de asigurări, existau o serie de cârciumi, cafenele, localuri mărunte care făceau parte din „city”, constituind terenul afacerilor câțiva zeci de ani în România. Martori ai vremii descriu cum pe Academiei, pe Doamnei, pe Carada, pe Lipsani, în zona aceasta, pe străzi și prin bodegi mișunau mișiți care îți vedeau orice: acțiuni, titluri și plasamente, deize, aur și diamante, proprietăți, tablouri, dar chiar și carne vie.

Pe celălalt colț, unde este Bankcoop, a fost Creditul Urban, o mare instituție de credit, înființată în 1874. Continuând drumul, la numărul 21 pe strada Doamnei, se mai vede, pierdut undeva,

pe zidul clădirii o monogramă B.R.O. Acolo era Banca Românească a Orientului și cei de la Banca Românească – cea mai mare instituție de credit – au intrat în conflict cu acționarii societății apărute pe o stradă învecinată, pentru similitudine de firmă, întrucât se exploata un nume consacrat.

Pe Smârdan, pe latura palatului nou al Băncii Naționale, erau de asemenea bănci, precum una care se chema Centrul Comercial și Industrial. Vizavi la numărul 1, ușă în ușă, se înșirau Banca Levy M. Isak, Banca Fabre și Hassner, Banca de Garanții și Finanțări.

La numărul 3, unde acum este Centrala Băncii Agricole, s-a înființat, în 1906 și a început să funcționeze în 1907, Banca Comercială Română, având ca fondatori bănci austriece, germane, belgiene, dar și financieri locali, precum Crissoveloni. Primul președinte al Consiliului de Administrație a fost Titu Maiorescu.

Apoi, la numărul 5, a fost Banca Românească, înființată în 1911 de către liberali, o bancă extrem de puternică care, de la înființarea ei și până în 1948, s-a situat pe primul loc în afacerile bănești din România. Aceasta l-a avut președinte la un moment dat pe I.G. Duca, care avea să devină prim-ministru al țării. Au existat și alte personalități în consiliul de administrație, ca George Brătianu, Vintilă Brătianu, Constantin Dinu Brătianu (care a devenit președinte după ieșirea lui I.G. Duca). Alături, un local mic, lipit, în care era Banca de Credit Social și mai departe, la numărul 9, actualmente sucursală a Băncii Agricole, era Banca Româno-Elvețiană, cu capital și specialiști provenind din țara cantonalor.

Este interesant că la numărul 11, pe vreo 4-5 metri, existau trei bănci, între acestea Banca de Comerț și Scont, precum și cunoscuta Bancă de Credit Forestier. Lipită, la numărul 13, exista Banca Sevilleanu.

Pe strada învecinată Stavropoleos se afla la numărul 6 Banca de Credit Română, înființată în 1904 cu capital austriac. Primul președinte al Consiliului de Administrație a fost Take Ionescu. După primul război mondial intră și capitalul francez, mai târziu revine Creditanstalt (în 1929), apoi trece în alte mâini, dominată fiind mulți ani de pitorescul Oscar Kauffman, dar Carol al II-lea îi apacărează acțiunile acestuia, iar în timpul celui de-al doilea război mondial devine acționar cu pachete de control concernul Hermann Goering Werke.

În fapt, în perimetrul destul de restrâns care constituia „city”-ul bucureștean, funcționau prin anii '20-'30 ai secolului XX banca centrală, bursa, peste 100 de bănci comerciale, câteva instituții de credit cu participarea statului, zeci de societăți de asigurări, de brokeraj, de prestări diverse de servicii financiare, de asistență juridică, pe lângă care mișunau nelipsiții mișiți din oricare centru financiar al lumii.

Radu NEGREA,
secretar general, Asociația Română a Băncilor

Palatul Băncii Generale a Țării Românești - monument de istorie și arhitectură

Palatul Băncii Generale a Țării Românești este situat pe strada Lipscani nr. 18-20, în vecinătatea sediliilor celor mai importante bănci românești.

Printre clădirile remarcabile ca arhitectură care au stat alături de acest edificiu încă din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, se înscrie Palatul Băncii Crissoveloni, ocupat astăzi de sucursala București a Băncii Naționale, construit în anul 1925, în stilul arhitecturii italienești din epoca târzie a Renașterii, după planurile arhitecților G.M. Cantacuzino și August Schmiedigen.

Tot în apropiere, în colțul dinspre Banca Națională a străzilor Carada și Lipscani, se înalță până în jurul anilor '50, monumentul lui Eugeniu Carada, un bust de bronz ridicat pe un soclu încrâncat cu basorelieful și figuri alegorice, operă a sculptorului Ernest Dubois.

Vecinătatea cea mai copleșitoare este fără îndoială cea a Palatului Băncii Naționale a României, edificiu care prin monumentalitatea sa a pus adesea în umbră frumusețea Palatului Băncii Generale a Țării Românești.

Construcția acestui edificiu se înscrie în explozia edilitară cunoscută de capitala țării după Războiul de Independență când, în afară de o creștere însemnată a numărului de locuințe, unele fastuoase, și de încercările de sistematizare urbanistică a centrului Capitalei, se ridică clădiri importante pentru instituții publice și culturale, dar și sediile celor mai importante instituții bancare, de credit și de asigurări care au existat în România: Palatul Băncii Naționale; Palatul Bursei, azi Biblioteca Națională din strada Doamnei, construit în 1910 în stil neoclasic francez, de arhitectul Ștefan Burcuș; Casa de Economii și Consemnațiuni, construită în perioada 1895-1900 după planurile arhitectului Paul Gottereau; Banca de Scont a României din strada Lipscani colț cu strada Eugeniu Carada, construcție începută în anul 1903 după planurile arhitectului O. Maugsch; Banca de Credit Român din strada Stavropoleos nr. 6, construită în anul 1911 după planurile lui Ernst de Gotthelf; Banca Marmorosch Blank din strada Doamnei nr. 4, construită în anul 1912, după planurile lui Petre Antonescu; Banca Românească din strada Smârdan nr. 4, construită în anul 1921, după planurile aceluiași arhitect; Banca Fortuna din strada Smârdan nr. 10, colț cu strada Stavropoleos, construită în anul 1920; Banca Comercială Română din strada Smârdan, nr. 3, colț cu Blănari, nr. 39, construcție terminată în anul 1921; Banca Berkowitz din strada Lipscani nr. 24, colț cu Smârdan nr. 15, construită în anul 1907, după planurile arhitectului Maugsch.

Construcția Palatului Băncii Generale a Țării Românești a fost începută în anul 1881 pe locul unde în secolul al XVII-lea se afla Biserica Grecilor, cunoscută și sub numele de Biserica Ghiormei Banul. Lucrările au fost finalizate în perioada 1910-1913 de către Societatea de Asigurări Dacia Română. În anul 1914 imobilul a fost închiriat și apoi vândut de Societatea Dacia Română, Băncii Generale Române, instituție cu care edificiul din strada Lipscani nr. 18-20 intră în istorie.

Din nefericire titlurile de proprietate și toate actele referitoare la această construcție au fost evacuate la Moscova în anul 1916, așa cum este menționat în actul autentificat de Tribunalul Ilfov - Secția Notariat la nr. 26.819/1919.

Banca Generală Română a apărut pe piața financiară românească cu un capital social de 10 milioane de lei, la care participau două mari bănci din Berlin și anume Disconto Gesellschaft cu 3 milioane mărci și Casa Solomon Bleichroeder cu 2 milioane de mărci. Restul a fost acoperit de către bancherii români, din care Frații Elias, cunoscuta casă de bancă din București, au intrat cu un aport de câteva milioane.

La început această bancă a reprezentat un punct de sprijin financiar al intereselor românești fiind de un real ajutor pe piața românească, mai ales într-o vreme când inițiativa privată era încă timidă la noi în țară. Piața financiară autohtonă nu era încă deajuns de consolidată, iar capitalurile naționale puțin numeroase și timide, nu se angajau în întreprinderi lucrative, îndreptându-se mai mult spre calea plasamentelor ipotecare sau de efecte publice.

Banca Generală Română, cu un capital însemnat pentru acea epocă, a început tot felul de operațiuni, lansându-se în special în vânzări de cereale. De asemenea, a înființat o sucursală la Ploiești (1902) și a început plasamentele în industria petrolieră. A creat societatea Bușteniari (1903) cu un capital inițial de 12 milioane lei, transformată mai târziu, cu o însemnată sporire de capital, în societatea Concordia. A organizat rafinăria Vega și societatea Creditul Petrolier. Banca Generală Română a căutat să atragă numeroase capitaluri românești sub formă de depuneri spre fructificare, cărora li se bonificau dobânzi atrăgătoare. În politica sa de atragere a disponibilităților românești în numerar, a introdus sistemul casetelor și carnetelor de economii, cu ajutorul cărora și-a atras și micile economii, de la 50 lei în sus.

Banca Generală Română, considerată în epocă o fortăreață a finanțelor germane în România, a mai făcut apel la capitalurile naționale și sub forma contractării de angajamente de reescont la Banca Națională a României. Niciodată însă operațiunile

sale nu au fost prea dezvoltate cu Institutul Central de Emisiune, adevăratele mijloace financiare dobândindu-le din străinătate pe calea blanco-creditelor.

În timpul primului război mondial, o parte a bunurilor care aparțineau băncii au fost acaparate de trupele germane. Printre primele ordonanțe date de Comandamentul german, a fost o ordonanță care contravenea legilor și convențiilor internaționale, cea cu privire la o nouă emisiune de bancă. S-a emis astfel hârtie monedă cu denumirea Băncii Generale Române și s-au deschis în registrele băncii conturi în favoarea unor persoane de naționalitate germană.

Având în vedere enormele pierderi provocate visteriei statului prin emisiunea ilegală practică în toată perioada de ocupație, după retragerea trupelor germane, Banca Generală Română este pusă sub sechestru și acțiunile sale trec în posesia statului român.

După 1920 banca continuă să funcționeze sub denumirea de Banca Generală a Țării Românești.

Criza economică din anii 1929-1933 are repercusiuni serioase asupra vieții bancare din România. Bănci importante, Marmorosch Blank, Crissoveloni, Franco-Română, Banca Bercovitz, care fuseseră imobilizări masive în investiții industriale pe termen lung, speculaseră asupra valutei sau oferiseră deponenților dobânzi prea mari, se prăbușesc și în acest context sediile lor fastuoase își schimbă destinul.

Și afacerile Băncii Generale a Țării Românești au fost profund afectate, capacitatea acesteia de plată a creditorilor scade drastic, astfel că după 1931 statul român i-a preluat portofoliul în urma unei convenții.

Sediul băncii este evaluat la suma de 90.000.000 lei și este preluat de Banca Națională în deplină proprietate așa cum se consemnează în convențiunea autenticată la 21 aprilie 1937.

Banca Națională instalează aici birourile Casei de Pensii, Împrumuturi și Ajutoare a Personalului B.N.R. iar restul spațiilor le închiriază unor firme comerciale.

Destinul edificiului nu s-a sfârșit aici pentru că prin actul transcris de Grefa Tribunalului Ilfov la 9 iulie 1938, Banca Națională a României vinde de veci și irevocabil Uniunii Fundațiilor Culturale Regale, imobilul proprietatea sa, situat în strada Lipskani nr. 18-20.

Până în anul 1948 când a trecut în proprietatea statului imobilul a fost ocupat de Centrala Editorilor Regale și de un mare număr de mici bănci și firme comerciale în calitate de chiriși.

Încercând o prezentare sumară a edificiului din strada Lipskani nr. 18-20 și urmând îndeaproape descrierile consacrate înregistrate de literatura de specialitate prin lucrările lui Petre Oprea și Gheorghe Leacu, facem precizarea că ne aflăm în fața unei construcții în stil neoclasic, cu influențe venețiene. Construcția are una din cele mai lungi fațade din întregul perimetru istoric al Bucureștilor, cu o desfășurare de 32 de travei spre strada Lipskani.

La parter vitrinele sunt încheiate în arce și bosaje imitând piatra, iar etajele 1 și 2 au o decorație arhitecturală neoclasică, de influență renascentistă.

Etajul I are rol de etaj major, cu o înălțime mare și o decorație pretențioasă. Pe fațada acestui etaj sunt dispuse șiruri de ferestre cu ancadramente și frontoane clasice străjuite de coloane ionice, precum și numeroase medalioane rotunde incizate în zidărie. Fiecare medalion are în centru busturi sculptate. Axul cu intrarea în marel hol octogonal este marcat la fațadă prin coloane doric la parter și ionice la etaj. Cele două registre, doric și ionic, sunt în zona axului construcției, subliniate de mari coloane corintice. Decorul fațadei prezintă basorelieful cu figuri umane și grupuri de îngeri sculptați.

Pe colțul clădirii spre strada Smârdan se înalță cupola încoronată cu un grup alegoric, format din personaje cu atitudini pline de grație.

În interior, holul este fastuos, deschis pe trei nivele, cu o decorație finisată în marmură, stucomarmură, capitele și ornamente înbrăcate în foiță de aur.

Din acest hol, care are o intrare principală din strada Lipskani și o alta secundară din strada Stavropoleos, pornesc două scări dispuse simetric, care duc la etaj. Tamburul octogonal al cupolei este bogat ornamentat cu elemente geometrice în stucatură colorate, cu sculpturi, picturi și coloane de zidărie a căror tencuială imită marmura.

Pe două dintre laturile tamburului cupolei se află pictate în ulei scene din mitologia greacă. Una o înfățișează, probabil, pe zeița Fortuna stând pe o pajiște de flori și ținând în mâna stângă cornul abundenței. Cealaltă scenă redă o altă zeiță, probabil Minerva, întinsă pe o pajiște și privindu-se în luciul scutului său, ținut de un putto.

În spațiul de deasupra celor două scări care duc la etaj este pictată o scenă înfățișând doi copii prezentați până la talie, restul corpului fiind acoperit de frunzele de acant ale volutelor care acoperă tot câmpul lucrărilor.

Autorul decorației pictate, rămas neidentificat, este descris în literatura de specialitate ca un pictor autohton tribut arhitecturii academice müncheneze, un bun desenator, cunoscător al legilor perspectivei, și un bun colorist.

Clădirea a fost restaurată și consolidată în perioada 1977-1983 de un colectiv condus de arhitecții Constantin Rulea, Octav Dimitriu și Nicolae Rădulescu. Lucrările au fost făcute prin grija și pe banii Ministerului Industriei Ușoare de la acea vreme care deținea spați închiriat pentru o Casă de Modă și pentru magazine. Restaurarea, care a fost considerată de unii specialiști exigentă și competentă, a salvat de la degradare Palatul Băncii Generale a Țării Românești, construcție care se încadrează în galeria celor mai valoroase clădiri ale Bucureștilor, ridicate la cumpăna dintre veacurile al XIX-lea și al XX-lea.

Mihaela TONE,
arhivist, Banca Națională a României

CONTEŢŢS (Romanian History) M. Eminescu Hospitable and Tolerant People ● V. Axenciuc The History of the Romanian National Currency (Leu) ● I. Scurtu 1918-1940. The way Governments were formed ● G. Filitti Gogu Cantacuzino – the Forgotten Liberal ● T. Dumitrescu 1957. Writers under the Surveillance of the Party ● B. Niagulov (Bulgaria), N. M. Nicolae The Cadrlater Zone 60 Years Ago ● D.H. Mazilu Human Being is Under Curse ● F. Marinescu The Treasure from Mount Athos ● C. Gafencu Letter to *National Geographic* ● Contradictorily about Emperor Traian ● December 1999, The VIIth Symposium of History of the Bank Civilisation

SOMMAIRE (Histoire roumaine) M. Eminescu Peuple hospitalier et tolérant ● V. Axenciuc L'histoire de la monnaie roumaine: Leu ● I. Scurtu 1918-1940. Comment les gouvernements se formaient-ils? ● G. Filitti Gogu Cantacuzino – le libéral oublié ● T. Dumitrescu 1957. Les écrivains sous la loupe du Parti ● B. Niagulov (Bulgarie), N. M. Nicolae Le Cadrlater il y a 60 années ● D.H. Mazilu L'individu se trouve sous la malédiction ● F. Marinescu Le trésor du Mont Athos ● C. Gafencu Lettre pour *National Geographic* ● En contradiction sur l'empereur Traian ● Décembre 1999. Le VIIème Symposium d'histoire de la civilisation bancaire

Содержание (Румынская история) М. Еминеску Гостеприимный и терпимый народ ● В. Аксентиук История лее ● И. Скурту 1918-1940 гг. Как создавались правительства? ● Г. Филиитти Гогу Кантакузино, забытый либерал ● Т. Думитреску 1957 г. Писатели под надзором партии ● Б. Нягулов (Болгария), Н. Николае Южная Добруджа (Кадрилтер) 60 лет назад ● Д.Х. Мазилу Человек под властью проклятия ● Ф. Маринеску Сокровище от Афонской Горы ● К. Гафенку Письмо к *National Geographic* ● Противоречиво о императоре Траяне ● Декабрь 1999 г. VII-ой Симпозиум по истории банковской цивилизации

INHALT (Rumänische Geschichte) M. Eminescu Ein gastfreundlicher und tolerantes Volk ● V. Axenciuc Die Geschichte des Leus ● I. Scurtu 1918-1940. Wie sich die Regierungen bildeten ● G. Filitti Gogu Cantacuzino – der vergessene Liberale ● T. Dumitrescu 1957. Die Schriftsteller unter den Vergrößerungsglass der Partei ● B. Niagulov (Bulgarien), N. M. Nicolae Der Kadrlater vor 60 Jahre ● D.H. Mazilu Der Mensch ist ein Fluch ● F. Marinescu-Der Schatz vom Athos Berg ● C. Gafencu Brief an *National Geographic* ● Widersprechend über Kaiser Trajan ● Dezember 1999. Der VII Symposium über die Bank-Zivilisation

SUMARIO (Historia romana) M. Eminescu Pueblo acogedor y tolerante ● V. Axenciuc La historia de la moneda romana llamada leu ● I. Scurtu 1918-1940. ¿Cómo se formaban los gobiernos? ● G. Filitti Gogu Cantacuzino – el liberal olvidado ● T. Dumitrescu 1957. Los escritores bajo la lupa del Partido ● B. Niagulov (Bulgaria), N. M. Nicolae El Cadrlater hace 60 años ● D.H. Mazilu El hombre está bajo la maldición ● F. Marinescu El tesoro del Monte Athos ● C. Gafencu Carta a *National Geographic* ● En contradictorio sobre el emperador Trajano ● Diciembre de 1999. El 7° Simposio de historia de la civilización bancaria

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile P.T.T.R., factorii poștali de la orașe și de la sate; difuzare redacție, Constantin Mușat, telefon: 315.09.91

ABONNEMENTS: RODIPET S.A., P.O. BOX 33-57

FAX +40-1-222.64.07 sau 222.64.39

telex: 11995 – Piața Presei Libere, nr. 1,

Sector 1, București, România

Abonamentul pe un an – 80 dolari U.S.A. (țări europene);

90 dolari U.S.A. (țări extraeuropene)

Revista Magazin istoric poate fi găsită pe INTERNET la

<http://www.itcnet.ro/history/magazin.htm>

E-mail: mistoric@itcnet.ro

Tiparul executat la Compania Națională a Imprimeriilor „Coresi” S.A. – București

ISSN 0541-881X

Lei 7 500

